

Redactor: *Ioana Bârzeanu* Tehnoredactor: *Mariana Radu* Copertă: *Alexandra Comșa* Foto copertă:
www.shutterstock.com

Titlul onum ,1 Ni >1111ING TO ENVY. ORDINARY LIVES INNORTH KOREA Copy rialii " 'IHO l»v Hurlitira Demick

O 2014 111.1 ,i drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii MI I I O R PUBLISHING

Contact;

Tel/Fax: 0; 1.222.83.80 E mail: edllura@meteorpress.ro Distribuție Iu:
Tel/Fax: 021.222.83.80 E-mail: carte@meteorpress.ro w www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României DEMICK, BARBARA

Nimic de invidiat: vieți obișnuite din Coreea de Nord / Barbara Demick ; trad.: Mihai-Dan Pavelescu. - București: Meteor
Publishing, 2013

ISBN 978-606-8469-59-1 I. Pavelescu, Mihai-Dan (trad.)
94(519)

Barbara Demick

NIMIC DE INVIDIAT

Vieți obișnuite din Coreea de Nord

Traducere din limba engleză de *Mihai-Dan Pavelescu*

CUPRINS

NIMIC

DE INVIDIAT 1 Nimic de invidiat 10

ȚINÂNDU-SE DE MÂNĂ PE ÎNTUNERIC 12

Nimic de invidiat 13

ȚINÂNDU-SE DE MÂNĂ PE ÎNTUNERIC 15

Nimic de inv t

Nimic de i dia

1

Nimic de inv t

5

Nimic de i dia

1

Nimic de inv t

7

Nimic de i dia

1

Nimic de dia t

9

invi t dia

2

invi dia t

1

invi t

2

invi dia

3

25

26

SÂNGE PĂTAT 27

Nimic de invidiat 2

8

Nimic de invidiat 3

0

Nimic de invidiat 3

2

Nimic de invidiat 3

3

Nimic de invidiat 3

6

Nimic de invidiat 3

8

Nimic de invidiat 4

0

Nimic de invidiat 4

2

Nimic de invidiat 4

4

DEVOTATĂ REGIMULUI 45

Nimic de invidiat 4 6 Nimic de invidiat 48 Nimic de invidiat 50

Nimic de invidiat 52

invidiat 54 invidiat 55 invidiat 58 invidiat 59 invidiat 61
invidiat 64

CUFUNDAREA ÎN BEZNĂ 64

Nimic de invidiat 6
6
Nimic de invidiat 7
0
Nimic de invidiat 7
2
Nimic de invidiat 7
4
Nimic de invidiat 7
6
Nimic de invidiat 7
8
Nimic de invidiat 8
0

IDILĂ VICTORIANĂ 82

Nimic de invidiat 8
4
Nimic de invidiat 8
6
Nimic de invidiat 9
0
Nimic de invidiat 9
2
Nimic de invidiat 9
4
Nimic de invidiat 9
6

„AMURGUL ZEULUI" 97

Nimic de invidiat 98
Nimic de invidiat 10
0
Nimic de invidiat 10
2
Nimic de invidiat 10
4
Nimic de invidiat 10
5
Nimic de invidiat 10
8

DOUĂ STICLE DE BERE PENTRU O PERFUZIE 108

Nimic de invidiat 110
Nimic de invidiat 112
Nimic de invidiat 114
Nimic de invidiat 116

Nimic de Nimic de invidiat 118
Nimic de Nimic de invidiat 119
Nimic de
Nimic de
Nimic de
Nimic de

ACORDEONUL ȘI TABU NEAGRĂ 121

Nimic de invidiat	12
	3
Nimic de invidiat	12
	5
Nimic de invidiat	12
	7
Nimic de invidiat	12
	9
Nimic de invidiat	13
	0
Nimic de invidiat	13
	3
Nimic de invidiat	13
	5

CEI BUNI MOR PRIMII 135

Nimic de invidiat	13
	7
Nimic de invidiat	13
	8
Nimic de invidiat	14
	0
Nimic de invidiat	14
	3
Nimic de invidiat	14
	4
Nimic de invidiat	14
	7

NEVOIA TE ÎNVAȚĂ 148

Nimic de invidiat	150
Nimic de invidiat	152
Nimic de invidiat	154
Nimic de invidiat	155
Nimic de invidiat	158

RÂNDUNELE CĂLĂTOARE 159

Nimic de invidiat	16
	2
Nimic de invidiat	16
	3
Nimic de invidiat	16
	6
Nimic de invidiat	16
	7
Nimic de invidiat	17
	0
Nimic de invidiat	17
	1

DEZORDINEA ÎNCÂNTĂTOARE 173

Nimic de invidiat 173 Nîmic de invidiat 176 Nîmic de invidiat
177 Nîmic de invidiat 180 Nîmic de invidiat 181

BROAȘTELE DIN PUȚ 183

Nîmic de invidiat 186
Nîmic de invidiat 187
Nîmic de invidiat 190
Nîmic de invidiat 192
Nîmic de invidiat 194
Nîmic de invidiat 196

RÂUL 197

Nîmic de invidiat 197
Nîmic de invidiat 200
Nîmic de invidiat 201
Nîmic de invidiat 204
Nîmic de invidiat 206
Nîmic de invidiat 208

EPIFANIA 209

Nîmic de invidiat 210
Nîmic de invidiat 212
Nîmic de invidiat 213
Nîmic de invidiat 216

NEVASTA MIJLOCITĂ 217

Nîmic de invidiat 218
Nîmic de invidiat 221
Nîmic de invidiat 223
Nîmic de invidiat 225
Nîmic de invidiat 226

DESCHIDE OCHII ȘI ÎNCHIDE GURA 227

Nîmic de invidiat 228 Nîmic de invidiat 229 Nîmic de
invidiat 232 Nîmic de invidiat 234

PAMANTUL FĂGĂDUINȚEI 235

Nîmic de invidiat 236 Nîmic de invidiat 238 Nîmic de
invidiat 240
Nîmic de invidiat 242 Nîmic de invidiat 244 Nîmic de invidiat
246

STRĂINI ÎN PROPRIA LOR PATRIE 247

Nimic de invidiat 24
9
Nimic de invidiat 25
1
Nimic de invidiat 25
3
Nimic de invidiat 25
5

REUNIRI 257

Nimic de invidiat 25
9
Nimic de invidiat 26
1
Nimic de invidiat 26
2
Nimic de invidiat 26
5
Nimic de invidiat 26
7
Nimic de invidiat 26
9
Nimic de invidiat 27
1
Nimic de invidiat 27
3

AȘTEPTÂND 273

Nimic de invidiat 27
5
Nimic de invidiat 27
6
Nimic de invidiat 27
9
Nimic de invidiat 28
1
Nimic de invidiat 28
3
Nimic de invidiat 28
4
Nimic de invidiat 28
8
Nimic de invidiat 29
0
Nimic de invidiat 29
2
Nimic de invidiat 29
4
Nimic de invidiat 29
6
Nimic de invidiat 29
8

NOTA AUTOAREI

ÎN ANUL 2001 am plecat la Seul în calitate de corespondentă pentru ziarul *Los Angeles Times*, urmând să expediez reportaje despre ambele state coreene. La vremea aceea, jurnaliștii americani care doreau să viziteze Coreea de Nord întâmpinau mari dificultăți. Chiar și după ce am reușit să intru în țară, am constatat că era aproape imposibil să realizez vreun reportaj. Jurnaliștilor occidentali le erau repartizate „escorte”, care aveau misiunea de a nu le îngădui conversații neautorizate cu localnicii și de a le restricționa itinerarul numai la monumentele istorice alese cu grijă. Nu se permitea absolut niciun contact cu cetățenii obișnuiți. În fotografii și la televiziune, nord-coreenii apăreau aidoma unor automate, bătând pas de defilare la paradele militare sau efectuând exerciții de gimnastică în masă, ca omagii aduse conducerii de stat. Privind fotografiile acelea, încercam să discern ce se ascundea în spatele acelor chipuri inexpresive.

În Coreea de Sud am început să discut cu nord-coreeni care ceruseră azil politic, fugind în Coreea de Sud sau în China, și astfel a început să se contureze un tablou al vieții reale din Republica Populară Democrată Coreeană. Am scris pentru *Los Angeles Times* o serie de articole despre foști locuitori din Chongjin, un oraș din nordul extrem al țării, gândindu-mă că puteam verifica mai ușor datele și informațiile primite, dacă discutam cu mai mulți oameni despre același loc. Doream ca locul respectiv să fie departe de imaginile retușate și lustruite pe care guvernul nord-coreean le arată vizitatorilor, chiar dacă asta însemna să scriu despre un loc interzis turiștilor străini. Chongjin este al treilea mare oraș din Coreea de Nord și unul dintre cele mai afectate de foametea de la mijlocul anilor 1990. În același timp, este aproape complet închis pentru străini. Am avut șansa de a întâlni mulți oameni minunați din Chongjin, care au fost atât deschiși și coerenți, cât și generoși cu timpul lor. *Nimic de invidiat* a rezultat din seria aceea inițială de articole.

Cartea se fundamentează pe șapte ani de conversații cu nord-coreeni. Am modificat doar unele nume, pentru a-i proteja pe cei care continuă să trăiască în Coreea de Nord. Toate dialogurile sunt realizate

pe baza relatărilor uneia sau mai multor persoane care au participat la ele. Am încercat pe cât am putut să coroborez istoriile pe care le-am auzit și să le pun în concordanță cu comunicatele publice. Descrierile locurilor pe care nu le-am vizitat personal provin de la fugari, din fotografii și materiale video. Atât de multe aspecte din Coreea de Nord rămân impenetrabile, încât ar fi absurd să susțin că am înțeles totul corect. Sper că într-o bună zi Coreea de Nord se va deschide și vom putea judeca singuri ce sa întâmplat de fapt acolo.

CAPITOLUL 1

ȚINÂNDU-SE DE MÂNĂ PE ÎNTUNERIC

DACĂ VEȚI PRIVI fotografii făcute noaptea din satelit deasupra Orientului îndepărtat, veți zări o pată mare, lipsită în mod straniu de lumină. Regiunea aceea întunecată este Republica Populară Democrată Coreeană.

În vecinătatea acestei misterioase găuri negre. Coreea de Sud, Japonia și, mai recent, China scânteiază practic de prosperitate. Chiar de la sute de kilometri altitudine, panourile publicitare, farurile vehiculelor și luminile stradale, neoele lanțurilor de localuri fast-food apar ca punctulețe albe, semn că acolo există oameni care își văd de treburile lor în calitate de consumatori de energie ai secolului al XXI-lea. Iar apoi, în mijlocul tuturor, o întindere de beznă aproape de mărimea Angliei. Este de neînțeles cum un stat cu 23 de milioane de locuitori poate să apară la fel de nelocuit ca oceanele. Coreea de Nord este pur și simplu o pată neagră.

Coreea de Nord a început să se cufunde în întuneric la începutul anilor 1990. Odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, care-și susținuse vechiul aliat comunist cu produse petroliere ieftine, s-a prăbușit și economia ineficientă a Coreei de Nord. Centralele energetice au ruginit și s-au ruinat. Luminile s-au stins. Oamenii flămânzi au escaladat stâlpii de înaltă tensiune pentru a fura sârma de cupru pe care să o schimbe în locul hranei. Când soarele coboară spre orizont, peisajul devine tot mai cenușiu și căsuțele sunt înghițite de noapte. Sate întregi dispar în amurg. Până și în unele cartiere din capitala „expoziție” Phenian/Pyongyang, poți să mergi noaptea pe mijlocul unei străzi principale fără să vezi clădirile care o mărginesc.

Privind neantul care este Coreea de Nord în prezent, străinii se gândesc la sătucuri îndepărtate din Africa sau Asia de Sud-Est, unde încă n-au ajuns civilizația și electrificarea. Însă Coreea de Nord nu-i un stat subdezvoltat, ci pur și simplu unul care a ieșit din rândul statelor dezvoltate. Dovezile trecutului și ale pierderilor sale pot fi văzute legănându-se deasupra tuturor șoselelor importante: firele scheletice ale rețelei electrice care acoperea cândva toată țara.

pe baza relatărilor uneia sau mai multor persoane care au participat la ele.⁸ Am încercat pe cât am putut să coroborez istoriile pe care le-am auzit și

să le pun în concordanță cu comunicatele publice. Descrierile locurilor pe care nu le-am vizitat personal provin de la fugari, din fotografii și materiale video. Atât de multe aspecte din Coreea de Nord rămân impenetrabile, încât ar fi absurd să susțin că am înțeles totul corect. Sper că într-o bună zi Coreea de Nord se va deschide și vom putea judeca singuri ce s-a întâmplat de fapt acolo.

CAPITOLUL _1

ȚINÂNDU-SE DE MÂNĂ PE ÎNTUNERIC

DACĂ VEȚI PRIVI fotografii făcute noaptea din satelit deasupra Orientului îndepărtat, veți zări o pată mare, lipsită în mod straniu de lumină. Regiunea aceea întunecată este Republica Populară Democrată Coreeană.

În vecinătatea acestei misterioase găuri negre, Coreea de Sud, Japonia și, mai recent, China scânteiază practic de prosperitate. Chiar de la sute de kilometri altitudine, panourile publicitare, farurile vehiculelor și luminile stradale, neoele lanțurilor de localuri fast-food apar ca punctulețe albe, semn că acolo există oameni care își văd de treburile lor în calitate de consumatori de energie ai secolului al XXI-lea. Iar apoi, în mijlocul tuturor, o întindere de beznă aproape de mărimea Angliei. Este de neînțeles cum un stat cu 23 de milioane de locuitori poate să apară la fel de nelocuit ca oceanele. Coreea de Nord este pur și simplu o pată neagră.

Coreea de Nord a început să se cufunde în întuneric la începutul anilor 1990. Odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, care-și susținuse vechiul aliat comunist cu produse petroliere ieftine, s-a prăbușit și economia ineficientă a Coreei de Nord. Centralele energetice au ruginit și s-au ruinat. Luminile s-au stins. Oamenii flămânzi au escaladat stâlpii de înaltă tensiune pentru a fura sârma de cupru pe care să o schimbe în locul hranei. Când soarele coboară spre orizont, peisajul devine tot mai cenușiu și căsuțele sunt înghițite de noapte. Sate întregi dispar în amurg. Până și în unele cartiere din capitala „expoziție” Phenian/Pyongyang, poți să mergi noaptea pe mijlocul unei străzi principale fără să vezi clădirile care o mărginesc.

Privind neantul care este Coreea de Nord în prezent, străinii se gândesc la sătucuri îndepărtate din Africa sau Asia de Sud-Est, unde încă n-au ajuns civilizația și electrificarea. Însă Coreea de Nord nu-i un stat subdezvoltat, ci pur și simplu unul care a ieșit din rândul statelor dezvoltate. Dovezile trecutului și ale pierderilor sale pot fi văzute legănându-se deasupra tuturor șoselelor importante: firele scheletice ale rețelei electrice care acoperea cândva toată țara.

Nimic de invidiat

Nord-coreenii trecuți de vârsta mijlocie își amintesc vremurile când aveau mai multă electricitate (și chiar alimente) decât verii lor proamericani din Coreea de Sud, ceea ce amplifică umilința nopților petrecute în beznă. În anii 1990, SUA s-au oferit să ajute rezolvarea problemelor energetice ale Coreei de Nord, cu condiția ca Phenianul să renunțe la programul de înarmare nucleară. Înțelegerea a eșuat însă după ce administrația Bush i-a acuzat pe nord-coreeni de încălcarea promisiunilor. Nord-coreenii se plâng cu amărăciune de întuneric, pe care continuă să-l pună în seama sancțiunilor Statelor Unite. Ei nu pot citi seara și nu pot urmări programele TV.

— Fără electricitate, nu avem cultură, mi-a spus cândva, acuzator, un agent de pază nord-coreean voinic.

Dar întunericul are și avantajele lui. Mai ales dacă ești adolescent și te întâlnești cu cineva cu care nu dorești să fii zărit.

Când adulții merg la culcare, iarna chiar de la ora 19:00, este destul de ușor să te strecorei afară din casă. Bezna aduce intimitate și libertate, la fel de rare în Coreea de Nord ca și electricitatea. Învăluit într-o mantie de invizibilitate, poți face orice vrei, fără să te temi de ochii iscoditori ai părinților, vecinilor sau ai poliției secrete.

Am cunoscut mulți nord-coreeni care mi-au mărturisit cum au ajuns să iubească întunericul, dar cel mai profund m-a impresionat povestea unei adolescente și a prietenului ei. Ea avea doisprezece ani, când a cunoscut un băiat cu trei ani mai mare dintr-o așezare vecină. Familia ei ocupa un rang modest în sistemul complicat al mecanismelor de control social din Coreea de Nord. Dacă ar fi fost văzuți împreună în public, ar fi fost afectat nu numai viitorul carierei băiatului, ci și reputația fetei, de tânără virtuoasă. De aceea, întâlnirile lor n-au fost altceva decât lungi plimbări pe întuneric. Oricum nu puteau face altceva; când au început să iasă cu adevărat împreună, la începutul anilor 1990, din cauza restricțiilor privind electricitatea nu mai funcționau nici restaurantele, nici cinematografele.

Cei doi se întâlneau după cină. Fata își instruisese prietenul să nu ciocănească la ușa din față și să riște întrebări din partea surorilor ei mai mari, a fratelui mai mic sau a vecinilor curioși. Toți aceștia locuiau într-o clădire lungă și îngustă, în spatele căreia se afla o latrină comună pentru o duzină de familii. Casele erau despărțite de stradă lăuntrică mi i un .id alb, înalt până în dreptul ochilor. Băiatul a găsit în spatele zidului un loc unde putea sta neobservat, pe măsură ce lumina zilei pălea. Zăngănitul farfuriilor spălate de vecini sau zgomotele făcute de utilizatorii private îi acopereau sunetele pașilor. Băiatul o aștepta două ore, poate trei. Nu conta. Ritmul vieții este mai lent în Coreea de Nord. Nimeni nu are ceas.

Fata apărea imediat cum reușea să scape de familie. Pășind afară își mijea ochii în beznă, neizbutind să-l zărească la început, dar simțindu-i cu certitudine prezența. Nu se sinchisea să se fardeze - pe întuneric n-ai nevoie de așa ceva. Uneori purta uniforma de școală: fustă bleumarin, care îi acoperea pudic genunchii, bluză albă și cravată roșie, toate făcute din material sintetic, ușor șifonabil. Era îndeajuns de tânără pentru a nu-și face griji cu privire la aspectul exterior.

La început, mergeau tăcuți, după care glasurile se transformau treptat în șoapte, apoi într-o conversație normală. Părăsind satul și avântându-se în noapte, păstrau între ei distanța de o lungime de braț, până erau siguri că nu vor fi observați.

Aproape imediat în afara localității, drumul pătrundea într-un crâng aflat pe terenul unei stațiuni de izvoare termale. Cândva, stațiunea aceea se bucurase de renume; apele ei cu temperatura de 55° C obișnuiau să atragă numeroase autobuze cu turiști chinezi aflați în căutarea unor cure pentru artrită și diabet, însă acum băile termale funcționau rareori. La intrare se afla un bazin dreptunghiular înconjurat de un parapet din piatră. Potecile care străbăteau stațiunea erau mărginite de pini, arțari japonezi și favoriții fetei - arborii ginkgo, din care toamna cădeau frunze galben-muștar delicate, de forma unor evantaie orientale perfecte. Pe colinele din jur, copacii fuseseră tăiați de oamenii aflați în căutare de lemne de foc, dar cei de la băile termale erau atât de frumoși, încât localnicii îi respectau și nu-i atingeau.

În rest, stațiunea era neglijată. Arborii nu erau curățați de uscături, băncile din piatră crăpaseră, iar aleile cu dale lipsă arătau ca niște guri știrbe. La mijlocul anilor 1990, aproape totul în Coreea de Nord era uzat, spart, defect. Țara cunoscuse și zile mai bune. În timpul nopții, imperfecțiunile nu erau totuși atât de bătătoare la ochi. Bazinul cu apă termală, murdar de mâl și cu suprafața apei acoperită de lintiță, era luminos, reflectând cerul de deasupra. În Coreea de Nord cerul nopții oferă o imagine de neuitat. Este, poate, cel mai scânteietor

din Asia de Nord-Est, unica regiune lipsită

Nimic de invidiat

de praful de cărbune, nisipul din deșertul Gobi și monoxidul de carbon care îmbâcsesc restul continentului. În trecut, fabricile nord-coreene contribuiseră la formarea plafonului noros, dar situația s-a schimbat. Nu există lumini artificiale care să concureze cu intensitatea stelelor ce îi gravează cerul.

Cuplul de adolescenți se plimba prin noapte, împrăștiind în urmă frunzele de ginkgo. Despre ce vorbeau ei? Despre familii, despre colegi, despre cărțile pe care le citiseră - orice subiect era nesfârșit de fascinant. După mai mulți ani, când am întrebat-o pe fata care erau amintirile cele mai fericite din viața ei, mi-a povestit despre acele nopți.

Astfel de detalii nu apar în fotografiile făcute de sateliți. De obicei, oamenii analizează Coreea de Nord din depărtare, să zicem din sediul CIA din Langley, statul Virginia, ori din catedra de studii est-asiatice a unei universități. Ei nu se gândesc nicio clipă că în mijlocul acestei găuri negre, în țara aceasta întunecată și mohorâtă în care milioane de oameni au murit de inaniție, există și iubire.

CÂND AM ÎNTÂLNIT-O pe fata aceea, era o femeie în vârstă de 31 de ani. Mi-ran (așa o voi numi în cartea de față) fugise din țară în urmă cu șase ani și trăia în Coreea de Sud. Îi solicitasem un interviu pentru un articol pe care-l scriam despre refugiații nord-coreeni.

În anul 2004 am fost trimisă la Seul ca șefa de birou a ziarului *Los Angeles Times*, cu misiunea de a scrie despre întreaga Peninsulă Coreeană. În cazul Coreei de Sud a fost simplu. Era a treisprezecea putere economică a lumii, o democrație înfloritoare, chiar dacă uneori zgomotoasă, care avea una dintre cele mai agresive prese din Asia. Membrii guvernului le dădeau reporterilor numerele telefoanelor mobile și nu se simțeau deranjați să fie sunați la orice oră. Coreea de Nord se situa la cealaltă extremă. Comunicarea țării cu lumea din exterior se limita în general la tirade scuipate de Agenția Centrală de Știri Coreeană, poreclită „Marele Vituperator” pentru stilul ridicol și bombastic, despre „ticăloșii yankei imperialiști”. Statele Unite luptaseră de partea Coreei de Sud în Războiul Coreean din 1950-1953, prima ¹¹conflagrație marcantă din Războiul Rece, și continuau să aibă acolo 40.000 de militari. Pentru Coreea de Nord, războiul părea să nu se fi sfârșit încă, într-atât de vie și colerică îi era ostilitatea.

13

Cetățenii americani erau rareori admiși în Coreea de Nord, iar jurnaliștii americani și mai puțin. Când am obținut în cele din urmă viză pentru a merge la Phenian în 2005, eu și un coleg am fost conduși pe un drum bine bătut de monumente închinat glorioaselor conducători ale lui Kim Jong-il¹ și răposatului său tată Kim Ir-sen/Kim Il-sung. Am fost însoțiți permanent de doi bărbați uscățivi în costume negre, care purtau același nume: dl. Park. (Coreea de Nord are grijă să repartizeze câte două „escorte” vizitatorilor străini, care se supraveghează reciproc pentru a nu fi mituite.) Escortele foloseau aceeași retorică șchioapă a agenției naționale de știri. („Mulțumită dragului nostru conducător Kim Jong-il” era o frază introdusă cu o regularitate stranie în conversațiile noastre.) Ne priveau rareori în ochi când ne vorbeau și m-am întrebat dacă credeau cu adevărat ceea ce spuneau. Ce gândeau ei de fapt? Își iubeau conducătorul atât de mult pe cât afirmau? Aveau destule alimente ca să se hrănească? Ce făceau când reveneau acasă de la muncă? Cum era viața în cel mai represiv regim din lume?

Dacă doream răspunsuri la întrebările mele, era clar că nu aveam să le capăt în interiorul Coreei de Nord. Trebuia să stau de vorbă cu oameni care pleaseră de acolo - cu refugiați.

În anul 2004, Mi-ran trăia în Suwon, o localitate aflată la 30 de kilometri sud de Seul, animată și haotică. Suwon este sediul companiei Samsung Electronics și al mai multor complexe industriale care fabrică produse care i-ar pune în încurcătură pe cei mai mulți nord-coreeni: monitoare pentru computere, CD-ROM-uri, televizoare digitale, stickuri de memorie flash. (Potrivit unei statistici frecvent citate, inegalitatea economică dintre cele două state coreene este de cel puțin patru ori mai mare decât cea dintre RDG și RFG la momentul reunificării Germaniei în 1990.) Orașul este aglomerat și gălăgios,

¹ Din 17 decembrie 2011, conducătorul Coreei de Nord este Kim Jong-un. (n.trad.)

¹ Love hotel este un tip de hotel de ședere scurtă, având primordial scopul de a permite cuplurilor intimitate pentru activități sexuale. provine de la „Hotel Love” din Osaka, construit în 1968. (n.trad.)

o cacofonie de sunete și culori care se ciocnesc întruna. Așa cum se întâmplă în majoritatea orașelor sud-coreene, arhitectura este un amalgam de paralelipiede urâte din beton, încununate de firme țipătoare. Blocuri înalte cu apartamente de locuit pornesc radial din centrul suprapopulat, care abundă în localuri Dunkin' Donuts, Pizza Hut și magazine cu copii coreene ieftine ale unor mărci de prestigiu.

Nimic de invidiat

Străduțele laterale sunt pline cu love hoteluri², cu nume ca Eros Motel și Love-Inn Park, unde camerele se închiriază cu ora. Traficul este într-un permanent ambuteiaj, cu mii de automobile Hyundai - alte roade ale economiei miraculoase - care încearcă să străbată drumul între casă și malluri. Din cauza obișnuitei blocări a circulației, am luat trenul din Seul pentru un drum de treizeci de minute, apoi m-am târât cu taxiul până la unul dintre puținele locuri liniștite de aici, un restaurant specializat în produse la grătar, vizavi de o fortăreață din secolul al XVIII-lea.

La început, n-am remarcat-o pe Mi-ran. Nu semăna deloc cu alte nord-coreene pe care le cunoscusem. Pe atunci, în Coreea de Sud trăiau șase mii de refugiați nord-coreeni, iar semnele dificultăților de a se acomoda erau evidente - fuste prea scurte, etichetele încă nedesprișe de pe hainele noi -, însă Mi-ran nu putea fi deosebită de o sud-coreeană. Purta un pulover cafeniu elegant și pantaloni tricotați, asortați. Mi-a lăsat impresia (care, ca multe altele, avea să se dovedească eronată) de modestie. Avea părul pieptănat spre spate și prins cu o baretă de strasuri. Aspectul impecabil era stricat doar de semnele de acnee de pe bărbie și de talia mare; era însărcinată în trei luni. Cu un an în urmă se măritase cu un sud-coreean, funcționar civil în cadrul armatei, și acesta avea să fie primul lor copil.

O invitase pe Mi-ran la prânz pentru a afla mai multe despre sistemul de învățământ din Coreea de Nord. Înainte de a-și părăsi țara, ea lucrase ca educatoare de grădiniță într-un oraș minier. În Coreea de Sud dorea să-și definitiveze studiile pedagogice. A fost o conversație serioasă, pe alocuri deprimantă. Mâncarea de pe masa noastră a rămas neatinsă, când Mi-ran a descris copii de cinci și șase ani care muriseră de inanție sub ochii ei. Deși acei copii se stingeau pe picioare, ea trebuia să-i învețe cât de binecuvântați erau că se născuseră în Coreea de Nord. Kim Ir-sen, care condusese țara de la divizarea peninsulei la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și până la decesul său din 1994, trebuia venerat ca o divinitate, iar Kim Jong-il, fiul și succesorul lui, ca fiul unei divinități, un fel de Hristos pe pământ. Mi-ran devenise o critică dură a sistemului de îndoctrinare nord-coreean.

După ce am discutat o oră sau două despre Coreea de Nord, am început să vorbim așa, „ca între femei”, cum ar spune unii defăimători, încrederea în sine și candoarea lui Mi-ran m-au împins la întrebări mai intime. Cum se distrau tinerii nord-coreeni? Existaseră momente fericite în viața pe care o dusesese acolo? Avusese un prieten?

— Interesant că ai întrebat tocmai asta, mi-a răspuns. L-am visat chiar azi-noapte.

Și-a descris prietenul ca fiind înalt și zvelt, cu o claie de păr care-i atârna peste frunte. După ce fugise din Coreea de Nord, Mi-ran fusese încântată să descopere că un idol al adolescenților sud-coreeni pe nume Yu Jun-sang semăna destul de bine cu fostul ei prieten. (De aceea, am folosit pseudonimul Jun-sang pentru a-l identifica.) Era un tânăr inteligent și studia științele exacte la una dintre cele mai bune universități din Phenian. Acesta a și fost unul dintre motivele pentru care nu puteau fi văzuți împreună în public. Relația lor i-ar fi putut distruge viitorul carierei.

În Coreea de Nord nu există love hoteluri. Intimitățile neoficiale între persoanele de sex opus sunt prohibite. Am încercat totuși să aflăm, cu discreție, cât de departe ajunsese relația lor.

Mi-ran a râs.

— Am avut nevoie de trei ani ca să ne ținem de mână. De alți șase ca să ne sărutăm. Nici prin cap nu mi-ar fi trecut să fac mai mult de atât. Când am plecat din Coreea de Nord aveam douăzeci și șase de ani și eram educatoare, dar nu știam cum se concep copiii.

Mi-ran a recunoscut că se gândea frecvent la prima ei dragoste și că simțea fiori de remușcare față de felul cum plecase. Jun-sang fusese prietenul ei cel mai bun, cel cărui îi destăinuise visurile și secretele familiei. Îi ascunsese totuși cel mai de seamă secret al vieții ei. Nu-i spusese niciodată cât de dezgustată era de Coreea de Nord și că nu credea în propaganda pe care o transmitea copiilor. Mai presus de orice, nu-i spusese niciodată că familia ei plănuia să fugă din țară. Nu pentru că n-ar fi avut încredere în el, însă în Coreea de Nord nu puteai niciodată să fii suficient de precaut. Dacă-i spuneai cuiva, care spunea altcuiva... nu puteai să știi niciodată - peste tot existau spioni. Vecinii îi denunțau pe vecini, prietenii se denunțau unul pe altul. Până și iubiții se denunțau între ei. Dacă

cineva din poliția secretă le-ar fi aflat planurile, toată familia i-ar fi fost internată într-un lagăr de muncă silnică din munți.

—N-am putut risca, mi-a spus Mi-ran. Nu mi-am putut lua nici măcar ră- ¹⁶ mas-bun.

După prima noastră întâlnire, noi două am vorbit deseori despre Jun-sang. Era măritată și avea o căsătorie fericită - până ne-am revăzut, devenise mamă -, totuși vorbele i se iuțeau și se îmbujora la chip de câte ori numele lui apărea în conversație. Am rămas cu impresia că a fost încântată că deschisese subiectul respectiv, deoarece nu-l putea discuta cu altcineva.

— Ce s-a întâmplat cu el? am întrebat-o.

15

A ridicat din umeri. La cincizeci de ani de la Războiul Coreean, între nord-coreeni și sud-coreeni tot nu există o comunicare corespunzătoare. În privința asta, situația nu seamănă deloc cu cea care a existat între RDG și RFG sau cu oricare altă parte a lumii. Între cele două țări nu există servicii telefonice, servicii poștale sau de e-mail.

Mi-ran însăși avea multe întrebări. Iară răspuns. Se însurase Jun-sang? Se mai gândea la ea? O ura fiindcă plecase fără să-și ia rămas-bun? O considera o trădătoare de patrie, pentru că ceruse azil politic?

— Cumva cred că m-a înțeles, mi-a zis ea, însă realmente n-am cum să știu adevărul.

MI-RAN ȘI JUN-SANG s-au cunoscut în primii ani de adolescență. Locuiau la periferia orașului Chongjin, una dintre așezările industriale din nord-estul peninsulei, nu departe de granița cu Rusia.

Peisajul nord-coreean este perfect descris de tușele negre de pensulă din picturile orientale. Pe alocuri este extraordinar de frumos - pentru americani s-ar putea afirma că seamănă cu coasta pacifică din nord-vest -, dar cumva lipsit de culoare. Paleta de tonuri este limitată, de la verdele-închis al brazilor, ienuperilor și molizilor, până la cenușiul lăptos al piscurilor din granit. Peticele de un .verde viu ale ore- zărilor, atât de caracteristice zonelor rurale din Asia, pot fi văzute doar în decursul câtorva luni din anotimpul ploios estival. Toamna aduce strălucirea efemeră a culorilor frunzelor. În restul anului totul este galben și cafeniu, însă până și aceste nuanțe pălesc treptat, decolorându-se.

Nu există deloc aglomerația animată din Coreea de Sud. Indicatoarele rutiere sunt practic inexistente, iar autovehiculele sunt foarte puține. În general, este ilegal să deții un automobil privat. Oricum, nu oricine și-ar putea permite așa ceva. Nici tractoare nu se văd decât rareori, ci doar pluguri trase de boi costelivi. Casele sunt simple, utilitariste și monocrome. Puține amintiri au mai rămas dinaintea Războiului Coreean. Majoritatea locuințelor au fost construite în anii 1960 și 1970, din blocuri de ciment și calcar, fiind repartizate cetățenilor în funcție de slujba și rangul lor. În orașe există „hulubării”, garsoniere în blocuri cu câteva etaje, pe când în zonele rurale se trăiește de obicei în case fără etaj, de tip vagon, care sunt poreclite „muzicuțe”, întrucât odăile sunt lipite una de alta precum canalele de suflat ale muzicuțelor. Ocazional, canaturile ușilor și pervazurile ferestrelor sunt vopsite neașteptat în turcoaz, însă aproape totul este cenușiu sau spoit în alb.

În distopia futuristă imaginată în 1984, George Orwell a scris despre o lume în care singurele culori puteau fi găsite pe afișele de propagandă. Așa stau lucrurile în Coreea de Nord. Pe afișe, imaginile lui Kim Ir-sen sunt zugrăvite în culorile vii favorite de stilul pictural al realismului socialist. Marele Conducător stă pe o băncuță, surâzând binevoitor spre un grup de copii îmbrăcați în haine vesele, care-l înconjoară. Raze galbene și portocalii emană dinspre fața lui: el este soarele.

Culoarea roșie este rezervată pentru literele omniprezentelor panouri propagandistice. Limba coreeană folosește un alfabet unic, compus din cercuri și linii. Literele roșii ies proeminent în evidență în peisajul cenușiu. Ele mășcăluiesc peste ogoare, se ridică deasupra stâncilor de granit ale munților, marchează șoselele principale ca niște borne kilometrice și dansează pe frontispiciile gărilor și altor clădiri publice.

TRĂIASCĂ KIM IR-SEN!

KIM JONG-IL, SOARELE SECOLULUI XXI!

SĂ TRĂIM ÎN FELUL NOSTRU.

VOM FACE AȘA CUM NE CERE PARTIDUL.

NU AVEM DE CE SĂ INVIDIEM RESTUL LUMII.

Până la începutul adolescenței, Mi-ran n-a avut niciun motiv să nu creadă aceste lozinci. Tatăl ei era un miner modest. Familia era săracă, însă așa erau toți cei pe care-i cunoșteau. Întrucât erau interzise toate publicațiile, filmele și emisiunile străine, Mi-ran bănuia că

oamenii n-o duceau mai bine nicăieri în lume și că, probabil, majoritatea o duceau mult mai rău. Ea auzise de foarte multe ori la radio și televiziune că sud-coreenii trăiau mizerabil sub jugul marionetei pro-americane Park Chung-hee și, ulterior, al succesorului său, Chun Doo-hwan. A învățat de asemenea că versiunea de comunism diluat a Chinei avea mai puțin succes decât cea a lui Kim Ir-sen și că milioane de chinezi sufereau de foame. Una peste alta, Mi-ran simțea că era norocoasă pentru că se născuse în Coreea de Nord sub grija și dragostea conducătorului părintesc.

De altfel, așezarea în care a crescut ea nu era un loc chiar rău în anii 1970 și 1980. Era un sat nord-coreean standard cu aproximativ o mie de locuitori, tras la indigo de planificarea centrală, astfel încât să nu se deosebească de alte sate similare, dar avea o poziție norocoasă. Marea de Est (Marea Japoniei) se afla la numai zece kilometri depărtare, astfel încât sătenii puteau mânca ocazional pești și crabi proaspeți. Satul se găsea imediat după furnalele din Chongjin, prin urmare se bucura de avantajul apropierii de oraș, dar și de spații deschise pe care puteau fi cultivate legume și zarzavaturi. Relieful era relativ plat, o binecuvântare într-o țară săracă în terenuri propice agriculturii. Una dintre numeroasele vile de vacanță ale lui Kim Ir-sen se afla chiar lângă izvoarele termale din apropiere.

Nimic de invidiat

Mi-ran era cea mai mică dintre patru surori. Nașterea ei, în 1973, a însemnat o calamitate tot atât de mare pe cât fusese în Anglia secolului al XIX-lea, când Jane Austen scria despre greutățile unei familii cu cinci fiice în *Mândrie și prejudecată*. Atât nord-coreenii, cât și sud-coreenii sunt crescuți în tradiția confucianistă, potrivit căreia băieții poartă descendența familiei și se îngrijesc de părinții bătrâni. La trei ani după nașterea lui Mi-ran, a venit pe lume un băiat și părinții ei au fost salvați de tragedia de a nu avea un fiu, dar asta a făcut ca mezina să fie copilul neglijat al familiei.

În conformitate cu statutul tatălui, ei locuiau într-o singură unitate dintr-o casă de tip „muzicuță”. De afară se intra direct în bucătăria micuță, care adăpostea și cazanul. Cuptorul era alimentat cu lemne sau cărbune, iar focul pe care-l producea era folosit atât la gătit, cât și la încălzirea locuinței printr-un sistem pe sub pardoseală numit *ondol*. O ușă glisantă separa bucătăria de încăperea principală, unde toată familia dormea pe saltele, care erau rulate peste zi. Apariția băiatului a crescut familia la opt membri: cei cinci copii, părinții lor și o bunică. De aceea tatăl lui Mi-ran l-a mituit pe președintele comitetului poporului să le atribuie încă o unitate adiacentă și să le permită să decupeze o ușă în peretele lor comun.

Intr-un spațiu mai mare, sexele s-au segregat. La ora mesei, femeile se strângeau în jurul unei mese scunde din lemn, lângă bucătărie, unde mâncau mălai, care era mai ieftin și mai puțin nutritiv decât orezul, alimentul preferat al nord-coreenilor. Tatăl și fiul mâncau orez la masa lor.

— Credeam că așa era normal, că așa e în viață, avea să-mi spună ulterior Sok-ju, fratele lui Mi-ran.

Dacă surorile mai mari nu comentau, Mi-ran izbucnea în lacrimi și se plângea împotriva nedreptății.

— De ce Sok-ju este singurul care capătă pantofi noi? Întreba ea. De ce mama se îngrijește numai de el, nu și de mine?

Surorile ei o linișteau, fără să-i răspundă.

N-a fost prima dată când ea s-a revoltat împotriva restricțiilor impuse tinerelor. În epoca aceea, în Coreea de Nord fetele nu aveau voie să meargă pe bicicletă. Erau stigmatizate social - oamenii le considerau neplăcute la vedere și provocatoare sexual - și, periodic. Partidul Muncii emitea decrete oficiale care le scotea practic în afara legii. Mi-ran ignora această regulă. De la vârsta de unsprezece ani, ea mergea cu singura bicicletă a familiei, un model japonez uzat, pe drumul spre Chongjin. Simțea nevoia să scape de opresiunea din sătucul ei, să plece oriunde, numai să plece. Era o călătorie dificilă pentru un copil, însumând trei ore de urcuș și numai parțial pe asfalt. Bărbații încercau s-o depășească pe bicicletele lor, apostrofând-o pentru obraznicie.

— O să-ți rupi pășărică! zbieau ei.

Alteori, grupuri de adolescenți îi tăiau calea, încercând s-o răstoarne de pe bicicletă. Mi-ran răcnea și ea, răspunzând la fel de obscen. În cele din urmă, a învățat să-i ignore și să-și vadă de pedalat.

ÎN ORAȘUL EI NATAL, Mi-ran avea un singur prilej de destindere: cinematograful.

Toate localitățile din Coreea de Nord, indiferent cât de mici ar fi fost, aveau o sală de cinema, mulțumită convingerii lui Kim Jong-il că filmul reprezenta un instrument indispensabil pentru insuflarea loialității în rândul populației. În 1971, la vârsta de treizeci de ani, Kim Jong-il și-a câpătat prima slujbă în cadrul căreia a răspuns de activitatea Biroului de Propagandă și Agitație al Partidului Muncii, care conducea studiourile cinematografice naționale. În 1973 el a publicat cartea *Despre arta cinematografică*, în care și-a expus teoria potrivit căreia „arta și literatura revoluționară reprezintă mijloace extrem de eficiente pentru a-i inspira pe oameni să acționeze în vederea realizării sarcinilor revoluției”.

Sub conducerea sa, Studioul Cinematografic Coreean de la periferia Phenianului a fost extins, astfel încât acoperea o suprafață de aproape 100 de hectare. Producea câte patruzeci de filme pe an, în principal drame care aveau aceeași temă: calea spre fericire însemna sacrificiul de sine și suprimarea individualismului pentru binele colectivității. Capitalismul însemna degradare. În 2005, când am vizitat studioul, am văzut decorul unei străzi chipurile tipice pentru Seul, mărginită de vitrinele unor magazine dărăpănate și saloane de coafură care ascundeau bordeluri.

Deși filmele erau propagandă pură, Mi-ran iubea cinematograful. Era o cinefilă, în măsura în care poți fi așa ceva când crești într-un sat din Coreea de Nord. Din momentul în care a fost destul de mare pentru a merge singură la cinematograf, și-a implorat mama să-i dea bani pentru bilete. Prețurile erau mici - o jumătate de *won*, adică doar câțiva cenți, aproximativ valoarea unui suc. Mi-ran a vizionat tot ce a putut. Unele pelicule erau considerate prea

deochete pentru copii, de pildă *Dragostea mea* din 1985, în care se sugera că un bărbat și o femeie se sărutau. De fapt, eroina principală își cobora sfios umbrela, astfel încât spectatorii nu le vedeau buzele atingându-se, dar a fost suficient pentru ca filmul să fie interzis copiilor sub 18 ani. Desigur, filmele hollywoodiene erau prohibite în Coreea de Nord, ca de altfel practic toate filmele străine, cu excepția ocazională a câte unei pelicule rusești. Lui Mi-ran îi plăceau enorm filmele rusești, pentru că erau mai puțin propagandistice decât cele nord-coreene și în același timp mai romantice.

Poate că a fost inevitabil ca o fată visătoare, care mergea la cinema- 'I' litru idilele de pe ecran, să-și găsească tot acolo iubirea reală.

Nimic de invidiat

' • ' d"t N .tu întâlnit în 1986, când se mai furniza încă destulă ¹ iu. |."iimi proiectoarele filmelor. Căminul cultural era clădirea cea mai impozantă din localitate, construită într-un stil grandios, popular în anii 1930, când Coreea fusese ocupată de japonezi. Avea etaj și mezanin, iar fațada era acoperită cu un portret uriaș al lui Kim Ir-sen. Dimensiunile sale erau dictate de reglementări ce impuneau ca toate imaginile Marelui Conducător să corespundă cu mărimea clădirii. Căminul cultural servea drept cinematograf, teatru și sală de conferințe. Cu ocazia sărbătorilor publice, de pildă ziua de naștere a lui Kim Ir-sen, găzduia festivități în cadrul cărora erau citați cetățenii care urmaseră cel mai bine exemplul Marelui Conducător, în restul timpului, aici se proiectau pelicule; un film nou sosea de la Phenian o dată la câteva săptămâni.

Jun-sang era la fel de pasionat de filme ca și Mi-ran. De îndată ce afla că sosise o producție nouă, se grăbea să fie printre primii care o vedeau. De data aceea, filmul se numea *Nașterea unei noi guvernări*. Acțiunea se petrecea în Manciuria, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când comuniștii coreeni fuseseră organizați de tânărul Kim Ir-sen pentru a se împotrivi ocupării colonialiste a japonezilor, în cinematografia nord-coreeană, rezistența anti-japoneză era o temă pe atât de familiară, pe cât erau filmele cu cowboy și indieni la Hollywood. Se aștepta ca filmul să atragă mulți spectatori, deoarece eroina principală era interpretată de o actriță foarte populară.

Jun-sang a ajuns devreme la cinematograf și a reușit să cumpere două bilete, pentru el și pentru fratele lui. Se plimba înainte și înapoi prin fața clădirii, când a zărit-o pe fată.

Mi-ran se afla în spatele unei mulțimi care se împingea către casa de bilete. Spectatorii de film nord-coreeni sunt tineri și scandalagii, iar aceia erau foarte brutali. Adolescenții mai voinici răzbatuseră până în față și formaseră un cordon care-i împiedica pe cei firavi să ajungă la casa de bilete. Jun-sang s-a apropiat ca s-o privească mai atent pe fată. Izbea cu picioarele în asfalt de frustrare și părea gata să izbucnească în plâns dintr-o clipă în alta.

Standardul nord-coreean de frumusețe se măsoară printr-o piele deschisă la culoare, cu cât mai albă, cu atât mai bine, chip rotund și gură cu buze arcuite, însă fata aceasta nu avea niciuna dintre caracteristicile respective. Trăsăturile faciale îi erau prelungi și pronunțate, nasul acvilin și pomeții bine definiți. Lui Jun-sang i s-a părut că arăta aproape străină și ușor sălbatică. Ochii îi scăpărau de mânie spre

Nimic de invidiat

îmbulzeala de la casa de bilete. Nu semăna cu alte fete, care gesticulau modest și-și acopereau gura cu palma când râdeau. Jun-sang a sesizat la ea o intoleranță aprigă, de parcă nu fusese înfrântă de existența din Coreea de Nord. L-a atras imediat.

La cincisprezece ani, Jun-sang era foarte conștient de faptul că fetele îl atrăgeau la modul general, dar nu se concentrase niciodată asupra uneia anume - până acum. Văzuse destule filme pentru a fi în stare să se dedubleze și să-și imagineze cum ar putea arăta această primă întâlnire cu fata, ca și cum s-ar fi derulat pe un ecran. Ulterior avea să-și amintească momentul într-un Tehnicolor de basm, cu o aură mistică în jurul lui Mi-ran.

„Nu pot să cred că-n sătucul ăsta există o asemenea fată”, și-a spus el.

A dat ocol mulțimii de două ori, pentru a o privi mai bine, și s-a întrebat ce să facă. Era tipul de băiat studios, nu bătaș. N-ar fi avut șanse să răzbată până la casa de bilete. I-a venit apoi o idee. Filmul urma să înceapă în curând, iar fratele lui încă nu apăruse. Dacă îi vindea fetei biletul suplimentar, avea să fie nevoită să stea lângă el, deoarece locurile erau numerotate. A mai ocolit-o o dată, formulându-și în minte cuvintele exacte pe care să le folosească pentru a-i oferi biletul.

Până la urmă, nu și-a putut aduna curajul pentru a se adresa unei necunoscute. A intrat în sala de cinematograf. Când pe ecran a apărut imaginea eroinei care galopa peste o câmpie acoperită cu zăpadă, Jun-sang s-a gândit la ocazia pe care o ratase. Actrița interpreta rolul unei luptătoare aprige din rezistență, purta părul tuns scurt ca băieții și călărea peste stepa manciuriană, proclamând sloganuri revoluționare. Jun-sang s-a gândit întruna la fata din fața cinematografului. Când filmul s-a terminat și a început să se deruleze distribuția, a ieșit grăbit afară, dar fata dispăruse. *

. CAPITOLUL 2.

SÂNGE PĂTAT

LA VÂRSTA DE cincisprezece ani, Jun-sang era un băiat studios și deșirat. Încă din copilărie, obținuse notele cele mai bune din clasă la matematică și științele exacte. Tatăl lui, un intelectual frustrat, nutrea ambiții serioase pentru copiii săi, mai ales pentru fiul cel mai mare și mai talentat. Visa ca acesta să evadeze din provincie și să-și continue educația în Phenian. Dacă Jun-sang venea acasă după ora 21:00 sau rămânea în urmă cu temele, tatăl nu ezita nicio clipă să scoată un băț pe care-l păstra pentru a-i pedepsi pe copiii încăpățânați. Băiatul trebuia să aibă note maxime în liceu și să treacă prin două săptămâni de examene riguroase în Chongjin, pentru a-și câștiga un loc într-o instituție de învățământ competitivă ca Universitatea Kim Ir-sen. Deși era abia în primul an de liceu, Jun-sang se găsea deja pe o traiectorie a carierei care nu-i lăsa timp pentru întâlniri cu fete sau relații sexuale. Imperativele pubertății trebuiau să aștepte.

Jun-sang încerca să-și alunge gândurile care i-ar fi distras concentrarea în momentele cele mai nepotrivite. Oricât ar fi încercat însă, nu putea îndepărta imaginea fetei tunse scurt care tropăia nervoasă. Nu știa absolut nimic despre ea. Cum se numea? Era atât de frumoasă pe cât și-o amintea? Sau memoria îi juca farse? Cum ar fi putut afla măcar cine era?

Găsirea ei s-a dovedit în cele din urmă surprinzător de ușoară. Mi-ran era genul de fată pe care băieții o remarcă, iar părul scurt era îndeajuns de distinctiv pentru ca descrierea făcută unor prieteni să dea roade. Un coleg din clasa de box a lui Jun-sang locuia la numai două uși distanță, în aceeași „muzicuță”. Jun-sang s-a împrietenit cu el, i-a smuls frânturi de informații și l-a recrutat ca iscoadă personală. Vecinii vorbeau mult despre Mi-ran și surorile ei, remarcând că erau una mai frumoasă decât cealaltă. Erau înalte, o calitate foarte apreciată în Coreea de Nord, și talentate. Cea mai mare era cântăreață, alta picta. Toate erau sportive și excelau la volei și baschet. Ce fete frumoase și inteligente! Păcat, adăugau bârfele vecinilor, că trecutul familiei arunca asupra lor o pată de rușine.

Problema o reprezenta tatăl lor, un bărbat slab și tăcut, care, ca mulți alții din localitate, lucra în exploatarea minieră. Era dulgher și repara suportii din lemn ai galeriilor din care se extrăgea caolinul, o argilă utilizată pentru producerea ceramicii. Unica trăsătură izbitoare la persoana aceea amabilă era sobrietatea sa. Pe când alți mineri dădeau pe gât cantități impresionante dintr-o băutură obținută prin fermentarea mălailui și, dacă își puteau permite, *soju*, rachiul coreean din orez, tatăl lui Mi-ran nu gusta nici măcar o picătură.

Nu dorea să se atingă de nicio băutură care i-ar fi dezlegat limba și l-ar fi făcut să vorbească despre trecutul său.

Bărbatul se numea Tae-woo și se născuse în 1932, într-o așezare care ulterior avea să facă parte din Coreea de Sud, statul dușman. Indiferent cât timp ar lipsi de acasă, pentru coreeni locul natal înseamnă căminul unde li s-au născut strămoșii pe linie paternă. Tae-woo provenea din provincia Chungchong de Sud, aflată în cealaltă parte a peninsulei, tocmai lângă coasta Mării Galbene. Este o zonă rurală blândă, cu orezării verde-smarald și cu solul pe atât de bogat, pe cât de sterp era cel din Chongjin. Satul lui Tae-woo se găsea în apropiere de Seosan, un cătun format practic dintr-un rând de case înșiruite în lungul unei coame de sol uscat, care traversa eșichierul de orezării. În anii 1940, totul se construia din noroi și paie, până și mingile cu care băieții jucau fotbal pe uliță. Orezul însemna sufletul și subzistența satului. Cultivarea, creșterea și recoltarea sa erau munci istovitoare, întrucât aratul, semănatul și răsaditul se făceau exclusiv manual. Niciun sătean nu era bogat, dar familia lui Tae-woo era ceva mai înstărită decât celelalte. Casa lor cu acoperiș împletit din paie era mai mare decât restul. Familia avea 2.000 de *pyong* de teren, *pyong-ul* fiind o unitate de măsură coreeană echivalentă cu 3,3 m²»și își suplimenta veniturile de la o moară micuță, unde vecinii își aduceau orezul și orzul la măcinat. Bunicul lui Mi-ran avea un statut suficient de înalt pentru a întreține două neveste, un lucru care nu era foarte neobișnuit pe atunci, deși numai prima căsătorie era recunoscută legal. Tae-woo a fost primul născut al celei de-a doua soții și singurul băiat. Avea două surori mai mici, care-l adora și-l urmau prin tot satul, spre iritarea lui, dar spre încântarea prietenilor săi, deoarece fetițele au devenit treptat adolescente frumoase.

Fără să fie băiatul cel mai voinic din grupul lui de prieteni, Tae-woo era un conducător înnăscut. Când băieții se jucau de-a războiul, el era generalul. Prietenii îl numeau „micul Napoleon”.

— Era direct și hotărât. Vorbea cu fermitate și toți îl ascultau, și-a amintit Lee Jong-hun, un prieten din copilărie care n-a părăsit satul. De asemenea, era isteț.

Tae-woo a urmat școala elementară și apoi școala medie până la cincisprezece ani, așa cum obișnuiau fiii de țărani. Învățământul se făcea în limba japoneză. Japonia anexase Coreea în 1910 și-i detronase pe ultimii împărați coreeni, după care începuse înăbușirea metodică a culturii coreene, prin suprapunerea culturii japoneze. În primii ani de ocupație, bătrânii din sate fuseseră siliți să-și taie cozile lungi pe care le purtau în mod tradițional strânse în coc în vârful capului și acoperite cu pălării negre. Au fost de asemenea obligați să adopte nume japoneze. Ocupanții au impus taxe grele, afirmând că erau necesare pentru susținerea războiului pe care-l purtau în Pacific. Tineri și tinere au fost trimiși în Japonia pentru a contribui la eforturile de război, respectiv pentru a se prostitua - fetele deveneau „femei pentru consolare”, care satisfăceau nevoile sexuale ale soldaților. Orezarii îi urau pe japonezi, deoarece nu puteau face absolut nimic fără aprobarea lor.

Pe 15 august 1945, împăratul Hirohito a anunțat la radio capitularea Japoniei, dar știrea a ajuns abia după câteva zile în satul lui Tae-woo. Când au aflat, băieții au fugit la barăcile în care erau încartiruiți soldații japonezi și au descoperit că aceștia plecaseră, lăsându-și în urmă bunurile personale. Ocupația străină luase sfârșit. Sătenii nu aveau bani ca să sărbătorească, însă au alergat fericiți pe ulițe, felicitându-se unul pe altul și strigând:

— *Manșei Chosun!* „Trăiască Coreea!”

Coreenii credeau că-și recăpătaseră controlul propriului destin. Aveau să-și aducă țara pe calea cea dreaptă.

În timp ce împăratul japonez își citea declarația la radio, de cealaltă parte a globului, în Washington DC, doi ofițeri tineri stăteau aplecați deasupra unei hărți realizate de National Geographic Society și se întrebau ce să facă în cazul Coreei. Nimeni din Washington nu știa prea multe despre această obscură colonie japoneză. Dacă pentru ocupația postbelică a Germaniei și Japoniei fuseseră întocmite planuri elaborate, nimeni nu se gândise până atunci la Coreea. Japonezii o conduseseră vreme de treizeci și cinci de ani, iar retragerea lor bruscă avea să lase în urma lor un vid de putere periculos. Statele Unite ale Americii erau îngrijorate de posibilitatea ca Uniunea Sovietică să ocupe Coreea ca etapă intermediară pe drumul spre trofeul mult mai important reprezentat de Japonia. În ciuda alianței din cel de-al Doilea Război Mondial, neîncrederea față de Uniunea Sovietică sporea în Washington. Trupele sovietice pătrunseseră deja în nordul Coreei în săptămâna dinaintea capitulării Japoniei și erau decise să continue înaintarea. Americanii au încercat să-i mulțumească pe sovietici, cedându-le jumătatea de nord a țării pentru a o administra sub forma unui mandat temporar. Cei doi ofițeri, dintre care unul era Dean Rusk, viitor secretar de stat al SUA, doreau să mențină capitala Seul în sectorul american și de aceea căutau un mod convenabil de a împărți peninsula. În cele din urmă, au tras o linie orizontală pe hartă la paralela 38.

Linia aceea nu avea absolut nicio legătură cu istoria sau geografia Coreei. Peninsula coreeană care iese din China ca degetul mare al unei mâini este bine delimitată, având Marea Japoniei în est, Marea Galbenă în vest și râurile Yalu și Tumen ca graniță cu China. Nimic din suprafața ei nu sugerează existența unei configurații naturale

care s-o împartă în două. Timp de 1.300 de ani înaintea ocupației japoneze. Coreea fusese un stat unificat, guvernat de dinastia Chosun, una dintre cele mai longevive monarhii din istoria lumii; înaintea ei, pe peninsula existaseră trei regate care se războieră întru putere. Schismele politice tindeau să se propage de la nord spre sud, cu estul gravitând în mod firesc spre Japonia, iar vestul spre China. Delimitarea dintre nord și sud a fost o creație cu totul străină, pusă la cale în Washington și impusă coreenilor fără a-i consulta. Potrivit unei relatări de la acea vreme, secretarul de stat american de atunci, Edward Stettinius, și-ar fi întrebat un subordonat unde se afla Coreea.

Coreenii s-au simțit ofensați că țara lor fusese împărțită la fel ca Germania; la urma urmelor, ei nu fuseseră agresori, ci victime în al Doilea Război Mondial. La momentul respectiv, coreenii se autodescriau printr-o expresie peiorativă, spunând că erau „crevete printre balene”, striviți între rivalitățile supraputerilor.

27

Niciuna dintre supraputeri nu dorea să cedeze teren și să accepte o Coree independentă. Coreenii înșiși erau împărțiți în peste o duzină de facțiuni rivale, multe cu simpatii comuniste. Demarcația temporară de pe hartă a devenit în scurt timp realitate. În 1948, a fost creată Republica Coreea sub conducerea lui Li Sang Man (Syngman Rhee) în vârstă de 70 de ani, un conservator morocănos, cu doctorat la Princeton. Kim Ir-sen, un luptător din rezistența anti-japoneză susținut de Moscova, i-a urmat iute exemplul, declarând statul său Republica Populară Democrată Coreeană - Coreea de Nord. Linia din lungul paralelei 38 avea să se materializeze într-o fâșie lungă de 250 de kilometri și lată de 4 kilometri, ticsită de sârmă ghimpată, mine antitanc, tranșee, valuri de pământ, șanțuri cu apă, baterii de artilerie și mine terestre.

Întrucât ambele părți se declarau guverne legitime ale Coreei, războiul era inevitabil. În zorii duminicii de 25 iunie 1950, trupele lui Kim Ir-sen au trecut granița cu tancuri asigurate de sovietici. Au capturat rapid Seulul și au continuat marșul cuceritor spre sud, până când din Coreea de Sud n-a mai rămas decât un „buzunar” în jurul orașului Pusan de pe coasta sud-estică. Debarcarea cutezătoare la Incheon a patruzeci de mii de soldați americani sub comanda generalului Douglas MacArthur în luna septembrie i-a oprit pe comuniști și a răsturnat soarta războiului. Statelor Unite și Coreei de Sud li s-au alăturat trupele unei coaliții ONU formate din cincisprezece state, printre care Marea Britanie, Australia, Canada, Franța și Olanda. Aliații au recapturat Seulul și s-au îndreptat spre nord, către Phenian, apoi mai departe. Când s-au apropiat însă de râul Yalu, în război au intrat forțele Chinei comuniste, care i-au respins. Alți doi ani de lupte n-au produs decât frustrare, fără a oferi vreo soluționare convenabilă. Până la data semnării unui armistițiu, pe 27 iulie 1953, muriseră aproape trei milioane de oameni, iar peninsula era în ruine. Granița dintre cele două state a rămas aproximativ în lungul paralelei 38. Chiar și potrivit standardelor ambigue ale conflictelor militare din secolul al XX-lea, războiul a fost inutil și nesatisfăcător.

Când au intrat comuniștii în țară, Tae-woo avea 18 ani și era principala sursă de întreținere pentru mama și surorile sale, deoarece tatăl lui murise înainte de începerea războiului. Sud-coreenii nu fuseseră pregătiți pentru invazie, având doar șazeci și cinci de mii de

28 soldați sub arme, adică aproximativ un sfert din numărul forțelor nord-coreene, și de aceea aveau nevoie de toți bărbații apti pentru armată. Unii țărani orezari nutreau simpatii față de Nord, deoarece se zvonea că comuniștii îi vor împroprietări. Situația lor economică nu se îmbunătățise după înfrângerea japonezilor. Dar majoritatea tinerilor erau apolitici.

— Pe atunci nu deosebeam stânga de dreapta, și-a reamintit Lee Jong-hun.

În același timp însă, indiferent care le-ar fi fost simpatiile politice, nu aveau alternativă decât să se înroleze în armata sud-coreeană.

Tae-woo a avansat treptat până la gradul de sergent. Ultima bătălie a unității lui a avut loc lângă satul Kimhwa, la 40 de kilometri nord de paralela 38. Kimhwa (rebotezat ulterior Kumhwa) era unul dintre vârfurile așa-numitului „Triunghi de fier” cum îl porecliseră militarii americani, o vale strategică înconjurată de munți de granit. (Phenian și Chorwon erau celelalte două vârfuri ale triunghiului.) În această etapă finală a războiului, aici se dăduseră unele dintre luptele cele mai grele, în care chinezii încercaseră să împingă linia frontului spre sud, în anticiparea unui armistițiu. În seara de 13 iulie 1953, trei divizii chinezești - însumând șazeci de mii de soldați - au lansat un atac-surpriză împotriva trupelor ONU și sud-coreene. La ora 19:30, forțele comuniste au început bombardarea pozițiilor ONU; la ora 22:00, au lansat rachete de semnalizare și soldații aliați au văzut „dealurile și văile înviind practic sub un furnicar de mii de inamici”, după cum a descris ulterior un militar american atacul. Trompetele au răsunat din ambele părți și trupele chineze au pornit alergând spre ei.

„Nu ne-a venit să ne credem ochilor”, a declarat ulterior un fost soldat sud-coreean.

Plouase întruna de o săptămână și dealurile „șiroiau de sânge și apă”.

Tae-woo, care făcea parte dintr-o unitate medicală, transporta un soldat sud-coreean pe o targă, când unitatea i-a fost înconjurată de chinezi. Armistițiul a fost semnat peste numai două săptămâni, dar el și alți cinci sute de soldați din Divizia Capital a armatei sud-coreene au fost luați prizonieri de război.

Viața lui în Coreea de Sud a luat practic sfârșit. Tatăl lui Mi-ran n-a povestit niciodată ce i s-a întâmplat în captivitate. Se poarte

presupune că nu a beneficiat de condiții mai bune decât ceilalți prizonieri de război ai comuniștilor. Huh Jae-suk, un camarad prizonier de război care a evadat ulterior, a scris în memoriile sale că erau ținuți în lagăre mizerabile, unde nu li se permitea să facă baie sau să se spele pe dinți. Au făcut păduchi și în rănile neîngrijite colcăiau viermi. O dată pe zi, căpătau o masă formată din orez și apă sărată.

După semnarea armistițiului, a urmat un schimb de prizonieri în care comuniștii au eliberat 12.773 de militari, dintre care 7.862 erau sud-coreeni. Alți mii de prizonieri, poate chiar zeci de mii, n-au mai fost eliberați niciodată, iar printre ei s-a numărat și Tae-woo. Potrivit memoriilor lui Huh, în gara Phenian au fost suiți în garnituri de tren crezând că se vor îndrepta spre sud, dar acestea au mers în nord, la munții bogați în zăcămintele carbonifere de la granița cu China. În apropierea exploatărilor miniere, fuseseră construite noi lagăre pentru prizonierii de război, numite Unități de Construcții ale Departamentului de Interne. Exploatarea cărbunelui în Coreea de Nord nu era doar o muncă degradantă, ci și extrem de periculoasă, deoarece galeriile subterane se surpau frecvent sau luau foc. „Viața unui prizonier de război nu valora nici cât a unei muște”, a scris Huh. „În fiecare zi când intram în mină, dărdăiam de frică. Precum o vită dusă la abator, nu știam niciodată dacă voi mai ieși viu.”

În anul 1956, guvernul nord-coreean a emis un decret prin care prizonierii de război sud-coreeni primeau cetățenie nord-coreeană. Asta însemna că scăpau de ce era mai rău, dar în același timp că nu aveau să se întoarcă niciodată acasă. Situația cea mai grea se consemna în minele de cărbuni, care erau sfredelite în grabă și sufereau frecvent surpări și incendii. Tae-woo a fost trimis la o mină de fier din Musan, un oraș auster de lângă frontiera cu China, în provincia Hamgyong de Nord. Toți bărbații erau foști sud-coreeni și locuiau într-un singur dormitor.

Una dintre femeile care asigurau curățenia în dormitor avea nouăsprezece ani și era nemăritată - practic, o fată bătrână. Era prea costelivă pentru a fi considerată drăguță, dar în comportamentul ei tenace exista ceva atrăgător; radia forță mintală și fizică. Dorea neapărat să se mărite, fie și numai pentru a scăpa de mama și de surorile ei cu care trăia. După război, bărbații neînșurați erau puțini. Administratorul dormitorului i-a prezentat-o lui Tae-woo. Deși nu

Nimic de invidiat

era mai înalt decât ea, bărbatul avea vorba blândă și de sub negreala intrată în piele a cărbunilor răzbătea o fire manierată. Fata a simțit un val de compasiune pentru tânărul acesta atât de singur pe lume. S-au căsătorit în același an.

Tae-woo s-a integrat rapid în viața nord-coreeană. Îi era destul de ușor să se contopească cu ceilalți. Coreenii erau un singur popor - *han nara*, „o singură națiune”, așa cum le plăcea să spună. Toți arătau la fel. Accentul din Phenian era adesea ridiculizat pentru similitudinea cu accentul gutural din Pusan. Haosul anilor de război amestecase complet populația coreeană. Temându-se de persecuții din partea comuniștilor, zeci de mii de coreeni din nordul paralelei 38 fugiseră în sud; printre ei se număraseră latifundieri, oameni de afaceri, preoți creștini și colaboraționiști cu japonezii. Un număr mai mic de simpatizanți ai comuniștilor fugiseră în nord. Nenumărați alți coreeni lipsiți de simpatii politice se refugiaseră în nordul sau sudul peninsulei, fugind din fața luptelor.

Nu se mai putea spune cine era nord-coreean și cine era sud-coreean. La scurt timp după ce s-au căsătorit, Tae-woo și soția lui au fost transferați la altă mină de lângă Chongjin, unde bărbatul nu avea niciun cunoscut. Nimeni n-ar fi avut motive să suspecteze ceva neobișnuit în trecutul lui, dar, prin definiție, în Coreea de Nord întotdeauna exista cineva care să știe ceva.

După război, Kim Ir-sen și-a stabilit ca prioritate eliminarea dușmanilor interni. A început din vârf, cu potențialii rivali la conducere. Și-a înlăturat mulți camarazi de arme care conduseseră bătăliile pornite din Manciuria pentru răsturnarea ocupanților japonezi. A ordonat arestarea membrilor fondatori ai Partidului Comunist din Coreea de Sud, care fuseseră de neprețuit în timpul războiului; acum, după ce-și îndepliniseră rolul, puteau fi îndepărtați, în anii 1950, mulți alții au fost epurați într-un stat care ajungea să semene tot mai mult cu un imperiu chinez străvechi, al cărui stăpân incontestabil era Kim Ir-sen.

După aceea Kim Ir-sen și-a întors atenția asupra oamenilor obișnuiți. În 1958 el a ordonat începerea unui vast proiect de clasificare a tuturor nord-coreenilor în funcție de seriozitatea politică, încercând în mod ambițios să reorganizeze întreaga populație. În anii 1960 și 1970,

Gărzile Roșii chineze îi epuraseră pe „lacheii capitalismului” în cursul Revoluției Culturale, ceea ce dusesese la o domnie haotică a terorii, în care vecinii se denunțau reciproc. Nord-coreenii au fost mult mai metodici. Fiecărui cetățean i se verifica de opt ori trecutul. *Songbunul* personal, așa cum era numit sistemul de evaluare, ținea seama de trecutul părinților, bunicilor și chiar al verișorilor de gradul al doilea. Investigarea loialității s-a desfășurat în mai multe etape care purtau denumiri inspirate. „Călăuzirea Intensă a Partidului Central” a fost prima etapă anunțată. Clasificările au devenit mai subtile în etapele următoare, de exemplu „Proiectul pentru înțelegerea Poporului” care s-a derulat între anii 1972 și 1974.

În ciuda jargonului de inginerie socială specific secolului al XX-lea, procesul a semănat cu o actualizare a regimului feudal care-i înăbușise pe coreeni în secolele anterioare. În trecut, coreenii fuseseră legați într-un sistem de caste aproape la fel de rigid precum cel din India. Nobilii purtau cămăși albe și pălării înalte și negre din păr de

cal, în timp ce robii purtau tăblițe din lemn în jurul gâtului. Vechea structură de clasă se baza în mare măsură pe învățăturile filozofului chinez Confucius, care considera că oamenii se încadrează strict într-o piramidă socială. Kim Ir-sen a preluat din confucianism elementele cele mai puțin umane și le-a combinat cu stalinismul. În vârful piramidei nu se mai afla un împărat, ci Kim Ir-sen și familia lui. Dedesubt se găseau cincizeci și una de categorii care erau încadrate în trei clase mari: nucleu, indecisă și ostilă.

Din clasa ostilă făceau parte *kisaeng* („animatoarele”, care, precum gheișele japoneze, puteau oferi mai mult clienților care plăteau bine), ghicitorii și *mudang* („șamanii”, care fuseseră încadrați în clasa inferioară și în perioada dinastică). Tot aici erau incluși suspecții politici, așa cum i-a definit o cartă albă a drepturilor omului din Coreea de Nord, bazată pe mărturiile refugiaților care trăiau în Coreea de Sud.

Membrii familiilor de fermieri bogați, comercianții, industriașii, moșierii sau cei ale căror bunuri private fuseseră complet confiscate; cei cu vederi pro- Japonia și pro-SUA; birocrații reacționari; refugiații din Sud... budiștii, catolicii, funcționarii publici concediați, cei care ajutaseră Coreea de Sud în timpul Războiului Coreean.

Nimic de invidiat

În calitate de fost soldat sud-coreean, rangul lui Tae-woo se număra printre ultimele de pe listă; nu chiar ultimul, fiindcă pe poziția respectivă se găseau internații permanent în lagăre de muncă modelate după gulagul sovietic (aproximativ 200.000 de oameni, 1% din populație). Nord-coreenii cu ranguri inferioare nu aveau voie să locuiască în capitala Phenian sau în zonele rurale bune din sud, unde solul era fertil și climatul mai cald. Tae-woo nu putea visa să se înscrie în Partidul Muncii, care, precum Partidul Comunist din China și Uniunea Sovietică, controla slujbele cele mai invidiate.

Cei din rangul său erau urmăriți cu atenție de vecini. Nord-coreenii sunt organizați în așa-numitele *inminban* - ceea ce înseamnă literal „comitetul poporului” -, cooperative formate din vreo douăzeci de familii, care se observă reciproc și conduc cartierul. Aceste *inminban* au un conducător ales, de obicei o femeie de vârstă mijlocie, care raportează autorităților orice i se pare suspect. Pentru un nord-coreean de rang inferior era aproape imposibil să-și îmbunătățească statutul. Dosarele personale erau ținute sub cheie în sediile locale ale Ministerului pentru Apărarea Securității Statului, cât și, ca măsură suplimentară de protecție, în eventualitatea în care cineva ar fi îndrăznit să se gândească la modificarea lor, într-un sediu din provincia muntoasă Yanggang. În interiorul sistemului de clase, unica direcție de mișcare posibilă era descendentă. Puteai fi retrogradat pentru comportament necorespunzător chiar dacă făceai parte din clasa nucleu - alcătuită din rudele familiei conducătoare și cadrele de partid. Însă odată ce ajungeai în clasa ostilă, rămâneai acolo pentru toată viața. Indiferent care ți-ar fi fost „pata” originală, era permanentă și imuabilă. Iar statutul familiei era ereditar, la fel ca sistemul de caste din vechea Coreea. Păcatele tatălui erau păcatele copiilor și nepoților.

Nord-coreenii îi numeau pe acești oameni *beulsun* - „sânge pătat”, sau „impur”. Mi-ran, surorile și fratele ei aveau să poarte pata aceea în sânge. Ei trebuiau să se aștepte ca orizonturile lor să fie la fel de limitate ca ale tatălui.

ÎN COPILĂRIE, Mi-ran nu era conștientă de catastrofa care se abătuse * asupra ei chiar înainte să se fi născut.

Părinții au considerat

că era mai bine să nu le spună copiilor nimic despre rădăcinile sud-coreene ale tatălui. Ce rost avea să-i împovăreze cu gândul că nu vor beneficia de cele mai bune școli și slujbe, că viețile lor vor intra în curând într-o fundătură? De ce s-ar mai fi sinchisit atunci să învețe, să exerseze la instrumentele muzicale sau să participe la competiții sportive?

Nord-coreenilor nu li se aduce la cunoștință clasificarea ce le-a fost atribuită, așa că n-a fost imediat evident că familia avea o problemă, însă copiii au bănuțat că era ceva în neregulă cu tatăl lor. Era un personaj ciudat, solitar, care părea să ducă pe umeri o grea povară. Nimeni nu-i cunoștea rudele. Nu numai că nu vorbea despre trecutul lui, dar abia dacă vorbea în general. Când era întrebat, răspundea monosilabic; glasul îi era permanent o șoaptă. Tae-woo părea fericit doar când repara ceva prin casă, concentrat asupra unei lucrări care-i oferea pretextul de a nu vorbi.

Nu mai rămăsese nici urmă din băiețelul autoritar care jucase întotdeauna rolul generalului. Soția lui, de la care fiicele moșteniseră înălțimea și alura athletică, vorbea și pentru el. Dacă trebuiau disciplinați copiii, dacă trebuia adresată o plângere unui vecin, soția lui se ocupa de toate. Dacă Tae-woo avea alte opinii, le ținea pentru el. Atunci când puteau pune mâna pe un ziar, un lux în Coreea de Nord, el citea în tăcere la lumina unicei lor lămpi cu bec de 40 de wați. Nu spunea ce credea despre cele mai recente realizări mărețe ale lui Kim Ir-sen, care erau omagiate în *Rodong Sinmun*, ziarul oficial al Partidului Muncii, sau în *Hambuk*, cotidianul local. Ajunsese el să creadă în Coreea de Nord? Era convins?

Pe Mi-ran o scotea adesea din minți pasivitatea tatălui ei și abia ulterior a înțeles că era un mecanism de supraviețuire. Parcă și-ar fi înăbușit propria personalitate pentru a nu atrage atenția asupra sa. Mulți dintre miile de foști soldați sud-coreeni care încercau să se integreze în societatea nord-coreeană comiteau greșeli. Ulterior, mama i-a povestit lui Mi-ran că patru prieteni ai tatălui ei din mina de cărbuni, camarazi sud-coreeni, fuseseră executați

pentru infracțiuni minore și cadavrele lor fuseseră înhumate în gropi comune. Membrii clasei ostile nu erau considerați niciodată nevinovați. Folosirea unui ton sarcastic când te refereai la Kim Ir-sen sau o remarcă nostalgică despre Coreea de Sud îți puteau aduce necazuri serioase. Era mai cu seamă tabu să vorbești despre Războiul Coreean și despre inițiatorii săi. În cărțile oficiale de istorie (iar în Coreea de Nord nu existau altfel de cărți), armata Coreei de Sud fusese cea care invadase, acționând pe baza ordinelor primite de la SUA. „Imperialiștii americani au poruncit clicii de marionete a lui Li Sang Man declanșarea unui Război Coreean” relatează *Rodong Sinmun*. Oricine își amintea că, de fapt, pe 25 iunie 1950 armata Coreei de Nord trecuse paralela 38 (și ce coreean putea să uite asta?) știa că era mai înțelept să-și țină gura.³¹

Odată cu apropierea copiilor de adolescență, obstacolele legate de trecutul tatălui au început să-și facă simțită tot mai vizibil prezența în viața lor. Învățământul obligatoriu durează până la vârsta de cincisprezece ani, după care elevii încep să se înscrie la liceu. Cei neadmiși simt repartizați în unități de muncă: fabrici, mine de cărbuni etc. Însă surorile lui Mi-ran erau încrezătoare că se vor număra printre cei aleși pentru a-și continua educația. Erau inteligente, frumoase, sportive, îndrăgite de profesori și de colegi. Dacă ar fi fost mai puțin talentate, poate că le-ar fi fost mai ușor să accepte respingerea.

Sora ei cea mai mare, Mi-hee, avea un glas frumos de soprană. Indiferent dacă interpreta una dintre melodiile populare siropoase atât de iubite de coreeni sau un imn în cinstea lui Kim Ir-sen, vecinii soseau imediat s-o asculte. Adesea era rugată să cânte la evenimente publice. A ști să cânti este un talent foarte apreciat în Coreea de Nord, deoarece puțini au echipamente audio. Mi-hee era atât de drăguță, încât un pictor a venit să-i facă portretul. Ea se aștepta, pe bună dreptate, să fie selectată să urmeze un liceu de arte interpretative, și a bocit zile în șir când a fost respinsă. Probabil că mama ei știa motivul, totuși s-a dus la școală pentru a cere o explicație. Directoarea a fost înțelegătoare, însă n-a putut s-o ajute. I-a explicat că doar elevii cu *songbun* perfect puteau fi aleși în școlile de arte interpretative.

Mi-ran nu avea talente artistice sau sportive ca surorile ei mai mari, însă era o elevă bună și era frumoasă. Pe când avea cincisprezece ani, școala ei a fost vizitată de un grup de bărbați și femei cu chipuri grave, îmbrăcați în costume sobre. Aceștia erau *okwa*, membrii Diviziei a V-a a Partidului Muncii, recrutori care mergeau prin țară, căutând fete pentru personalul lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il. După selectare, fetele erau trimise în tabere de pregătire în stil militar, apoi erau repartizate în numeroasele reședințe ale conducătorilor

nord-coreeni. Ele nu mai aveau voie să-și revadă căminul, dar familiile lor erau compensate cu daruri bogate. Nu era foarte clar cu ce se ocupau fetele acelea; despre unele se spunea că ar fi fost secretare, cameriste și animatoare, despre altele că ar fi fost concubine. Mi-ran auzise de ele de la o prietenă, a cărei verișoară se numărase printre cele alese.

Nimic de invidiat

— Știi, îi șoptise prietena aceea, Kim Jong-il și Kim Ir-sen sunt și ei bărbați, ca toți bărbații.

Mi-ran încuviințase atotștiutor, stânjenită să admită că nu înțelesese nimic. Fetele nord-coreene de vârsta ei nu știau ce era o concubină, ci doar că era o onoare uriașă să-i slujești sub orice formă pe conducători. Aveau să fie alese numai fetele cele mai inteligente și mai frumoase.

Când recrutorii au intrat în clasă, elevele au stat nemișcate pe locurile lor și au așteptat în tăcere. Fetele stăteau așezate câte două într-o bancă, în rânduri lungi. Mi-ran purta uniforma de școală medie și în picioare avea pantofi de sport din pânză. Recrutorii au trecut înainte și înapoi printre rândurile de bănci, oprindu-se din când în când pentru a privi mai atent. Au încetinit când au ajuns la banca lui Mi-ran.

— Tu, în picioare, a poruncit un recrutor.

I-au făcut semn să-i urmeze în cancelaria profesorilor. Acolo mai erau alte patru fete. Recrutorii i-au cercetat dosarul și au măsurat-o. Mi-ran avea 1,60 m, fiind una dintre fetele cele mai înalte din clasă. Au mitraliat-o cu întrebări: Ce note avea? Care era materia preferată? Era sănătoasă? O dureau ceva? Ea le-a răspuns cu calm și corect, după părerea ei.

Nu i-a mai revăzut de atunci. De fapt, n-ar fi dorit să-și părăsească familia, dar respingerile dor întotdeauna.

Copiii înțelegeau deja că problema o reprezenta trecutul familiei lor. Începuseră să suspecteze că tatăl lor venise din Coreea de Sud, deoarece nu avea nicio rudă în Nord. Dar care fuseseră circumstanțele sosirii sale? Au presupus că fusese un comunist devotat, care fugise eroic din țara lui pentru a se înrola în trupele lui Kim Ir-sen. În cele din urmă, fratele lui Mi-ran a fost cel care a scos adevărul la suprafață. Sok-ju, un tânăr sânguin-cios, cu fruntea mereu încruntată, petrecuse luni de zile învățând pentru examenul de admitere în colegiul

pedagogic. A răspuns perfect la toate întrebările. Când i s-a spus că n-a absolvit, și-a înfruntat furios examinatorii, solicitând o explicație.

Adevărul a fost devastator. Copiilor le fusese întipărită temeinic în minte versiunea nord-coreeană a istoriei. Americanii erau încarnarea răului și sud-coreenii erau lacheii lor mizerabili. Ei văzuseră fotografii ale țării lor după ce fusese devastată de bombele americanilor. Citiseră cum soldații americani și sud-coreeni își înfipseseră rânjind baionetele în civili nevinovați. Manualele școlare erau pline cu episoade despre oameni pe care inamicii îi arseseră, striviseră, înjun- ghiaseră, împușcaseră și otrăviseră. Vestea că propriul lor tată era un sud-coreean care luptase alături de yankei a fost copleșitoare. Sok-ju s-a îmbătat pentru prima dată în viață. A fugit de acasă și a stat două săptămâni la un prieten, până ce acesta l-a convins că trebuia să se întoarcă.

— Indiferent ce ar fi fost, el rămâne tatăl tău, i-a repetat prietenul.

Sok-ju a pus cuvintele acelea la inimă. Ca toți băieții coreeni, mai ales ca unic fiu, știa că trebuia să-și venereze tatăl. S-a întors acasă și a căzut în genunchi, cerând iertare. A fost pentru prima dată că și-a văzut tatăl plângând.

DEȘI COPIII DESCOPEREAU încet adevărul despre tatăl lor, ei erau ultimii care aveau să afle ce s-a întâmplat. Bărfele din cartier răspândiseră de mult zvonul că Tae- woo fusese soldat sud-coreean, iar comitetului poporului, *inminban*, i se ceruse să fie cu ochii în patru asupra familiei. Aproape imediat cum a aflat numele fetei pe care o remarcase la cinematograful, Jun-sang a aflat și bărfele. Băiatul era perfect conștient că o legătură cu o fată având statutul lui Mi-ran i-ar fi putut afecta viitorul. Nu era laș, însă era un fiu supus, o creație a sistemului confucianist în aceeași măsură ca orite alt nord- coreean. El considera că menirea lui pe pământ era de a-și sluji tatăl, iar ambiția acestuia era ca el să urmeze universitatea din Phenian. Avea nevoie nu numai de note maxime, ci și de un comportament impecabil. Cea mai mică imprudență ar fi putut strica totul, fiindcă și trecutul propriei lui familii avea probleme.

Ambii părinți ai lui Jun-sang se născuseră în Japonia, făcând parte din populația de coreeni etnici care numărase două milioane la

sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Aceștia reprezentau toate clasele și păturile societății coreene: membri ai elitei care veniseră în Japonia pentru studii, cetățeni care fuseseră recrutați cu sila pentru a ajuta eforturile de război japoneze și muncitori imigranți. Unii se îmbogățiseră, dar rămăneau permanent o minoritate, adesea disprețuită. Tânjeau să revină în patrie, dar care le era patria? După împărțirea Coreei, coreenii din Japonia se împărțiseră în două facțiuni: cei care susțineau Coreea de Sud și simpatizanții Coreei de Nord. Cei din urmă s-au afiliat la gruparea Chosen Soren, Asociația Generală a Rezidenților Coreeni din Japonia.

Pentru acești naționaliști, adevărata patrie era Coreea de Nord, fiindcă se desprinsese complet de trecutul colonial japonez, pe când guvernul proamerican al lui Li Sang Man promovase în funcții mulți colaboraționiști. Iar până la sfârșitul anilor 1960, economia Coreei de Nord părea mult mai puternică. Propaganda nord-coreeană prezenta imagini de copilași cu obraji trandafirii care se jucau pe câmpuri și utilaje agricole nou-nouțe ce strângeau recolte abundente din țara cea nouă, miraculos înflorită sub conducerea înțeleaptă a lui Kim Ir-sen. Astăzi, astfel de afișe în culori vii nu reprezintă decât un kitsch socialist, dar pe atunci ele se dovedeau convingătoare pentru mulți.

Peste optzeci de mii de coreeni din Japonia au fost atrași de imaginile acelea și printre ei s-au numărat buncii lui Jun-sang. Bunicul din partea tatălui era membru al Partidului Comunist Japonez și fusese chiar închis în Japonia pentru convingerile lui de stânga. El însuși prea bătrân și infirm pentru a fi de folos noului stat, își trimisese acolo fiul cel mai mare. Tatăl lui Jun-sang debarcase pe țărmurile minunatei lumi noi în anul 1962, după o călătorie de douăzeci și una de ore cu feribotul peste Marea Japoniei. Întrucât era inginer, pregătirea lui avea căutare și a fost repartizat într-o unitate de lucru dintr-o fabrică de lângă Chongjin. După câțiva ani a cunoscut o tânără elegantă, care sosise cu părinții ei din Japonia, cam în aceeași perioadă. Tatăl lui Jun-sang era un bărbat banal, cu umeri gârboviți și piele ciupită de vărsat, însă inteligent și cult. Familia lui spunea că arăta ca un pirat, dar vorbea ca un poet. Cu blândețe și insistență, el a reușit să cucerească frumusețea aceea delicată, până când fata i-a acceptat cererea în căsătorie.

^ Părinții lui Jun-sang izbutiseră să economisească destui bani pentru a se bucura de o calitate a vieții superioară majorității nord-coreenilor. Obținuseră pentru ei o casă izolată - un lux care le-a permis să aibă o grădină în care să crească zarzavaturi. Până în anii 1990, nord-coreenii nu aveau voie să-și cultive propriile terenuri. În casă existau cinci șifoniere mari din lemn, ticsite cu haine și țesături japoneze de calitate. (Nord-coreenii dormeau pe saltele așezate direct pe podea în stilul asiatic tradițional; în timpul zilei, aștemuturile erau rulate și puse în dulapuri.) Nord-coreenii tindeau să se ierarhizeze după numărul de șifoniere din casă, iar cinci însemna că erai într-adevăr prosper. Părinții lui Jun-sang aveau mai multe aparate electrocasnice decât oricare dintre vecinii lor: un ventilator, un televizor, o mașină de cusut, un magnetofon cu opt piste, un aparat foto și chiar un frigider - o raritate într-o țară în care aproape nimeni nu avea suficiente alimente proaspete încât să le congeleze.

Și mai neobișnuit însă era faptul că Jun-sang avea un animal de companie: un câine din rasa coreeană poongsan, lățos și cu blana albă, care semăna cu un șpiț. Deși unii coreeni din zonele rurale țineau câini ca animale de gospodărie, crescându-i în general pentru a le consuma carnea într-o tocană condimentată numită *boshintang*, a ține în casă un câine ca animal de companie era ceva absolut neobișnuit. Cine-și putea permite să hrănească o gură în plus?

Însă coreenii japonezi, care erau cunoscuți drept *kitachosenjin*, după termenul japonez pentru Coreea de Nord, Kita Chosen, trăiau într-o lume aparte. Aveau un accent distinctiv și tindeau să se căsătorească între ei. Deși potrivit standardelor japoneze nu erau nici pe departe avuți, prin comparație cu nord-coreenii obișnuiți erau bogați. Ei sosiseră în statul cel nou cu pantofi din piele și pulovere frumoase din lână, pe când nord-coreenii purtau încălțări din pânză și haine din poliester strălucitor. Rudele le expediau cu regularitate yenii japonezi, care puteau fi folosiți în magazine speciale pe valută, pentru a-și cumpăra produse inexistente pe piața nord-coreeană. Unii își aduseseră chiar și automobile, deși în scurt timp acestea n-au mai funcționat din cauza lipsei pieselor de rezervă și au fost donate guvernului. Coreenii japonezi primeau vizite regulate din partea rudelor, care veneau cu feribotul *Mangyongbong-92* și aduceau bani și cadouri. Feribotul era operat de organizația Chosen Soren care susținea Coreea de Nord și vizitele sale erau încurajate ca modalitate de intrare a valutei în țară;

în plus, statul

39

își oprea o parte din banii trimiși de rudele din Japonia. În ciuda bunăstării lor, coreenii japonezi ocupau o poziție inferioară în ierarhia nord-coreeană. Deși erau comuniști declarați, care renunțaseră la o existență confortabilă în Japonia, statutul lor ținea de clasa ostilă.

Regimul nu putea avea încredere în cineva care avea bani și nu era membru al Partidului Muncii. *Kitachosenjin* se numărau printre puținii nord-coreeni cărora li se îngăduia să aibă contact cu exteriorul și asta în sine îi făcea nedemni de încredere; forța regimului provenea din capacitatea de a-și izola complet propriii cetățeni.

Noii imigranți din Japonia și-au abandonat repede idealurile. Unii dintre primii care au sosit în Coreea de Nord au trimis acasă scrisori prin care-i avertizau pe alții să nu-i urmeze, însă scrisorile respective au fost interceptate și distruse. Mulți coreeni japonezi, inclusiv dintre cei cu poziții proeminente în Chosen Soren, au fost epurați la începutul anilor 1970: capii de familie au fost executați și familiile lor trimise în gulag.

Jun-sang își auzise părinții vorbind în șoaptă despre aceste povești. Erai ridicat fără niciun avertisment. Un camion oprea în fața casei, noaptea târziu. Poate că ți se acorda o oră sau două pentru a-ți strânge lucrurile. Jun-sang trăia cu o frică atât de interiorizată, încât n-o putea articula, însă era omniprezentă. În mod instinctiv, știa să fie precaut în orice spunea.

Nimic de invidiat

Era de asemenea atent să nu stârnească invidie. Purta ciorapi groși de lână japonezi, pe când majoritatea copiilor nu aveau deloc ciorapi și-și țineau picioarele ascunse sub pantaloni lungi, sperând să nu fie observați. Ulterior, tânărul avea să se descrie ca un animal hipersensibil, cu urechi mari și ascuțite, permanent atent la animalele de pradă.

În ciuda puloverelor călduroase, a aparatului casnice și a păturilor din lână, familia lui Jun-sang nu era mai ferită de griji decât cea a lui Mi-ran. Mama băiatului, care fusese o adolescentă drăguță și populară când plecase din Japonia, a devenit tot mai nostalgică după tinerețea ei pierdută. După nașterea a patru copii, nu și-a mai recăpătat niciodată sănătatea. Serile, tatăl lui Jun-sang stătea tăcut și fuma, oftând posomorât. Nu se gândeau că i-ar fi putut asculta cineva - unul dintre

avantajele unei case izolate era un grad de intimitate dar nu cutezau să-și ⁴⁰ exprime sentimentele reale. Nu puteau mărturisi deschis că doreau să

părăsească acest paradis socialist pentru a reveni în Japonia capitalistă. Astfel, cuvintele nerostite atârnav deasupra familiei: cu fiecare zi care trecea, era tot mai evident că venirea în Coreea de Nord fusese o greșală teribilă. Știa că era imposibil să se întoarcă în Japonia, așa că trebuiau să exploateze cât mai bine situația dificilă. Unica modalitate de a recompensa greșala făcută ar fi fost să folosească în avantajul lor regulile regimului și să încerce să obțină o mai bună poziție socială. Speranțele familiei se bazau pe Jun-sang. Dacă ar fi reușit să fie admis la universitatea din Phenian, poate că i s-ar fi permis până la urmă să se înscrie în Partidul Muncii, după care poate că familiei i-ar fi fost dat uitării trecutul burghez din Japonia. Din cauza acestei constante presiuni, Jun-sang era nebniștit și indecis. A avut o mulțime de fantezii despre fata văzută la cinematograful și s-a întrebat dacă s-o abordeze, dar până la urmă s-a mulțumit să nu facă nimic.

CAPITOLUL 3

DEVOTATĂ REGIMULUI

CHONGJIN ESTE UN ORAȘ cu reputație nefavorabilă, un loc unde nu ți-ai dori să locuiești, chiar și potrivit standardelor nord-coreene. Așezarea cu 500.000 de locuitori se întinde între un lanț de munți granitici, care suie și coboară coasta în zigzag, și Marea Japoniei, pe care coreenii o numesc Marea de Est. Linia de coastă are frumusețea sălbatică a statului american Maine, iar apele ei strălucitoare sunt adânci și reci, dar pescuitul este periculos fără o barcă solidă. Munții biciuiți de vânt nu sunt prielnici agriculturii, iar temperaturile pot ajunge iarna și la minus 40°C. Orezul, alimentul de bază în jurul căruia pivotează societatea coreeană, poate fi cultivat doar pe terenurile din preajma coastelor maritime joase. Din punct de vedere istoric, coreenii și-au măsurat succesul în viață prin apropierea față de putere - o străveche tradiție asiatică cere să te străduiești să părăsești gospodăria rurală și să te apropii de palatul imperial. Chongjin se află la limita hărții Coreei, situat atât de departe în extremitatea nordică, încât e mai aproape de orașul rus Vladivostok decât de Phenian. Chiar și în prezent, călătoria de la Chongjin la Phenian, orașe despărțite de numai 400 de kilometri, poate dura trei zile pe drumuri de munte neasfaltate, cu serpentine periculoase.

În timpul dinastiei Chosun, când capitala Coreei se afla încă și mai departe - pe locul actualului Seul -, în acest capăt îndepărtat al țării erau exilați oficialii care stârneau furia împăratului. Poate ca urmare a prezenței acelor rebeli în zestrea genetică comună, actuala provincie Hamgyong de Nord este considerată leagănul celor mai duri și mai greu de îngenuncheat coreeni.

Până în secolul al XX-lea, provincia cea mai nordică a Coreei, care se întinde până la râul Tumen, granița naturală cu China și Rusia, era slab populată și de o importanță economică redusă. În secolele trecute, numărul oamenilor care locuiau aici a fost întrecut, mai mult ca sigur, de numărul tigrilor, fiarele care continuă să-i îngrozească pe copii în poveștile populare coreene. Astăzi, însă, aceste animale au dispărut de mult. Totul s-a schimbat când japonezii au decis să-și clădească un

42 imperiu. Provincia Hamgyong de Nord se afla în calea expansiunii

Japoniei spre Manciuria, pe care avea să o ocupe înaintea celui de-al Doilea Război Mondial. Japonia era de asemenea interesată de zăcămintele de fier și de cărbune în general neexploatate din jurul orașului Musan și trebuia să-și expedieze acasă prăzile din peninsula ocupată. Chongjin, care nu era decât un sătuc pescăresc (numele său provine din caracterele chinezești pentru „vadul râului împede”), a fost transformat într-un port care putea procesa anual trei milioane de tone de încărcătură. În timpul ocupației (1910-1945), japonezii au construit fabrici siderurgice în portul Chongjin, iar mai spre sud au dezvoltat Nanam, un oraș cu carioaj regulat de străzi și clădiri mari, moderne. Acolo a fost stabilit sediul Diviziei 19 Infanterie a Armatei Imperiale Japoneze, care participase la invazia Chinei de Est. Mai spre sud pe coastă, japonezii au ridicat practic de la zero orașul Hamhung, sediul unor uzine chimice care produceau de toate, de la praf de pușcă la îngrășăminte.

După preluarea puterii în anii 1950, comuniștii au reconstruit fabricile care fuseseră bombardate în războaiele succesive și le-au revendicat ca fiind ale lor. Combinatul de Oțel Nippon din Chongjin a devenit Combinatul de Fier și Oțel Kim-chaek, cea mai mare uzină din Coreea de Nord. Kim Ir-sen a subliniat puterea industrială a nord-estului ca exemplu strălucitor al succeselor lui economice. Chiar și în prezent, locuitorii din Chongjin cunosc puține din istoria orașului lor - care chiar pare a fi un loc complet lipsit de trecut -, deoarece regimul nord-coreean nu recunoaște nimic din realizările japonezilor, în Republica Populară Democrată Coreeană, prestigiul și populația lui Chongjin au continuat să crească, astfel că în anii 1970 a ajuns al doilea oraș ca mărime din țară după Phenian, cu 900.000 de locuitori. (Se crede că între timp populația s-a redus la 500.000, iar Chongjin este al treilea oraș ca mărime al țării, după Phenian și Hamhung.)

Importanța economică și strategică a „orașului de fier” cum era numit câteodată Chongjin, a crescut permanent, grație combinatelor siderurgice. În fabricile de aici se produceau ceasuri, televizoare, fibre sintetice, medicamente, mașini-unelte, tractoare, pluguri, tablă de oțel și muniție. Se pescuiau crabi, calmari și fructe de mare, care erau exportate. Portul a fost extins cu șantiere de construcții și oasii, nord-coreenii au preluat instalațiile militare

japoneze și au construit baze pentru rachete ațintite

43

asupra Japoniei. Satele din jur au rămas însă locuri de deversare a exilaților; în așezările miniere erau instalați membrii claselor ostile și indecise, ca tatăl lui Mi-ran. Un centru de asemenea importanță nu putea fi lăsat totuși în seama unor indivizi care nu prezentau încredere. Regimul avea nevoie de cadre loiale din clasa nucleu, pentru a se asigura că Chongjin urma linia partidului, astfel că orașul avea propria sa elită conducătoare. Membrii ei trăiau în apropierea proscrișilor, deși nu alăturăți lor. Interacțiunea dintre aceste două populații de la extremitățile societății nord-coreene avea să-i confere lui Chongjin o dinamică unică.

SONG HEE-SUK SE NUMĂRA printre cei care credeau cu adevărat în doctrina partidului. Muncitoare în fabrică și mamă a patru copii, ea era un cetățean model al Coreei de Nord. Reproducea sloganurile lui Kim Ir-sen fără nicio undă de îndoială. Respecta regulile cu strictete și rigiditate. Dna Song (așa cum avea să-și spună ulterior în viață; femeile nord-coreene nu preiau numele de familie al soțului) îmbrățișa cu atâta entuziasm regimul, încât putea fi lesne imaginată ca eroina unui film de propagandă. În tinerețe, chiar arătase ca o asemenea eroină: chintesența femeii nord-coreene. Era o tipologie preferată de regizorii din studiourile de filme ale lui Kim Jong-il: chipul rotund ca o gălușcă o făcea să pară bine hrănită chiar când nu era, iar buzele arcuite o făceau să pară fericită și când era tristă. Nasul micuț și ochii luminoși și sinceri o făceau să pară loială și onestă - și chiar așa era.

A rămas multă vreme neclintită în credința ei chiar și după ce ar fi trebuit să fie evident că regimul îi înșelase așteptările.

— Trăiam doar pentru mareșalul Kim Ir-sen și pentru patrie, mi-a mărturisit ea la prima noastră întâlnire. Nu mă gândeam la nimic altceva.

Dna Song se născuse în ultima zi a celui de-al Doilea Război Mondial, pe 15 august 1945. A crescut în Chongjin, lângă gară, unde tatăl ei era mecanic. Când a izbucnit Războiul Coreean, gara a devenit o țintă principală a bombardamentelor, deoarece forțele ONU conduse de americani au încercat să rezeze liniile de aprovizionare și

⁴⁴ comunicații ale comuniștilor din lungul coastei. Nave de război ca USS

Missouri brăzdau Marea Japoniei, trăgând în Chongjin și alte așezări de pe coastă. Avioanele americane vuiau pe deasupra, îngrozindu-i pe copii. Uneori coborau atât de mult, încât dna Song îi putea zări pe piloți. În timpul zilei, mama dnei Song își țara cei șase copii mici în munți, pentru a-i ține departe de conflicte, și reveneau seara, când dormeau într-un adăpost pe care vecinii îl săpaseră lângă casa lor. Dna Song tremura sub pătura subțire, ghemuindu-se lângă mama și frații ei în căutarea protecției. Într-o zi, mama i-a lăsat pe copii singuri, pentru a vedea ce se întâmplase cu tatăl lor. Bombardamentele din noaptea trecută fuseseră intense și distruseseră una dintre fabricile care produceau piese pentru căile ferate. Mama s-a întors plângând, a căzut în genunchi și și-a lipit fruntea de pământ.

— Tatăl vostru a fost ucis! a hohotit ea, strângându-i pe copii în jur.

Moartea tatălui i-a conferit dnei Song pedigreeul de fiică a unui „martir al Războiului pentru Eliberarea Patriei”. Familia a primit până și un certificat în această privință. În același timp, i-a imprimat în suflet antiamericanismul de neșters care era esențial pentru ideologia țării. După ce-și petrecuse anii cei mai vulnerabili în haosul războiului, era pregătită ca viața ei să fie meticolos ordonată de către Partidul Muncii. Și, cu siguranță, era îndeajuns de săracă pentru a se califica drept membră a clasei împilate pe care Kim Ir-sen susținea că o reprezintă. Era de la sine înțeles că o fată cu o asemenea origine „sănătoasă” reprezenta o partidă excelentă. Un oficial din Partidul Muncii i-a făcut cunoștință cu viitorul ei soț, Chang-bo, care era membru de partid; ea nici nu s-ar fi gândit să se mărite cu un bărbat care să nu facă parte din Partidul Muncii. Tatăl lui avea un trecut notabil în război, făcând parte din spionajul nord-coreean; fratele său mai mic se alăturase deja Ministerului Securității Publice. Chang-bo absolvise Universitatea Kim Ir-sen și se îndrepta către o carieră în ziaristică, o profesiune foarte prestigioasă în Coreea de Nord, deoarece ziariștii erau considerați purtătorii de cuvânt ai regimului. „Cei care scriu în concordanță cu intențiile partidului sunt eroi”, proclamase Kim Jong-il.

Chang-bo era un bărbat robust și excepțional de înalt pentru un nord-coreean din generația sa. Dna Song abia avea 1,50 m și se putea

cuibări sub brațul lui. Cei doi se potriveau și formau un

⁴⁵

cuplu tânăr, frumos și corect din punct de vedere politic, care ar fi putut primi aprobare să locuiască în capitala statului. Deoarece Phenian este singurul oraș nord-coreean frecventat de străini, statul întreprinde eforturi

considerabile pentru ca locuitorii săi să lase o impresie favorabilă prin aspect și să fie în același timp aliniați ideologic. S-a decis totuși că perechea era necesară pentru a completa rândurile membrilor de partid marcanți din Chongjin, așa că au fost instalați acolo, cu anumite privilegii, în cel mai bun cartier din oraș.

În ciuda presupusului egalitarism din Coreea de Nord, locuințele sunt repartizate în conformitate cu același principii ierarhice desprinse din originea de clasă. Zonele mai puțin dorite sunt în sud, lângă exploatarea de cărbune și caolin, unde minerii trăiau în case „muzicuță” paralelipipedice, văruiți în alb. Mai spre nord, totul devine mai impunător. După ce șoseaua principală trece prin Nanam, clădirile sunt mai înalte, unele ajungând la optsprezece niveluri - apogeul modernismului la vremea când au fost ridicate. Constructorii prevăzuseră până și puțuri pentru lifturi, deși cabinele propriu-zise nu au mai ajuns să fie instalate. Designul arhitectural al multor apartamente postbelice provenea din RDG, cu adaptări specifice culturii coreene. Între etaje fuseseră prevăzute spații suplimentare pentru sistemele coreene de încălzire prin podea, iar în apartamente existau difuzoare, prin care să fie transmise anunțurile pentru comunitate.

Chongjin se află departe de modemul Phenian, dar are propria sa aură de putere. Este în prezent capitala provinciei Hamgyong de Nord și găzduiește sedii mari, atât pentru provincie, cât și pentru Partidul Muncii. Centrul

administrativ se întinde într-o rețea ordonată. Există o universitate, un colegiu metalurgic, un colegiu minier, un colegiu agricol, un colegiu de artă, un colegiu de limbi străine, o școală medicală, trei colegii pedagogice, o duzină de teatre și un muzeu al istoriei revoluției dedicat vieții lui Kim Ir-sen. Vizavi de port se găsește hotelul Chonmasan pentru vizitatorii străini, iar în apropiere este consulatul rus. Străzile și piețele din centrul orașului au fost proiectate în stilul ostentativ supradimensionat uzitat în Moscova și alte orașe comuniste, care exprimă puterea regimului asupra individului.

3. O DEVOTAȚIE PRIMĂRIE

Artera principală, cunoscută simplu ca Strada nr. 1, traversează orașul și este atât de largă, încât ar putea cuprinde cu ușurință șase benzi de trafic, dacă în Chongjin ar exista atâtea automobile. Pe ambele ei părți, la intervale regulate, aidoma unor santinele, se află platani și acacii uriași, cu partea inferioară a trunchiurilor văruiată în alb. În privința varului, explicațiile sunt multiple: că ar îndepărta insectele, că ar proteja arborii împotriva variațiilor extreme de temperatură sau că ar anunța că arborii sunt proprietatea guvernului și nu pot fi tăiați ca lemne pentru foc. Bordurile trotuarelor sunt și ele văruiate în alb. Între copaci se găsesc familiarele indicatoare roșii cu lozinci propagandistice, iar în spatele lor felinare stradale înalte care funcționează rareori. Trotuarele sunt la fel de late ca pe Champs Elysees - la urma urmelor, Strada nr. 1 este considerată un bulevard -, totuși mulți pietoni optează să meargă pe caldarâm, fiindcă circulația auto este aproape inexistentă. Nu există semafoare, ci polițiști rutieri în uniforme, care efectuează mișcări automate din brațe, pentru a dirija cele câteva vehicule. Artera principală se termină în fața Teatrului Provinciei Hamgyong de Nord, o clădire măreață încununată de un portret de aproape patru metri al lui Kim Ir-sen. Dincolo de teatru, orașul se sfârșește brusc, oprit de muntele Naka spre nord-est. În prezent, versantul muntelui este presărat de morminte, iar majoritatea copacilor au fost tăiați ca lemne pentru foc, dar continuă să ofere un peisaj plăcut. De fapt, prima impresie pe care ți-o lasă centrul orașului Chongjin este chiar și azi una pozitivă, însă la o examinare mai atentă se poate vedea că din clădiri au căzut bucăți de beton, că felinarele stradale se înclină precar în toate direcțiile și că tramvaiele sunt acoperite de îndoituri, însă puținii vizitatori sunt purtați atât de repede prin oraș, încât aceste detalii pot scăpa cu ușurință.

Apartamentul dnei Song se afla la nivelul al doilea al unei clădiri cu opt etaje care nu avea lifturi. Când a ajuns prima dată acolo, femeia a fost uimită să afle că apartamentele aveau instalații de apă și canalizare; în anii 1960, coreenii obișnuiau ca ea nu văzuseră niciodată ceva atât de modern. Căldura radia prin pardoseală ca în locuințele tradiționale, însă provenea de la apa încălzită de o centrală termică și adusă în clădire prin conducte. Cei doi tineri nu aveau mult mobilier, Om Itfiiciriau de două camere separate: una pentru ei și cealaltă

pentru copii. Prima lor fiică, Oak-hee, s-a născut în 1966 și a fost ⁴⁷urmată după doi ani de altă fată, apoi de încă una. În epoca aceea, medicina nord-coreeană era suficient de dezvoltată pentru ca majoritatea orășencilor să nască în spitale, dar dna Song, în ciuda aspectului delicat, era plămădită din material rezistent. Ea și-a născut singură toți copiii, fără a fi măcar ajutată de o moașă. Unul a fost născut pe marginea străzii, când se întorcea acasă cu un coș de rufe. După prima naștere, soacra i-a gătit o supă de alge marine, o rețetă coreeană tradițională pentru a ajuta lăuzele să-și recapete fierul. După a doua naștere, soacra - dezamăgită de nașterea altei fete - i-a trântit algele în brațe și a pus-o să-și prepare singură supa. După a treia fată, a încetat să mai vorbească cu ea.

— Ești blestemată să naști doar fete! au fost ultimele ei cuvinte la plecare.

Dna Song a perseverat. Al patrulea copil a sosit într-o după-amiază când era singură în apartament. În ziua aceea plecase mai devreme de la serviciu, deoarece o dureau burta, dar detesta să lenească, așa că începuse să frece podelele. O durere ascuțită i-a străbătut corpul și s-a grăbit spre baie. Un băiat, în cele din urmă! Dna Song era salvată în ochii familiei. De data aceea, soacra i-a gătit supa de alge marine.

Chang-bo era plecat în delegație și a fost anunțat abia în ziua următoare. A luat primul tren spre casă, oprindu-se pe drum să cumpere o bicicletă drept cadou pentru pruncul nou-născut.

Deși avea patru copii și se îngrijea de casă, dna Song lucra cu normă întreagă, șase zile pe săptămână, la fabrica de îmbrăcăminte Chosun din Pohang, ca funcționară în secția de contabilitate a grădiniței fabricii. Femeile trebuiau să asigure funcționarea fabricilor, deoarece Coreea de Nord ducea permanent lipsă de bărbați - se estima că 20% dintre bărbații apti de muncă se aflau în armată, cel mai mare procentaj național din lume. De obicei, dna Song mergea la serviciu cu un copil prins pe spate și unul sau doi urmând-o. Practic, copiii ei au crescut în grădinița aceea. Programul de lucru ar fi trebuit să fi fost de opt ore zilnic, cu o pauză la jumătatea zilei pentru prânz și siestă. După serviciu, urmau alte câteva ore de pregătire ideologică în sala de conferințe a fabricii. Într-o zi li se putea ține o prelegere despre lupta împotriva imperialismului american, în alta puteau auzi despre faptele de vitejie ale lui Kim Ir-sen (reale sau exagerate) împotriva japonezilor

din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ea trebuia să scrie ⁴⁸ comentarii despre cele mai recente declarații oficiale ale Partidului

Muncii sau să analizeze editorialul zilei din ziarul *Hambuk Ilbo*. Când ajungea acasă era ora 22:30. Deretica și gătea, apoi se scula înainte de revărsatul zorilor pentru a pregăti și restul familiei de o nouă zi, înainte să plece de acasă la ora 7:00. Rareori dormea mai mult de cinci ore. Unele zile erau mai grele; de pildă, în diminețile de miercuri trebuia să vină mai devreme, pentru ședințele obligatorii ale Federației Femeilor Socialiste. În serile de vineri întârzia mai mult, fiindcă erau dedicate autocriticilor. În cadrul acestor ședințe, membrele unității ei de muncă -
3. O DEVOTAȚIE REMIZĂ

secția în care lucra - se sculau în picioare și mărturiseau în fața colegilor tot ce greșiseră. Era versiunea comunistă a confesiunii catolice. Dna Song obișnuia să spună, cu toată sinceritatea, că se temea că nu-și dădea toată silința.

Dna Song credea ceea ce spunea. Anii de privare de somn, conferințele și ședințele de autocritică - aceleași instrumente utilizate în îndoctrinare sau interogări - șterseseră orice posibilitate de rezistență. Devenise unul dintre cetățenii model ai lui Kim Ir-sen. Țelul lui Kim Ir-sen nu era doar de a clădi o țară nouă, ci de a clădi oameni mai buni, de a remodela natura umană. În acest scop, el își crease propriul sistem filozofic: *ciuce*, tradus de obicei „prin forțe proprii”. *Ciuce* pornea de la teoriile lui Marx și Lenin despre conflictele dintre moșieri și țărani, dintre bogați și săraci. În mod similar, *ciuce* declara că omul își croia propria soartă, nu Dumnezeu i-o hărăzea. În același timp, Kim Ir-sen respingea teoriile comuniste tradiționale despre universalism și internaționalism. El era un coreean naționalist extremist. Le repeta conaționalilor săi că erau speciali - aproape un popor ales - și că nu mai aveau nevoie să se bazeze pe vecinii lor mai puternici, China, Japonia sau URSS. Coreea de Sud era o rușine, întrucât depindea de Statele Unite. „Ideologia *ciuce* înseamnă, pe scurt, a fi stăpânul revoluției și reconstrucției în propria ta țară. Aceasta înseamnă să rămâi credincios poziției de independență, să respingi dependența de alții, să-ți folosești propriul creier, să crezi în propria-ți putere, să etalezi spiritul revoluționar prin forțele proprii”, a explicat el în unul dintre numeroasele sale tratate. Ideologia aceea era seducătoare pentru un popor mândru, a cărui demnitate fusese secole la rând călcată în picioare de vecini.

Odată ajuns la putere, Kim Ir-sen a transformat ideile pe care le dezvoltase cât timp fusese luptător de gherilă împotriva japonezilor în instrumente de control ⁴⁹ social. El i-a învățat pe nord-coreeni că puterea lor ca ființe omenești provenea din subjugarea voințelor individuale în fața colectivului. Colectivul nu putea acționa arbitrar, făcând ceea ce oamenii decideau printr-un proces democratic. Oamenii trebuiau să urmeze un conducător suprem absolut fără să pună întrebări. Evident, acel conducător era Kim Ir-sen însuși.

Nu era însă îndeajuns, deoarece Kim Ir-sen dorea și iubire. Fresce în culorile vii ale afișelor de propagandă îl arătau înconjurat de copii cu obraji trandafirii, care-l priveau cu adorație, în timp ce el le surâdea cu toată gura, dezvelindu-și dinții ca niște perle. Pe fundalul acestor imagini se zăresc jucării și biciclete - Kim Ir-sen nu dorea să fie Iosif Stalin, ci Moș Crăciun. Obrajii lui cu gropițe îl făceau să pară mai drăgăstos decât alți dictatori. El trebuia să fie privit ca un tată, în sensul confucianist de inspirație a respectului și dragostei. Kim Ir-sen dorea să se insinueze în familiile nord-coreene ca fiind sânge din sângele lor. Genul acesta de comunism confucianist se asemana mai degrabă cu cultura Japoniei imperiale - în care împăratul era soarele înaintea cărora se plecau toți supușii - decât cu cel imaginat de Karl Marx.

Într-o anumită măsură, toate dictaturile sunt la fel. De la Uniunea Sovietică a lui Stalin la China lui Mao, de la România lui Ceaușescu la Irakul lui Saddam Hussein, toate regimurile acestea au aceleași semne distinctive: statuile care se ridică deasupra tuturor piețelor orașelor, portretele care atârnă în toate birourile, ceasurile cu chipul dictatorului pe cadran. Kim Ir-sen a purtat însă cultul personalității la un nou nivel. Capacitatea lui de a exploata puterea credinței l-a scos în evidență în galeria personajelor negative ale secolului al XX-lea. Kim Ir-sen a înțeles puterea religiei. Unchiul lui din partea mamei fusese preot protestant în perioada precomunistă, când comunitatea creștină din Phenian era atât de efervescentă, încât orașul fusese poreclit „Ierusalimul Orientului”. După ce a ajuns la putere, Kim Ir-sen a închis bisericile, a interzis Biblia, i-a deportat pe credincioși în provincii îndepărtate și și-a însușit dogma și imaginile creștine pentru auto-promovare.

Crainiciu turuiau neîntrerupt despre Kim Ir-sen sau Kim Jong-il, în maniera predicatorilor penticostali. Ziarele nord-coreene publicau

Nimic de invidiat

articole despre fenomene supranaturale. Se spunea că mărire furtunoase se calmau când marinarii agățați cu ultimele puteri de nava care se scufunda cântau imnuri de laudă la adresa lui Kim Ir-sen. Când Kim Jong-il mergea în ZDC², pogora o ceață misterioasă, pentru a-l proteja de lunetiștii sud-coreeni care stăteau la pândă. El făcea pomii să înflorească și zăpada să se topească. Dacă Kim Ir-sen era Dumnezeu, atunci Kim Jong-il era Fiul Domnului. Precum Iisus Hristos, despre nașterea lui Kim Jong-il se spune că ar fi fost vestită de o stea sclipitoare care a apărut pe cer și de un curcubeu dublu. O vrabie a coborât din înălțimi ca să cânte despre nașterea unui „general care va conduce lumea”.

Coreea de Nord invită la parodie. Rădem de excesele propagandei și de naivitatea poporului său. Trebuie să ținem totuși seama de faptul că îndoctinarea cetățenilor a început în pruncie, în cele paisprezece ore zilnice pe care le-au petrecut în grădinițele fabricilor; că în următorii cincizeci de ani toate cântecele, filmele, articolele de ziar și panourile publicitare au fost concepute pentru a-l zeifica pe Kim Ir-sen; că frontierele au fost închise ermetic pentru a ține la distanță orice ar fi putut ridica îndoiele asupra divinității sale. Cine ar fi putut rezista la așa ceva?

În anul 1972, cu ocazia celei de-a șazezecea aniversări, o piatră de hotar tradițională în cultura coreeană, Partidul Muncii a început să distribuie insigne cu Kim Ir-sen. În scurt timp, tuturor cetățenilor li s-a cerut să poarte insignele respective pe haine, în partea stângă, deasupra inimii. În casa dnei Song, ca în toate locuințele, portretul înrămat al lui Kim Ir-sen atârna pe un perete gol. Pe peretele acela nu aveai voie să pui nimic, nici chiar fotografii ale rudelor de sânge. Kim Ir-sen era singura familie de care aveai nevoie - cel puțin până în anii 1980, când portretul lui Kim Jong-il, numit secretar al Partidului Muncii, a fost așezat alături de cel al tatălui său. Ulterior, și-a făcut apariția un al treilea portret, al tatălui și fiului împreună. Ziarelor nord-coreene le plăcea să publice „știri de interes uman” despre nord-coreeni care-și pierduseră eroic viețile, salvând portretele din incendii sau inundații. Partidul Muncii distribuia portretele gratuit, împreună cu o bucată de țesătură albă, care era ținută într-o casetă specială și putea fi folosită doar pentru ștergerea lor. Lucrul acesta era mai cu seamă important în anotimpul ploios, când pete de mușgai începeau să apară și să se extindă sub colțurile tablourilor acoperite cu sticlă. O dată pe lună, inspectorii din Poliția Standardelor Publice trecea pentru a controla starea de curățenie a portretelor.

Dna Song nu avea nevoie de amenințarea unei inspecții pentru a-și șterge portretele. Chiar și în agitația nebunească a dimineților, când trebuia să ruleze saltelele-pat, să pregătească micul dejun și să-i grăbească pe copii, ea tot avea timp să le curețe repede cu cârpa specială. Unor femei nu le plăcea să poarte insignele cu Kim Ir-sen, deoarece le găureau hainele și lăsau pete de rugină, dar nu și dnei Song, într-o zi, după ce și-a schimbat hainele în grabă, a ieșit din casă fără insignă și a fost oprită de un adolescent care purta o brasardă ce-i atesta calitatea de membru al brigăzii Menținerii Ordinii Sociale. Aceștia erau „justițieri” din Liga Tinerilor Socialiști, care întreprindeau controale inopinate pentru a verifica dacă cetățenii își purtau insignele. Cei aflați la prima abatere erau de obicei obligați să participe la prelegeri ideologice suplimentare și se alegeau cu o muștrare în dosar. Dna Song a fost însă atât de sincer îngrozită când și-a dat seama că-și uitase insigna acasă, încât băiatul a lăsat-o să plece cu un simplu avertisment.

Dna Song încerca să trăiască în conformitate cu învățăturile lui Kim Ir-sen, pe care le memorase în serile petrecute în sala de studiu a fabricii. Până și conversațiile ei zilnice erau presărate de lozinci. „Loialitatea și devotamentul filial sunt calitățile supreme ale unui revoluționar” era un slogan foarte util pentru potolirea unui copil rebel. Copiii ei nu trebuiau să uite niciodată că datorau totul conducătorului național. Ca toți copiii nord-coreeni, nu-și sărbătoreau propriile zile de naștere, ci pe ale lui Kim Ir-sen, pe 15 aprilie, și Kim Jong-il, pe 16 februarie. Datele respective erau sărbători naționale și adesea erau singurele zile în care nord-coreenii primeau rații de carne. Mai târziu, după începerea crizei energetice, acelea au fost singurele zile în care se distribuia curent electric. Cu câteva zile înainte de fiecare aniversare, Partidul Muncii împărțea copiilor câte un kilogram de dulciuri. Era un cadou cu adevărat impresionant, format din fel de

Nimic de invidiat

fel de prăjituri, jeleuri, ciocolate și gumă de mestecat. Ele nu trebuiau mâncate până în ziua aniversării, dar unele mame ignorau dispoziția respectivă; dna Song n-o încălcase însă niciodată. Când sosea momentul, copiii se alinau în fața portretelor pentru a-și exprima recunoștința, apoi se aplecau adânc la unison.

— Îți mulțumim, tată drag, Kim Ir-sen, repetau ei sub ochii mulțumiți ai mamei.

² Zona Demilitarizată Coreeană, (n.trad.)

După ani de zile, dna Song privea cu nostalgie acele vremuri. Se considera norocoasă. Chang-bo se dovedise un soț bun, care n-o înșela cu alte femei și nu-i lovea nici pe ea, nici pe copii. Îi plăcea să bea, însă era un băutor vesel, care spunea glume în timp ce râsetele îi zguduiau pântecul tot mai masiv. Formau o familie fericită, plină de iubire. Dna Song le iubea pe cele trei fiice, pe fiu, pe soț și, uneori, chiar pe soacră. Și îl iubea pe Kim Ir-sen.

Dna Song a păstrat câteva amintiri dragi și prețioase din anii aceia. De pildă, duminicile ocazionale în care nici ea, nici Chang-bo nu mergeau la serviciu, când copiii nu erau la școală și puteau să petreacă timpul laolaltă, în familie. De două ori în anii aceia au reușit să ajungă la plajă, care se găsea la câțiva kilometri de apartamentul lor. Nimeni din familie nu știa să înoate, însă se plimbau pe nisip și culegeau scoici, pe ⁵¹care le duceau acasă și le pregăteau pentru cină. Odată, pe când fiul lor avea unsprezece ani, l-a dus la grădina zoologică din Chongjin, un loc pe care ea îl vizitase într-o excursie cu școala. Își amintea că atunci văzuse tigri, elefanți, urși și un lup, dar acum nu mai rămăseseră decât câteva păsări. Dna Song n-a mai vizitat niciodată acel loc.

Complicațiile au început când copiii au devenit adolescenți. Cele mai mari probleme le crea fata cea mai mare. Oak-hee semăna perfect cu mama ei: era scundă, robustă și rotofeie, cu piept generos și drăguță. La ea, însă, aceleași buze plinuțe erau fixate într-o bosumflare permanentă. Avea o personalitate răzvrătită. Spre deosebire de natura iertătoare a mamei, era iritabilă și părea mereu nedreptățită. Întrucât era fata cea mai mare a unei mame active în câmpul muncii, care lipsea de acasă din zori până noaptea târziu, Oak-hee trebuia să-și asume multe dintre corvezile casnice, care n-o încântau defel. Nu era o martiră, ca mama ei, și nu putea tolera micile stupidități care făceau viața atât de anevoioasă. Defectul ei nu era lenea, cât mai degrabă firea rebelă. Refuza să facă orice i se părea lipsit de sens.

Se plângea despre „munca voluntară” pe care adolescenții nord-coreeni trebuiau s-o efectueze ca îndatorire patriotică. Începând de la doisprezece ani, copiii erau mobilizați în batalioane și trimiși în zonele rurale, unde plantau orez, îl răsădeau și smulgeau buruienile. Fata detesta primăvara, când trebuia să care găleți de pământ și să pulverizeze pesticide care o făceau să lăcrimeze. Alți copii cântau voioși „Să păzim socialismul” în timp ce mășăluiau, dar Oak-hee mocnea în tăcere.

Cel mai mult o enerva colectarea „murdăriei de noapte” din toaletele apartamentelor. Coreea de Nord suferea de un deficit cronic în privința îngrășămintelor chimice și trebuia să utilizeze excremente umane, întrucât șeptelurile erau puține. Săptămânal, fiecare familie trebuia să se prezinte cu o găleată plină la un depozit aflat la câțiva kilometri. În schimbul găleții se primea un bon care atesta îndeplinirea datoriei și care putea fi folosit ulterior pentru rațiile alimentare. Operațiunea aceasta urât mirositoare cădea de obicei în sarcina copiilor mai mari, așa încât Oak-hee și-a pus la treabă imaginația bogată pentru a găsi o cale de a scăpa. Înșelătoria ei s-a dovedit până la urmă destul de simplu de realizat. Depozitul unde se predau gălețile pline nu era păzit (la urma urmelor, cine ar fi dorit să fure o căldare cu rahat?). Oak-hee s-a furișat înăuntru, a luat o găleată și după aceea a predat-o ca și cum ar fi fost a ei, primindu-și bonul.

Când a ajuns acasă, s-a lăudat fericită de șiretlicul ei, însă dna Song s-a înfuriat când a auzit-o. Știuse dintotdeauna că Oak-hee era cel mai isteț dintre copiii ei: învățase să citească de la vârsta de trei ani și-și impresionase rudele cu pasaje lungi memorate din opera lui Kim Ir-sen. Dar episodul cu găleata a confirmat temerile mamei că Oak-hee era o individualistă, căreia îi lipsea spiritul colectiv. Cum va supraviețui într-o societate în care toți ar fi trebuit să mășăluiască la unison?

După ce Oak-hee a terminat liceul, soțul dnei Song și-a folosit relațiile și i-a găsit o slujbă în secția de propagandă a unei întreprinderi de construcții. Oak-hee trebuia să scrie rapoarte despre echipele de lucru care-și depășeau normele și despre progresele remarcabile realizate de întreprindere în construirea șoselelor. Întreprinderea avea de altfel propriul său vehicul de propagandă audio, o camionetă

Nimic de invidiat

recuperată din parcul auto al armatei, cu lozinci lipite pe părți („Să modelăm întreaga societate potrivit principiului ciuce”). Când camioneta trecea pe lângă șantierele de construcții, Oak-hee lua microfonul și-și citea rapoartele, anunțând realizările întreprinderii prin difuzoare bubuitoare. Era o slujbă ușoară, care nu necesita muncă fizică și, ca orice post din secția de propagandă, se bucura de un anume prestigiu.

Dna Song și soțul ei au încercat să asigure și mai mult viitorul fetei, căutându-i un soț potrivit în Partidul Muncii. Dna Song spera să găsească pe cineva ca propriul ei soț și l-a instruit pe Chang-bo să caute o versiune mai tânără a sa. Când a plecat cu trenul la Musan într-o delegație, Chang-bo a stat lângă un tânăr plăcut, Choi Yong-su, care provenea dintr-o familie bună din Ra-jin, un oraș de la nord de Chongjin. Era trompetist, angajat civil în Armata Populară Coreeană, în Coreea de Nord, rangurile superioare celui de simplu soldat se bucurau de trecere, având șanse reale de a intra în partid. Lui Chang-bo i s-a părut că tânărul arăta promițător și l-a invitat să-i facă o vizită.

Oak-hee și Yong-su s-au căsătorit în 1988 în stilul nord-coreean tradițional: în fața statuii lui Kim Ir-sen, care, în absența clerului, prezida simbolic peste toate căsătoriile. S-au îmbrăcat cu hainele lor cele mai bune - fata în jachetă bej și pantaloni negri, iar Yong-su în costum închis la culoare - și au stat țepeni ca să pozeze pentru o

fotografie în fața statuii impunătoare din bronz. Au depus apoi un buchet de flori și au considerat că uniunea le fusese binecuvântată în spirit de Marele Conducător. După aceea s-au întors în apartamentul miresei, pentru ospățul pregătit de dna Song. Potrivit tradiției, existau două ceremonii, în casa miresei și în casa mirelui, astfel încât apărea o competiție în care ambele familii doreau să impresioneze. Evenimentele erau costisitoare, fiindcă erau invitați vecini și colegi de serviciu, iar familia miresei trebuia să-i dea zestre un dulap cu țeșături, veselă și tacâmuri, o oglindă și măsuță de toaletă, iar dacă familia era bogată, poate chiar o mașină de cusut sau aparate electrocasnice. Dna Song era neliniștită, deoarece știa că familia lui Yong-su facea parte dintr-o clasă superioară, așa că s-a străduit din răputeri să lase o impresie bună. A întins mese acoperite cu mâncare: prăjituri din orez, cod negru, caracatiță fiartă, tofu prăjit, crabi chinezești și trei varietăți de calmar uscat. A fost cea mai bogată masă pe care familia a mâncat-o vreodată laolaltă și, poate, momentul de vârf al căsătoriei.

Cu timpul, s-a dovedit că Yong-su se dădea în vânt după *neungju*, un rachiu de casă ieftin, obținut din porumb. După ce turna pe gât câteva cești, farmecul lui voios de muzicant dispărea, fiind înlocuit de predilecția spre violență. Mândria pe care Oak-hee o găsisese la început seducătoare devenea amenințătoare. Cuplul de tineri se mutase în propriul lor apartament de lângă gară, însă Oak-hee se întorcea adesea acasă. Într-o zi apărea cu un ochi învinețit, altă dată cu buza spartă. După șase luni de căsătorie, Yong-su s-a luat la bătaie cu un coleg și a fost exclus din fanfară și trimis în minele de fier din Musan. Acum nu mai avea nicio șansă să intre în Partidul Muncii. Pentru a fi primit în partid, trebuie să faci o cerere înainte de a împlini treizeci de ani și să primești recomandare din partea secretarului organizației de partid locale. Nedevenind membru de partid, cariera lui Yong-su avea să fie limitată. Oak-hee, care avea pe atunci probleme cu o sarcină grea, a fost silită să renunțe la slujbă. Situația ei era mai precară ca oricând.

LA SCURT TIMP după aceea, fiul dnei Song a început să-i facă necazuri. Spre deosebire de Oak-hee, el fusese mereu un copil model. Nam-oak era un băiat robust, care semăna cu tatăl său, musculos și cu înălțimea impresionantă de 1,75 m. Rareori ridica glasul sau se certa și executa fără să comenteze orice i-ar fi cerut părinții sau surorile. Oak-hee se minuna că aceiași părinți au putut avea un copil atât de diferit de ea.

— Era așa de tăcut, că nici nu știai că-i prezent, și-a descris ea fratele mai mic.

Nam-oak era un elev mediocru, dar excela în sport. Îi plăcea foarte mult să se joace singur, lovind la nesfârșit cu o minge în peretele din beton al blocului. La vârsta de unsprezece ani, un antrenor i-a măsurat lungimea brațelor și picioarelor și a recomandat pentru o școală sportivă specială din Chongjin. În conformitate cu metodele comuniste aplicate în sporturile competitive, guvernul - nu familia decidea care copii erau luați din școlile obișnuite pentru a fi unu emu i în loturile naționale. La paisprezece ani, Nam-oak se desenn .i .n n . I, bine, încât a fost trimis la Phenian pentru a se antrena la fini

Nimic de invidiat

În următorii șapte ani, el a căpătat permisiunea să revină acasă doar de câte două ori pe an, de fiecare dată pentru o vacanță de douăsprezece zile. Dna Song abia dacă l-a văzut. Băiatul nu fusese niciodată genul care să-i plângă pe umeri, așa cum făceau fiicele ei, dar acum părea un străin. După aceea, dna Song a aflat un zvon neliniștitor: Nam-oak avea în Chongjin o prietenă cu cinci ani mai mare decât el. Când venea acasă de la Phenian, trăgea adesea la apartamentul ei, ceea ce era scandalos din două puncte de vedere: în primul rând, bărbații nord-coreeni nu umblau de regulă cu femei mai vârstnice, iar în al doilea rând, relațiile sexuale premariale erau descurajate. Nam-oak putea fi exmatriculat din școală sau exclus din Liga Tinerilor Socialiști, distrugându-și astfel șansele pentru o viitoare intrare în Partidul Muncii. Întrucât era unicul fiu, avea responsabilitatea de a încheia o căsătorie bună și de a continua linia familiei. Dna Song și soțul ei au încercat să-l întrebe, dar n-au primit din partea lui decât o tăcere stânjenitoare. Treptat, Nam-oak s-a înstrăinat tot mai mult de familia sa, iar uneori nici nu s-a mai sinchisit s-o viziteze când venea în vacanță.

După aceea, Chang-bo a avut o ciocnire cu legea. Într-o seară, el și dna Song erau acasă și urmăreau știrile la televizor împreună cu vecinii. Dna Song și soțul ei se numărau printre puținele familii din bloc care aveau propriul lor televizor. În anul 1989, un televizor costa echivalentul salariului pe trei luni, aproximativ 175 de dolari, și oricum nu putea fi cumpărat decât cu o aprobare specială de la unitatea de muncă. Aprobările respective erau acordate de obicei de guvern în numele lui Kim Ir-sen, ca recompensă pentru servicii deosebite. Chang-bo o căpătase fiindcă tatăl lui fusese agent secret și se infiltrase în Sud în timpul Războiului Coreean. Televizorul era fabricat de compania japoneză Hitachi, dar avea un nume de marcă coreeană, Songnamu, care înseamnă „pin”. În Coreea de Nord, aparatele de radio și televizoarele sunt presetate, astfel încât pot recepționa doar posturile guvernamentale oficiale, totuși programul era relativ atrăgător. Pe lângă obișnuitele discursuri ale lui Kim Ir-sen, o seară pe săptămână puteai să vizionezi competiții sportive, concerte, seriale TV și filme produse în studioul

cinematografic al lui Kim Jong-il. În weekenduri te puteai bucura ca bonus special de un film rusesc. Dna Song și soțul ei erau mândri de televizorul lor și obișnuiau să lase deschisă ușa apartamentului, pentru ca vecinii să poată intra și urmări emisiunile alături de ei. Era în concordanță cu spiritul colectiv al timpului.

Emisiunea care i-a adus necazuri lui Chang-bo a fost un reportaj inofensiv de la o fabrică de încălțăminte care producea cizme de cauciuc pentru anotimpul ploios. Obiectivul camerei TV a panoramat peste muncitorii ordonați și eficienți ai unei linii de montaj, unde cizmele erau fabricate cu miile. Comentatorul lăuda calitatea cizmelor și cita cifre impresionante de producție.

— Ha! Dacă există așa de multe cizme, cum se face că n-au și copiii mei? a hohotit Chang-bo.

Cuvintele i-au ieșit pe gură înainte de a-și putea da seama de consecințe.

Dna Song n-a știut niciodată care dintre vecini i-a denunțat. Remarca soțului ei s-a fost rapid adusă la cunoștința șefului de *inminban*, câinii de pază din cartier, care, la rândul său a transmis informația la Ministerul pentru Apărarea Securității Statului. Această instituție cu denumire rău prevestitoare este practic poliția politică din Coreea de Nord și dispune de o rețea vastă de informatori. Potrivit relatărilor refugiaților nord-coreeni, la fiecare cincizeci de cetățeni există minimum un informator - mai mult chiar decât în cazul celebrei Stasi est-germane, ale cărei dosare au fost deschise după reunificarea Germaniei.

Spionarea vecinilor este un fel de sport național. Existau Justițiarii" din Liga Tinerilor Socialiști, așa cum fusese cel care o oprise pe dna Song fiindcă nu purta insignă. Ei se asigurau totodată că cetățenii nu încălcau codul vestimentar, purtând blugi sau tricouri cu inscripții scrise în alfabetul latin - considerat o extravaganță capitalistă -, ori având părul prea lung. Partidul emitea în mod regulat decrete în care se sublinia că, la bărbați, părul din creștetul capului nu trebuia să depășească lungimea de cinci centimetri, deși se acceptau excepții pentru cei pleșuvi, care aveau dreptul la șapte centimetri. Dacă încălcarea normelor era gravă, contravenientul putea fi arestat de Poliția Standardelor Publice. Existau de asemenea *kyuch 'aldae*, unități de poliție mobile care cutreierau străzile în căutare de contravenienți și care aveau dreptul de a intra în orice casă fără vreun avertisment prealabil. Se verificau încălcări ale cotei de electricitate: becuri mai puternice de 40 de wați, reșouri sau mașini de gătit orezul. În timpul

Nimic de invidiat

unei asemenea inspecții inopinate, un vecin încercase să-și ascundă reșoul sub o pătură și sfârșise prin a incendia întregul apartament. Poliția mobilă descindea frecvent după miezul nopții, pentru a verifica dacă existau oaspeți rămași să înnopteze și care sosiseră în vizită fără permise de călătorie. Infracțiunea era serioasă, chiar dacă erau rude din afara orașului, iar situația se agrava dacă musafirul se întâmpla să fie un amant. Însă acțiunile de genul acesta nu reprezentau apanajul poliției și al ligilor de voluntari. Toți cetățenii aveau obligația de a fi vigilenți în privința comportamentelor subversive și a încălcării regulilor. Pentru că țara era prea săracă, iar sursele energetice prea nesigure pentru a folosi supravegherea electronică, securitatea statului se biza pe informațiile provenite de la oameni - informatori. Ocazional, ziarele publicau articole despre copii eroici care-și denunțaseră părinții. Nu era nimic neobișnuit să fii pârât de un vecin pentru că adusesese critici regimului.

Interogarea lui Chang-bo a durat trei zile. Agenții au răcnit la el și l-au înjurat, deși nu l-au bătut niciodată - cel puțin așa i-a spus el dnei Song. Ulterior, a pretins că iscusința lui în vorbe l-a ajutat să iasă din încurcătură. În apărarea sa, Chang-bo a spus adevărul.

— N-am insultat pe nimeni, a protestat el indignat. Am spus pur și simplu că n-am fost în stare să cumpăr cizmele acelea și că mi-ar plăcea să le pot oferi familiei mele.

Și-a susținut convingător cazul. Era un personaj impunător; cu burdihanul și expresia lui severă, părea întruparea unei oficialități din Partidul Muncii. Până la urmă, poliția politică a decis să nu insiste și l-a eliberat fără acuzații.

Când s-a întors acasă, s-a ales din partea soției cu un potop de mustrări, aproape mai aspru decât interogatoriul. A fost cearta cea mai serioasă din căsnicia lor. Dna Song era nemulțumită pentru că soțul ei fusese nerespectuos față de guvern și, în același timp, simțise fiorii fricii pentru prima dată în viață. Comportamentul ei fusese întotdeauna atât de impecabil și devotamentul atât de autentic, încât nu se gândise niciodată că ar putea fi vulnerabilă.

— De ce ai spus asemenea prostii când erau vecini în casă? Nu ți-ai dat seama c-ai fi putut periclita tot ce avem? a țipat la el.

De fapt, amândoi au înțeles cât de norocoși fuseseră. Chang-bo n-ar fi scăpat atât de

ușor dacă n-ar fi avut o origine sănătoasă și n-ar 59

fi fost membru de partid. A contribuit și faptul că dna Song fusese de mai multe ori șefa *inminban* din clădire și era privită cu respect de ofițerii de securitate. Remarca neglijență a lui Chang-bo l-ar fi trimis într-un lagăr de muncă din munți dacă nu s-ar fi bucurat de un statut solid în comunitate. Amândoi auziseră povestea unui individ care făcuse o glumă despre înălțimea lui Kim Jong-il și fusese închis pe viață. Dna Song cunoștea o

muncitoare din fabrica ei care fusese ridicată de acasă pentru ceva ce scrisese în jurnal. La momentul respectiv, nu simțise pic de milă pentru femeie. „Probabil că trădătoarea a meritat ceea ce a căpătat”, și-a spus ea. Acum îi era rușine pentru felul în care o judecase.

Incidentul părea să fie dat uitării. Intimidat de experiența trăită, Chang-bo a fost mult mai atent la ceea ce vorbea în afara familiei, dar gândurile nu-i dădeau pace. El alungase mulți ani îndoielile care i se strecurau periodic în conștiință, dar îndoielile acelea se coagulasă acum într-o totală neîncredere. Ca jurnalist, avea acces la mai multe informații decât oamenii obișnuiți. În Radiodifuziunea Provinciei Hamgyong de Nord, unde lucra, el și colegii lui aflau știri necenzurate din presa străină. Sarcina lor era de a le „dezinfecța” pentru a fi difuzate pe plan local. Orice eveniment pozitiv din statele capitaliste, și mai ales din Coreea de Sud, care în anul 1984 a găzduit Jocurile Olimpice, era minimalizat. Pe de altă parte, grevelor, dezastrelor, revoltelor și crimelor li se acordau spații largi.

Chang-bo se ocupa de subiectele din economie. Mergea în delegații la gospodării colective, magazine și fabrici cu un carnetel și magnetofon pentru a-i

intervieva pe directori. După ce revenea la redacție, scria cu stiloul (nu existau mașini de scris) articole despre triumful economiei nord-coreene. Întotdeauna prezenta faptele într-o lumină pozitivă, deși încerca să le păstreze în limitele plauzibilului. Dar până când ajungeau să fie aprobate de superiorii lui din Phenian, orice scânteie de adevăr dispărea. Chang-bo știa mai bine ca oricine că presupusele triumfuri ale economiei nord-coreene erau plăsmuiri și avea motive perfect întemeiate să râdă pe seama reportajului despre cizmele de cauciuc.

La postul de radio avea un prieten de încredere care-i împărtășea disprețul lui tot mai

mare pentru regim. Când se întâlneau, Chang-bo

desfăcea o sticlă de *neungju* făcut de dna Song și, după câteva păhărele, își dădeau frâu liber adevăratelor sentimente.

— Ce mai mincinoși! rostea apăsător Chang-bo, având totuși grijă să nu vorbească atât de tare încât să fie auzit prin pereții subțiri dintre apartamente.

— Niște escroci, toți.

— Fiul e chiar mai rău decât tatăl.

Oak-hee trăgea cu urechea la discuțiile dintre tatăl ei și prietenul lui și încuviința tăcută. Prima dată când o văzuse, tatăl încercase s-o alunge, dar până la urmă renunțase. Îi ceruse să jure că va păstra secretul și după aceea îi povestise tot ce știa. Îi spusese că Kim Ir-sen nu era un luptător din rezistența anti-japoneză cum afirma, ci mai degrabă o marionetă a Uniunii Sovietice. Îi spusese că Coreea de Sud se număra printre cele mai bogate țări din Asia; până și muncitorii de rând aveau propriile lor automobile. Ca sistem economic, îi explicase el, comunismul se dovedise un eșec. China și Uniunea Sovietică îmbrățișau acum capitalismul. Tatăl și fiica stăteau de vorbă ore întregi, având mereu grijă s-o facă în șoaptă pentru eventualitatea în care vreun vecin ar fi tras cu urechea. Iar în asemenea momente se asigurau întotdeauna că dna Song, devotată regimului, nu era acasă.

CAPITOLUL 4 _____

CUFUNDAREA ÎN BEZNĂ

LA ÎNCEPUTUL anului 1990, Zidul Berlinului fusese redus la bucăți de beton care erau vândute de amatorii de suveniruri dintr-o Germanie care în scurt timp avea să fie reunificată. Uniunea Sovietică începuse să se destrame pe la cusături. Chipul lui Mao Zedong ajunsese o imagine simbol pe ceasurile kitsch cumpărate de turiștii americani din Beijing. Fostul dictator comunist român Nicolae Ceaușescu, prieten apropiat al lui Kim Ir-sen, fusese împușcat de un pluton de execuție. Statuile lui Lenin erau doborâte de pe pedestale și sparte. Cadrele partidului comunist din toată lumea mâncau Big Mac la prânz și beau Coca-Cola. În același timp însă, în regatul sihastru al Coreei de Nord viața continua așa cum fusese dintotdeauna.

În măsura în care cenzura nord-coreeană permitea difuzarea știrilor despre prăbușirea comunismului, acestea erau diluate și răstălmăcite. Astfel, în conformitate cu *Rodong Sinmun*, problemele din alte părți ale blocului comunist se datorau slăbiciunilor inerente ale oamenilor. (Presei nord-coreene i-a plăcut mereu să amintească de superioritatea genetică a coreenilor.) Est-europenii și chinezii nu erau, prin natura lor, la fel de puternici, și nici disciplinați. Ei se abătuseră de la adevărata cale a socialismului. Dacă ar fi avut un geniu pe măsura lui Kim Ir-sen care să-i călăuzească, orânduiriile lor comuniste ar fi fost intacte și înfloritoare. Potrivit învățăturilor lui Kim Ir-sen despre forțele proprii, nord-coreenii trebuiau să ignore ce făceau alte țări și să-și continue drumul pe calea lor.

Așa că dna Song ținea ochii strâns închiși, impunându-și să fie oarbă în fața semnelor inconfundabile ale degradării vieții. La început, indiciile au fost mărunte, abia observabile. Lumina care se stinge pentru câteva secunde, apoi minute, apoi ore, apoi zile. Curentul electric pornea tot mai sporadic, până te puteai aștepta la numai câteva ore și doar în câteva seri pe săptămână. Apa a încetat să mai curgă la robinet. Dna Song a înțeles repede că, atunci când curgea, trebuia să umple cât mai multe găleți și oale. Apa nu ajungea totuși niciodată

pentru spălat, fiindcă pompele blocului erau acționate electric și apa se termina înainte de a repomi curentul. Atunci lua bidoane de ⁶² plastic și mergea până la cea mai apropiată cișmea publică de pe

stradă. Căratul apei a devenit parte din rutina ei de dimineață, trecută pe lista de corvezi după rularea saltelelor și ștergerea portretelor lui Kim Ir-sen. Deși nu mai avea copii mici în casă, dna Song trebuia să se scoale mai devreme decât o făcuse vreodată. Tramvaiul electric cu care mergea la serviciu pe Strada nr. 1 funcționa doar ocazional, iar când sosea era atât de aglomerat, încât oamenii se cocoțau până și pe scara de intervenție din spate. Dna Song nu voia să se îmbrâncească cu toți tinerii pentru a reuși să urce, așa că de obicei mergea pe jos. Parcurgea drumul într-o oră.

Fabricile din Chongjin mărgineau linia coastei, întinzându-se pe aproape doisprezece kilometri de la Pohang în nord, până la Nanam în sud, fosta bază militară japoneză care era acum sediul Diviziei a VI-a a Armatei Populare Coreene. Fabricile cele mai mari erau Combinatul de Oțel Chongjin și Combinatul Siderurgic Kimchaek, Fabrica de Țesături Sintetice, Construcții Metalice 2, Uzina de Utilaje Miniere 10 mai și întreprinderea Cerbul Majon, care producea un medicament făcut din coarne de cerbi. Dna Song lucra în partea nordică a platformei industriale, la Fabrica de îmbrăcăminte Chosun, parte din cea mai mare întreprindere de textile din țară. În sucursala Chongjin munceau două mii de oameni, aproape numai femei - cu excepția directorilor și a șoferilor de camioane. Nord-coreenii își petrec majoritatea vieții în uniformă, iar fabrica producea uniforme standardizate pentru elevi, vânzători, conductori de tren, muncitori și, bineînțeles, pentru lucrătoarele din fabrici. Erau croite din vinalon, un material sintetic rigid și strălucitor, produs numai în Coreea de Nord. Nord-coreenii erau atât de mândri de acest material, inventat de un savant coreean în 1939, încât l-au numit „fibre *duce*”. Cantitățile cele mai mari se produceau în Hamhung*, la 280 de kilometri spre sud pe coastă.

Începând însă din 1988, livrările de vinalon au fost întârziate. Dnei Song și celorlalte lucrătoare li s-a spus că fabrica din Hamhung avea probleme. Fie că se terminase cărbunele antracit care era una dintre materiile prime ce intrau în compoziția vinalonului, fie că fabricii nu i se furniza destul curent electric - dna Song n-a primit niciodată un răspuns limpede. Însă fără vinalon, nu puteau croi uniforme.

Croitoresele își petreceau zilele măturând podelele și lustruind utilajele, în așteptarea următoarei livrări de vinalon. Fabrica era straniu de tăcută. Dacă altădată răsunau țâcăniturile permanente ale mașinilor de cusut, acum se auzeau doar fâșâiturile măturilor.

Pentru ca munca angajatelor să fie în continuare rentabilă, conducerea fabricii a lansat așa-numitele „proiecte speciale”. Practic, ele scotoceau după orice putea fi vândut sau schimbat la troc pentru alimente. Astfel, într-o zi puteau merge încolonate în formație la calea ferată, cu saci și lopeți, pentru a colecta excremente de câini, care să fie utilizate ca îngrășămintă. În altă zi mergeau să caute resturi metalice. La început, au fost trimise doar croitoresele, dar în scurt timp au trebuit să li se alăture și dna Song împreună cu celelalte femei de la grădiniță. Lucrau în schimburi - jumătate dintre femeile de la grădiniță rămâneau cu copiii, iar restul participau la proiectele speciale.

„Dacă drumu-i greu, vom apăra partidul”, trebuiau ele să cânte când plecau în aceste expediții, impulsionate de directorii care se străduiau să le ridice moralul.

În unele zile mergeau pe plajă pentru a colecta resturi metalice din apele reziduale care se revărsau din conducte sub umbra uriașului combinat siderurgic. Dnei Song nu-i plăcea să se ude pe picioare - nici chiar pe plaja de lângă Parcul Tineretului Chongjin, unde culesese scoici când copiii ei erau mici. Ca majoritatea nord-coreenilor din generația ei, nu știa să înoate. Deși apa era puțin adâncă, femeii îi era teamă. Își sufleca pantalonii până la genunchi și mergea prin mare, încălțată cu pantofii din pânză și cu un coș cu care să cearnă metalul, așa cum făceau căutătorii de aur. La sfârșitul zilei, supraveghetorii cântăreau metalul pentru a se asigura că toate unitățile își realizaseră cota.

Toate femeile se străduiau să scape de expedițiile acestea neplăcute, însă nu îndrăzneau să-și părăsească slujbele, deși nu-și mai prea primeau salariile. În Coreea de Nord, dacă nu erai angajat la stat, nu căpătai cupoanele necesare pentru rația de alimente. Iar dacă nu veneai la muncă timp de o săptămână fără un motiv întemeiat, puteai fi internat într-un centru de detenție.

Unele femei născociau urgențe în familie. Sau obțineau învoiri pe caz de boală de la medicii lor. Totul se făcea prin înțelegere tacită. Supraveghetorii nu inspectau prea amănunțit învoirile medicale, deoarece știau că femeile nu aveau nimic de făcut. Pe de altă parte,

Nimic de invidiat

dnei Song nici nu-i trecea prin minte să aducă o asemenea învoire falsă. I se părea incorect. Ea continua să vină la fabrică punctual, ca și până atunci. Deoarece croitoresele nu mai veneau, nici la grădiniță nu mai erau copii. Șefii au încercat să umple zilele, programând prelegeri suplimentare despre Kim Ir-sen, dar pentru că întreruperile de curent erau tot mai frecvente, lumina era adesea prea slabă în interiorul fabricii. După ani în care lucrase câte cincisprezece ore pe zi, dnei Song i s-a oferit finalmente posibilitatea de a se odihni. Moțăia ore întregi la masa ei, cu obrazul pe tăblia din lemn, întrebându-se cât mai putea dura așa.

Într-o zi, dna Song și colegile ei au fost chemate la o discuție cu directoarea, o femeie pe care dna Song o respecta, o membră de partid și comunistă devotată, care credea cu adevărat în cauza partidului, la fel ca ea. În trecut le asigurase mereu pe lucrătoare că vinalonul trebuia să sosească dintr-o zi în alta din Hamhung. Acum și-a dres glasul stângace și a vorbit stingher. Situația nu avea să se îmbunătățească în viitorul apropiat. Poate că aceste femei, conservatoarele tradiționaliste ca dna Song, care continuau să vină la fabrică, n-ar mai fi trebuit să se obosească s-o facă.

— *Ajumma*, a spus ea folosind cuvântul coreean pentru „mătușici” utilizat în mod frecvent pentru femeile măritate, ar trebui să vă gândiți să găsiți alte modalități de a vă hrăni familiile.

Dna Song a fost oripilată. Deși directoarea nu se referise la prostituție, ar fi putut la fel de bine s-o facă. Le sugerase să lucreze pe piața neagră.

CA ÎN TOATE țările comuniste, în Coreea de Nord exista o piață neagră. Deși teoretic era ilegal să cumperi și să vinzi în mod privat majoritatea bunurilor, regulile se schimbau* frecvent și erau adesea ignorate. Kim Ir-sen acordase dispensă coreenilor pentru a crește legume și zarzavaturi în grădinile proprii și a le vinde, așa încât lucrătoarele au improvisat o piață într-un spațiu gol din spatele blocului dnei Song. Nu erau decât niște prelate întinse pe pământ, pe care ofereau la vânzare ridichi și varză. Ocazional, unii vindeau haine vechi, vase ciobite, cărți uzate. Obiectele recent produse nu puteau fi vândute la piață, ci numai în magazinele de stat. De asemenea, era

interzisă vânzarea de cereale și oricine era prins făcând tranzacții cu orez era condamnat la închisoare.

65

Dnei Song i se părea sordidă atmosfera din piață. Vanzătorii erau în majoritate femei vârstnice, unele fiind chiar bunici. Dna Song le vedea stând pe vine, gârbovite peste legumele lor ofilite și strigându-și fără demnitate prețurile, pentru a-i atrage pe clienți. Unele fumau chiar pipă, în ciuda tabuului nord-coreean privind femeile fumătoare. Pe dna Song o dezgustau aceste *halmuni*, „bunici”. Ideea în sine de a vinde în piață îi repugna. Acesta nu era locul potrivit pentru un comunist adevărat!

De fapt, comuniștii adevărați nu cumpărau, punct! Kim Ir-sen crease o cultură anticonsum, dusă la extrem atât cât se putea în secolul al XX-lea. Peste tot în Asia piețele viermuiau de oameni și bunurile abundau. Nu și în Coreea de Nord. Magazinele cele mai faimoase din țară erau cele două magazine universale din Phenian - Magazinul universal nr. 1 și Magazinul universal nr. 2 -, iar produsele vândute erau la fel de incitante ca și denumirile. Când am intrat în magazine într-o vizită făcută în Phenian în anul 2005, am văzut biciclete chinezești, însă n-a fost clar dacă erau realmente puse la vânzare, sau doar etalate pentru a-i impresiona pe străini. Vizitatorii Phenianului în anii 1990 au povestit că magazinele expuneau uneori în vitrine fructe și legume din plastic pentru străinii care doar se uitau.

Nord-coreenii n-ar fi trebuit să cumpere aproape nimic, deoarece, teoretic, guvernul le pune la dispoziție tot ce aveau nevoie în numele bunăvoinței lui Kim Ir-sen. În fiecare an căpătau două rânduri de haine - pentru vară și pentru iarnă. Hainele noi le primeai de la unitatea de muncă sau de la școală, adesea cu ocazia aniversării lui Kim Ir-sen, ceea ce-i consolida imaginea de izvor al tuturor lucrurilor bune. Totul era standard. Încălțăminte era numai din vinilin sau pânză, întrucât cea din piele constituia un lux incredibil pe care și-l puteau permite doar cei cu surse externe de venit. Hainele erau produse în fabrici precum cea a dnei Song. Țesătura favorită era vinalonul, pe care vopselurile nu se prindeau foarte bine, astfel că paleta de culori era limitată: indigo spălăcit pentru lucrătorii din fabrici, negru sau gri pentru supraveghetorii lor. Culoarea roșie era rezervată pentru cravatele pe care copiii le purtau la gât până la vârsta de treisprezece ani, ca parte a stagiului obligatoriu de membri în organizația Tinerii Pioneerii.

Nu numai că nu aveai ce cumpăra, dar practic nu existau nici bani. Salariile nord-coreene erau atât de mici, încât semănau mai degrabă cu niște alocații. Dna Song câștiga lunar 64 woni nord-coreeni, ceea ce însemna 28 de dolari la rata de schimb oficial, o sumă care nu ajungea nici măcar pentru un pulover din nailon. Puteai plăti doar pentru obiecte și servicii neesențiale, ca biletele la cinematograful, biletele de autobuz, ziarele și tunsorile. Bărbații cumpărau țigări. Femeile cumpărau farduri pe care, în mod surprinzător, le foloseau în exces. Rujurile roșii le confereau un aspect retro, similar vedetelor de film din anii 1940, iar fardurile de obraji atribuiă un aspect sănătos pielii, care devenea pământie după iernile lungi. Fiecare cartier din Chongjin avea propriul său grup de magazine de stat, care era identic cu grupul din cartierul vecin. Nord-coreenele erau foarte atente la aspectul exterior. Dna Song ar fi preferat să renunțe la micul dejun, decât să meargă nemachiată la fabrică. Avea părul creț în mod natural, dar alte femei de vârsta ei își făceau părul permanent la un coafor care semăna cu o linie de montaj, cu un șir de scaune pentru bărbați pe o parte și alt șir pe partea opusă, pentru femei. Frizerii și coafezele erau angajați ai statului și lucrau pentru o unitate numită Biroul Utilităților. Aceeași instituție se ocupa de reparațiile bicicletelor și încălțăminte.

Exista un magazin alimentar, o papetărie și o croitorie. Spre deosebire de Uniunea Sovietică, în Coreea de Nord rareori vedeai cozi lungi. Dacă doreai să cumperi un obiect scump - de exemplu, un ceas sau un pick-up -, trebuia să obții acordul unității tale de muncă. Nu era suficient să ai banii necesari.

Realizarea cea mai de seamă a regimului nord-coreean a fost subvenționarea alimentelor. Asemenea campaniei electorale a lui Herbert Hoover care a promis o găină în fiecare oală³, Kim Ir-sen le-a promis nord-coreenilor câte trei castroane de orez zilnic; orezul, mai ales cel alb, constituia un lux în Coreea de Nord. A fost o promisiune generoasă, imposibil de respectat pentru toți cetățenii, ci doar pentru

³ Lozincă apocrifă atribuită campaniei electorale din 1928 a lui Herbert Hoover (1874-1964), al 31-lea președinte american ()

elită. Sistemul de distribuție public asigura totuși populației un amestec de cereale în cantități atent dozate în funcție de rang și munca prestată. Minerii din exploatarea carboniferă, care efectuau munci grele, primeau 900 de grame de orez zilnic, pe când lucrătorii din fabrici, ca dna Song, primeau 700 de grame. Sistemul distribuia și alte produse principale pentru dieta coreeană, cum ar fi sosul de soia, uleiul pentru gătit și o pastă groasă și roșie de fasole numită *gochujang*. Cu ocazia sărbătorilor naționale, așa cum erau zilele de naștere ale conducătorilor statului, se putea primi carne de porc sau pește uscat.

Produsul cel mai bun era varza, care se distribuia toamna pentru a se face *kimchi*. Varza conservată și condimentată este mâncarea națională coreeană, singurul produs vegetal din dieta tradițională în timpul iernilor lungi și la fel de integrată în cultură ca și orezul. Regimul nord-~~Nimeni de îndată~~ nu-i putea menține fericiți pe coreeni fără *kimchi*. Toate familiile primeau câte 70 de kilograme pentru fiecare adult și câte 50 de kilograme pentru fiecare copil, ceea ce pentru dna Song însemna 410 kilograme, după ce soacra ei a venit să locuiască în același apartament. Varza se mura cu sare și se condimenta cu ardei iuți, uneori cu pastă de fasole sau crevete. Dna Song prepara de asemenea *kimchi* cu ridichi și napi. Pregătirea verzei dura câteva săptămâni, după care era pusă în vase înalte din lut. Chang-bo trebuia s-o ajute să le ducă în subsolul blocului, unde fiecare familie avea câte un container pentru depozitare. Tradiția cerea să îngropi vasele cu *kimchi* în grădină, astfel încât să stea la rece, dar fără să înghețe. În blocul cu apartamente, ei recurgeau la improvizații, îngrămădind pământ în jurul vaselor. După ce terminau, încuiau containerul cu lacătul cel mai solid. Hoții de *kimchi* erau la ordinea zilei în Chongjin. Chiar și într-o societate atât de colectivistă precum Coreea de Nord, nimeni nu dorea să împartă această mâncare tradițională cu străinii.

COREEA DE NORD NU ERA, desigur, paradisul muncitoresc pe care-l înfățișa propaganda, totuși realizările lui Kim Ir-sen nu erau neglijabile. În primele două decenii de după divizarea peninsulei din 1945, Nordul a fost mai bogat decât Sudul capitalist. În anii 1960, când au inventat sintagma „miracol economic”, specialiștii coreeni se refereau la Coreea de Nord. Simplul fapt de a hrăni populația unei regiuni cu un trecut îndelungat de foamete constituia o realizare, cu atât mai mult cu cât împărțirea grosolană a peninsulei lăsase cele

mai bune terenuri agricole de cealaltă parte a liniei de demarcație. 68 Din ruina unei țări care-și pierduse în urma războiului aproape

toată infrastructura și 70% din fondul de locuințe, Kim Ir-sen a creat o economie ce părea viabilă, chiar dacă spartană. Toți cetățenii aveau adăpost și haine. În 1949, Coreea de Nord pretindea că era prima țară din Asia care eliminase aproape complet analfabetismul. Demnitarii străini care au vizitat-o în anii 1960, sosind de multe ori cu trenul peste granița cu China, au subliniat standardele de viață evident superioare ale nord-coreenilor. De altfel, mii de etnici coreeni din China au fugit de foametea provocată de dezastruosul „Mare Salt înainte” al lui Mao Zedong și s-au întors în Coreea de Nord. Aici, casele erau acoperite cu țigle și toate satele au fost electrificate până în 1970.

Chiar și o analistă CIA experimentată ca Helen-Louise Hunter, ale cărei rapoarte despre Coreea de Nord din anii 1970 au fost ulterior desecretizate și publicate, a recunoscut fără entuziasm că fusese impresionată de realizările lui Kim Ir-sen.

Printre celelalte țări comuniste, Coreea de Nord aducea mai degrabă cu Iugoslavia decât cu Angola, și reprezenta o mândrie pentru blocul comunist. Reușitele ei - mai ales comparativ cu Coreea de Sud - erau trâmbițate ca dovadă că orânduirea comunistă era *cu adevărat* viabilă.

Sau nu? O mare parte din presupusul miracol nord-coreean era iluzoriu și se baza pe afirmații propagandistice care nu puteau fi dovedite. Regimul nord-coreean nu publica statistici economice, cel puțin niciuna în care să poți avea încredere, și se străduia din răzputeri să-i amăgească pe vizitatori, ba chiar și pe sine. Supraveghetorii inventau în mod curent statistici privind producția agricolă și industrială, deoarece se temeau să spună adevărul șefilor lor. Totul nu era decât minciună peste minciună, până în vârful piramidei, așa că nu este exclus ca însuși Kim Ir-sen să nu fi știut când s-a prăbușit economia.

În ciuda retoricii arogante despre *ciuce* și forțele proprii, Coreea de Nord depindea cu totul de bunăvoința vecinilor. Țara primea nu numai petrol subvenționat, ci și orez, îngrășăminte, medicamente, echipamente industriale, camioane și automobile. Aparatură radiologică și incubatoare pentru nou-născuți soseau din Cehoslovacia, arhitecți din RDG. Kim Ir-sen s-a folosit cu abilitate de rivalitatea dintre Uniunea Sovietică și China pentru a obține cât mai mult de la fiecare dintre ele. Precum un împărat de stil vechi, el primea tribut din

4 O CUFUNDAREA ÎN BEZNĂ

ținuturile vecine: Stalin personal i-a trimis o limuzină blindată, iar Mao i-a făcut cadou o garnitură completă de tren.

Începând cu anii 1980, Kim Ir-sen și Kim Jong-il, care-și asuma într-o măsură tot mai mare îndatoririle tatălui său, au început să ofere „îndrumări pe teren” pentru soluționarea problemelor. Tatăl și fiul erau experți în absolut toate domeniile, de la geologie la agricultură. „Indicațiile oferite pe teren de Kim Jong-il și mărinimia lui plină de căldură determină un progres însemnat în creșterea caprelor și producția de lactate”, a subliniat Agenția Centrală de Știri Coreeană după ce Kim Jong-il a vizitat o fermă de capre de lângă Chongjin. Azi el decreta că țara trebuia să treacă de la orez la cartofi ca aliment de bază, iar mâine decidea că soluția pentru penuria alimentară din Coreea de Nord era creșterea struților. Țara se clătina de la un plan nesocotit la următorul.

O cotă enormă din bogăția statului era cheltuită pentru armată. Bugetul de apărare al Coreei de Nord constituia 25% din produsul brut național - spre deosebire de media de sub 5% din statele industrializate. Deși în Coreea nu se mai dăduseră lupte din 1953, țara continua să păstreze un milion de oameni sub arme, astfel încât, în ciuda suprafeței ei reduse, cât jumătate din România⁴, reprezenta a patra putere militară din lume ca număr de soldați. Mașinăria de propagandă nord-coreeană menținea nivelul ridicat al isteriei, inventând permanent reportaje despre iminenta invazie a imperialiștilor belicoși.

În anul 1991, Kim Jong-il, care avansase rapid prin ierarhia Biroului Politic ca pregătire pentru a succede la conducerea țării, a fost numit comandant suprem al forțelor armate. După câțiva ani, panouri publicitare aveau să apară în toată țara lângă monumentele *duce*, introducând un nou slogan, *songun* („Armata este prima”), care anunța că Armata Populară Coreeană se găsea în centrul tuturor deciziilor politice. Tânărul Kim terminase cu preocupările cinematografice și-și îndreptase atenția către jucării mai mari: armele nucleare și rachetele balistice. După bombardarea Hiroșimei de către SUA la sfârșitul celui de-al Doilea Război

Mondial, Kim Ir-sen visase să facă din țara sa o putere

nucleară, iar cercetările în direcția respectivă începuseră din anii 1960 într-un complex nuclear conceput de sovietici la Yongbyon, în munții din nordul Phenianului. Kim Jong-il a fost însă cel care a accelerat programul nuclear, crezând, se pare, că va întări statutul Coreei de Nord și al său personal într-un moment în care prestigiul internațional al țării se diminuase. În loc să reconstruiască fabrici și infrastructuri vechi. Coreea de Nord a investit în proiecte costisitoare de arme secrete, susținând necesitatea unui „factor de descurajare nucleară” împotriva agresiunilor americane. În 1989, la Yongbyon a fost construită o uzină de re-procesare, care să producă plutoniu militar din barele de combustibil ale reactoarelor nucleare, iar la începutul anilor 1990, CIA estima că Phenianul deținea suficient material pentru una sau două bombe nucleare.

— Lui Kim Jong-il nu-i păsa dacă falimenta toată țara. El considera că rachetele și armele nucleare sunt unicul mod de a-și menține puterea, a declarat Kim Dok-hong, ~~Nimic de învidiat~~ ^{un refugiat de răz} însemnat din Phenian, într-un interviu pe care i l-am luat în Seul în 2006.

Momentul ales de Coreea de Nord era cum nu se putea mai prost. Kim Jong-il înțelesese că Războiul Rece luase sfârșit, dar nu părea să priceapă că vechii lui susținători comuniști erau mai interesați de sporirea bogăției lor decât de finanțarea unei dictaturi anacronice, cu ambiții nucleare. Economia dușmanului de moarte, Coreea de Sud, o luase înainte la mijlocul anilor 1970; în următorul deceniu, Coreea de Nord rămăsese mult în urmă. China și Uniunea Sovietică abandonaseră ideea solidarității comuniste și doreau să facă afaceri cu corporații ca Samsung și Hyundai, nu cu întreprinderi de stat nord-coreene, care nu-și achitau datoriile la timp. În 1990, anul de dinaintea prăbușirii sale, Uniunea Sovietică a stabilit relații diplomatice cu Coreea de Sud într-o lovitură devastatoare pentru statutul mondial al nord-coreenilor. China i-a urfănat exemplul după alți doi ani.

Rușii și chinezii erau tot mai iritați de incapacitatea Coreei de Nord de a achita împrumuturi care la începutul anilor 1990 se ridicau la aproximativ 10 miliarde de dolari. Moscova a decis ca și Coreea de Nord să plătească prețurile valabile pe plan mondial pentru importurile sovietice, în locul prețurilor „prietenoase”, mai mici, valabile pentru aliații comuniști. În trecut, chinezii, care asigurau trei sferturi din combustibilul Coreei de Nord și două treimi din importurile de alimente, obișnuiau să spună că erau apropiați de nord-coreeni ca „buzele și dinții”; acum doreau achitarea anticipată a produselor.

În scurt timp, țara a intrat într-o spirală descendentă. Fără petrol ieftin și materii prime, fabricile nu mai puteau funcționa, ceea ce însemna că țara nu avea ce să exporte. În absența exporturilor, nu exista valută forte, iar fără valută importurile de combustibil s-au redus și mai mult, ducând la încetarea distribuției curentului electric. Minele de cărbune nu puteau opera fără curent electric, deoarece aveau nevoie de pompe pentru evacuarea apei. Penuria de cărbuni a agravat criza de energie, care a redus la rândul ei producția agricolă. Nici chiar gospodăriile colective nu puteau funcționa corespunzător fără electricitate. Producerea de recolte suficiente pentru o populație de 23 de milioane fusese întotdeauna dificilă pe terenurile nord-coreene puțin fertile, iar tehnicile agricole dezvoltate pentru creșterea producției se bazau pe sisteme de irigare acționate de electricitate, ca și pe îngrășăminte chimice și pesticide produse în fabricile care erau însă închise deoarece nu aveau combustibil și materii prime. Coreea de Nord a început să sufere de pe urma penuriei de alimente, iar oamenii flămânzi nu aveau energie să muncească, astfel încât producția s-a redus și mai mult. Economia intrase în cădere liberă.

Coreea de Nord era (și rămâne chiar și acum, în 2009, când scriu aceste rânduri) singurul loc de pe Pământ unde practic totul se cultivă în gospodării colective. Statul își oprește recolta și dă țăranilor doar o cotă-parte. Dar pentru că recoltele s-au diminuat la începutul anilor 1990, țăranii, din cauza foametei, au început să ascundă produsele - se povestea că în unele zone rurale se prăbușiseră acoperișuri sub greutatea cerealelor ascunse în streșini. Țăranii neglijau de asemenea ogoarele gospodăriilor colective în favoarea „grădinilor de bucătărie” private de lângă case sau a loturilor mici și abrupte pe care le terasaseră în ver-sanții muntoși necultivați. Străbătând Coreea de Nord cu automobilul se putea vedea clar contrastul dintre grădinile private, care abundau în zarzavaturi, cu aracii pentru fasole înălțându-se către cer și vițele încărcate de dovlecei, și ogoarele gospodăriilor colective cu șiruri pipernicite și neregulate de porumb care fusese plantat de așa-zișii voluntari în perioadele de muncă patriotică.

Cei mai afectați erau orașenii, care nu aveau terenuri pe care să-și crească propriile produse agricole.

De când se măritase, dna Song mersese la fiecare cincisprezece zile cu două sacoșe din plastic la același centru de distribuție a alimentelor. Se afla chiar în cartier, între două blocuri cu apartamente. Nu semăna cu un supermarket din care să alegi ce doreai de pe rafturi; femeile așteptau la coadă în fața unui magazin fără vitrină, dar cu o poartă mare din metal. Fiecare cetățean sau familie avea alocate două zile pe lună - pentru dna Song, acestea erau datele de 3 și 18 totuși aveau de așteptat câteva ore. Într-o cămăruță neîncălzită cu pereți din beton alb, o femeie posomorâtă stătea la o măsuță acoperită de registre. Dna Song îi înmâna carnetul de rații, o sumă mică de bani și bonuri de la fabrica de îmbrăcăminte, care certificau că-și îndeplinise sarcinile de muncă. Funcționara calcula cantitățile la care avea dreptul; câte 700 de grame pe zi atât pentru ea, cât și pentru Chang-bo; alte 400 de grame pentru soacră, fiindcă pensionarii primeau mai puțin; și câte 500 de grame pentru fiecare copil care mai locuia cu ei. Dacă un membru al familiei se afla în deplasare, i se dădea rații pentru zilele cât lipsise din oraș. După ce calcula, funcționara lua ștampila oficială și, cu un pocnet plin de importanță, o aplica pe tușiera roșie și pe chitanțe în triplu exemplar, dintre care unul i-l dădea dnei Song. În depozit, acolo unde se aflau containere mari cu orez, mălai, orz și făină, o altă funcționară cântărea rațiile și i le puneă în sacoșele din plastic.

În sacoșă te putea aștepta întotdeauna o surpriză, cantitățile erau uneori ceva mai mari, alteori ceva mai mici. Privind în urmă, dna Song n-a putut preciza în ce an anume - 1989, 1990 sau 1991 - au început să se reducă rațiile. Când i se întindeau sacoșele, nu mai avea nevoie să se uite înăuntru pentru a-și confirma dezamăgirea. Sacoșele erau mai ușoare ca altădată. Diminuarea era sistematică. Într-o lună putea primi rații pentru numai douăzeci și cinci de zile, în altă lună, rații pentru zece zile. În ciuda făgăduielilor lui Kim Ir-sen, orezul reprezenta un produs de lux pentru nord-coreeni. Tomnai des primeau doar mălai și orz. Uleiul pentru gătit fusese întotdeauna sporadic, iar acum nu se mai regăsea deloc în pungă. Dna Song nu era genul de persoană care să se plângă și, chiar dacă ar fi dorit s-o facă, n-ar fi putut.

— Dacă aș fi făcut gălăgie, aș fi fost pur și simplu arestată, a povestit ea mai târziu.

Guvernul nord-coreean oferea o mulțime de explicații, de la cele realmente absurde, până la cele cât de cât plauzibile. Oamenilor li se spunea că guvernul stoca alimente pentru a-i hrăni pe sud-coreenii

înfometați în ziua binecuvântată a reunificării. Li s-a spus că Statele Unite instituiseră o blocadă împotriva Coreei de Nord, din cauza căreia alimentele nu ajungeau la ei. Nu era adevărat, însă era credibil. La începutul anului 1993, Coreea de Nord amenințase cu retragerea din Tratatul de Neproliferare Nucleară, iar președintele american Bill Clinton amenințase cu sancțiuni. Pentru Kim Ir-sen era foarte convenabil să arunce vina asupra lui. Putea să arate cu degetul spre Statele Unite - țapul ispășitor favorit al Coreei de Nord. „Poporul din Coreea suferă de mult timp din cauza blocadei și a sancțiunilor imperialiștilor SUA”, explica *Rodong Sinmun*.

Coreenilor le place să se considere firi dure - și așa și sunt. Mașinăria de propagandă a lansat altă campanie, speculând mândria coreeană prin amintirea unui episod probabil apocrif din anii 1938-1939, când Kim Ir-sen comandase o ceată mică de luptători de gherilă anti-japonezi „împotriva a mii de inamici, la temperaturi de minus 30 °C, înfruntând mînsărea abundentă și foamea, cu steagul roșu fluturînd înaintea lor”. Marșul Neobosit, așa cum fusese denumit, avea să devină ulterior o metaforă pentru foamete. *Rodong Sinmun* îi îndemna pe nord-coreeni să invoce sacrificiul lui Kim Ir-sen pentru a se întări împotriva foamei.

Nicio forță de pe pământ nu poate opri poporul coreean din marșul său către victorie în spiritul revoluționar al „marșului neobosit”, iar RPDC va rămâne întotdeauna o națiune puternică. A îndura de foame a devenit parte din îndatoririle patriotice. Panourile publicitare din Phenian au afișat noua lozincă: „Să mâncăm de două ori pe zi”. Televiziunea nord-coreeană a difuzat un documentar despre un bărbat căruia îi explodase stomacul, deoarece mâncase prea mult orez. În tot cazul, penuria de alimente era doar temporară - oficialitățile agricole citate de ziare anunțau că următoarea recoltă va înregistra producții record de orez.

Când presa străină a anunțat penuria de alimente din 1993, serviciul de știri nord-coreean a fost indignat.

Statul le asigură cetățenilor hrană la preț redus, astfel încât ei nu știu cât costă orezul. Aceasta este realitatea din jumătatea nordică a Coreei. În țara noastră toți oamenii duc o viață fericită, fără grija procurării alimentelor.

Dacă ar fi stat să se gândească la inconsecvențele evidente și minciunile care li se spuneau, nord-coreenii ar fi descoperit că trăiau într-un loc periculos. Ei nu aveau alternativă. Nu puteau fugi din țară, nu-și puteau răsturna conducătorul, nu puteau protesta. Pentru a se integra, cetățeanul obișnuit trebuia să se autodisciplineze să nu gândească prea mult. La asta se adăuga optimismul ca instinct uman de supraviețuire. La fel ca evreii din Germania la începutul anilor 1930, care-și spuneau că mai rău de atât nu se putea, nord-coreenii se autoamăgeau. Credeau că era ceva temporar. Situația se va îmbunătăți. Un stomac flămând n-ar fi trebuit să creadă o minciună, dar, cumva, o făcea.

Nimic de învidiat

În paralel cu noua campanie de propagandă, guvernul și-a extins rețeaua de supraveghere a cetățenilor. Cu cât existau mai multe motive pentru a se plânga, cu atât era mai important să se asigure că nimeni nu se plângea.

De la începutul anilor 1970, dna Song fusese în mod periodic *inminbanjang*, șefa comitetului ei de vecini. Anual, vecinii trebuiau să aleagă un conducător, de obicei o femeie măritată de vârstă mijlocie, iar dna Song era potrivită pentru funcția respectivă, deoarece era energică, organizată, loială și avea ceea ce coreenii numesc *nunji* (aproximativ „intuiție”) bună. Ea se înțelegea foarte bine cu toți. Trebuia să întocmească listele de sarcini și să desemneze care dintre cele cincisprezece familii din unitatea ei va curăța trotuarele și va tunde iarba din fața blocului și care va colecta și recicla gunoiul. De asemenea, ar fi trebuit să raporteze orice activități suspecte.

Dna Song a fost repartizată unei agente din Ministerul pentru Apărarea Securității Statului. Tovarășa Kang era o femeie cu câțiva ani mai mare decât dna Song, măritată cu un oficial din Partidul Muncii, despre care se spunea că ar fi avut relații în Phenian. O dată la câteva luni, ele se întâlneau în biroul districtual, sau tovarășa Kang trecea pe la apartamentul dnei Song pentru a savura o ceașcă de rachiu din porumb făcut în casă, în timp ce primea rapoartele despre vecini. Dna Song nu i-a spus niciodată prea multe. În blocul ei viața era lipsită de evenimente. Nimeni nu intra în necazuri - cu excepția episodului când Chang-bo se plânsese despre cizme.

Treptat, însă, tovarășa Kang a început să devină mai insistentă. Odată cu răirirea distribuirii alimentelor, ea a dorit să știe dacă oamenii vorbeau de rău regimul.

— Se plâng de mâncare? Ce spun? a întrebat ea.

O așteptase pe dna Song în fața blocului și o încolțise la intrare.

— Nu spun nimic, a protestat dna Song.

Era perfect adevărat. Ba chiar dna Song observase că toate conversațiile încetau brusc de câte ori intra într-un apartament, astfel că aparițiile îi erau urmate de o tăcere stingheritoare. Toți știau că *inminbanjang* trebuia să raporteze Securității statului.

Tovarășa Kang n-a fost mulțumită.

— Ar trebui să începi să te plângi chiar tu. Ar trebui să-ntrebi de ce nu se mai distribuie mâncare. Să vezi cum reacționează ei, a șuierat agenta, privind în jur pentru a se asigura că nimeni de pe hol nu-i auzea sugestiile.

Dna Song a încuviințat fără putere, abia așteptând să plece. Nu avea nicio intenție să se plângă. Știa că niciunul dintre vecini nu era angajat în activități subversive. Ei nu erau dușmani ai statului, iar ea se simțea pur și simplu prea obosită ca să-și bată capul cu ideologia.

Lipsa de alimente îi secătuia energia. Era îngândurată tot timpul încercând să jongleze cu socoteli cărora nu le dădea de capăt. Încerca să se gândească cum să facă rost de hrană pentru familie. În 1991, fabrica de îmbrăcăminte își sistase definitiv producția, iar în ultimul an ea nu primise niciun ban, doar bonuri pentru hrană, care acum erau inutile, întrucât centrul de distribuie publică nu mai avea alimente, în trecut, soțul ei obișnuia să primească bonificații alimentare pentru orele lucrate peste program - uneori ulei, biscuiți, tutun sau alcool -, dar și acest obicei încetase. Rafturile magazinelor de stat erau goale.

După închiderea fabricii, dna Song a trecut peste scrupulele legate de cumpărăturile făcute pe piața neagră, unde continua să existe hrană, ba uneori chiar și orez, însă prețurile erau prohibitive. Un kilogram de orez costa 25 de woni, pe când de la centrul de distribuie ar fi costat mai puțin de o zecime de won.

Dna Song a continuat să ia în derâdere ideea de a munci în piață. Ce ar fi putut face acolo? Nu putea vindea zarzavaturi, fiindcă nu avea lot de pământ. Nu deținea nicio abilitate comercială, cu excepția socotirii pe abac. Și pentru că aveau patru copii, iar apoi urmase nunta fiicei mari, cei doi soți nu izbutiseră să economisească nimic. S-a întrebat dacă n-ar fi trebuit să încerce să vândă ceva din casă.

Și-a inventariat mental bunurile. Tabloul oriental? Televizorul. Cărțile soțului ei. Poate mașina de cusut?

MII DE NORD-COREENI făceau exact aceleași socoteli ca dna Song. Ce aveau de vânzare? De unde puteau obține mâncare?

Chongjin ~~Nimic de învâdit~~ de beton. Tot ce nu era pantă abruptă de munte fusese asfaltat de mult. Nu te mai puteai duce în pădure ca să vânezi păsări sau să cauți fructe sălbatice. Plaja de unde familia dnei Song culesese scoici nu mai oferea aproape nimic, iar apa era prea adâncă pentru a pescui de pe țărm. Unicele terenuri cu potențial agricol erau loturile pentru zarzavat și orezări- ile de la golfulețele din Nanam.

Orășenii au început să se îndepărteze tot mai mult de locuințe în căutarea hranei. Livezile din zona rurală Kyongsong au devenit o destinație populară. În weekenduri, familiile din Chongjin mergeau pe jos până acolo - livezile gospodăriei colective se aflau la numai cinci kilometri de centrul orașului adesea sub pretextul unei excursii recreative. Nimeni nu voia să admită că o făcea pentru că era flămând, în livezile conduse de o fermă colectivă creșteau pere coreene speciale, care erau exportate în Japonia pentru valută forte. Perele coreene au mărimea și forma unor grepuri, dar culoarea roșu-cafenie a perelor Bosc și textura crocantă a merelor. Fructele perfect rotunde cădeau frecvent din pomi și se rostogoleau pe sub gardurile care împrejmuiau livezile, astfel că puteau fi ușor de recuperat. Mulți culegători erau copii. Pe măsură ce mesele oferite de școli s-au redus, pentru ca, în cele din urmă, să dispară, copiii au început să chiulească pentru a căuta mâncare. Ei se puteau strecura cu ușurință pe sub gardurile din sârmă. Un tânăr, care avea zece ani în 1992, și-a reamintit cu mândrie că se cocoțase pe bara amortizoare din spate a unui autobuz și călătorise astfel până la ultima stație din Nanam, după care mersese o oră pe jos. Fiind singur și micuț, nimeni nu-l băgase în seamă. Își strecurase trupușorul slăbuț prin gard și încărcase un sac cu toate perele pe care putea să le ducă.

— Am cules câte am putut și le-am dăruit prietenilor, a povestit el.

Alte amintiri din aceeași perioadă au fost mai triste. Kim Ji-eun, care terminase recent Facultatea de Medicină și își făcea rezidențiatul,

s-a dus la livezi într-un weekend cu părinții ei, o soră măritată, soțul acesteia și doi copii mici. Deoarece în majoritatea timpului au trebuit să-i poarte în brațe pe țănci, au ajuns la livezi abia după-amiază. Foarte mulți fuseseră deja înaintea lor. Au găsit pe jos doar o singură pară, care începuse să putrezească. Au luat-o acasă și au fiert-o, apoi au tăiat-o în cinci pentru copii, părinții vârstnici și cumnatul lui Kim Ji-eun. Ea și sora ei n-au primit nicio bucățică.

Era 9 septembrie 1993, și Kim Ji-eun n-a uitat niciodată data aceea, deoarece, pentru prima oară în viața ei, n-a mâncat absolut nimic o zi întreagă. Sunt puțini cei care își pot aminti cu asemenea precizie. Sfârșitul unei epoci nu sosește într-un singur moment. Durează ani înainte ca oamenii să înțeleagă că lumea le-a fost schimbată în mod ireversibil.

CAPITOLUL

5

IDILĂ VICTORIANĂ

MI-RAN ERA ÎN LICEU când a observat pentru prima dată că orășenii făceau excursii în zona rurală pentru a căuta hrană. Când venea cu bicicleta la Chongjin, îi vedea, arătând ca niște cerșetori cu sacii din pânză groasă, cum se îndreptau către livezile care se aliniau de o parte și de cealaltă a șoselei. Unii se îndepărtau și mai mult de drum, mergând spre lanurile de porumb care se întindeau pe mulți kilometri de la satul ei către mare. Pe orășeni îi puteai găsi și în munții din apropierea minelor de caolin unde lucra tatăl fetei, strângând lemne de foc. Asta a surprins-o, deoarece crezuse mereu că cei din Chongjin o duceau mai bine decât oricine din Kyongsong. În Chongjin existau universități, teatre mari și restaurantele care erau doar pentru membrii Partidului Muncii și familiile lor, nu pentru o fetișcană ca ea.

În esență, Kyongsong era un mănunchi de sate adunate în jurul unui centru mic, care aducea cu Chongjin în miniatură: o stradă principală foarte largă cu un monument mare din piatră care amintea de victoria lui Kim Ir-sen asupra japonezilor în al Doilea Război Mondial. Existau două fabrici de ceramică, în care se prelucra caolinul din minele unde lucra tatăl fetei, și o fabrică de componente electrice, Fabrica 5 Mai, numită așa după ziua din anul 1948 când Kim Ir-sen venise aici și oferise îndrumări pe teren. Satul lui Mi-ran nu era tocmai în zona rurală, dar exista mai mult teren disponibil decât în oraș. În apropierea coastei, pământul era neted, nisipos și relativ fertil. Cu cât înaintai spre interiorul uscatului, relieful urca și munții erau acoperiți cu pâlcuri dese de pini. Fâșiile înguste dintre casele „muzicuțe” erau cultivate cu ardei, ridichi, varză și chiar tutun, deoarece era mai ieftin să-ți răsucești singur țigările decât să le cumperi, și practic toți bărbații fumau. Locuitorii caselor cu acoperișuri plate montau pe ele jardiniere în care să crească mai multe zarzavaturi. Eforturile acestea agricole private erau îndeajuns de mărunte pentru a nu trezi furia autorităților comuniste. Cel puțin la început, înainte ca penuria de alimente să se transforme în criză, sătenii își potoleau foamea.

Când salariul pe care tatăl lui Mi-ran îl aducea de la mină a început să se tot reducă - până a dispărut complet - , frâiele au fost

preluate de mama fetei. Nu fusese niciodată o mare gospodină, însă era inventivă când trebuia să facă rost de bani. S-a ocupat de croitorie, a făcut tofu de casă și pentru o vreme a crescut porci - deși nu exista suficientă hrană pentru animale. A avut mai mult succes cu o rețetă pe care a născocit-o pentru a substitui înghețata. A cumpărat un congelator uzat, numit „mașină Polul Nord”

și, pentru că era aproape imposibil să cumpere lapte sau frișcă, folosea apa rămasă de la tofu, pe care o aromatiza cu fasole roșie și zahăr. Turna combinația aceea stranie în tăvițe pentru cuburi de gheață și le congela. Coreenilor le place să-și răsfete copiii și dacă au un won în plus în casă, îl dau acestora să-și cumpere dulciuri. Uneori, mama lui Mi-ran își vindea produsele din camionul unui prieten. Decretele Partidului Muncii interziceau obținerea de foloase bănești în particular, dar ea le ignora. Nu pentru că ar fi fost o rebelă, ci pentru că era o persoană pragmatică și nu acorda prea multă atenție ideologiei. Bani pe care-i câștiga din vânzarea surogatului de înghețată îi permiteau să cumpere mălai și uneori orez de pe piața neagră.

NICI ADMIRATORUL SE- * CRET al lui Mi-ran nu suferea de foame. Bunicii paterni ai lui Jun-sang veneau cu vaporul aproape în fiecare an din Japonia. La începutul anilor 1990, feribotul nu mai sosea la Chongjin, ci în portul Wonsan, aflat mai spre sud pe coasta estică. Familia lui Jun-sang mergea să se întâlnească cu ei pe doc și ritualul implica o mulțime de plânsete și îmbrățișări, timp în care *harabogi*, „bunicul”, putea strecura un plic gros cu bani în buzunarul fiului său. Gestul trebuia făcut discret, pentru ca niciun oficial sau autoritate să nu-l vadă și să solicite o parte din banii respectivi. Uneori, plicul conținea echivalentul a 2.000 de dolari în yeni japonezi. Coreenii din Japonia știau foarte bine că rudele lor din Coreea de Nord vor suferi de foame fără valuta forte.

Familia lui Jun-sang avea de asemenea norocul să dețină o curte privată. Tatăl băiatului era un grădinar exigent, care-și împărțise modestul domeniu dintre ziduri în loturi ordonate de zarzavaturi. Lucra gârbovit în grădină și arăta față de vlăstarele plantelor o grijă și o atenție rareori acordate propriilor lui copii. Nota într-un carnețel semințele pe care le planta, adâncimea brazdelor, zilele ~~ne. es~~ *saie* pentru germinarea semințelor și timpul de care aveau ~~nevu~~ *iu*

zarzavaturile și legumele pentru a crește și a se coace. Mama lui **80** Jun-sang mai avea și acum ustensilele excelente de bucătărie care

fuseseră aduse de familia ei din Japonia. Cu un cuțit ascuțit ca briciul, ea tăia morcovii și ridichile, pune feliile crocante peste orezul proaspăt fiert la abur și le rula în foi de alge uscate. Erau singura familie din cartier care mânca *kimbab*, varianta coreeană pentru *maki* japonez, care este popular în Coreea de Sud, dar practic necunoscut în Coreea de Nord. Cu zarzavaturile crescute în grădină și orezul cumpărat de pe piața neagră, ei mâncau mai bine decât toți coreenii, cu excepția celor din elita Partidului Muncii.

Principala sursă de mândrie a familiei era Jun-sang însuși. Anii de corvoadă, de studiu până la ora unu noaptea și trezit în zori, cicăleala permanentă a tatălui și propria sa dorință de a împlini ambiția familiei pentru el își spusese cuvântul. Jun-sang fusese acceptat la o universitate din Phenian. Nu era Universitatea Kim Ir-sen - statutul familiei nu era suficient de ridicat pentru așa ceva -, însă era o instituție care pregătea oameni de știință și în alegerea studenților săi se baza mai mult pe meritele lor. Deoarece se afla mult în urma Coreei de Sud și Japoniei din punct de vedere tehnologic. Coreea de Nord nu-și mai putea permite să irosească talentele pe care le putea descoperi. Jun-sang ar fi preferat să fi studiat literatura sau filozofia, sau, dacă ar fi existat o asemenea facultate, cinematografia, dar tatăl lui îl îndrumase către științe, fiind conștient că era unicul mod prin care un băiat fără *songbun* corespunzător putea ajunge în Phenian.

Pentru un tânăr din provincia Hamgyong de Nord era o realizare extraordinară să fie acceptat în echivalentul nord-coreean al renumitului Massachusetts Institute of Technology din America. Asta însemna că Jun-sang nu avea să mai satisfacă stagiul militar și avea șansa de a îmbunătăți *songbunul* familiei. Ar fi fost o cale spre intrarea în Partidul Muncii. Ignorând unele îndoeli incipiente legate de regimul politic - Jun-sang începuse să se întrebe de ce est-germanii dărmaseră Zidul Berlinului dacă comunismul era atât de minunat -, el știa că studiile efectuate în Phenian și calitatea de membru de partid însemnau biletul lui spre clasa nucleu.

Jun-sang era mândru de sine. Era un băiat modest, nu-i plăcea să se fălească nici cu inteligența, nici cu banii lui, dar când se întorcea acasă din Phenian îi era imposibil să nu se simtă ca un erou revenit pe plaiurile natale. Precum soldații, studenții din universitate trebuiau

să-și poarte -uniforma chiar și când nu erau în campus. Uniforma consta din pantaloni și sacou verde la două

81

rânduri, cămașă albă și cravată. Verdele uniformei făcea aluzie la un citat din Kim Ir-sen care descria tinerii ca fiind „munții verzi”. Mai încrezător acum pe sine, Jun-sang a început să se gândească din nou s-o invite la plimbare pe Mi-ran. Trecuseră cinci ani de când o văzuse

prima dată la cinematograful și, spre marea lui uimire, n-o uitase. În universitatea din Phenian erau și fete - inteligente și frumoase -, dar niciuna nu-i atrăsese interesul la fel de mult ca Mi-ran.

Jun-sang ajunsese s-o cunoască cumva pe Mi-ran. În liceu, fusese prieten cu sora ei, Mi-sook, care, cu doi ani mai mare decât Mi-ran, era „băiețoiul” familiei. Juca volei în echipa școlii și frecventa sala de gimnastică, unde se antrenau prietenii lui Jun-sang. Un alt prieten al lui din clasa de box locuia în același șir de case „muzicuță” cu Mi-ran. În felul acesta, tânărul beneficia de un pretext pentru a hoinări prin cartierul fetei.

Familia lui Mi-ran izbutise să-și cumpere televizor și, la fel ca dna Song, adoptase aceeași politică a ușii deschise. Într-o zi, pe când își vizita prietenul, Jun-sang a intrat în casa lui Mi-ran împreună cu alți vecini. În timp ce toată lumea urmărea emisiunea de la televizor, ochii lui alergau între ecran și Mi-ran, care crescuse și devenise o adolescentă frumoasă. Tânărul o privea fix și încerca să priceapă ce anume îl captivase în asemenea măsură din combinația aceea aparte de ochi, nas, gură și păr. S-a întrebat dacă ar fi meritat să-și riște reputația, invitând-o la plimbare. În cele din urmă a decis s-o facă.

JUN-SANG A PLĂNUIT să acționeze în timpul unei vacanțe petrecute acasă în primăvara lui 1991, primul lui an de universitate. S-a învârtit prin centru în Kyongsong, cu speranța că o „întâlnire întâmplătoare” i-ar putea oferi ocazia de a-i vorbi fetei. În ultima zi a vacanței, a zărit-o la piață, dar, înainte de a se putea apropia suficient ca să-i vorbească, a văzut-o și pe mama ei la câțiva pași în urmă.

La scurt timp după aceea, Jun-sang i-a mărturisit totul lui Mi-sook, care a acceptat să acționeze ca intermediară. În următoarea lui vacanță, Jun-sang s-a dus la locuința lui Mi-ran, la data și ora pe care le stabiliseră. Mi-sook aștepta lângă ușă și a strigat-o pe Mi-ran:

— Surioară! Ieșita să vorbești cu prietenul meu.

Mi-ran a scos capul pe ușă, dar a scos un țipăt scurt de stânjeneală și a dispărut înăuntru.

— Surioară, ieși, altfel te târăsc cu forța, a insistat Mi-sook.

În cele din urmă, fata a ieșit din casă și l-a salutat pe Jun-sang. Față în față cu ea pentru prima dată, tânărul a simțit cum picături de transpirație îi umezeau gulerul proaspăt călcat al uniformei. Când a început să vorbească, și-a auzit tremurul glasului care îl dădea de gol. Acum era prea târziu ca să bată în retragere, așa că a continuat. Nu se putea gândi la subiecte mărunte de pălăvrăgeală, de aceea a spus lucrurilor pe nume. I-a povestit totul, începând cu momentul când o văzuse prima dată, la cinematograful. A sfârșit întrebând-o dacă voia să fie prietena lui.

— Studiile mele... Ar trebui să studiez intens, dar nu mă pot concentra, fiindcă mă gândesc la tine, a izbucnit el.

Mi-ran n-a spus nimic. A stat locului, fără să-și ferească ochii, așa cum poate că s-ar fi așteptat tânărul, însă nu i-a răspuns. El a simțit că-i va exploda capul. S-a străduit din nou s-o angajeze în conversație.

— N-ai observat că de atunci am fost cu ochii după tine? a întrebat-o.

— Nu, realmente, habar n-am avut, a zis ea.

Jun-sang a tăcut, așteptând-o să mai spună ceva.

— Problema nu este că nu mi-ai plăcea, a răspuns fata într-o sintaxă încălțită de negații duble, care mai ales în coreeană este foarte ambiguă.

Jun-sang n-a fost tocmai sigur de cuvintele ei, dar a bănuțit că era un răspuns rezervat, dar pozitiv. Mi-ran i-a promis că-și va explica sentimentele într-o scrisoare. În ciuda rezervei, era de fapt surescitată. Tânărul care dorea să-i fie prieten era chipeș, plăcut și, ca să fie sinceră, o partidă excelentă. Ea cunoștea numai doi băieți care aveau să urmeze colegiul și niciunul dintre ei nu era în Phenian. Deși se prefăcuse surprinsă, îl observase pe Jun-sang dând târcoale prin cartier, ba chiar cutezase să spere că ar fi făcut-o pentru ea. Uniforma verde o impresionase, bineînțeles. Cu rândul dublu de nasturi strălucitori, tânărul semăna cu un ofițer de marină. Deși nu mai avusese până atunci un prieten, Mi-ran a știut instinctiv că nu trebuia să cedeze ușor. S-a străduit să găsească modul perfect prin care să spună „da”, fără să pară prea entuziasmată. Rezultatul a fost o scrisoare stingheritor de oficială, cu caligrafia ei cea mai îngrijită.

83

„Decât să creez o situație în care să nu te poți concentra asupra studiilor din cauza nefericirii tale, îți voi accepta pentru moment propunerea”, i-a scris fata după câteva săptămâni.

Cel puțin la început, relația lor a avut o natură epistolară caracteristică secolului al XIX-lea. Scrisorile reprezentau unicul lor contact. În 1991, în timp ce Coreea de Sud devenea cel mai mare exportator mondial de telefoane mobile, puțini nord-coreeni utilizaseră vreodată un telefon. Pentru a vorbi la telefon, trebuia să te duci la

un oficiu poștal. Dar nici cu scrisorile nu era simplu. Hârtia de scris era puțină. Oamenii scriau pe marginile ziarelor. Hârtia din magazinele de stat era făcută din pănuși și se sfărâma dacă apăsai prea tare. Mi-ran a fost nevoită să-i cerșească mamei bani pentru a cumpăra câteva coli de hârtie importată. Nici nu putea fi vorba despre ciorne; hârtia era prea scumpă. Distanța dintre Phenian și Chongjin era de numai 400 de kilometri, totuși livrarea scrisorilor dura până la o lună.

Mi-ran era în ultimul an de liceu la începutul relației lor și s-a simțit intimidată de aerul aparent sofisticat al prietenului ei de la facultate. În Phenian, Jun-sang putea să cumpere hârtie corespunzătoare și avea pix cu pastă. Scrisorile lui erau lungi și elocvente, pe pagini întregi. Treptat, corespondența lor a evoluat de la formalismul rigid, la o idilă în toată puterea cuvântului. Jun-sang nu văzuse niciodată un film de dragoste hollywoodian, dar mintea îi era destul de înflăcărată pentru a reproduce clișeele iubirii moderne. Scrisorile sale evocau imagini în care el și Mi-ran alergau unul spre celălalt pe fundalul unui cer brăzdat în portocaliu și trandafirii. Îi reda fragmente din romanele pe care le citea el în Phenian. Scria poezii de dragoste. Pe hârtie nu exista niciuna dintre reticențele care-l împiedicaseră atâta timp.

Jun-sang își expedia scrisorile pe adresa lui Mi-sook, care pe atunci lucra într-un birou unde putea primi corespondență departe de ochii iscoditori ai părinților. Ea a fost singura persoană căreia Mi-ran i-a povestit despre relație. Jun-sang n-a destăinuit-o nimănui. Ei n-au discutat niciodată motivele pentru care au ținut secretă iubirea lor, deoarece în Coreea de Nord nu se discuta în mod deschis despre relații sexuale și originea de clasă; de fapt, a te plânge de propriul *songbun* echivala cu o critică adusă regimului. Dar realitatea sângelui pătat al lui Mi-ran plutea în tăcere deasupra lor. Amândoi știau că o căsătorie între ei ar fi putut afecta cariera lui Jun-sang și șansa de a intra în Partidul Muncii. Tatăl tânărului ar fi interzis cu siguranță idila dacă ar fi aflat despre ea. Societatea nord-coreeană le cere oamenilor să rămână printre cei de-o seamă cu ei. Jun-sang știa că ar fi trebuit să se însoare cu cineva din comunitatea coreeano-japoneză. În tot cazul, tatăl lui nu accepta ca fiul său să aibă o prietenă.

— Mai întâi, termină-ți școala, îl dăscălea el. Nu-ți pierde timpul alergând după fete.

O PARANTEZĂ DESPRE relațiile sexuale în Coreea de Nord: țara nu are o cultură a întâlnirilor între sexele opuse. Multe căsătorii continuă să fie aranjate, fie de familii, fie de secretari de partid sau șefi. Cuplurile nu trebuie să-și afișeze afecțiunea în public; până și a te ține de mână în public este considerat deplasat. Refugiații din Coreea de Nord susțin că nu există relații sexuale premaritale și nici nu poate fi vorba ca o studentă nemăritată să rămână gravidă.

— Ar fi ceva inimaginabil. Nici măcar nu mă pot gândi la așa ceva, mi-a destăinuit o nord-coreeană care nu era deloc vreo mironosiță; când am întâlnit-o, lucra în industria sexului din Seul.

În tot cazul, în Coreea de Nord nu există love hoteluri ca în Coreea de Sud sau Japonia. Nu te poți caza la hotel fără să ai permis de călătorie și, oricum, niciun hotel nu ar primi cupluri necăsătorite. Persoane din Chongjin mi-au spus că perechile necăsătorite care doresc să întrețină relații sexuale se duc în pădure sau chiar într-un parc noaptea, dar n-am întâlnit pe nimeni care să admită că ar fi făcut așa ceva.

Pudoarea face parte din cultura coreeană tradițională. Când vezi în Seul școlărițe cu fuste tartan mulate pe coapse, este ușor să uiți că numai cu un secol în urmă coreenele respectabile purtau veșminte care le acopereau integral corpurile și care ar fi rivalizat cu orice lege talibană. Călătoria britanică Isabella Bird

Bishop a scris că în 1897 văzuse într-un sat din nordul Phenianului femei care purtau haine ca *burka* arăbești, pe care le-a descris ca fiind „pălării monstruoase aidoma chioșcurilor noastre din nuiile împletite din grădini, dar fără fund. Acop- erămintele acelea extraordinare de cap erau lungi de doi metri, late de un metru și jumătate și înalte de un metru, și le ascundeau din cap până la picioare.” Femeile din clasele mijlocii și superioare nu aveau voie să părăsească locuința familiei decât la ore speciale, când pe străzi nu circulau bărbații. Bird călătorise mult, inclusiv în lumea islamică, dar a declarat că coreenele erau „foarte strict izolate, poate cel mai mult dintre toate femeile altor națiuni”.

Coșurile din nuiile au dispărut, totuși vechile atitudini dăinuie. După ce a ajuns la conducerea țării, Kim Ir-sen a contopit conservatorismul coreean tradițional cu instinctul comunist de reprimare a sexualității. El a închis nu numai bordelurile, ci și mai ambiguele case *kisaeng*, în care femeile îi întrețineau pe bogătași, și a executat pornografi. Trecând cu vederea peste propriile sale excese și peste cele ale lui Kim Jong-il, care fusese afemeiat în tinerețe, oficialii de partid prinși în relații adulterine erau dați afară din slujbe.

Kim Ir-sen a descurajat și căsătoriile timpurii, emițând în 1971 „instrucțiunea specială” ca bărbații să se însoare la treizeci de ani și femeile la douăzeci și opt de ani. Așa cum scria într-un ziar nord- coreean: „Patria și națiunea speră și cred că tinerii vor păstra frumoasa tradiție de a se căsători doar după ce vor fi făcut destule pentru țară și popor”. În realitate, aceasta nu era o tradiție coreeană; în trecut, fetele se așteptau să se mărite până la vârsta de paisprezece ani. Reglementarea era menită să susțină moralul soldaților, care nu trebuiau să-și facă griji că-și vor pierde prietenile în timpul satisfacerii serviciului militar; de asemenea, reducea rata nașterilor. Deși interdicția cu privire la căsătoriile timpurii a fost ridicată în 1990, nord-coreenii tot n-au privit cu ochi buni cuplurile tinere, indiferent cât de inocentă le-ar fi fost relația.

Campaniile de propagandă le sfătuiesc pe femei să adopte „coafuri tradiționale, în conformitate cu modul socialist de viață și cu gustul vremii”. Pentru cele de vârstă mijlocie, asta înseamnă păr scurt și coafat permanent; femeile necăsătorite pot purta părul mai lung dacă este strâns la spate sau împletit în cozi. Nord-coreenele nu au voie să poarte fuste deasupra genunchilor sau tricouri fără mâneci. Este interesant că, în anii 1970, în Coreea de Sud au existat reglementări similare cu privire la coafură și vestimentație, în timpul dictatorului militar Park Chung-hee. Faptul că diferențele cele mai radicale dintre cele două societăți se manifestă în relațiile sexuale și îmbrăcăminte este un indiciu al felului în care Coreea de Nord rămâne încremenită în timp, pe când Coreea de Sud s-a schimbat radical. Acum câțiva ani, pe când mă aflam în excursie în „buzunarul” nord-coreean care este frecventat de turiștii sud-coreeni, am văzut un portar de hotel gata să leșine la vederea unei tinere sud-coreene în mini-șort din blugi și cu un top care-i lăsa complet dezvelit mijlocul. Mulți refugiați nord- coreeni pe care i-am intervievat mi-au spus că în Coreea de Sud îi uimiseră cel mai mult cuplurile care se sărutau în public.

DE ACEEA, STINGEREA LUMINILOR a avantajat relația dintre Jun-sang și Mi-ran. Bezna nopților din Coreea de Nord are un caracter absolut, pe care oamenii din lumea electrificată nu l-au simțit niciodată. În absența felinarelor stradale, a farurilor de automobile, a luminii care să răzbată pe la ferestre sau pe sub uși, întunericul este un lințoliu care învăluie totul. Îți poți da seama că cineva umblă pe stradă doar când îi vezi strălucirea vârfului țigării.

După cină, Jun-sang inventa pretexte pentru a părăsi casa. Deși era student la universitate, avea douăzeci de ani și era cu un cap mai înalt decât tatăl său, se temea în continuare de el.

— Mă duc să mă-ntâlnesc cu prietenii! striga tânărul, numind pe unul sau altul dintre foștii colegi din liceu.

Făgăduia că se va întoarce până la ora 21:00, cu toate că știa perfect că nu va ajunge până la miezul nopții. Apoi se repezea afară din casă înainte ca tatăl lui să poată pune întrebări.

Drumul până la casa lui Mi-ran dura treizeci de minute. Pașii tânărului erau grăbiți, deși știa că putea să aștepte mult până când ea termina să-și ajute mama la strângerea cinei. Acum nu mai avea pretexte ca să se învârtă prin cartier, deoarece prietenul lui din clasa de box - vecinul fetei - se mutase. De aceea stătea în umbră, atât de nemișcat, încât își putea simți bătăile inimii.

La vremea respectivă, se închiseseră puținele locuri în care cei doi îndrăgostiți ar fi putut ieși împreună. Căminul cultural Kyongsong nu avea curent electric pentru proiectorul cinematografic. Restaurantele care funcționaseră cu ani în urmă trăsaseră obloanele. Pe cheiul din centrul orașului Chongjin, lângă port, se află Parcul Tineretului, cu lac, bărci cu vâsle și parc de distracții căzute acum în paragină, însă reglementările privind deplasările erau atât de stricte, încât era necesar un permis pentru a merge din suburbii în centru.

Ei nu cutezau să intre în parcul din Kyongsong, din spatele gării, de teamă să nu se întâlnească cu cineva cunoscut.

Plimbările lungi reprezentau opțiunea cea mai bună. Există o singură șosea, care traversa așezarea și urca în munți. Cei doi mergeau cât puteau de iute, fără să pară totuși că ar fi alergat. Nu rosteau niciun cuvânt când treceau pe lângă panoul publicitar unde Kim Ir-sen zâmbea, iar lozincile îndemnau: „Dacă partidul hotărăște, noi facem!” și „il vom apăra pe Kim Jong-il cu viețile noastre”. Pe o parte a șoselei, acolo unde drumul trecea pe sub un arc larg pictat cu flori albastre, se afla un panou publicitar mare și viu colorat, care înfățișa soldați cu baioneta la armă. Unde se terminau sloganurile se sfârșea și localitatea, iar cei doi se puteau relaxa în întuneric. Pupilele li se dilatau, astfel încât puteau vedea împrejurimile fără să-și forțeze ochii. Copaci crescuți peste măsură mărgineau șoseaua, aplecându-se unii spre ceilalți și formând un acoperiș încâlcit. În serile senine, stelele se întrezăreau printre crengi. După câteva minute de mers, șoseaua începea să urce, iar într-o parte a ei se deschidea o vale, pe când în partea opusă se înălțau dealuri abrupte. De versantul stâncos se agățau pâlcuri de pini, iar petice largi și neîntreținute de flori sălbatică se revărsau peste pietrele dintre ele.

Șoseaua trecea apoi peste un pârau cu maluri nisipoase și cotea la stânga, unde intra în stațiunea de ape termale Onpho, singurul loc din Coreea unde țâșnesc din nisip ape alcaline; având temperatura de 55° Celsius, izvoarele erau renumite pentru tratamentul unor boli, de la indigestii la sterilitate. Mai departe pe șosea, presărată de puncte de control, se găsea o vilă a lui Kim Ir-sen - una din cele treizeci aflate în decoruri pitorești prin toată țara, care erau permanent pregătite să-l găzduiască atunci când voia să se relaxeze. Soldații numeroși care păzeau zona interziceau accesul pe drumul privat. Un complex balneo-climateric vizibil de pe șosea, deși închis pentru public, era rezervat pentru membrii de partid. Complexul destinat marelui public, care abia dacă mai funcționa din cauza crizei economice, era format din clădiri de piatră și beton dărăpănate. Fusese inaugurat în anul 1946 - ridicarea sa era omagiată într-o frescă a lui Kim Ir-sen înconjurat de medici - și arăta ca și cum nu mai fusese reparat de atunci. Noaptea, domeniul în general neîngrijit părea luxuriant și sălbatic. Tinerii nu erau însă interesați de decor. Încântarea

provocată de faptul că erau împreună îi făcea să uite până și de durerile de picioare pe care le resimțeau după atâția kilometri ⁸⁸ străbătuți în noapte.

Mergeau și vorbeau - nu făceau nimic altceva. Conversațiile erau animate, pasionale. Când erau față în față, Jun-sang nu mai avea nimic din îndrăzneala romantică a scrisorilor sale. Era politicos și respectuos; n-a îndrăznit nici măcar s-o țină de mână decât după ce ieșiseră împreună de trei ani. îi făcea curte cu poveștile sale. îi descria prietenii și dormitorul din căminul în care locuia. îi povestea cum erau organizați studenții în batalioane și trebuiau să mărșăluiască în pas de defilare când se prezentau în careu pentru apel. O încânta cu relatări despre Phenian, unde fata fusese o singură dată, într-o excursie în școala primară, pentru a vizita monumentele. După cum susținea propaganda, Phenianul era chintesența modernității, un oraș care etala cele mai de seamă realizări mondiale de arhitectură și tehnologie. Jun-sang i-a povestit despre hotelul Koryo cu două turnuri gemene și un restaurant care se rotea la ultimul nivel. El nu fusese niciodată înăuntru, dar se uita la silueta sa conturată pe cerul orașului, alături de cea a unei piramide cu 105 niveluri aflată în plină construcție, care se dorea a fi cea mai mare din Asia. Jun-sang i-a descris metroul din Phenian, situat la o sută de metri sub pământ, ale cărui stații erau împodobite cu candelabre și mozaicuri aurite ce-l reprezentau pe Kim Ir-sen.

Când s-a întors la Phenian, tânărul s-a dus într-un magazin care vindea pe valută și, cu yenii lui japonezi, i-a cumpărat lui Mi-ran o baretă de păr în formă de fluture, presărată cu șiruri de strasuri pătrate. Pentru fată a fost un obiect exotic și sofisticat - nu mai avusese niciodată ceva așa de frumos. N-a purtat însă baretă, deoarece nu voia ca mama ei să întrebe de unde provenea. O ținea ascunsă, înfășurată în lenjeria intimă.

Viața lui Jun-sang în Phenian îi oferea lui Mi-ran imagini despre o lume îndepărtată și privilegiată. În același timp, îi venea greu să asculte fără să simtă un fior de invidie. Era în ultimul an de liceu și se temea că educația ei se va opri aici. Văzuse dezamăgirea surorilor, care, rând pe rând, descoperiseră că trecutul tatălui lor le înăbușise ambițiile. Pentru a susține examenul de admitere la facultate, avea nevoie de o aprobare de la Ministerul Educației. Dintre cele trei surori, doar cea mai mare urmasă facultatea, dar nu fusese acceptată la secția

de arte interpretative în ciuda calităților vocale de excepție. A sfârșit prin a urma secția de educație fizică, pe care a abandonat-o la jumătate, pentru a se mărita.

Brusc, Mi-ran și-a văzut propriul viitor. L-a văzut întinzându-se în față sub forma unei șosele drepte și monotone: un post într-o fabrică, măritiș (cel mai probabil cu un coleg muncitor), copii, bătrânețe, moarte. În timp ce Jun-sang pălăvrăgea despre colegii lui de la universitate, ea se simțea tot mai jalnic. Tânărul i-a simțit deprimarea și a insistat, până când ea i-a mărturisit.

— Simt că n-am niciun scop în viață...

El a ascultat-o cu atenție. La câteva săptămâni după s-a întors în Phenian, ia trimis o scrisoare.

„Lucrurile se pot schimba”, a scris Jun-sang. „Dacă vrei mai multe de la viață, trebuie să crezi în tine și-ți poți realiza visurile.”

50 Odată cu Mi-ran avea să spună că vorbele acelea de încurajare îi schimbaseră viața. Dacă în școala generală fusese o elevă bună, notele începuseră să-i scadă în liceu. Ce rost avea să învețe cu sârg, dacă drumul în viață îi va fi oricum blocat? Acum însă se molipsise de la ambiția lui Jun-sang. A reînceput să învețe. Și-a rugat mama s-o scutească de corvezile casnice, pentru a-și dedica mai mult timp studiului. Și-a rugat profesoara să-i îngăduie să susțină examenul de admitere la universitate. Dacă nu avea să fie admisă, cel puțin nu se putea învinui că nu încercase.

Spre marea ei surprindere a fost admisă la un colegiu pedagogic. Colegiul Pedagogic Kim Jon-suk - care purta numele mamei lui Kim Jong-il - era cel mai bun dintre cele trei asemenea instituții din Chongjin. Cum de avusese atâta noroc, când surorile ei eșuaseră? Mi-ran însăși a fost destul de mirată, fiindcă era o elevă foarte bună, dar nu se număra printre primii din clasă. Bănuia că existau multe fete din familii cu un statut mai bun, cu note cel puțin la fel de mari ca ale ei, care ar fi căutat locurile acelea râvnite din colegiu.

În toamna anului 1991 ea s-a mutat din casa părinților în căminul colegiului. Școala se găsea în centrul districtului Pohang, vizavi de muzeu și dincolo de parcul aflat în spatele statuii lui Kim Ir-sen.

Când a sosit prima dată în cămin, Mi-ran a fost impresionată. Dormitoarele erau modeme și cele patru fete care împărțeau aceeași cameră aveau fiecare propriul ei pat, nu foloseau saltelele coreene întinse direct pe podeaua caldă, modul tradițional de a te încălzi peste

noapte și, în același timp, de a consuma cât mai puțin combustibil. Dar pe măsură ce temperaturile iernii au coborât și

Chongjin a fost învăluit de ger, ea a înțeles motivul pentru care o acceptase colegiul. Dormitoarele nu erau încălzite. În fiecare noapte, Mi-ran dormea îmbrăcată în haină, ciorapi groși și mănuși, și cu un prosop pe cap. Când se trezea, prosopul îi era acoperit cu chichiura provenită de la respirație. În sala de baie, unde fetele își spălau cârpele pe care le foloseau la ciclul menstrual (nimeni nu avea tampoane igienice, așa că fetele bogate utilizau bandaje din tifon, iar cele sărace foloseau țesături sintetice ieftine), era atât de frig, încât cârpele înghețau bocnă la numai câteva minute

după ce fuseseră agățate la uscat. Mi-ran detesta diminețile. La fel ca în campusul lui Jun-sang, erau deșteptate printr-un apel în stil militar la ora 6:00, dar nu mășăluiau afară din clădire ca niște soldați mândri, ci tremurau în baie și se împroșcau pe obraz cu apă paralizant de rece, sub un baldachin grotesc de cârpe înghețate.

Hrana de la cantină era încă și mai jalnică. Coreea de Nord începuse campania „Să mâncăm de două ori pe zi”, dar colegiul pedagogic, dând dovadă de mult zel, nu oferea decât o singură masă: o supă străvezie făcută din apă, sare și frunze uscate de napi. Uneori se adăuga o lingură de orez și mălai care fuseseră fierte ore în șir pentru a se umfla cât mai mult. Studentele au început să se îmbolnăvească. Una dintre colegele de cameră ale lui Mi-ran era atât de subnutrită, încât pielea i se descuama de pe față. Ea a abandonat colegiul, urmată și de altele.

Experiența a însemnat un șoc pentru Mi-ran, care fusese în general protejată de efectele crizei economice de către mama ei descurcăreață. Fata și-a implorat mama să-i trimită mâncare suplimentară de acasă, însă după un an n-a mai putut rezista. Hotărâtă să nu abandoneze educația pentru care se străduise atât de mult, a obținut permisiunea colegiului de a locui în afara campusului. În timpul săptămânii dormea pe podeaua apartamentului unei rude din apropiere, iar în week-enduri pleca acasă. În mod normal, o astfel de derogare n-ar fi fost aprobată, însă administratorii colegiului erau fericiți să aibă o gură mai puțin de hrănit.

VIATA LUI JUN-SANG în Phenian era mai ușoară. Guvernul trecuse ca sarcină prioritară hrănirea și îngrijirea studenților de elită - savanții de mâine, ale căror realizări, se spera, urmau să smulgă

Coreea de Nord din sărăcie. Jun-sang continua să meargă în pas de defilare cu batalionul său spre cantină pentru trei mese zilnice. Dormitoarele lor erau încălzite noaptea și curentul electric nu era întrerupt, așa încât puteau studia după lăsarea întunericului.

Jun-sang și Mi-ran se vedeau când tânărul venea acasă în cele două vacanțe pe care studenții le aveau anual, vara și iarna, ca și în cea neoficială de primăvară, când trebuiau să plivească buruienile de pe câmpuri pentru pregătirea în- sămânțării. În trecut, studenții din Phenian îndepliniseră sarcina respectivă la periferia capitalei, dar din cauza penuriei de alimente, s-a decis să fie trimiși în localitățile natale, unde puteau fi hrăniți de familii. Jun-sang detestase munca „voluntară” pe câmp, dar acum număra zilele până când avea să plece de la universitate. Dorința aceea a însemnat o revelație pentru el, deoarece își petrecuse toată viața cu cărți și studii.

— Doream realmente să abandonez totul și să mă-ntorc acasă, ca s-o văd pe ea. Pentru prima dată în viață am înțeles ce înseamnă sentimentele omenești, a spus el ulterior despre perioada respectivă.

În toamna anului 1993, sora lui s-a măritat. Deși părinții îi spusese să nu- și întrerupă studiile, Jun-sang a considerat că evenimentul era un pretext perfect pentru a-i face lui Mi-ran o vizită surpriză și a cerut o învoire de trei zile pentru a merge acasă. De acum, trenurile din Phenian plecau, în cel mai fericit caz, sporadic spre nordul țării, întrucât locomotivele erau electrice. Chiar dacă izbuteai să cumperi bilet, aveai șanse reduse să găsești un loc dacă nu erai un oficial de partid. Gările erau mereu ticsite de pasageri care așteptau în beznă, stând pe vine și fumând. Când sosea trenul urma o îmbulzeală nebunească, iar oamenii intrau în compartimente prin geamurile sparte, sau stăteau agățați între vagoane.

Pentru că nu mai existau bilete, Jun-sang a așteptat în gară, căutând o garnitură în care să urce. După o zi a văzut un mărfar pe linia spre nord. I-a făcut cadou un pachet de țigări unui mecanic și a aflat că trenul mergea spre Chongjin. S-a urcat într-un vagon care transporta cărbuni, înfășurându-și un prosop în jurul feței pentru a-și proteja ochii. Era prima dată în viața lui - dar nu și ultima - când călătorea clandestin cu un mărfar.

Ultima oprire înainte de Chongjin era Kyongsong, nu departe de satul lui Mi-ran.

Jun-sang a sărit din tren și a mers direct la casa fetei.

Era dimineață, cu soarele ridicat sus pe cer, deloc momentul din zi când obișnuiau ei să se întâlnească, dar nu-și putea stăvili nerăb- 92 darea. Simțea că va exploda dacă trebuia să mai aștepte căderea nopții ca s-o vadă. Fiind duminică, bănuia că se afla acasă, întoarsă de la colegiu. Pentru prima dată de când se întâlneau în secret, tânărul s-a dus direct la ușa din față. Ușa s-a deschis. Mama lui Mi-ran a icnit adânc. Chipul și hainele lui erau negre de praf de cărbune. Mama fetei îl cunoștea pe Jun-sang din zilele când obișnuia să se amestece printre copiii din cartier, dar acum nu l-a recunoscut. Și, în tot cazul, Mi-ran nu era acasă.

Nimic de învidiat

— A venit să te vadă un băiat foarte ciudat, i-a spus ulterior fiicei ei. Ce prieteni neobișnuiți ai!

Au existat și alte momente dificile. Tatăl lui Jun-sang n-a fost deloc încântat că fiul lui își întrerupsese studiile pentru nunta surorii și s-a îndoit de explicațiile acestuia. Jun-sang a îndrăznit să intre în casa lui Mi-ran într-o seară, când mama ei era plecată și tatăl lucra în schimbul de noapte la mină. Însă tatăl s-a întors pe neașteptate, iar Jun-sang a trebuit să stea ascuns până s-a putut furișa afară.

Jun-sang și Mi-ran au râs după aceea multe ore pe seama incidentelor respective. Adevărul era că le plăcea să-și păcălească părinții. Secretul lor era nu numai necesar, ci și amuzant. Le conferea un fior de ilegalitate și le oferea un spațiu psihic comun într-o societate în care nu exista intimitate. Reprezenta un mod relativ sigur de a se revolta împotriva constrângerilor ce le erau impuse.

Au râs și mai mult. Au vorbit și mai mult împreună. Interesant este că, mai târziu, când erau în vârstă și trăiau în confort și securitate, aveau să considere acei primi ani petrecuți împreună ca fiind unii dintre cei mai fericiți din viața lor. Amețiți de iubire, erau prea puțin atenți la ce se întâmpla în jurul lor.

„AMURGUL ZEULUI”

ÎN IULIE 1994, Mi-ran mai avea un singur examen de susținut înainte de a obține diploma de la colegiul pedagogic. Fusesse repartizată să lucreze ca ajutoare de educatoare la o grădiniță din centrul orașului Chongjin. Pe 9 iulie la amiază, copiii plecaseră acasă pentru prânz și ea făcea curățenie în sala de clasă. Se pregătea să-și despacheteze propriul prânz și să se alăture celorlalte educatoare în cancelarie, când a auzit pe neașteptate pași grăbiți pe coridor. Mi-ran a ieșit din clasă și a văzut că una dintre fetele se întorsese în fugă de acasă. Părul ei împletit în coadă de cal era umed de transpirație și fata găfâia; era atât de agitată, încât educatoarele nu puteau înțelege ce spunea.

— A murit, a murit! a țipat ea și cuvintele i s-au revărsat printre găfâieli.

— Despre ce vorbești? a întrebat-o o educatoare.

— Mareșalul a murit!

Termenul se putea referi doar la Kim Ir-sen. Educatoarele au fost șocate că cineva, fie chiar și un copil, putea vorbi așa. În grădinițe, copiii ar fi trebuit să știe că nu se glumea despre conducătorul țării. Au prins-o pe fetiță de umeri, încercând s-o calmeze. Intrase în fibrilații.

— Asta-i blasfemie la adresa comunismului, a muștrătat-o o educatoare.

— Nu, nu, a insistat fetița. Am văzut la televizor acum o oră.

Educatoarele tot n-au crezut-o. Ele știau foarte bine că puștii de cinci ani puteau născoci povești incredibile. În plus, programul de televiziune nu începea până la ora 17:00. Au fost totuși destul de neliniștite pentru a fi dispuse să investigheze, chiar dacă asta însemna să renunțe la masa de prânz. Grădinița nu avea aparat de radio sau televizor, așa că au ieșit pe stradă. Surescitată, fetița le-a condus la apartamentul ei aflat la câteva străzi depărtare. Au urcat scara și au văzut o mulțime de oameni care se împingeau spre televizor. Mi-ran a încercat să se strecoare printre ei. Nu putea auzi nimic, însă toate chipurile din jur erau palide sau pământii. Un geamăt surd s-a ridicat din mulțime și s-a transformat în suspine. Prin fereastra deschisă,

același sunet se putea auzi de pe străzile încă ude după o furtună cu fulgere extrem de violente care avusese loc noaptea trecută. 94 Mi-ran a încremenit. Nu putea înțelege. Urma un colegiu pedagog

ic ca să devină profesoară, era o femeie educată și știa că oamenii erau făcuți din carne și oase, că erau muritori, că durată vieții era finită. Însă Kim Ir-sen, a gândit ea, era altfel. Dacă Mareșalul putea muri, atunci se putea întâmpla orice.

TOȚI NORD-COREENII își pot aminti cu o precizie uimitoare unde erau și ce făceau când au aflat de moartea lui Kim Ir-sen. În anii în care i-am intervievat, am învățat să pun întrebarea „Unde erați când ați aflat?”. În mod invariabil, persoana intervievată, indiferent cât de uitucă sau recalcitrantă ar fi, tresare brusc. Oameni care și-au reprimat multe dintre amintirile traumatice ale anilor 1990 pot descrie, în detaliu și cu multă însuflețire, tot ce au făcut în ziua respectivă. A fost un moment în care șocul a încremenit legile obișnuite ale timpului și percepției.

Anul premergător morții lui Kim a fost unul dintre cei mai tumultuoși de după Războiul Coreean. Nu numai că economia era muribundă, nu numai că Rusia și China schimbau acum zâmbete cu dușmanul din Seul, dar Coreea de

Nord își cimenta rapid reputația de stat care nu respectă convențiile internaționale. Instigată de un nou președinte american agresiv, Bill Clinton, Organizația Națiunilor Unite a cerut Coreei de Nord să permită inspectarea unităților ei nucleare. În martie 1993, Coreea de Nord a declarat că se va retrage din Tratatul de Neproliferare Nucleară pentru a-și continua programul de dezvoltare a armelor atomice, declanșând astfel prima panică nucleară de după Războiul Rece. În anul următor, când a început reprocesarea plutoniului din reactorul său nuclear de la Yongbyon, o platformă nucleară întinsă, aflată la șaptezeci și doi de kilometri nord de Phenian, Pentagonul a început să întocmească planuri pentru un atac preventiv. La rândul lor, nord-coreenii avertizau asupra eventualității unui război iminent. La un moment dat, negociatorii Phenianului au amenințat printr-o expresie devenită celebră că vor „transforma Seul într-o mare de foc”.

6. O „AMURGUL ZEULUI”

În luna iunie, fostul președinte american Jimmy Carter a întreprins o vizită neașteptată de trei zile la Phenian și a obținut de la Kim Ir-sen un acord provizoriu

95

de înghețare a programului nuclear în schimbul asistenței energetice. Carter a trimis de asemenea o invitație președintelui Coreei de Sud, Kim Young-sam, de a vizita Phenianul. Summitul de referință dintre conducătorii celor două state a fost stabilit pentru 25 iulie 1994.

Pe 6 iulie, Kim Ir-sen a plecat să inspecteze o vilă din munți, la nord de Phenian, unde intenționa să-l găzduiască pe omologul său sud-coreean, ocazie cu care a oferit faimoasele lui „îndrumări pe teren” la o gospodărie colectivă din apropiere. Ziua era foarte caldă, cu temperaturi ajungând aproape de 38°C. După prânz, Kim Ir-sen s-a prăbușit în urma unui infarct și a murit în câteva ore. Vestea decesului său a fost amânată cu treizeci și patru de ore. Deși îl desemnase ca urmaș pe Kim Jong-il cu două decenii în urmă, Phenianul trebuia să pregătească anunțul primei succesiuni ereditare din lumea comunistă.

La momentul morții, Kim Ir-sen avea optzeci și doi de ani, cu mult peste speranța de viață a bărbaților coreeni din generația lui. Avea pe gât un sarcom vizibil, de mărimea unei mingi de golf. Pentru toți, cu excepția nord-coreenilor, era evident că se apropia de sfârșitul zilelor, dar în public nu se discuta despre deteriorarea sănătății sale. Kim Ir-sen nu era doar părintele țării, echivalentul unui George Washington sau Mao Zedong, ci era Dumnezeuul nord-coreenilor.

DNA SONG ERA acasă și pregătea prânzul pentru ea și soțul ei. Fabrica ei se închisese deja, iar Chang-bo își redusese orele petrecute la postul de radio, deoarece își primea rareori salariul. Se afla în camera principală și aștepta să înceapă buletinul de știri TV. Auziseră că la amiază se va difuza un buletin special și bănuiseră că se va referi la negocierile nucleare aflate în plină desfășurare. Cu o lună în urmă, postul de televiziune difuzase un buletin similar, când Coreea de Nord anunțase că nu va mai coopera cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică. Ca un adevărat jurnalist, Chang-bo urmărea îndeaproape tratativele diplomatice. Pe de altă parte, pe dna Song o plictiseau discuțiile despre arme atomice. Preocupările ei erau mult mai casnice - de pildă, cum să facă astfel încât același păsător de mlaie să pară cât mai apetisant. Pe neașteptate, și-a auzit soțul pocnind din degete.

— S-a-n întâmplat ceva! a strigat el. Ceva important.

Dna Song a scos capul prin glasvandul dintre bucătărie și camera principală a apartamentului și a observat imediat că ceva era în neregulă. Crainicul TV purta haine de doliu: costum și cravată negre. Și-a șters palmele pe prosop și a intrat să urmărească buletinul de știri.

Comitetul Central al Partidului Muncii din Coreea, Comisia Militară Centrală a Partidului, Comisia Națională de Apărare, Comitetul Central Popular și Consiliul de Administrație al Republicii Populare Democrate Coreene anunță întregului popor al țării, cu cea mai adâncă durere, că Marele Conducător tovarășul Kim Ir-sen, Secretar General al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea și Președinte al Republicii Populare Democrate Coreene, s-a stins din viață în mod neașteptat azi-noapte la ora 2:00.

Stimatul nostru părinte și conducător, care și-a dedicat întreaga viață cauzei independenței maselor populare și care s-a angajat, energic și neobosit, până în ultimele clipe ale vieții în acțiuni pentru prosperitatea patriei și fericirea poporului, pentru reunificarea țării și independența mondială, ne-a părăsit, spre marea noastră durere.

Dna Song a încremenit. A simțit prin tot corpul un fior, de parcă fusese așezată pe scaunul electric și se acționase comutatorul letal. Mai simțise așa ceva doar o singură dată, cu ani în urmă, când fusese anunțată că-i murise mama, dar în cazul acela decesul fusese așteptat. Ea nu auzise niciodată despre Kim Ir-sen să fi fost bolnav;

cu numai trei săptămâni în urmă îl văzuse, arătând la fel de robust ca întotdeauna, primindu-l pe Jimmy Carter. Nu putea fi adevărat! A încercat să se concentreze asupra cuvintelor crainicului. Buzele lui continuau să se miște, dar nu-i putea înțelege cuvintele. Era de neînțeles. Femeia a început să țipe:

— Cum o să mai trăim? Ce-o să ne facem fără mareșalul nostru? Cuvintele i se rostogoleau scăpate de sub control. **Nimic de invidiat**

Chang-bo n-a reacționat. A rămas palid și nemișcat, privind în gol. Dna Song nu putea să stea locului. Clocotea de adrenalină. A coborât în grabă scara și a ieșit în curtea blocului. Mulți vecini procedaseră la fel. Stăteau acum în genunchi și se loveau cu frunțile de asfalt. Tânguirile lor răsunau prin aer ca sirenele.

DUPĂ CE SE MĂRITASE, Oak-hee, cea mai mare dintre fiicele dnei Song, își părăsise slujba din secția de propagandă a întreprinderii de construcții, dar era solicitată în mod frecvent ca voluntară la reprezentațiile teatrale din cartier. Femeia fusese pregătită ca spicher și-i îndemnase pe muncitori să-și îndeplinească normele prin megafonul vehiculului de propagandă audio, iar glasul ei pătrunzător și autoritar era foarte solicitat. Oak-hee nu a putut refuza nici când poliția locală i-a cerut să nareze o piesă radiofonică, în care cetățenii erau îndemnați să coopereze. A trebuit să rostească cu toată sinceritatea fraze ca „Să prindem mai mulți spioni pentru apărarea patriei” și „Mărturișiți dacă ați comis un delict”.

Intorcându-se spre casă de la repetiții, obosită și abia așteptând prânzul, Oak-hee a observat că străzile erau pustii. Locuia împreună cu soțul ei (cu care trăia din nou) și cu cei doi copii ai lor într-un apartament aflat în diagonală față de gara animată din Chongjin.

Oak-hee a fost mirată să găsească încuiată ușa apartamentului lor, deoarece se aștepta ca Yong-su să fie acasă. Dintr-un apartament vecin a auzit sunetul televizorului. A împins ușor ușa respectivă și a privit înăuntru. Soțul ei stătea pe podea alături de alți vecini, cu picioarele încrucișate. Ochii îi erau înroșiți, dar de data aceasta nu băuse.

— Ce se-ntâmplă? a întrebat ea. De când se dau știri la prânz?

— Taci și uită-te! a lătrat Yong-su.

Întrucât se temea de temperamentul lui adesea violent, Oak-hee s-a supus.

Toți din cameră erau înlăcrimați - cu excepția lui Oak-hee. Femeia se simțea complet golită pe dinăuntru, nici tristă, nici fericită, poate doar puțin iritată. Nu se putea gândi la nimic altceva decât la stomacul care-i protesta înfometat. O fi *el*,

Kim Ir-sen, mort, s-a gândit ea, dar eu n-am murit și trebuie să mănânc. A rămas cât mai nemișcată

posibil, pentru a evita să atragă atenția asupra ei, iar după o vreme, care i s-a părut respectabilă, s-a ridicat să plece.

— Bine, i s-a adresat soțului, mă duc acasă să pregătesc mâncarea.

El i-a aruncat o privire încruntată. Deși băutura și accesele de violență îl împiedicaseră să intre în Partidul Muncii, Yong-su se considera o persoană cu multă experiență, care oferea călăuzire celor din jur. Îi plăcea să instruiască și să critice. Acasă, el era cel care ștergea portretele tatălui și fiului de pe perete. Oak-hee refuza s-o facă. Acum Yong-su și-a fulgerat din ochi soția, care era în mod evident complet nepăsătoare față de cele întâmplate. Când a ieșit din cameră, a șuierat după ea:

— Tu nu ești om!

Oak-hee s-a întors în apartamentul familiei și și-a pregătit prânzul. În timp ce mânca, a deschis aparatul de radio. Crainicul vorbea deja despre succesorul lui Kim Ir-sen.

Victoria revoluției noastre este asigurată atâta timp cât
iubitul nostru tovarăș Kim Jong-il, unicul succesor al Marelui
Conducător, este alături de noi.

Pe când stătea singură în apartament, a început să înțeleagă enormitatea evenimentelor. Orice speranță că regimul nord-coreean s-ar fi putut schimba prin decesul lui Kim Ir-sen a dispărut rapid. Puterea fusese trecută fiului său. Situația nu avea să se îmbunătățească. A reauzit în minte cuvintele tatălui ei: „Fiul e chiar mai rău decât tatăl”.

— Acum chiar suntem terminați, și-a spus pentru sine.

Și abia atunci lacrimi de autocompătimire i-au umplut ochii.

KIM HYUCK, BĂIATUL care furase pere din livadă, avea doisprezece ani când a murit Kim Ir-sen. El era în primul an al Școlii Medii Malum din Chongjin, echivalentul clasei a șaptea. În dimineața când a fost anunțat decesul, tocmai se întreba dacă să meargă sau nu la școală. Detesta școala din mai multe motive, nu în ultimul rând pentru că acasă exista rareori suficientă hrană pentru a-și lua cu el un pachetel la ore. Petrecea majoritatea timpului privind pe fereastra
6 O „AMURGUL ZEULUI”

clasei și spunându-și că, dacă ar fi fost afară, ar fi găsit ceva de mâncare. Fie s-ar fi întors în zona rurală Kyong-song, în livezi sau lanurile de porumb, fie ar fi șterpelit ceva de la un vânzător din zona gării. Chiulise în ziua trecută și cu o zi în urmă. Detesta să se ducă azi, deoarece era sigur că profesorul avea să-l pedepsească pentru că lipsise de la școală. Întârziase deja câteva ore

și-și țâra picioarele tot mai încet, întrebându-se dacă n-ar fi fost mai bine să se întoarcă.

Când și-a văzut colegii părăsind școala, Hyuck a fost încântat. Li se spusese să plece la casele lor ca să asculte un buletin de știri foarte important la amiază.

— Ura! Fără școală! a tipat Hyuck, luând-o la fugă alături de prietenii săi.

Au pornit către piață, pentru a cerși sau a fura ceva de pe o tarabă. Dar când au ajuns acolo, toate tarabele erau închise și locul era pustiu. Puținii oameni pe care i-au văzut aveau capetele plecate și plângeau. Brusc, Hyuck n-a mai avut chef de joacă.

ÎN PHENIAN, JUN-SANG se bucura de o dimineață de sâmbătă de trândăvie. Stătea în capul oaselor în pat, cu o carte pe genunchi - ocupația sa favorită pentru timpul liber. Acasă, tatăl nu i-ar fi îngăduit să citească în pat, re-proșându-i că-și va strica vederea. Chiar și dis-de-dimineață, cu ferestrele larg deschise, era o zi înăbușitor de caldă, iar el purta doar tricou și șort. A fost întrerupt de un coleg de cameră, care a venit să-l anunțe că toți studenții trebuiau să se adune în curte la amiază pentru un anunț important.

Jun-sang s-a sculat nemulțumit și și-a tras pantalonii. Precum alții, a presupus că anunțul se referea la criza nucleară. Trebuia să admită că era neliniștit. În ciuda vizitei lui Carter, Jun-sang era convins că țara lui se îndrepta către o confruntare cu Statele Unite ale Americii. Cu câteva luni în urmă, tuturor studenților din universitate li se ceruse să se înțepe la deget pentru a semna - cu sânge - un angajament prin care jurau că vor intra voluntari în Armata Populară Coreeană în cazul unui război. Bineînțeles, toți se conformaseră, deși unele fete evitaseră să se înțepe. Acum Jun-sang se aștepta la sfârșitul carierei lui universitare, dacă nu chiar al vieții.

„Asta este. Vom intra cu siguranță în război”, și-a spus el mergând spre curtea interioară.

Pe platoul din curte, aproape trei mii de studenți și cadre didactice erau aliniați în formație, în funcție de an, specializare și dormitor. Soarele îi izbea din plin și toți transpirau abundent în uniforme de vară cu mâneci scurte. La amiază, din difuzoare s-a auzit un glas feminin tremurător și îndurerat. Difuzoarele erau vechi și reverberau, astfel că Jun-sang a înțeles doar câteva cuvinte - „s-a stins din viață” și „pe neașteptate” - și a priceput sensul general din murmurul care s-a răspândit prin mulțime. S-au auzit icnete și gemete. O studentă a căzut la pământ,

leșinată. Nimeni nu știa ce să facă. Unul câte unul, toți cei trei mii de studenți s-au așezat pe asfaltul încins, cu capetele în mâini.

Jun-sang s-a așezat și el, neștiind cum să se comporte. Păstrând fruntea plecată, pentru ca nimeni să nu-i poată citi deruta de pe chip, a ascultat suspinele din jur. A tras cu ochiul la colegii de an, care erau desfigurați de durere. I s-a părut straniu că pentru prima dată nu plânsese el primul. (Spre marea lui stânjeneală, simțea adesea ochii umplându-i-se de lacrimi la sfârșitul filmelor sau romanelor, ceea ce-i atrăgea nesfârșite tachineări din partea fratelui mezin, dar și muștrări din partea tatălui, care-i repeta că era „moale ca o fată”.) Acum și-a frecat ochii, ca să verifice. Erau uscați. Nu plângea. Ce era în neregulă cu el? De ce nu era trist că murise Kim Ir-sen? Nu-l iubea pe Kim Ir-sen?

CA STUDENT ÎN VÂRSTĂ DE douăzeci și unu de ani, Jun-sang privea cu un scepticism firesc toate formele de autoritate, inclusiv guvernul nord-coreean. Se mândrea cu rațiunea lui iscoditoare, dar în același timp nu se considera un răzvrătit sau un dușman al statului. Credea în comunism, sau cel puțin credea că, oricare i-ar fi fost neajunsurile, era un regim mai echitabil și mai uman decât capitalismul, își închipuise că, în cele din urmă, se va alătura Partidului Muncii și își va dedica viața propășirii patriei. Asta se aștepta din partea tuturor celor care absolveau universitățile de elită.

Acum, înconjurat de studenți care plângeau, Jun-sang s-a întrebat: cum se putea integra în societate, dacă toți ceilalți simțeau o asemenea

dragoste autentică pentru Kim Ir-sen, iar el nu simțea nimic? Și-a contemplat propria reacție, sau lipsă de reacție, cu o detașare rațională și, brusc, a fost cuprins de teamă. Era singur, absolut singur în indiferența aceea. Crezuse mereu că avea prieteni apropiați în universitate, dar acum și-a dat seama că nu-i cunoștea deloc. Și, cu certitudine, nici ei nu-l cunoșteau pe el. Dacă l-ar fi cunoscut, Jun-sang ar fi avut mari necazuri.

Revelația aceea a fost rapid urmată de alta, la fel de importantă: întregul lui viitor depindea de abilitatea de a plânge. Acum nu mai era vorba doar despre carieră și intrarea în Partidul Muncii, ci despre însăși supraviețuirea lui. Era o problemă de viață și de moarte. Jun-sang a fost îngrozit. 101

La început a ținut capul plecat, pentru ca nimeni să nu-i poată zări ochii. După aceea s-a gândit că dacă va ține ochii mult timp deschiși, îl vor ustura și va lăcrima. Era ca un fel de întrecere în care trebuia să ții ochii deschiși cât mai mult timp fără să clipești. Privește fix. Plângi. Privește fix. Plângi. Până la urmă, a devenit un reflex. Corpul a preluat controlul de acolo de unde îl abandonase mintea și, deodată, tânărul a început să plângă cu adevărat. S-a simțit căzând în genunchi, legănându-se înainte și înapoi, hohotind ca toți ceilalți. Fusesse inteligent.

LA CÂTEVA ORE după anunțul de la amiază, în toată Coreea de Nord oamenii au început să se îndrepte spre statuile lui Kim Ir-sen pentru a-și aduce omagiile. O statistică frecvent citată afirmă că în țară ar fi 34.000 de statui ale Marelui Conducător, înaintea cărora supușii credincioși s-au prosternat îndurerați. Oamenii nu doreau să suporte suferința în singurătate. Ieșiseră din locuințe și se grăbiseră către statui, care erau practic centrele spirituale ale tuturor așezărilor.

Populația orașului Chongjin este de 500.000 de locuitori, însă există o singură statuie din bronz, înaltă de șapte metri și jumătate, în piața Pohang. Oamenii au umplut piața vastă și s-au revărsat pe peluza din fața Muzeului Istoriei Revoluției, direct spre răsărit. Au acoperit larga Stradă nr. 1 până la Teatrul Provinciei și s-au întins pe străzile din jur ca spițele unei roți. Priviți din văzduh, semănau cu niște coloane de furnici care se îndreptau spre un obiectiv comun.

Nimic de invidiat

Isteria și gloata formează o combinație letală. Orașenii au început să se împingă, răsturnându-i pe cei care stăteau la rând, călcându-i pe cei deja prosternați la pământ, distrugând gardurile vii tunse cu grijă. Prin aerul umed, larma din piață se auzea de la câteva străzi depărtare și suna ca mugetul unei revolte. Vremea alterna între averse violente și căldură pârjolitoare. Nimeni nu avea voie să poarte pălărie sau umbrelă. Soarele izbea capetele dezgolite, iar trotuarele ude au transformat străzile într-o baie de aburi mișcătoare. Oamenii păreau că se topesc într-un ocean de lacrimi și transpirație. Mulți au leșinat. După prima zi, poliția a încercat să întindă cordoane din frânghie pentru a ține mulțimea sub control.

Unitățile de muncă și clasele din școli s-au organizat să aducă flori - în majoritate crizanteme, tradiționale pentru funeralii în Asia, sau, dacă nu-și puteau permite costul lor, flori sălbatice pe care le cule- seseră personal. S-au format cozi late de câte douăzeci-douăzeci și cinci de persoane, care așteptau să le vină rândul, aidoma unor talazuri care înaintau. Cei prea emoționați pentru a sta în picioare se țineau de coatele celorlalți. După ce ajungeau în față, se apropiau la un metru de statuie, cădeau în genunchi, plecându-și capetele spre asfalt, apoi ridicau ochii cu venerație. Kim Ir-sen trona deasupra lor, umplându-le câmpul vizual cu prezența lui, înălțându-se deasupra unui pâlț de pini, cât o clădire cu două etaje; numai picioarele din bronz erau mai înalte decât orice om. Pentru cei strânși acolo, statuia era chiar omul și i se adresau direct în conversație.

— *Abogi, abogi*, jeleau bătrânele folosind termenul onorific coreean pentru a te adresa tatălui sau lui Dumnezeu.

— Cum ne-ai putut lăsa fără veste? răcneau bărbații la rândul lor.

Cei care așteptau la rând săreau în sus și-n jos, se loveau în cap, se năruiau în leșinuri teatrale, își rupeau hainele și izbeau cu pumnii în aer, într-o furie lipsită de țință. Bărbații plângeau la fel de nestăvilit ca femeile.

Teatralismul durerii a căpătat un aspect competitiv. Cine putea plânge cel mai sonor? Cine suferea cel mai intens? Bocitorii erau stimulați de știrile TV, care arătau întruna oameni plângând, bărbați în toată firea cu lacrimile șiroindu-le pe obraji, lovindu-se cu capetele de copaci, marinari care-și izbeau capetele de catargele vapoarelor, piloți care hohoteau în carlingi și tot așa. Scenele respective alternau cu imagini de fulgere și averse dezlănțuite. Părea Armageddonul.

— în cinci mii de ani de istorie a națiunii coreene, niciodată țara noastră nu a fost cuprinsă de o tristețe mai profundă ca acum, a intonat un crainic la postul de televiziune Phenian.

Mașina de propagandă nord-coreeană a accelerat la maximum, născocind povești tot mai fabuloase potrivit cărora Kim Ir-sen n-ar fi fost de fapt mort. La scurt timp după decesul său, guvernul nord- coreean a început ridicarea a 3.200 de obeliscuri în toată țara, care urmau să fie numite „Turnurile Vieții Eterne”. Kim Ir-sen avea să-

și păstreze titlul de președinte și după moarte. Un film de propagandă difuzat după decesul lui susținea că Kim Ir-sen ar putea reînvia dacă oamenii l-ar plânge suficient de mult.

La moartea Mareșalului, mii de cocori au coborât din ceruri să-l ridice. Păsările nu l-au putut lua, pentru că au văzut nord-coreenii care plângeau, țipau, își loveau piepturile, își smulgeau părul și izbeau cu pumnii în pământ.

Ceea ce începuse ca o revărsare spontană de durere a devenit o obligație patriotică. Femeile n-au avut voie să se machieze sau să se coafeze pe perioada celor zece zile de doliu național. Au fost interzise consumul de băuturi alcoolice, dansurile și muzica. *Inminban* țineau seama de frecvența cu care cetățenii mergeau la statui pentru a-și arăta respectul. Toți erau urmăriți. Nu doar acțiunile le erau privite cu atenție, ci și expresiile faciale și tonul glasului, evaluându-li-se sinceritatea.

În cele zece zile de doliu, Mi-ran a trebuit să se ducă de câte două ori pe zi la statuie, o dată cu copiii de la grădiniță și o dată cu celelalte educatoare. Începuse să se teamă de momentul respectiv, nu doar de durerea în sine, ci și de responsabilitatea de a se asigura că micuții nu vor fi călcați în picioare sau cuprinși de isterie. În grupa ei era o fetiță de cinci ani care țipa atât de puternic și era atât de demonstrativă în durerea ei, încât Mi-ran s-a temut că va leșina. După care a observat că fetița își scuipa în palmă, pentru a-și umezi obraji cu salivă. Lacrimile nu erau reale.

fetița.

— Mama mi-a spus că dacă nu plâng sunt un om rău, a mărturisit

O bine-cunoscută actriță din Chongjin s-a pomenit în situația neplăcută de a fi incapabilă să plângă, ceea ce a constituit pentru ea nu doar un risc politic, ci și profesional.

— Și totuși, e meseria mea. Ar fi trebuit să pot plânga la comandă, și-a amintit peste ani de zile actrița Kim Hye-young în Seul.

Hyuck și prietenii lui de la școală mergeau frecvent la statuie, fiindcă, după ce te plecai înaintea ei, căpătai o prăjitură cu orez. El își aducea omagiul, apoi se așezau din nou la coadă pentru altă prăjitură.

Dintre milioanele de nord-coreeni care au participat la manifestările de durere în masă pentru dispariția lui Kim Ir-sen, oare câți au simulat? Au plâns pentru moartea Marelui Conducător sau pentru ei înșiși? Sau au plâns pentru că așa făceau toți din jurul lor? Principala lecție predată de specialiștii în comportamentul maselor, de la cronicarii vânătorilor de vrăjitoare din Salem, și până la Charles Mackay, autorul cărții clasice *Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds* (*Autoamăgiri extrem de populare și nebunia maselor*), afirmă că isteria este contagioasă. În mijlocul unei mulțimi de oameni care plâng, unica reacție omenească naturală este, firesc, aceea de a plânga.

Fără îndoială, mulți au fost în mod sincer copleșiți de durere la auzul morții lui Kim Ir-sen. Din cauza șocului sau a mâhnirii, mulți nord-coreeni vârstnici au suferit infarcturi și accidente vasculare în această perioadă de jeli - în asemenea măsură, încât în zilele imediat următoare s-a înregistrat o creștere accentuată a ratei deceselor. Alții și-au dovedit anxietatea, sinucigându-se. Au sărit de pe clădiri, o metodă favorită de sinucidere în Coreea de Nord, deoarece nimeni nu avea somnifere și doar soldații dispuneau de arme cu gloanțe. Alții s-au înfometat pur și simplu până la moarte. Printre aceștia s-a numărat tatăl doctorei Kim Ji-eun, pediatra la spitalul municipal din Chongjin.

CAPITOLUL 7

DOUĂ STICLE DE BERE PENTRU O PERFUZIE

CÂND KIM IR-SEN a încetat din viață, puținele ambulanțe din Chongjin nu aveau benzină, așa că pacienții trebuiau cărați în spate sau duși în cărucioare din lemn până la spital. Kim Ji-eun lucra într-un spital districtual mic, dar era cel mai apropiat de piața Pohang - la numai cincisprezece minute de mers pe jos -, și de aceea a primit un procent disproporționat de mare dintre cei care fuseseră răniți sau leșinaseră în fața statuii. Pacienții au umplut paturile metalice care erau înghesuite câte cinci în saloane, pe când alții își așteptau rândul pe bănci din lemn sau întinși pe podelele coridoarelor slab iluminate. Becurile erau aprinse rareori în timpul zilei, deoarece curentul electric era furnizat pentru iluminarea non-stop a statuii lui Kim Ir-sen. Fusesse deja o vară agitată, din cauza unui val de tifos, iar moartea Marelui Conducător duse la creșterea numărului de accidente vasculare și infarcturi. În secția de pediatrie, părinții aduceau copii inerți, care se deshidrataseră periculos de mult din cauza plânsului sub soarele arzător. Unii suferiseră chiar convulsii. În mod normal, tura lui Kim Ji-eun era între orele 7:30 și 20:00, dar în zilele acelea femeia a stat în spital aproape continuu, cu excepția momentelor când ieșea să-și prezinte omagiile în fața statuii. Cu toate acestea, nu s-a plâns niciodată din cauza programului prelungit. Dr. Kim privea cu toată seriozitatea jurământul lui Hipocrate. În plus, munca susținută o distra de la semnalele care o avertizau că propria ei viață se destrăma.

La vârsta de douăzeci și opt de ani, Kim Ji-eun se număra printre cei mai tineri medici din spital și, cu siguranță, cea mai micuță. Avea 1,50 m înălțime când purta pantofi cu toc, fiind doar puțin mai înaltă decât unii dintre pacienții juvenili care îi erau aduși, și cântărea 45 de kilograme. Gura arcuită, cu buze roșii și țuguiate, și chipul în formă de inimioară îi confereau un aspect delicat, care inducea în eroare. Poate pentru a compensa, adoptase un comportament dur, iar colegii ei, îndeosebi bărbații, învățaseră repede să n-o trateze cu superioritate. Chiar dacă o considerau țâfnoasă, nu puteau totuși să nu-i admire devotamentul. Era întotdeauna prima care se oferea voluntar

pentru ore suplimentare neplătite. După terminarea programului, dr. Kim lucra în secretariatul Partidului Muncii. Ca în toate instituțiile nord-coreene, în spital exista un secretar de partid care avea sarcina de a întreține spiritul ideologic la locul de muncă și de a-i recomanda pe cei care puteau deveni membri de partid. Deși doar unul din patru medici din spital putea fi primit în partid, dr. Kim era sigură că se va număra printre aleși. În primul rând, pentru că femeile erau de multe ori preferate ca membri de partid deoarece, în marea lor majoritate, nu consumau alcool și respectau cu mai multă strictețe regulamentele. În al doilea rând, pentru că personalitatea disciplinată și oarecum inflexibilă a lui Kim o recomanda ca viitor membru de partid dedicat. Indiscutabil, devotamentul ei față de regimul nord-coreean era sincer, fiindu-i insuflat de tată încă din copilărie.

Manciuria are o populație numeroasă de etnie coreeană, rezultatul secolelor de migrare în ambele direcții peste râurile Tumen și Yalu, care formează granița dintre Coreea și China. Tatăl lui Kim Ji-eun se născuse într-un sat de chinezi vorbitori de coreeană aflat chiar lângă frontieră și se mutase în Coreea de Nord în tinerețe, la începutul anilor 1960, pentru a scăpa de dezastruosul „Mare Salt înainte” al lui Mao, soldat cu milioane de oameni morți de foame. Tatăl fetei îl considera pe Kim Ir-sen, nu pe Mao, drept adevăratul continuator al visului comunist,

cel care avea să fie în stare să împlinească promisiunile de egalitate și justiție făcute oamenilor muncii așa cum era el însuși. Deși un simplu muncitor constructor, cu numai șase clase de școală, fusese primit în Partidul Muncii datorită inteligenței și devotamentului său. Fusese secretar de partid al echipei sale de construcție, până când un accident vascular ușor, suferit cu câțiva ani în urmă, îl silise să se pensioneze. Neavând fii, nutrea ambiția ca fiica lui, Kim, să-i continue munca pentru partid și să-și aducă o contribuție importantă pentru binele patriei, pe care el o îmbrățișase fără rezerve.

Micuța Kim Ji-eun și-a ascultat cu entuziasm tatăl. A fost încântată când a devenit pionieră la șapte ani și i-a fost prins la gât simbolul organizației: cravata roșie. La treisprezece ani, a intrat în Liga Tineretului Socialist, purtându-și cu mândrie insigna cu Kim Ir-sen. Admiterea în Ligă este un ritual standard pentru nord-coreeni, dar vârsta primirii - treisprezece, paisprezece sau cincisprezece ani - depinde de conduita și notele copilului. Din primele ei zile în școala elementară fusese clar că Kim Ji-eun dovedea o inteligență precoce.

Avea o caligrafie impecabilă, ridica întotdeauna prima mână pentru a răspunde la întrebările învățătoarei și era eleva cu notele cele mai bune. La mijlocul anilor de școală a fost selectată pentru a urma medicina. Nu conta faptul că ea visa să fie profesoară sau jurnalistă; era o onoare ca fiica unui muncitor constructor să fie aleasă pentru a deveni medic.

La șaisprezece ani, Kim a intrat la Facultatea de Medicină a Universității Chongjin, fiind cu doi ani mai tânără decât colegii ei, dintre care două treimi erau fete. Continua să arate ca o adolescentă când a terminat cei șapte ani de facultate și a început rezidențiatul în Spitalul Popular Provincial nr. 2, care era afiliat facultății și în același timp spitalul cel mai prestigios din provincia Ham-gyong de Nord. Localnicii îl numeau „Spitalul ceh”, deoarece în anii 1960, când era încă important să faci parte din familia statelor comuniste, o echipă de medici sosise din Cehoslovacia cu aparate radiologice și incubatoare pentru nou-născuți. Spitalul a continuat să se bucure de prestigiul european, deși cehoslovacii plecaseră de mult, iar majoritatea echipamentelor erau reparate cu bandă adezivă. După rezidențiat, Kim a fost trimisă ca medic generalist într-un spital mai mic, care deservea districtul Pohang, în care locuia ea.

Dr. Kim se prezenta la muncă la ora 7:30 și, potrivit regulamentului, trebuia să lucreze douăsprezece ore pe zi și să trateze minimum treizeci și doi de pacienți. Obişnuia să-și petreacă dimineața în spital, iar după-amiezile era trimisă pe teren. Purta halat alb și o bonetă albă care-i acoperea părul și o făcea să semene cu o bucătăreasă dintr-un local fast-food. Țăra după ea o geantă grea care conținea un stetoscop și seringi, pansamente, pilule pentru digestie și antibiotice. Ca parte dintr-o echipă formată din trei medici, Kim vizita școli și blocuri cu apartamente. Fiecare stradă rezidențială avea propria sa unitate medicală, care conlucra cu *inminban*.

— Au venit doctorii! Au venit doctorii! se auzeau strigăte prin curțile interioare ale blocurilor.

Oamenii începeau să se așeze la coadă la centrul medical, împin-gându-i în față pe copilașii care plâneau, pregătiți să arate o mână umflată sau o erupție cu care se chinuiau de săptămâni în așteptarea vizitei doctorilor.

Medicii nord-coreeni trebuie să-și slujească altruist pacienții. Din cauza numărului redus de aparate radiologice, ei trebuie să folosească frecvent fluoroscoape rudimentare, care-i expun la niveluri ridicate de radiații; mulți medici nord-coreeni în vârstă suferă din cauza aceasta de cataractă. Medicii nu numai că donează sânge, dar adesea și bucățele de epidermă, folosite pentru grefe în cazul victimelor arsurilor. Dr. Kim era scutită de această ultimă obligație, numai din cauza faptului că înălțimea și greutatea ei erau cu mult sub cele medii, ceea ce n-a scutit-o însă de la obligația de a culege plante medicinale de pe munți.

Prepararea propriilor medicamente face parte integrantă din profesiunea de medic în Coreea de Nord. Cei care trăiesc în climate mai calde cultivă bumbac, pentru a confecționa bandaje. Toți medicii au obligația de a recolta singuri plantele; unitatea din care făcea parte Kim Ji-eun pleca o lună primăvara și toamna pentru a culege plante, timp în care medicii dormeau sub cerul liber și se spălau doar o dată la câteva zile. Fiecare avea de îndeplinit o cotă, iar plantele culese erau aduse la farmacia spitalului, unde erau cântărite; dacă nu culeseseră suficient, erau trimiși înapoi. În multe cazuri, medicii erau nevoiți să pătrundă adânc în creierul munților, fiindcă zonele mai accesibile fuseseră deja parcurse de nord-coreenii care căutau să vândă plantele sau să le folosească ei înșiși. Cea mai căutată era rădăcina de bujor, utilizată ca relaxant muscular și în tratarea afecțiunilor nervoase. Cartofii sălbatici erau recomandați pentru reglarea ciclului menstrual. Păpădia era folosită pentru stimularea digestiei, iar ghimbirul la prevenirea grețurilor. *Atractylodes*, o plantă populară în medicina chinezească pentru întărirea imunității, era utilizată când antibioticele erau imposibil de obținut.

Ani de zile, spitalele din Coreea de Nord folosiseră remedii din plante în combinație cu medicamentele occidentale. În loc de calmante, medicii utilizau ventuze, pentru a stimula circulația sangvină. Altă tehnică împrumutată de la chinezi implica aprinderea de bețișoare de pelin negru lângă zona afectată. Întrucât anestezicele erau rare, pentru operații chirurgicale simple, de pildă apen-dicectomia, se utiliza acupunctura.

— Când mergea, mergea foarte bine, mi-a mărturisit Kim peste ani de zile.

Și când nu mergea? Pacienții erau legați de masa de operații, pentru a-i împiedica să se zbată. În general, nord-coreenii rezistau cu stoicism la dureri în timpul tratamentului medical.

— Nu erau ca sud-coreenii, care țipă și plâng la cea mai mică durere, a comentat Kim Ji-eun.

În ciuda lipsurilor sale, sistemul de sănătate publică din Coreea de Nord le asigura cetățenilor o îngrijire mai bună decât cea de care avuseseră parte în epoca precomunistă. Dreptul la „servicii medicale universale gratuite... pentru îmbunătățirea sănătății oamenilor muncii” era de altfel înscris în constituția țării. Kim Ji-eun era mândră că făcea parte dintr-un sistem de îngrijire a sănătății și încântată de serviciile pe care le oferea pacienților. La începutul anilor 1990, deficiențele din sistem au devenit însă mai pronunțate. Multe echipamente medicale erau vechi și defecte, iar piese de rezervă erau imposibil de obținut, deoarece fabricile din țările blocului comunist în care se produceau se privatizaseră între timp. Fabrica de medicamente din Chongju și-a oprit producția din cauza lipsei de materii prime și curent electric. Bugetul pentru importul de medicamente era foarte mic. Servieta pe care Kim o purta la vizitele pe teren a devenit tot mai ușoară, până când înăuntru n-a mai rămas decât stetoscopul. Tot ce putea face ea pentru pacienți era să scrie rețete și să spere că aveau relații în China sau Japonia, sau bani, pentru a cumpăra medicamentele de pe piața neagră.

Frustrarea femeii a răbufnit în 1993, când a avut prima înfruntare serioasă cu direcțiunea spitalului. I se ceruse să trateze un tânăr de douăzeci și șapte de ani, care fusese condamnat pentru delikte economice, mai precis se angajase într-o afacere privată. El executase trei ani din cei șapte la care fusese condamnat, apoi a fost transferat din penitenciar la spital. Era plin de vânătăi și subnutrit, cu coastele ieșindu-i practic prin piele. Suferea de bronșită acută. Dr. Kim a vrut să-i dea antibiotice, dar șeful ei s-a opus.

— Este un pușcăriaș. Să păstrăm antibioticele pentru alții, i-a spus femeii.

Doctorița s-a înfuriat.

— A fost adus la spital. Un pacient este un pacient. Îl putem salva. Fără antibiotice va muri! a strigat ea.

Personalitatea ei insistentă a preluat controlul. Kim Ji-eun n-a abandonat chestiunea și a argumentat zile la rând. Tânărul muribund a fost externat din spital fără să fi fost tratat. Kim s-a dus de două ori pe zi la el acasă, dar starea lui sa agravat și a devenit tot mai descurajat, declarând:

— Nu sunt demn să trăiesc.

La scurt timp după aceea s-a sinucis. Kim a fost convinsă că ea și spitalul purtau responsabilitatea acelei morți. Tensiunile cu șeful s-au perpetuat și femeia a cerut transferul la pediatrie, unde credea că imixtiunea politicii va fi mai redusă.

În același timp, avea probleme reale în viața personală. Succesul profesional i-a afectat viața sentimentală; obsesia muncii și perfecționismul îi țineau pe bărbați la distanță. La un an după terminarea rezidențiatului, fusese părăsită de un bărbat pe care-l adorase încă din facultate, și Kim a fost devastată. A rugat o prietenă să-i facă cunoștință cu altcineva și, la a doua lor întâlnire, era deja logodită. Soțul avea aceeași vârstă - douăzeci și șase de ani -, dar se găsea abia în primul an de facultate, deoarece satisfăcuse stagiul militar. Întrucât Kim lucra deja, se gândiseră că se vor putea întreține doar cu salariul ei până la absolvirea lui.

— O să-l rănești în mândria lui, a prevenit-o mama ei.

O doctoriță care să se mărite cu un student?

— Bărbaților nu le place când soțiile lor câștigă mai mult.

În seara nunții, Kim a știut că făcuse o greșală teribilă, dar a rămas gravidă aproape imediat și n-a putut pleca. La câteva luni după ce a născut - a așteptat doar până l-a înțărcat pe băiețel - ea a părăsit casa soțului și s-a întors în cea a părinților ei. Pruncul a stat cu socrii, potrivit tradiției coreene; în cazul divorțului, copiii rămân în custodia familiei tatălui.

Dacă, într-adevăr, câștigurile ei mai mari fuseseră motivul tensiunilor conjugale, atunci umilința finală a reprezentat-o dispariția salariului. Dr. Kim câștiga 186 de woni pe lună, echivalentul a 80 de dolari la rata oficială de schimb, de trei ori mai mult ca un muncitor obișnuit. Cu banii aceia, își susținuse soțul și părinții pensionari, și ajutase o soră măritată. Odată cu dispariția salariului, au dispărut și rațiile de hrană, în perioada aceea, s-a pomenit furând pere din livezile gospodăriei colective și căutând prin zona rurală orice era comestibil. Uneori accepta cadouri de la pacienți - o pungă de tăiței sau câțiva știuleți de porumb -, care o stânjeneau și o făceau să se simtă nelalocul ei. Kim cunoștea alți medici care acceptau mită pentru serviciile medicale oferite, care ar fi trebuit să fie gratuite, și era decisă să nu procedeze ca ei. Pe de altă parte, suferea de foame.

111

Până la vârsta de douăzeci și opt de ani, promisiunile anterioare ale vieții se transformaseră în dezamăgiri. Era divorțată și locuia cu părinții. Pierduse custodia copilului. Munca mai mult și mai greu ca oricând, dar primea pentru eforturile ei mai puțin ca oricând. Era flămândă și obosită, săracă și singură.

Acestea erau circumstanțele nefericite în care a trăit doctorița Kim Ji-eun în anul în care a avut loc decesul lui Kim Ir-sen.

CA MAJORITATEA CELORLALȚI nord-coreeni, Kim Ji-eun a aflat de moartea lui Kim Ir-sen din buletinul de știri special de la amiază. Tocmai se întorsese la spital după ce însoțise un pacient cu tifos la o clinică specializată.

Când a intrat în recepție, a văzut medicii, personalul și pacienții plângând în fața singurului televizor.

Doctorița a mers pe jos patruzeci de minute până la apartamentul ei aflat în spatele principalului stadion al orașului, cu ochii atât de încețoșați de lacrimi, încât abia își putea zări picioarele călcând pe asfalt. Tatăl ei era acasă și dormea. S-a sculat la auzul pașilor ei.

— Ce s-a întâmplat? Ți-a murit vreun pacient? a întrebat el alarmat.

Știa bine cât de mult se putea implica emoțional fiica sa în situația pacienților.

Kim Ji-eun s-a prăbușit în brațele tatălui. Niciodată nu mai plânsese atât de mult, nici când o părăsise prietenul ei, nici când i se destrămasese căsătoria și îi fusese luat copilul, nici când tatăl ei avusese accidentul vascular. Toate aceste momente dificile sunt de așteptat în viață. Deși era medic și studiase slăbiciunile corpului uman, fiind perfect conștientă de inevitabilitatea sfârșitului, nu a crezut niciodată că toate acestea puteau fi valabile și în cazul lui Kim Ir-sen.

Colegii ei nutreau sentimente similare. În timpul turei de noapte, pe coridoarele slab iluminate ale spitalului, se emiteau teorii ale conspirației. În conformitate cu una dintre acestea, Kim Ir-sen fusese asasinat de americanii beligeranți, care doreau să saboteze apropiatul summit cu președintele sud-coreean Kim Young-sam; una dintre eternele teme ale propagandei nord-coreene era că Statele Unite aveau interes să mențină divizată peninsula coreeană.

Primele zile de după moartea lui Kim Ir-sen au trecut ca prin ceață. Afectată de șoc și nesomn, dr. Kim n-a observat imediat criza din propria ei casă. Tatăl ei fusese deprimat de când boala îl silise să se pensioneze, iar acum decesul Marelui Conducător a fost picătura care a umplut paharul. A rămas în pat și a refuzat să mai mănânce.

— Dacă un om atât de mareț precum Kim Ir-sen poate să moară, a strigat el, de ce-ar mai trebui să trăiască și să consume mâncare un om de nimic ca mine?

Dr. Kim a încercat să-l convingă apelând la rațiune. L-a luat cu frumosul, a țipat la el, l-a amenințat.

— Dacă nu mănânci, să știi că nu mai mănânc nici eu! O să murim împreună.

Mama ei amenința și ea cu greva foamei. Kim l-a adus pe secretarul de partid din spital pentru a-i convinge tatăl. A încercat apoi să-i păstreze puterile, ad- ministrându-i perfuzii.

Tatăl a început să delireze. Alternativ îl elogia și-l blasfemia pe Kim Ir-sen. Într-o zi spunea că iubirea lui pentru mareșal era atât de mare, încât nu putea trăi fără el, iar a doua zi șoptea că moartea lui Kim Ir-sen era dovada clară a eșecului întregului regim nord-coreean. A rugat-o pe fiica lui să-i aducă hârtie de la spital. Și-a adunat puterile pentru a se ridica în capul oaselor și a mângălit: Ca ultimă misiune în calitate de membru al Partidului

Muncii, o desemnez pe fiica mea cea mai mare să-mi

continue munca. Vă rog să faceți din ea un muncitor bun și **Nimic de invidiat**

loial pentru partid.

I-a dat scrisoarea fiicei lui și a rugat-o să i-o predea secretarului de partid al spitalului. După aceea a luat altă coală de hârtie, pe care a desenat o piramidă complicată, ale cărei trepte erau etichetate cu nume și cifre. Păreau să fie mângălelele unui nebun și femeia a crezut că tatăl ei își pierduse mințile.

I-a făcut apoi semn să se așeze lângă ei. Nu-și putea ridica vocea mai mult de nivelul unei șoapte.

— Acestea sunt rudele noastre din China. Ele te vor ajuta, i-a spus el.

Era un arbore de familie. Doctorița a rămas șocată. Era posibil ca tatăl ei să-i spună să-și părăsească patria și să plece în China? Tatăl ei loial, care fugise el însuși din China și după aceea îi insuflase personal iubirea pentru Kim Ir-sen? Putea el să fie un trădător? Primul instinct al femeii a fost să rupă foaia aceea, totuși nu putea distruge ultimele cuvinte ale tatălui ei. De aceea a căutat o casetă metalică micuță cu cifru și cheie, unul dintre ultimele vestigii ale copilăriei sale.

A împăturit genealogia tatălui și a închis-o în casetă.

CORPUL LUI KIM IR-SEN a fost depus într-un mausoleu subteran, îmbălsămat și expus public, potrivit unei tradiții comuniste care a început după decesul lui Lenin în 1924. Guvernul nord-coreean a regizat funeralii impresionante, care au ținut două zile: 19 și 20 iulie. Radio Phenian a anunțat că la procesiune au participat două milioane de oameni, iar sicriul lui Kim Ir-sen a străbătut orașul pe capota unui Cadillac, urmat de soldați în pas de defilare, fanfare și un convoi de limuzine care purtau portrete uriașe ale conducătorului și coroane de flori. Convoitul de o sută de vehicule a plecat din piața Kim Ir-sen, a trecut pe lângă Universitatea Kim Ir-sen și pe lângă statuia înaltă de treizeci de metri a lui Kim Ir-sen din centrul orașului, cea mai mare din țară, pentru a se opri la Arcul Revoluției, o replică mai mare a Arcului de Triumf din Paris. A doua zi s-a ținut o slujbă memorială. La ora 12:00, în toată țara au sunat sirenele fabricilor, trenurilor și vapoarelor, și toți oamenii au rămas neclintiți pentru trei minute. Perioada de doliu se încheiase. Era timpul ca națiunea să se întoarcă la muncă.

Kim Ji-eun a beneficiat de o mulțime de ocazii de a-și îngropa durerea în meseria ei. Tatăl ei a murit la o săptămână după funeraliile lui Kim Ir-sen, așa că n-o trăgea inima să se întoarcă seara acasă și prefera să lucreze în spital. Valul de căldură nu trecuse și tifosul care începuse mai devreme în vară se transformase într-o epidemie. Chongjin fusese mereu predispus la epidemii din cauza sistemului de canalizare, reconstruit în grabă după Războiul Coreean, care deversa fecale netratate în râurile unde femeile își spălau frecvent rufele. Deoarece curentul electric era oprit timp îndelungat, nimeni nu se mai putea baza pe apă curentă. De obicei, curentul electric și apa curentă funcționau o oră dimineața și o oră seara. Oamenii stocau apa în apartamente în containere mari (puțini aveau căzi de baie), care se transformau în culturi de bacterii. Nimeni nu avea săpun. Tifosul se tratează cu ușurință cu antibiotice, dar în 1994 acestea nu mai existau aproape deloc în Coreea de Nord.

După vara toridă din 1994, a sosit o iarnă neobișnuit de rece, cu temperaturi în munți coborând la minus 29°C. Au urmat ploi torențiale în vara lui 1995, care au inundat orezăriile. În felul acesta, guvernul nord-coreean a beneficiat de un pretext pentru a recunoaște public pentru prima dată că se confrunta într-adevăr cu o lipsă de alimente. Unei echipe ONU de ajutoare căreia i s-a permis să viziteze țara în septembrie 1995 i s-a spus că inundațiile provocaseră daune în valoare de 15 miliarde de dolari și afectaseră 5,2 milioane de oameni, că fuseseră avariate 96.348 de locuințe, că 500.000 de persoane fuseseră strămutate și că se pierduseră 1,9 milioane de tone de recolte.

În salonul pediatric, Kim a observat că pacienții ei prezentau simptome particulare. Copiii pe care-i trata, născuți la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, erau surprinzător de mici, chiar mai firavi decât ea, care fusese cea mai micuță din clasă în școala elementară. Brațele lor ~~Nimic de învidiat~~ ^{erau} foarte mici, încât le putea cuprinde între degetul mare și arătător. Tonusul muscular era scăzut. Sindromul se numește atrofiere, în care corpurile înfometate își consumă propriul țesut muscular. Unii copii prezentau cazuri de constipații atât de acute, încât țipau îndoșiți de durere.

Problema o constituia hrana. Gospodinele începuseră să culeagă buruieni și iarbă sălbatică pe care le adăugau în supe pentru a crea iluzia de zarzavat. Porumbul înlocuia într-o măsură tot mai mare orezul, însă oamenii puneau și frunze, pănuși, tulpini și coceni pentru a-i spori textura și gustul. Toate erau acceptabile pentru adulți, dar nu puteau fi digerate de stomacurile delicate ale copiilor. În spital, medicii au discutat problema aceasta între ei și le-au oferit mamelor sfaturi practice privind gătitul mâncării.

— Dacă folosiți iarbă sau coajă de copac, trebuie s-o tocați sau s-o măcinați foarte fin și s-o fierbeți mult timp, ca să devină moale și ușor de digerat, le-a învățat dr. Kim.

Copiii mai mari și adulții manifestau o altă afecțiune nouă și ciudată. Pacienții prezentau semnele unei urticarii strălucitoare pe mâini, în jurul claviculelor, ca și cum ar fi purtat salbe, sau în jurul ochilor, astfel încât arătau ca și cum ar fi avut ochelari. Uneori o numeau „boala ochelarilor”. De fapt era pelagră, cauzată de lipsa de niacină (vitamina B3) din dietă, boală frecvent întâlnită la persoanele care consumă numai porumb.

Adesea, copiii veneau cu răceli minore, tuse sau diaree, după care mureau pe neașteptate. Regimul alimentar necorespunzător le scădea rezistența. Chiar dacă spitalul avea antibiotice, trupurile lor erau prea slăbite. Starea pruncilor era cea mai gravă. Mamele, ele însele subnutrite, nu produceau suficient lapte matern. Lapte praf nu exista, iar laptele de la animale era rar. În trecut, mamele care nu aveau suficient lapte matern își hrăneau pruncii cu o fiertură de orez subțiat, cu apă; acum, majoritatea nu-și mai puteau permite orezul.

Existau apoi copii care nu aveau niciun fel de simptome diagnosticabile, ci doar o vagă indispoziție. Erau palizi sau ușor vineții, cu pielea lipsită de elasticitate, ca hârtia. Uneori aveau abdomenele dilatate, dar nu întotdeauna.

— Nu-mi dau seama ce poate fi. Pur și simplu nu se mai oprește din plâns, îi povesteau mamele dr. Kim.

Ea încuviința înțelegător, deoarece recunoștea starea, însă nu avea ce să le spună. Cum să-i zici unei mame că copilul are nevoie de mai multă mâncare, când ea nu mai are nimic ce să-i dea?

Doctorița completa foaia de internare a copilului în spital, dar știa că nu avea niciun tratament pentru situația lui. Nici în spital nu exista mâncare. Când își făcea vizita prin salonul pediatric, copiii o urmăreau cu ochii. Chiar și când stătea cu spatele, le putea simți ochii fixându-i halatul alb, întrebându-se dacă ea le putea ușura durerile și înțelegând în scurt timp că n-o putea face.

— Mă priveau acuzator. Până și cei de patru ani știau că erau pe moarte și că eu nu făceam nimic pentru a-i ajuta, mi-a povestit dr. Kim după ani de zile. Tot ce puteam face era să plâng după aceea alături de mame deasupra trupușoarelor lor.

Kim Ji-eun nu practicasese suficient de mult timp medicina pentru a-și fi clădit zidul protector care s-o izoleze de suferințele din jur. Durerea copiilor era și durerea ei. Peste ani, când am întrebat-o dacă își mai amintea vreun copil care murise în timpul turelor ei, mi-a răspuns scurt:

— Mi-i amintesc pe toți.

De-a lungul anilor, spitalul oferea tot mai puține servicii. Cazanul de la subsol s-a stins după ce n-au mai avut cărbuni, astfel că saloanele erau lipsite de căldură. Când s-a oprit apa curentă, nimeni n-a mai putut spăla corespunzător podelele. Chiar și în timpul zilei, în clădire

Nimic de invidiat

era atât de întuneric, încât medicii trebuiau să-și scrie rapoartele lângă ferestre. Pacienții își aduceau atât mâncarea, cât și păturile de acasă. Deoarece bandajele erau foarte puține, se tăiau așternuturi pentru a confecționa feșe. În spital se mai produceau încă seruri pentru perfuzii, dar nu existau recipiente pentru ele. Pacienții trebuiau să și le aducă singuri, și adesea acestea erau sticle goale care conținuseră Rakwon („Paradis”), berea cea mai populară în Chongjin.

— Dacă aduceau o sticlă de bere, primeau o perfuzie. Dacă aduceau două sticle, primeau două perfuzii, a povestit Kim. Este neplăcut s-o recunosc, dar pur și simplu așa stăteau lucrurile.

În cele din urmă, spitalul s-a golit. Oamenii au încetat să-și mai aducă bolnavii. De ce să se mai deranjeze?

DECESUL LUI KIM IR-SEN nu a adus, de fapt, multe schimbări, în deceniul anterior morții sale, Kim Jong-il își asumase treptat puterea. Colapsul inevitabil al economiei fusese declanșat cu ani în urmă sub povara propriilor sale ineficiențe. Însă Marele Conducător al Coreei de Nord a găsit un moment favorabil pentru a muri, unul care a împiedicat ca moștenirea lui să fie pătată de evenimentele catastrofale ale anilor următori. Dacă ar fi trăit mai mult, nord-coreenii de azi n-ar mai fi putut privi cu nostalgie spre trecut, la bunăstarea relativă de care se bucuraseră în timpul vieții sale. Decesul lui a coincis cu ultimele icniri ale visului său despre comunism.

În 1995, economia Coreei de Nord era la fel de inertă ca și trupul Marelui Conducător. Venitul pe cap de locuitor se prăbușea: de la 2.460 de dolari în 1991, la 719 dolari în 1995. Exporturile s-au redus de la 2 miliarde de dolari, la aproximativ 800 de milioane de dolari. Colapsul economiei avea un aspect cumva organic, de parcă unei ființe vii i-ar fi încetat progresiv funcțiile, până ar fi murit.

În Chongjin, fabricile enorme din lungul țărmului aduceau cu un zid de rugină, iar coșurile lor de fum se înșiruiau ca zăbrelele unei temnițe. Coșurile acelea constituiau indicatorii cei mai de încredere, în majoritatea zilelor, doar câteva mai fumegau. Vălătucii distincți de fum puteau fi numărați - unul, doi, cel mult trei - și se vedea că inima orașului bătea tot mai rar. Porțile principale ale fabricilor erau ferecate cu lanțuri și lacăte - asta în cazul în care lanțurile nu fuseseră furate de hoții ce deja demontaseră și scoseseșă utilajele.

117

La nord de districtul industrial, valurile se spărgeau încet de danele pustii ale portului. Dispăruseră cargoboturile japoneze și sovietice care obișnuiau să acosteze cu regularitate pentru a încărca tablă de oțel din laminoare. Acum mai exista doar flota de vase de pescuit ruginite. Cocoțate pe o stâncă deasupra portului, litere gigantice proclamau KIM JONG-IL, SOARELE SECOLULUI XXI, dar până și ele păreau să se surpe. Literele roșii de pe panourile cu lozinci de pe șosea nu mai fuseseră revopsite de mulți ani și se decoloraseră într-un roz spălăcit.

Chongjin, care fusese cândva unul dintre cele mai poluate orașe din Coreea de Nord, căpătase acum o nouă frumusețe, austeră și tăcută. Toamna și iarna, anotimpurile secetoase în Asia de Nord-Est, cerul era rece și albastru. Izul pătrunzător de sulf dinspre combinatul siderurgic dispăruse, îngăduindu-le oamenilor să simtă din nou mirosul mării. Vara, nalbele suiau pe pereții din beton. Până și gunoiul dispăruse. Asta nu însemna că în Coreea de Nord existase vreodată mult gunoi - nimic nu fusese niciodată risipit sau irosit -, dar întrucât viața economică încremenise, detritusul civilizației dispărea. Nu existau pungi din plastic sau ambalaje de bomboane împrăștiate de briză, nici cutii de aluminiu care să plutească în apele portului. Dacă cineva ar fi strivit o țigară pe trotuar, altcineva ar fi ridicat - o pentru a extrage câteva fire de tutun, pe care să le ruleze în ziar.

CAPITOLUL 8

ACORDEONUL ȘI TABU NEAGRĂ

MOARTEA LUI KIM IR-SEN a amânat ultimul examen de muzică al lui Mi-ran, astfel că fata a absolvit abia în toamna anului 1994. Era un moment nefavorabil pentru a începe o carieră în învățământ - și de fapt în orice altceva. Mi-ran abia aștepta să se mute înapoi cu părinții, deoarece distribuirea de alimente în Chongjin încetase complet. Solicitase un post în apropiere de casă și avusese norocul să fie trimisă la o grădiniță de lângă minele Saenggirong, unde muncise tatăl ei. Minele erau săpate în dealuri de culoarea cafelei cu lapte, la trei kilometri nord de Kyongsong, pe drumul principal spre Chongjin. Părinții fetei au fost ușurați s-o vadă din nou acasă, unde îi puteau asigura hrana. În Coreea se obișnuia ca adulții necăsătoriți, mai ales fetele, să locuiască cu părinții lor. Mi-ran putea să dea o mână de ajutor în gospodărie și să-i țină tovarășie tatălui ei, deoarece acesta mergea rareori la muncă în ultima vreme. Cele două camere ale casei lor „muzicuță” păreau pustii după ce surorile mai mari s-au măritat, iar fratele a intrat la colegiul pedagogic.

Grădinița se afla la patruzeci și cinci de minute de mers pe jos de casă și arăta aproape identic cu cea din Chongjin, unde își efectuase stagiatura: o clădire din beton fără etaj, al cărei aspect mohorât era atenuat de gardul din metal pictat cu floarea-soarelui care o înconjura și care forma o arcadă deasupra intrării, cu lozinca „Noi suntem fericiți”. În curtea din față existau câteva echipamente de joacă vechi pentru copii: un set de leagăne ale căror scaune din lemn se rupseseră, un tobogan și cățărători. Clasele erau mobilate standard, cu portretele tată-fiu ale lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il amplasate deasupra tablei negre. Mesele duble robuste erau construite din plăci de lemn montate pe cadre metalice. De o parte a clasei, sub ferestre, se aflau stive de salteluțe pliate, pentru orele de somn. În partea opusă exista o bibliotecă mare care conținea numai câteva cărți, acum abia lizibile, deoarece fuseseră fotocopyate de mult de pe originale și literele aveau diverse nuanțe de gri. Întotdeauna era penurie de cărți și hârtie, așa că mamele ambițioase trebuiau să copieze de mână manualele dacă doreau ca odraslele lor să studieze acasă.

În general, elevii erau cauza diferențelor dintre grădinițe. Sătenii erau vizibil mai săraci decât omologii lor din oraș. Copiii nu purtau uniforme, așa încât vestimentația lor era pestriță; adesea erau îmbrăcați cu mai multe rânduri de îmbrăcăminte, deoarece încălzirea claselor lipsea, ca peste tot. Mi-ran a fost surprinsă văzând cât de jalnic arătau, îi ajuta să se dezbrace, scoțându-le pe rând hainele, până ajungea la trupurile firave. Când le ținea mânuțele între palmele ei, degetele micuțe se încleștau în pumni nu mai mari decât niște nuci. Copiii aceștia, de cinci și șase ani, nu i se păreau mai mari decât niște țănci de trei-patru ani. În Chongjin, avusese ca elevi copii de muncitori și funcționari; aceștia erau copii de mineri. Mi-ran a înțeles că, deși orașenii aveau mari probleme cu distribuția alimentelor, minerii o duceau și mai rău. În trecut, minerii căpătau rații suplimentare - 900 de grame zilnic, față de cele 700 de grame pentru muncitorii obișnuiți -, ca răsplată pentru munca fizică istovitoare. Acum, când atât minele de caolin, cât și cele de cărbune din jurul lui Saenggiryeong erau închise în majoritatea anului, minerilor le fuseseră tăiate rațiile alimentare. Mi-ran s-a întrebat dacă nu cumva unii copii veneau la școală în primul rând pentru prânzul gratuit servit la cantină; o supă chioară făcută cu sare și frunze uscate, așa cum primise ea însăși în internatul colegiului.

Tânăra și-a început totuși cu entuziasm slujba cea nouă. Apartenența la clasa intelectuală și respectabilă a cadrelor didactice însemna un pas important pe scara profesională pentru fiica unui miner, mai ales pentru că provenea de pe treptele cele mai de jos ale societății. Abia aștepta să se scoale dimineața și să îmbrace bluza albă și scrobită, pe care o ținea presată sub saltea în timpul nopții,

Ziua de școală începea la ora 8:00. Mi-ran își etala zâmbetul cel mai drăgălaș când îi primea pe copiii care umpleau treptat clasa. După ce-i așeza pe toți la locurile lor, își scotea acordeonul. Toate cadrele didactice trebuiau să știe să cânte la acordeon; acela fusese examenul ei final înainte de absolvire. Acordeonul era numit adesea „instrumentul poporului”, pentru că era portabil și putea fi adus la un șantier de construcții sau într-o zi de muncă voluntară pe câmp; nimic nu-i motiva pe muncitori mai mult decât un marș însuflețitor. În clase, învățătorii cântau frecvent „Nu avem de ce să-i invidiem pe alții”, care era tot atât de familiar pentru copiii nord-coreeni cât și „în căsuța din pădure”.

Mi-ran îl cântase și ea când era elevă și-l știa pe dinafară:

120

Tatăl nostru, noi n-avem de ce să-i invidiem pe alții.

Căminul ne este în brațele Partidului Muncii. Noi toți suntem frați și surori.

Chiar dacă un ocean de foc vine spre noi, dragi copii, nu vă speriați, Tatăl nostru este aici. N-avem de ce să-i invidiem pe alții.

Mi-ran nu era binecuvântată cu talentul muzical al surorii ei Mi-hee; oricât de vrăjit ar fi fost de fată, Jun-sang făcea o grimasă când o auzea cântând. Micuții ei elevi erau însă mai puțin pretențioși. Când le cânta, fețișoarele lor se ridicau spre ea, strălucind de încântare. O adorau și îi răspundeau cu același entuziasm ca al ei. Mi-ran a regretat mereu că fratele ei îi fusese atât de apropiat ca vârstă, încât fusese mai degrabă un rival decât un frățior pe care să-l poată instrui și comanda de colo-colo. Își iubea munca. Iar în ceea ce privea învățămintele pe care le predă, nu stătea să analizeze dacă erau sau nu corecte. Nu știa că educația ar putea fi și altfel.

În 1977, Kim Ir-sen scria în *Teze despre educația socialistă*: „Educația științifică și tehnologică și cultura fizică a poporului pot avea succes doar dacă sunt clădite pe o pregătire politică și ideologică sănătoasă.” Întrucât elevii lui Mi-ran nu puteau încă citi din opera vastă a Marelui Conducător (numele lui figura proeminent pe mai bine de o duzină de cărți, iar numele lui Kim Jong-il apărea pe altă duzină), fata citea cu glas tare paragrafe din ele. Copiii trebuiau apoi să repete la unison fraze-cheie. O fetiță sau un băiețel drăgălaș care recita spusele lui Kim Ir-sen cu glăscior ascuțit trezea întotdeauna chicote și zâmbete din partea adulților. După pregătirea ideologică, lecțiile treceau la subiecte mai familiare, din care, evident, nu lipsea figura Marelui Conducător. Indiferent că studiau matematică, științele naturii, citirea, muzica sau desenul, ei erau învățați să-i respecte pe conducători și să-i urască pe dușmani. De exemplu, un manual de aritmetică pentru clasa I putea conține următoarele exerciții:

„Opt băieți și nouă fete cântă imnuri de laudă la adresa lui Kim Ir-sen. Câți copii cântă în total?”

„O fată este mesager pentru trupele noastre patriotice în timpul războiului împotriva ocupanților japonezi. Ea poartă mesaje într-un

coș în care se află cinci mere, dar este oprită de un soldat japonez la un punct de control. El îi fură două mere. Câte mere au mai rămas?"

„Trei soldați din Armata Populară Coreeană au omorât treizeci de soldați americani. Câți soldați americani a omorât fiecare dintre ei, dacă au omorât un număr egal de soldați?"

Un abecedar publicat în anul 2003 cuprindea următoarea poezie intitulată „Unde vom merge noi?":

Unde am mers noi?

Noi am mers la pădure.

121

Unde vom merge noi?

Noi vom traversa dealurile.

Ce vom face noi?

Noi vom omori soldații japonezi.

Unul dintre cântecele predate în ora de muzică se intitula „împușcați bandiții yankei":

Dușmanii noștri sunt bandiții yankei

Care încearcă să ne ia patria noastră frumoasă.

Cu arme pe care le-am făcut eu însumi

Îi voi împușca. POC, POC, POC.

Abecedarele relatau povești despre copii care fuseseră bătuți, înjunghiați cu baioneta, arși, improșcați cu acid sau aruncați în fântâni de ticăloși care, invariabil, erau misionari creștini, japonezi nemernici sau imperialiști americani nemernici. Într-un manual popular, un băiat era bătut până la moarte de soldații americani, pentru că refuzase să le lustruiască cizmele. Soldații americani erau desenați cu nasuri corioate, precum evreii din caricaturile antisemite din Germania nazistă.

Mi-ran auzise multe despre atrocitățile comise de americani în timpul Războiului Coreean, dar nu era sigură ce să creadă. Mama ei își reamintea că americanii care trecuseră prin așezarea lor erau înalți și chipeși.

- Noi fugeam după ei, i-a povestit mama.
- Fugeați *după* ei? Nu fugeați din fața lor?
- Nici vorbă, ne dădeau gumă de mestecat.
- Adică nu-ncercau să vă omoare?

Mi-ran n-a crezut povestea mamei.

În orele de istorie, copiii mergeau în excursie. Toate școlile elementare mari aveau o sală specială pentru predarea învățăturilor despre Marele Conducător, numită Institutul de Cercetări Kim Ir-sen. Copiii din grădinița minelor mergeau la școala elementară principală din Kyongsong pentru a vizita această sală specială, care era găzduită într-o aripă nouă și era curată, luminoasă și mai bine încălzită decât restul școlii. Partidul Muncii efectua controale periodice pentru a verifica dacă oamenii de serviciu păstrau incinta imaculată. Sala era ca un altar. Până și copiii din grădiniță știau că nu aveau voie să chicotească, să se hărjonească sau să şușotească după ce intrau acolo, își scoteau încălțările și se aliniau în tăcere. Se apropiau de portretul lui Kim Ir-sen, se plecau adânc de trei ori și spuneau:

— Mulțumesc, tată.

În centrul sălii, într-o vitrină din sticlă, se găsea o machetă a așezării natale a lui Kim Ir-sen: Mangyongdae, un sătuc de la periferia Phenianului. Copiii priveau o colibă ~~Nimic de învidiat~~ și aflu că acolo se născuse Marele Conducător, în condiții modeste, într-o familie de patrioți și revoluționari. Li se povestea apoi cum strigase el lozinci anti-japoneze în timpul Marșului de la 1 martie, revolta din anul 1919 împotriva ocupanților - deși pe atunci Kim Ir-sen nu avea decât șapte ani - și cum obișnuia să-i batjocorească pe moșierii bogați, deoarece fusese comunist de la o vârstă fragedă. Mai aflu cum plecase de acasă la treisprezece ani pentru a-și elibera națiunea. Tablouri în ulei înșiruite pe pereți prezentau isprăvile lui Kim Ir-sen în lupta împotriva japonezilor. Din perspectiva nord-co-reeană, el îi înfrânse aproape de unul singur pe japonezi. Istoria oficială omitea timpul pe care-l petrecuse în Uniunea Sovietică și rolul pe care-l avusese Stalin în instalarea sa la conducerea Coreei de Nord. De fapt, Kim Ir-sen apărea după moarte mai grandios decât fusese în timpul vieții. Phenianul poruncise ca toate calendarele să fie modificate, în loc de a număra anii de la nașterea* lui Hristos, pentru nord-coreeni epoca modernă avea să înceapă din 1912, de la nașterea lui Kim Ir-sen, astfel că anul 1996 era Ciuce 84. Ulterior, Kim Ir-sen a fost numit „președintele etern”, care conducea țara cu sufletul din mausoleul lui climatizat de sub Turnul Vieții Eterne. Kim Jong-il își asumase titlurile de Secretar General al Partidului Muncii și Președinte al Comisiei Naționale de Apărare, aceasta din urmă fiind poziția cea mai înaltă din stat. Deși nu exista nicio îndoială că el era șeful țării, faptul că-i lăsase tatălui său titlul prezidențial îi demonstra loialitatea filială, îngăduindu-i în același timp să aplice puterea în numele unui tată care era realmente adulat și mult mai popular decât el. Înainte de 1996, Kim Jong-il interzisese să-i fie ridicate statui, se împotrivise portretelor și evitase aparițiile publice, însă după decesul tatălui său a început să-și asume o prezență mai vizibilă. În anul acela, Ministerul Educației a decretat ca toate școlile din țară să înființeze Institute de Cercetări Kim Jong-il. Ele urmau să fie similare celor dedicate tatălui, dar, în locul umilului sat Mangyongdae, avea să existe o machetă a muntelui Paektu, vulcanul peste care trece granița dintre Coreea de Nord și China, unde se spunea că nașterea lui Kim fusese vestită de un curcubeu dublu. Muntele Paektu reprezenta o alegere bună, deoarece coreenii îl veneraseră din- totdeauna ca loc natal al personajului mitologic Tangun, fiul unui zeu și al unei ursoaice, care ar fi întemeiat primul regat coreean în anul 2333 î.Hr. Nu conta că documente sovietice dovedeau că Kim Jong-il se născuse de fapt lângă Habarovsk, în Orientul îndepărtat Rus, în timp ce tatăl lui lupta în Armata Roșie.

În Coreea de Nord era destul de simplu să reinventezi istoria și să creezi mituri; mult mai dificil în 1996 era să ridici o clădire. Sala Kim Jong-il trebuia să fie calitativ comparabilă cu cea a tatălui său, dar, întrucât fabricile își încetaseră activitățile, exista o criză reală de cărămizi, ciment, sticlă, ba chiar și cherestea. Materialul cel mai greu de procurat era sticla pentru ferestre, deoarece fabrica de geamuri din Chongjin se închisese. Ferestrele care se spărgeau erau acoperite cu scânduri sau plastic. Singura fabrică de geamuri funcțională se găsea în Nampo, un port la Marea Galbenă, însă școlile nu aveau bani pentru a cumpăra sticlă. De aceea, școala din Kyongsong a pus la punct un plan. Elevii și cadrele didactice urmau să colecteze ceramică, faimoasă în regiune - produsă din caolinul extras din mine - și s-o ducă la Nampo, unde se aflau celebrele saline marine. Ei schimbau ceramica pe sare, vindeau sarea și utilizau profitul pentru a cumpăra geamuri. Planul era destul de complicat, dar nimeni nu avusese o idee mai bună. Fuseseră instruiți să clădească sala Kim Jong-il cu propriile lor resurse ca parte a unei campanii la nivel național. Directoarea s-a adresat cadrelor didactice și părinților doritori să participe la călătorie, întrucât Miran era cunoscută ca o persoană energică, plină de resurse și, mai presus ca orice, de mare încredere, a fost trimisă la Nampo.

MI-RAN A ÎNCEPUT să-și facă planuri din clipa în care a aflat despre călătorie. A consultat pe furiș o hartă a căilor ferate. Așa cum bănuise, Nampo se afla de cealaltă parte a peninsulei coreene, în sud-vestul Phenianului. Indiferent ce tren ar fi luat, acesta trebuia să treacă prin Phenian și, mai mult ca sigur, să oprească în gara mare de la periferia orașului unde se aflau concentrate universitățile. Avea să fie la câțiva kilometri de campusul lui Jun-sang!

După moartea lui Kim Ir-sen, celor doi tineri le fusese mai greu ca oricând să se vadă. Ei depășiseră de mult etapa stângace în care prezența celuilalt însemna deopotrivă stinghereală și plăcere; acum erau relaxați când se aflau împreună și se bucurau pur și simplu de relația lor. Dar în ultima vreme, scrisorile, care soseau de obicei după săptămâni, ajungeau la destinație după luni de zile sau nu mai ajungeau deloc. Oamenii bănuiau că angajații feroviari ardeau corespondența pentru a se încălzi în gerul mușcător al iernii.

Intervalele între vizitele lui Jun-sang acasă s-au lungit și ele. Mi-ran detesta să fie ea cea care aștepta, sperând la o ciocănitură în ușă, o vizită surprinzătoare, chiar o scrisoare. **Nimic de invidiat** Nimeni din oraș nu se gândea la ea. Nu avea o natură pasivă și i-ar fi plăcut să ia inițiativa pentru a-l vizita ea însăși, dar era foarte greu să obții un permis de călătorie la Phenian. Pentru a menține capitala un oraș model, guvernul nord-coreean restricționa accesul vizitatorilor. Mi-ran cunoștea o familie din cartierul ei care fusese silită să plece din Phenian, deoarece unul dintre copii suferea de nanism. Provincialii obișnuiți vizitau Phenianul doar în excursii în grup, cu unitatea de muncă sau cu școala. Anterior, ea fusese în capitală o singură dată, într-o asemenea excursie. N-ar fi avut nicio șansă să capete un permis de călătorie individual. Dar cine ar fi putut-o opri să coboare în gară?

Din grupul care pornise spre Nampo făceau parte cinci persoane: doi părinți, directoarea, o altă educatoare și Mi-ran. Din cauza condițiilor precare ale căilor ferate, călătoria avea să dureze trei zile. În timp ce trenul se oprea și pornea din nou, zguduindu-se pe șine, Mi-ran privea pe geam, pierdută în gânduri, întrebându-se cum să evadeze de lângă tovarășii de drum. Iar aceștia s-au mirat de ce tânăra educatoare, de obicei atât de plină de viață, devenise retrasă și închisă în sine.

— Niște probleme de familie, le-a spus ea, și răspunsul acela i-a oferit o idee... iar o minciună a dat naștere alteia.

La întoarcere, avea să coboare din tren lângă Phenian, pentru a ¹²⁵se întâlni cu o rudă în gară. Avea să ia următorul tren spre Chongjin, întorcându-se singură acasă. Ceilalți nu aveau să-i pună întrebări prea amănunțite, întrucât era vorba despre o chestiune personală și urgentă.

Însoțitorii fetei au încuviințat din cap într-un gest complice, și și-au ferit ochii, stânjeniți, când ea a coborât din tren. Presupuneau că Mi-ran se oprea în Phenian pentru a cerși bani de la o rudă mai bogată. Dacă așa stăteau lucrurile, înțelegeau perfect. Toată lumea din Chongjin era săracă, mai ales cadrele didactice. Nu mai fuseseră plătiți de peste un an.

După ce trenul a dispărut, purtându-i colegii spre Chongjin, Mi-ran a rămas încremenită pe peron. Gara era uriașă, dar abia iluminată, și norii de fum ai locomotivelor acopereau firava lumină strecurată prin acoperiș. Până atunci Mi-ran nu mai călătorise niciodată singură. Nu avea aproape niciun ban și nici acte corespunzătoare. Documentele de călătorie aflate asupra ei declarau foarte clar că avea voie doar să tranziteze Phenianul. Fata a privit mulțimea de pasageri care coborâse din tren și se ordonase într-un șir ce ducea spre o singură ieșire, flancată de polițiști. Sistemul de control era mult mai strict decât în Chongjin. Ea nu se gândise absolut deloc la partea aceasta din plan. Dacă ar fi fost prinsă că încerca să se furișeze fără acte, ar fi fost arestată cu certitudine. Putea fi trimisă într-un lagăr de muncă. În cazul cel mai bun și-ar fi pierdut postul de educatoare - o altă bilă neagră pentru o familie care purta deja stigmatul inferiorității de clasă.

Mi-ran a mers încet pe peron, încercând să găsească o altă ieșire prin pâcla de fum. S-a întors și a văzut că un bărbat în uniformă o privea țință. A mers mai departe și, după un timp, s-a uitat iarăși înapoi. El continua s-o privească. Și-a dat seama atunci că venea după ea. Abia când bărbatul a ajuns suficient de aproape ca să-i vorbească, Mi-ran a înțeles că o fixa cu privirea, pentru că o găsea atrăgătoare. De asemenea, fata nu-și dăduse seama că uniforma lui era de mecanic de locomotivă, nu de polițist. Bărbatul era cam de vârsta ei și avea un chip blând, care trezea încredere. Mi-ran i-a explicat situația în care se găsea, omițând însă partea despre Jun-sang.

— Fratele meu mai mare locuiește în preajma gării, a zis ea, realmente tulburată, deși mai degrabă din cauza minciunilor. Doream să-l vizitez, dar mi-am uitat actele. Controlul de aici este foarte strict?

Mecanicul de locomotivă a căzut în plasa personajului ei de domnișoară aflată la ananghie. A condus-o pe lângă niște containere de marfă până la o ieșire pentru personalul gării, care nu era păzită. După aceea a întrebat-o dacă puteau să se întâlnească mai târziu. Fata a mâzgălit un nume și o adresă falsă pe un petec de hârtie. S-a simțit vinovată. În nici 24 de ore spusese mai multe neadevăruri decât în toată viața ei de până atunci.

STUDENTUL CARE PĂZEA poarta din față a universității a privit-o bănuitor pe Mi-ran, după care a plecat să-l caute pe Jun-sang. A invitat-o să ia loc în sala de așteptare a corpului de pază și ea s-a conformat șovăielnic. A încercat să-și păstreze calmul aparent, deși simțea ochii care o examinau curioși din curtea interioară a universității. Nu dorea să lase impresia că s-ar fi dichisit pentru ocazia aceasta, așa că și-a stăpânit imboldul de a-și aranja părul sau de a-și netezi bluza, care i se lipea de piele din cauza căldurii. Era spre sfârșitul verii și ziua continua să fie toridă, deși soarele coborâse în spatele șirului de clădiri ale universității. S-a uitat la tinerii care traversau spre sala de mese, unde îi aștepta cina. Teoretic, academia de științe era mixtă, dar studentele locuiau în alt capăt al campusului și erau destul de puține pentru a reprezenta o noutate. Un student și-a strecurat capul în sala de așteptare și a început s-o tachineze:

— Zici că-i cu adevărat fratele tău? Nu-i prietenul tău?

Aproape că se întunecase, când l-a zărit pe Jun-sang ieșind în curte. Împingea o bicicletă și era îmbrăcat în tricou și șort de gimnastică; în mod clar, nu se aștepta la un vizitator. Lampa de securitate din curte se afla în spatele lui, astfel încât chipul nu i se putea distinge. Pe când se apropia, Mi-ran nu i-a putut desluși decât contururile pomeților și surâsul larg care i se lăfșise peste față. Tânărul a rămas cu mâinile pe ghidon - nici nu se punea problema s-o îmbrățișeze -, dar era limpede că vederea ei îl tulburase.

Jun-sang a izbucnit în râs.

— Nu, nu, nu! Nu se poate.

Mi-ran și-a stăpânit propriul zâmbet.

— Eram în trecere pe-aici.

Cei doi au părăsit campusul cu același mers măsurat pe care-l foloseau pentru ași dovedi nepăsarea când ieșeau la plimbare în

Kyongsong. În urma lor, fata a auzit câțiva studenți fluierând și chiuind, dar nici ea, nici Jun-sang n-au tresărit și nici n-au privit îndărăt; era mai bine să se comporte normal. Bărfele despre ei care aveau să înceapă în universitate puteau ajunge în cele din urmă la părinții lui Jun-sang, poate chiar la ai lui Mi-ran. Tânărul ținea bicicleta astfel încât să formeze o barieră între ei, dar după ce au ieșit din raza vizuală a campusului, Mi-ran s-a urcat pe portbagaj, așezată cu picioarele într-o parte, într-o poză de modestie, în timp ce Jun-sang pedala. Doar partea superioară a brațului ei dezgolit atinge spatele tânărului în timp ce se plimbau în semiîntineric. Era gradul de intimitate maximă care existase vreodată între ei.

Jun-sang s-a minunat de îndrăzneala fetei. Rudele lui nu izbutiseră să obțină permise de călătorie pentru a-l vizita în Phenian. Cu o oră mai devreme, când fusese anunțat că „sora lui mezină” îl aștepta la poarta din față, bănuise că era o greșeală. Nu cutesc să-și imagineze niciodată, nici chiar în visurile cele mai nebunești, că Mi-ran ar putea veni să-l vadă. Jun-sang încercase mereu să înțeleagă ce anume îl fermeca atât de mult la această față, iar acum și-a dat seama - era pbnă de surprize. Pe de o parte, părea doar o fetiță naivă, mult mai puțin capabilă decât el, dar pe de altă parte, avusese curajul să întreprindă o astfel de acțiune. Și-a spus că n-ar trebui niciodată să-o subestimeze. A fost surprins din nou, în seara aceea, când, stând laolaltă pe o bancă sub un arbore cu ramurile mult încovoiate peste ei, Mi-ran n-a protestat când i-a cuprins umerii cu brațul. Seara aducea primii fiori ai răcorii toamnei, iar el și-a oferit brațul pentru a o încălzi. Era sigur că fata îl va îndepărta, dar au rămas amândoi cuibăriți confortabil laolaltă.

Seara a trecut repede. Vorbeau până ce rămâneau, fără să-și dea seama, fără cuvinte, apoi se plimbau până își simțeau picioarele obosite și căutau alt loc unde să se așeze. De acum, febnarele stradale nu mai funcționau nici chiar în Phenian, iar din interiorul clădirilor nu radia niciun fel de lumină. La fel ca în Kyongsong, se puteau ascunde sub mantia întinericului. După ce privirea ți se acomoda, puteai discerne conturul celui aflat imediat lângă tine, însă toți ceilalți oameni erau invizibili, prezența lor fiind trădată doar prin sunetele pașilor și murmurul altor conversații. Mi-ran și Jun-sang erau învăluiți într-un cocon; viața curgea pe lângă ei, fără să-i tulbure.

Nimic de invidiat

După miezul nopții, Mi-ran a început să resimtă oboseala, deoarece nu dormise prea mult în timpul călătoriei. Jun-sang s-a scotocit prin buzunare, ca să vadă dacă avea destui bani din alocație pentru a plăti o cameră în hotelul de lângă gară. Contra unui mic bacșiș, a asigurat-o el pe fată, recepționarul avea să închidă ochii față de lipsa actelor ei și astfel se putea odihni înainte de a pleca spre casă. Nu avea nicio altă intenție; complet inocent, nu se gândise că o cameră de hotel ar putea fi folosită pentru altceva.

— Nu, nu, a protestat ea, trebuie să merg acasă.

încălcaseră deja prea multe reguli și obiceiuri și nu intenționa să mai încalce și interdicția referitoare la dormitul femeilor tinere în hoteluri.

Au pornit așadar spre gară, cu bicicleta din nou între ei. Deși trecuse binișor de miezul nopții, zona era animată. Oamenii deprinseseră obiceiul de a aștepta toată noaptea plecarea trenurilor, deoarece acestea nu mai respectau niciun orar fix. Lângă gară, o femeie avea o plită mică încălzită la foc de lemne și mesteca într-un ceaun mare de *daenjang chigae*, o supă picantă din boabe de soia. Tinerii au mâncat unul lângă celălalt, pe o scândură din lemn. Mi-ran a acceptat din partea lui Jun-sang biscuiți și o sticlă de apă pentru călătorie. Până la plecarea trenului s-a făcut ora cinci dimineața și ea a adormit repede sub primele raze ale zorilor.

EXALTAREA LUI MI-RAN s-a evaporat la scurt timp după călătorie. Pe măsură ce valul de adrenalină al aventurii s-a stins, tânăra s-a simțit secătuită și neliniștită. Dificultatea de a ajunge la Phenian și de a pleca de acolo a făcut-o să înțeleagă cât de lipsită de speranțe era idila lor. Nu știa când avea să-l mai revadă pe Jun-sang. El se dedicase vieții universitare, în timp ce ea trăia cu familia în provincie. Cum era posibil ca într-o țară așa de mică precum Coreea de Nord, Phenianul să pară la fel de departe ca luna de pe cer?

O tulburau de asemenea unele lucruri pe care le văzuse în călătorie. Pentru prima dată după mulți ani călătorise departe de Chongjin și, deși era surescitată, n-a putut să nu observe cât de jalnic arăta totul în jur. Văzuse copii, nu cu mult mai mari decât propriii ei elevi, îmbrăcați în zdrențe și cerșind mâncare în gări.

În ultima noapte petrecută în Nampo, după ce cumpăraseră geamurile, dormise împreună cu tovarășii ei în aer liber, deoarece nu aveau bani de hotel, iar vremea era blândă. În fața gării se afla un părculeț, mai degrabă un simplu sens giratoriu care avea în centru un copac cu o peluză pe care oamenii întinseseră cutii de carton și saltele din vinilin, ca să doarmă. Mi-ran adormise imediat, apoi se trezise și se foise pentru a-și găsi o poziție mai confortabilă, când văzuse că un grup de oameni se ridicase în picioare. Vorbeau încet între ei și arătau către un individ din apropiere, ghemuit sub copac, care părea să doarmă buștean. Atâta doar că nu dormea. Era mort.

După un timp, a apărut un car tras de un bou. Cei din jur au luat leșul de brațe și de glezne și l-au aruncat înăuntru. Înainte ca trupul să bufnească surd pe scândurile din lemn, Mi-ran i-a zărit chipul. Era tânăr, poate chiar adolescent, judecând după pielea netedă din jurul bărbiei. Când i-au ridicat picioarele, i s-a desfăcut cămașa dezvelindu-i pieptul. Contururile coastelor parcă străluceau în semiîntuneric. Era descărnăt, nu mai văzuse vreodată un om atât de slab, dar, de fapt, nici om mort nu mai văzuse până atunci. S-a cutremurat, dar, după un timp, a adormit la loc.

După aceea s-a întrebat ce se întâmplase cu acel bărbat. O fi murit oare de foame? Deși nimeni nu se bucura de suficientă hrană în perioada aceasta, ba chiar și guvernul recunoscuse o criză alimentară după inundațiile din vara trecută, Mi-ran nu auzise ca vreun om să fi murit de inaniție în Coreea de Nord. Așa ceva se întâmpla în Africa sau în China. De altfel, bătrânii vorbeau frecvent despre chinezii care muriseră în anii 1950 și 1960 din cauza dezastruoaselor politici economice ale lui Mao.

— Suntem tare norocoși că-l avem pe Kim Ir-sen, spuneau ei.

Mi-ran regreta că nu-l întrebase pe Jun-sang ce se întâmpla - n-o făcuse, pentru că nu dorise să umbrească puținele ore pe care le petreceau împreună —, însă acum, întoarsă acasă, a început să observe unele detalii pe care nu le băgase în seamă până atunci. Când sosise în grădiniță, ea remarcase statura mică a copiilor; acum păreau că regresează în vârstă, că timpul curgea invers, ca într-o bobină de film derulată de la coadă spre cap. Toți copiii trebuiau să aducă de acasă legături de vreascuri pentru cazanul de încălzire de la subsolul grădiniței, dar pentru mulți, transportarea lor era un chin. Capetele lor

mari se legănau pe gâturi subțiri; cutiile toracice delicate se dilatau deasupra unor talii atât de subțiri, încât Mi-ran le putea cuprinde cu mâinile. La unii, abdomenele începuseră să se baloneze. Era limpede. Mi-ran și-a reamintit că văzuse o fotografie cu victime somaleze ale foametei, care aveau stomacurile balonate; deși nu cunoștea terminologia medicală, își reamintea de la cursul de nutriție din colegiul pedagogic că motivul îl reprezenta grava deficiență de proteine. Mi-ran a mai observat și că părul negru al copiilor se deschidea la culoare, devenea mai arămiu.

Cantina grădiniței se închisese din cauza lipsei alimentelor. Elevii erau instruiți să-și aducă de mâncare, dar mulți veneau cu mâinile goale. Când numai doi-trei dintre ei nu aveau ce mânca, Mi-ran lua câte o lingură de la ceilalți și le dădea și lor. În scurt timp însă părinții care trimiteau mâncare au venit să se plângă.

— N-avem destul ca să-mpărțim, i-a reproșat o mamă.

Mi-ran a auzit zvonul că grădinița ar putea căpăta biscuiți și lapte **Nimic de invidiat** praf de la o organizație străină de ajutor umanitar. O delegație vizita o școală din zonă și au fost aduși copiii cu hainele cele mai bune, drumul spre grădiniță a fost reparat, clădirea și curțile au fost măturate și curățate impecabil. N-au sosit însă niciun fel de ajutoare, ci cadrele didactice au primit un lot micuț de teren în apropiere pe care li s-a cerut să cultive porumb. Boabele erau curățate de pe coceni și fierte până se umflau ca floricelele. Era o gustare care să aline crampele de foame ale copiilor, însă nu oferea nici pe departe destule calorii.

Favoritismul era interzis în rândul cadrelor didactice, dar Mi-ran avea o preferată. Fetița se numea Hye-ryung („Bunăvoință Strălucitoare”) și la numai șase ani era frumusețea clasei. Avea genele cele mai lungi pe care Mi-ran le văzuse vreodată la un copil și ochi rotunzi, sclipitori. La început, fusese o elevă plină de viață și atentă, una dintre cele care o încântau pe Mi-ran prin felul cum își privea adoratorul educatoarea, de parcă ar fi încercat să-i capteze fiecare cu- vințel. Acum devenise letargică și uneori adormea în timpul orelor.

— Trezește-te, trezește-te! a strigat Mi-ran la ea într-o zi când a văzut-o pe jumătate întinsă peste pupitru, cu obrazul odihnindu-se pe tăblia din lemn. Mi-ran și-a pus palma sub bărbia fetei și i-a întors fața spre ea. Sub pleoapele

umflate, ochii erau afundați și îngustați ca niște fante.

Privirea nu i se focaliza. Părul care se revărsa în jurul mâinilor educatoarei era țeapăn și neplăcut la atingere.

După câteva zile, fetița n-a mai venit la grădiniță. Întrucât îi cunoștea familia din cartier, Mi-ran s-a gândit că ar fi trebuit să se oprească pe la casa ei, pentru a se interesa ce se întâmplase. Cumva însă s-a abținut s-o facă. Ce rost avea? Știa cu exactitate care era problema lui Hye-ryung și nu avea nicio soluție.

Prea mulți copii din clasa ei se aflau în aceeași situație. În timpul lecțiilor cădeau pur și simplu peste bănci. În recreații, când alții fugeau afară ca să se cațare pe aparatele de gimnastică și leagăne, ei rămăneau în sala de clasă, fie dormind pe pupitre, fie întinzându-se pe saltelele speciale pentru orele de somn.

Povestea se repeta identic: mai întâi familia nu-și putea trimite cota de vreascuri, apoi dispărea prânzul, după aceea copilul înceta să mai participe activ la ore și dormea în recreații, pentru ca în cele din urmă, fără nicio explicație, să nu mai vină la grădiniță. În decursul a trei ani, numărul copiilor din grădiniță s-a redus de la cincizeci la cincisprezece.

131

Ce se întâmplase cu copiii aceia? Mi-ran n-a scormonit prea adânc, temându-se de răspunsuri pe care nu dorea să le audă.

URMĂTOAREA EI ÎNTÂLNIRE cu Jun-sang a avut loc iarna. A fost rândul tânărului s-o ia prin surprindere. Se întorsese mai devreme de la școală pentru vacanță și, în loc să treacă pe la casa fetei și să riște o întâlnire cu părinții ei, s-a dus la grădiniță. Programul se terminase, dar Mi-ran rămăsese pentru a face curățenie în clasă.

În sala de clasă nu existau scaune pentru adulți, așa că tânăra s-a înghesuit în scăunelul din spatele pupitrului de lemn în care eleva ei favorită își putea strecura cu atâta ușurință trupușorul. I-a povestit după aceea lui Jun-sang ce se întâmpla cu elevii. El a încercat s-o liniștească.

— Ce poți să faci tu? i-a spus. Niciun rege nu i-ar putea ajuta pe oamenii aceștia. Nu lua totul pe umerii tăi.

Conversația era stângace, deoarece ocoleau un adevăr stânjenitor. Niciunul dintre ei nu suferea de pe urma penuriei de alimente. Tatăl lui Jun-sang cumpăra de pe piața neagră cu yenii japonezi ceea ce nu putea cultiva în grădina de zarzavaturi de lângă casă. În mod neașteptat, Mi-ran mânca mai bine decât în ultimii ani, întrucât părăsise căminul colegiului pedagogic și se întorsese în casa părinților ei. În toiul crizei economice, originea „neșănătoasă” a familiei nu mai conta atât de mult. Sora cea mai mare a lui Mi-ran se măritase surprinzător de bine, deoarece frumusețea ei remarcabilă se dovedise mai importantă decât trecutul agitat al familiei. Soțul ei era în armată și-și folosisese relațiile pentru a ajuta restul familiei. Mama lui Mi-ran continua să găsească noi modalități de a câștiga bani. După încetarea furnizării de curent electric, ea n-a putut folosi congelatorul pentru înghețata din lapte de soia, dar a încercat diverse afaceri: a crescut porci, a făcut tofu și a măcinat porumb.

DUPĂ UN DECENIU, când Mi-ran însăși devenise mamă și făcea gimnastică aerobică pentru a reveni la greutatea de dinaintea nașterii, perioada aceea din viață i-a apăsât ca o piatră conștiința. Adesea se înfuria pentru ceea ce făcuse sau nu făcuse ca să-și ajute elevii. Cum a putut să mănânce atât de bine, în timp ce ei flămânzeau?

O bine-cunoscută axiomă afirmă că o moarte înseamnă o tragedie, dar că o mie de morți constituie o simplă statistică. Așa au stat lucrurile pentru Mi-ran. Ea n-a înțeles însă că indiferența aceea a fost abilitatea de a supraviețui. Pentru a rămâne în viață în anii 1990, trebuia să-ți suprimi orice impuls de a-ți împărți mâncarea. Pentru a nu-ți pierde mințile, trebuia să înveți să nu-ți mai pese de alții. Cu timpul, Mi-ran avea să învețe cum să treacă pe lângă un cadavru de pe stradă aproape fără să-l bage în seamă. Putea trece pe lângă un copil de cinci ani aflat în pragul morții, fără să se simtă obligată să-i dea o mână de ajutor. Dacă nu-și împărțea mâncarea cu eleva favorită, în niciun caz nu avea să ajute un străin.

CAPITOLUL 9

CEI BUNI MOR PRIMII

S-A SPUS CĂ OAMENII crescui în comunism nu-și pot purta singuri de grijă, fiindcă se așteaptă ca guvernul să aibă grijă de ei. Nu același lucru se poate spune însă și despre multe dintre victimele foametei din Coreea de Nord. Oamenii nu s-au îndreptat pasivi către moarte. Când sistemul de distribuire publică a alimentelor n-a mai funcționat, ei au fost siliți să apeleze la resursele cele mai profunde de creativitate pentru a se hrăni. Au născocit capcane din găleți și sfori pentru a prinde animale mici sau au întins năvoade peste balcoane ca să captureze vrăbii. S-au autoeducat în privința proprietăților nutritive ale plantelor. Au scotocit în memoria colectivă a perioadelor de foamete din trecut și au scos la iveală șiretlicurile de supraviețuire ale străbunilor. Au jupuit coaja interioară dulce a pinilor și au măcinat-o într-o pulbere fină, care putea fi folosită în locul făinii. Au pisat ghindele într-o pastă gelatinoasă ce putea fi modelată în cuburi care practic ți se topeau în gură.

Nord-coreenii au învățat să-și calce în picioare mândria și să se țină de nas. Recuperau boabe nedigerate de porumb din excrementele animalelor de la gospodăriile colective. Muncitorii din șantierele navale au conceput o tehnică prin care râcăiau fundul calelor navelor de marfă cu care fuseseră transportate alimente, apoi întindeau substanța urât mirositoare pe asfalt ca să se usuce și ex- trăgeau din ea boabe de orez și alte lucruri comestibile.

Pe plaje, se săpa în nisip după scoici și se umpleau găleți cu alge marine. În 1995, când autoritățile au ridicat garduri în lungul plajelor (sub pretextul oficial de a opri debarcarea spionilor, dar mai probabil pentru a împiedica populația să pescuiască, deoarece se dorea controlul statului asupra peștelui), nord-coreenii au mers pe stâncile nepăzite ale falezelor înalte și au cules alge, utilizând greble lungi legate laolaltă.

Nimeni nu le-a spus ce să facă - guvernul nu dorea să recunoască dimensiunile crizei alimentare -, așa că și-au purtat singuri de grijă. Femeile făceau schimb de rețete. Când macina porumb, nu arunca frunzele și cocenii, ci rășnește totul. Chiar dacă nu-i nutritiv, umple stomacul. Fierbe tăiței minimum o oră, ca să-i faci să pară mai mari. Aducă câteva fire de iarbă la supă, ca să pară că ar conține zarzavat. Macină scoarța de pin pentru prăjituri.

Toată ingeniozitatea era dedicată străngerii și producerii hranei. Te trezeai dis-de-diminează ca să-ți cauți micul dejun și imediat ce-l terminai te apucau să cauți cina. Prânzul era un lux de domeniul trecutului. În perioada prânzului, dormea pentru a-ți economisi kaloriile. Dar, în cele din urmă, n-a fost îndeajuns.

După închiderea fabricii de îmbrăcăminte, dna Song s-a zbatut, întrebându-se ce să facă. Continua să fie o bună comunistă, care detesta în mod natural orice ar fi semănat cu capitalismul. Iubitul ei mareșal Kim Ir-sen avertizase în repetate rânduri că socialiștii trebuie „să fie cu ochii în patru împotriva ideilor otrăvitoare ale capitalismului și revizionismului”. Ei îi plăcea să citeze maxima aceea.

Pe de altă parte, nimeni din familie nu mai primise salariu după decesul Marelui Conducător - nici chiar soțul ei, care era membru de partid și avea o slujbă prestigioasă la postul de radio. Chang-bo nu mai căpăta nici măcar

vinul și țiğările gratuite care reprezentau beneficiile marginale obișnuite ale jurnaliștilor. Dna Song a înțeles că sosise timpul să-și abandoneze scrupulele și să câștige bani. Dar cum?

Spiritul ei de întreprinzător era ca și inexistent. Avea cincizeci de ani și niciun fel de abilități comerciale, cu excepția manevrării abacului. Când a reflectat însă asupra acestei dificultăți împreună cu ceilalți membri ai familiei, ei i-au reamintit de talentul culinar. În trecut, în zilele când putea face rost de ingrediente, dnei Song îi plăcea să gătească, iar lui Chang-bo îi plăcea să mănânce. Repertoriul ei culinar era limitat, deoarece nord-coreenii nu aveau contact cu bucătăriile altor popoare, dar în același timp surprinzător de sofisticat pentru o țară al cărei nume este în prezent sinonimul foametei. (Realitatea este că mulți proprietari de restaurante din Coreea de Sud provin de la nordul graniței.) Bucătarii nord-coreeni sunt creativi și folosesc ingrediente naturale precum ciupercile de pini și algele marine. Orice poate fi comestibil, proaspăt și sezonier este amestecat cu orez, orz și porumb, și condimentat cu pastă de fasole roșie sau chili. Mâncarea tradițională este *naengmyon* din Phenian: tăiței reci din hrișcă serviți cu sos acru, care cunoaște nenumărate variațiuni regionale prin adăugarea de ouă fierte tari, castraveți sau pere. Dacă era prea ocupată, dna Song cumpăra tăiței de la magazin; dacă nu, îi pregătea personal. Folosind puținele ingrediente primite de la sistemul de distribuire a alimentelor, ea putea găti *twigim*, legume prăjite în rântaș, care erau crocante și ușoare. Pentru aniversarea soțului ei, prepara *deok*, o prăjitură dulce și cleioasă din orez. Știa cum să facă rachiul din porumb. Fiicele ei o lăudau că pregătea cea mai bună *kimchi* din cartier.

Familia a îmboldit-o să-și înceapă afacerea în alimentație, spunând că produsul cel mai bun ar fi fost tofu, o sursă valoroasă de proteine în vremuri dificile. Tofu se utilizează pe scară largă în bucătăria coreeană, în supe sau tocane, prăjit crocant sau marinat. Dna Song îl folosea în locul peștelui, aseasonându-l cu ulei și ardei iute. Pentru a face rost de bani ca să cumpere boabe de soia, familia a început să-și vândă bunurile. Primul a dispărut prețiosul lor televizor, modelul japonez pe care-l căpătaseră mulțumită activității tatălui lui Chang-bo în serviciul de informații în timpul Războiului Coreean.

Prepararea tofului este relativ simplă, dar necesită multă muncă. Boabele de soia sunt fierte, apoi tocate și se adaugă un agent coagulant. După aceea, la fel ca brânza, sunt stoarse printr-un tifon. Rezultă un lapte apos și cojile boabelor de soia. Dna Song s-a gândit că ar fi fost o idee bună ca, pe lângă prepararea tofului, să crească porci, pe care-i putea hrăni cu cojile respective. În spatele blocului lor se afla un șir de magazine folosite pentru depozitare. Dna Song a cumpărat purceluși de lapte din piață și i-a instalat într-o magazie, a cărei ușă a încuiat-o cu un lacăt mare.

Planul de afaceri a avut succes timp de câteva luni. Dna Song și-a transformat bucătăria micuță într-o fabrică de tofu, fierbând oale mari cu boabe de soia pe plita *ondol* din apartament. Chang-bo îi gusta rețetele și dădea aprobarea. Purceii s-au îngrășat cu cojile boabelor de soia, laptele de soia și iarba pe care dna Song le-o putea găsi diminețile, dar, treptat, a devenit tot mai dificil să obțină lemne și cărbune pentru alimentarea plitei. Curentul electric era furnizat doar câteva ore pe săptămână, iar folosirea lui era restricționată la un singur bec de 60 W, un televizor sau un aparat de radio.

Nimic de invidiat

Fără combustibil cu care să fiarbă boabele de soia, dna Song nu putea prepara tofu. Fără tofu, nu avea cu ce hrăni porcii flămânzi. Avea nevoie de multe ore ca să culegă suficientă iarbă pentru a-i satura.

— Poate c-ar fi mai bine să mâncăm noi înșine iarba, i-a spus ea în glumă lui Chang-bo. Apoi a căzut pe gânduri și a adăugat: Dacă nu-i otrăvește pe porci, nu ne va otrăvi nici pe noi.

Așa au început noua lor dietă sumbră, o decădere reală pentru un cuplu cu gusturi culinare rafinate. Dna Song pleca din centrul orașului spre nord sau spre vest, zonele care nu fuseseră încă asfaltate, purtând cu ea un coș și un cuțit de bucătărie, pentru a culege iarbă și rădăcini comestibile. Cine ajungea până la munți avea posibilitatea să găsească păduri sau alte plante atât de gustoase, încât oamenii le consumau chiar și în timpurile mai bune. Ocazional, dna Song găsea frunze putrezite de varză aruncate de vreun cultivator. Ea ducea acasă tot ce găsisese și le combina cu alimentele pe care le putea cumpăra. De obicei asta însemna mălai din cel ieftin, ca o urluială obținută din coceni și coji. Dacă nu-și putea permite mălai, cumpăra o pulbere obținută prin măcinarea scoarței interioare a pinilor, înmulțită de multe ori cu rumeguș.

Niciun fel de talent culinar nu putea ascunde gustul oribil. Femeia zdrobea și toca la nesfârșit ierburile și scoarța, pentru a le transforma într-o pastă îndeajuns de moale ca să fie digerabilă, dar care nu avea destulă consistență pentru a putea fi modelată într-o formă recognos-cibilă, ca tăiței sau prăjiturile, astfel încât să se poată amăgi că ar fi fost mâncare adevărată. Tot ce putea obține era un terci lipsit de gust și textură. Nu avea niciun fel de mirodenii, ci doar sare. Nițel usturoi sau ardei iute ar fi putut ascunde gustul groaznic, însă acestea erau prea scumpe. Uleiul nu putea fi cumpărat cu niciun preț și completa lui absență făcea foarte dificil gătitul. Odată, pe când se afla la prânz la cumnata surorii ei, dna Song a fost servită cu terci făcut din fasole și strujeni de porumb. Deși era flămândă, nu l-a putut înghiți. Strujenii erau amari și uscați și-i rămăneau în gât precum crenguțele dintr-un cuib de păsări. S-a înecat, s-a înroșit ca sfecla la față și a scuipat totul. S-a simțit extrem de rușinată.

În anul care a urmat morții lui Kim Ir-sen, unicul produs de natură animală pe care l-a mâncat au fost broaștele prinse de frații ei în zona rurală. Cumnata dnei Song le-a prăjit în sos de soia, le-a tocat în bucățele mici și le-a servit cu tăiței. Dna Song le-a declarat delicioase. Broaștele nu făceau parte în mod uzual din bucătăria coreeană și ea nu le gustase până atunci. Din păcate, avea să fie și ultima ocazie. Practic toate broaștele din Coreea de Nord au dispărut, în scurtă vreme, vâdate de localnici.

Până la jumătatea anului 1995, dna Song și soțul ei își vânduseră bunurile cele mai de preț în schimbul mâncării. După televizor, a venit rândul bicicletei japoneze uzate care constituia principalul lor mijloc de transport, apoi al mașinii de cusut cu care dna Song le făcuse îmbrăcămintea. Au vândut ceasul lui Chang-bo și un tablou oriental pe care-l primiseră cadou de nuntă. Și-au vândut majoritatea hainelor, apoi șifonierul din lemn în care le țineau. Apartamentul de două camere care părușe întotdeauna prea mic pentru familie și numeroasele ei obiecte era acum gol, cu pereții complet dezgoliți, cu excepția portretelor lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il. Nu mai rămăsese de vândut decât apartamentul în sine.

Conceptul respectiv era neobișnuit. În Coreea de Nord, nu deții proprietatea unei case, ci capeți doar dreptul de a locui acolo. Apăruse însă o piață imobiliară ilegală, astfel încât oamenii făceau schimb discret de locuințe, mituindu-i pe funcționari să închidă ochii. Dnei Song i-a fost prezentată o femeie al cărei soț era unul dintre muncitorii nord-coreeni trimiși să lucreze în depozitele de cherestea rusești și care dispunea ca atare de bani pe care să-i cheltuiască pentru un apartament mai bun.

Apartamentul dnei Song se găsea într-o poziție excelentă, în centrul orașului, un detaliu foarte important acum că troleibuzele nu mai funcționau. Dna Song și Chang-bo locuiseră acolo douăzeci de ani și aveau mulți prieteni; faptul că condusesse atâția ani *inminban* fără să-și facă dușmani era recunoașterea reală a firi ei bune. Ea și Chang-bo au convenit că nu mai aveau nevoie de atâta spațiu - erau numai ei doi și mama bărbatului. Fetele se măritaseră, iar fiul lor se mutase cu prietena mai tânără, cu care dna Song nu era de acord. Considera că era o rușine, dar cel puțin aveau o gură mai puțin de hrănit.

Apartamentul le-a adus 10.000 de woni, echivalentul a 3.000 de dolari la rata oficială de schimb. S-au mutat într-o garsonieră. Dna Song a decis că va folosi banii pentru altă afacere: comerțul cu orez.

Nimic de invidiat

Orezul este articolul principal al alimentației coreene; de fapt, același cuvânt, *bap*, înseamnă „orez” sau „masă”. După anul 1995, locuitorii din Chongjin au mai putut mânca orez doar dacă aveau bani să-l cumpere de pe piața neagră. Provincia Hamgyong de Nord era prea rece și muntoasă pentru orezării, cu excepția unui mic intrând mlăștinos de lângă Nanam. De aceea, orezul trebuia adus cu trenul sau camionul, ceea ce-i mărea prețul din cauza stării deplorabile a șoselelor și a căilor ferate. Dna Song s-a gândit să cumpere orez din sud, unde era mai ieftin, și să-l aducă cu trenul în Chongjin. Comercializarea orezului - sau a oricăror cereale principale - era ilegală (vânzarea de legume și carne era tolerată de guvern), dar pentru că toți o practicau, femeia decisese s-o facă și ea. Avea să se aleagă cu un profit mic și în același timp cu orez pentru ea și Chang-bo. Îi lăsa gura apă numai gândindu-se la asta. Din 1994 nu mai mâncaseră un castron plin cu orez. Porumbul era pe jumătate ca preț.

Dna Song a plecat la drum cu 10.000 de woni ascunși în lenjeria intimă, bine camuflați cu mai multe rânduri de haine de iarnă. A luat trenul până în provincia Pyongan de Sud și a cumpărat 200 de kilograme de orez. În dimineața de 25 noiembrie 1995 se afla în drum spre casă, până unde avea mai puțin de o zi de mers, cu sacii de orez înghesuiți sub scaunul ei. Datorită relațiilor lui Chang-bo ca jurnalist reușise să obțină o cușetă de dormit în vagonul al treilea - primele două fiind rezervate pentru oficialitățile de partid și ofițerii de armată. În asemenea momente, îi era imposibil să nu aprecieze privilegiile rangului. Trenul era lung și, de fiecare dată când lua o curbă, vagoanele din spate se zăreau într-atât cât să se vadă că toți pasagerii fără relații stăteau în picioare. Erau atât de înghesuiți, încât păreau o singură masă întunecată. Alții stăteau pe acoperișuri. La ora 8:30, dna Song a coborât din cușetă și flecărea cu ceilalți pasageri din compartimentul ei - un soldat, o femeie tânără și o bunică - despre starea proastă a șinelor. Pe tot timpul nopții, trenul se oprise și pornise, iar acum se zguduia atât de violent, încât nu și-au putut mânca micul dejun. Cuvintele le ieșeau în rafale scurte și sacadate și fiecare nouă zdruncinătură le puncta conversația, până când o zguduitură a ridicat-o pe dna Song de pe locul ei și a trântit-o violent, aparent pe podea. Zăcea pe o parte, cu obrazul stâng apăsător de ceva rece care s-a dovedit a fi rama metalică a ferestrei. Vagonul se răsturnase pe o parte.

A auzit țipete din spate. Trenul era o cușcă de metal deformat. Vagoanele ticsite din spate fuseseră aproape complet distruse, iar majoritatea pasagerilor muriseră. Cumva, vagoanele „de elită” din față scăpaseră. S-a spus că accidentul, care s-a petrecut lângă Simpo, la 240 de kilometri sud de Chongjin, s-ar fi soldat cu moartea a 700 de oameni, dar, asemenea celor mai multe accidente din Coreea de Nord, știrea n-a fost făcută publică.

Dna Song a ieșit dintre fiarele contorsionate cu o tăietură pe obraz, pielea jupuită pe picior și o durere acută în spate. Conținutul compartimentului căzuse peste ea, dar faptul că era un spațiu închis i-a salvat probabil viața. S-a întors în Chongjin la patru zile după accident. Se considerase mereu norocoasă: pentru că se născuse sub grija iubitoare a lui Kim Ir-sen, pentru că avea o familie minunată - și acum mai cu seamă, pentru că supraviețuise

accidentului. Durerile o săgetau atât de tare, încât la întoarcerea în Chongjin a trebuit să fie coborâtă pe brațe din tren, dar când și-a zărit pe peron soțul, și chiar fiul, cu care nu vorbise de câteva luni, a mulțumit din nou proniei cerești. Nu mai conta că pierduse majoritatea orezului.

Traumatismele pe care le suferise s-au dovedit mai periculoase decât crezuse. După ce i-a trecut euforia, și-a dat seama că se accidentase grav. A consultat un medic, care i-a dat sedative și a sfătuit-o să stea trei luni la pat. Ea i-a ignorat recomandarea. Cineva trebuia să procure hrană pentru familie.

ÎN TIMPUL UNEI PERIOADE DE FOAMETE, nu este neapărat obligatoriu ca oamenii să moară de inaniție. Adesea îi răpun alte boli. Malnutriția cronică afectează capacitatea corpului de a se lupta cu infecțiile, iar înfometării devin tot mai vulnerabili în fața tuberculozei și tifosului. Organismul flămând este prea slăbit pentru a mai metaboliza antibiotice, chiar dacă acestea sunt disponibile, iar boli care în condiții normale sunt tratabile devin brusc fatale. Fluctuațiile violente ale reacțiilor chimice din organism pot declanșa accidente vasculare și infarcturi. Oamenii mor, deoarece mănâncă surrogate alimentare pe care organismul nu le poate digera. Inaniția poate fi un ucigaș perfid, care se deghizează sub masca statisticilor seci ale creșterii mortalității infantile sau scăderii speranței de viață. Ea lasă în urmă doar dovezi circumstanțiale de „mortalitate excesivă” - cifre care prezintă rate ale mortalității mai mari decât cele normale într-o anumită perioadă.

Mortalitatea urmează o progresie naturală. Îi atacă întâi pe cei mai vulnerabili: copiii sub cinci ani. Aceștia fac guturai, care se transformă în pneumonie; diareea se transformă în dizenterie. Copilul moare înainte ca părinții să se gândească măcar să ceară ajutor medical. După aceea, mortalitatea își îndreaptă atenția către vârstnici, începând cu cei trecuți de șaptezeci de ani, pentru ca să coboare apoi la cei de șaizeci și de cincizeci de ani. Sigur că da, aceștia ar fi putut muri oricum, totuși atât de curând? Înfometarea ajunge după aceea la oamenii aflați în floarea vieții. Bărbații, pentru că au mai puțină grăsime corporală, mor de obicei înaintea femeilor. Cei puternici și atletici sunt mai vulnerabili, întrucât metabolismul lor arde mai multe calorii.

Există însă și o altă cruzime gratuită: moartea se abate asupra celor mai nevinovați, cei care n-ar fura niciodată mâncare, care n-ar minți, n-ar înșela, n-ar încălca legea sau n-ar trăda un prieten. Este un fenomen pe care scriitorul italian Primo Levi l-a identificat după eliberarea de la Auschwitz, când a scris că el și ceilalți supraviețuitori n-au mai dorit să se revadă după război, deoarece toți făcuseră câte ceva de care se simțeau rușinați.

Așa cum dna Song avea să remarce după un deceniu, când și-a amintit de toți cunoscuții din Chongjin care muriseră în anii aceia, „cei simpli și cu inimi bune, care făceau ce li se spunea - ei au murit primii”.

În propria ei familie, soacra a murit prima. Femeia venise să locuiască cu ei la scurt timp după căsătoria lor, în conformitate cu tradiția care-i conferă celui mai vârstnic fiu responsabilitatea de a avea grijă de părinții săi. Bineînțeles, nora este cea care poartă povara reală, așa că relația între o soție coreeană și soacra ei este frecvent încărcată de resentimente. Soacra dnei Song o criticase nemilos în primii ani ai căsniciei, mai ales după nașterea celor trei fete. S-a îmbunătățit puțin doar după nașterea nepotului, însă dna Song și-a privit cu toată seriozitatea îndatoririle filiale și s-a străduit s-o mulțumească.

Primăvara este întotdeauna anotimpul cel mai sărăcăcios în Coreea, deoarece
recolta culeasă toamna este pe terminate, iar

ogoarele abia sunt arate în vederea semănatului. Anul acela a fost mai greu pentru dna Song, care își revenea încet după accidentul feroviar petrecut cu șase luni în urmă. Soacra ei avea șaptezeci și trei de ani, o vârstă foarte înaintată ținând seama de speranța de viață nord-co-reeană, și ar fi fost ușor să-i privească cu resemnare moartea, însă dna Song nu avea nicio îndoială că bătrâna rezistentă ar mai fi trăit mulți ani, dacă ar fi fost hrănită corespunzător. Întrucât nu putea nici să muncească, nici să urce pe munți, dna Song pune în fierurile ei orice ierburi și buruieni putea găsi în preajma casei. Soacra a ajuns numai piele și os, cu semnele clare ale pelagrei în jurul ochilor. În luna mai 1996, a căzut la pat cu crampe stomacale violente și dizenterie. A murit după câteva zile.

Dna Song își dezamăgise crunt familia după standardele coreene. Disperarea ei la moartea soacrei a fost amplificată de campania de propagandă din toamna aceea, care-i îndemna pe toți cetățenii să trudească și mai susținut când timpurile erau grele. Afișele arătau un bărbat cu o portavoce, care-i îboldea pe oameni să „pășească cu elan în noul secol în spiritul victoriei din Marșul Neobosit”, urmat de un soldat cu cască, un miner cu un târnăcop, un intelectual cu ochelari, care ținea în mână un proiect, o țărană cu basma și un general care purta un drapel roșu. Serviciul oficial de știri anunța că până și Kim Jong-il consuma mâncăruri simple, pe bază de cartofi.

Deoarece rămăseseră doar ei doi, dna Song și Chang-bo au decis să se mute din nou, într-un locuință și mai mică. Aceasta semăna mai mult cu o bojdeucă, cu podea din beton goală și pereții din ipsos atât de fragili, încât dna Song nici măcar n-a putut atârna portretele obligatorii ale tatălui și fiului. Ea le-a învelit cu grijă și le-a pus într-un colț. Soții rămăseseră cu puține bunuri. Vânduseră toate cărțile lui Chang-bo, cu excepția operelor lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il, a căror comercializare era interzisă. Femeia și-a vândut dragele ei recipiente pentru *kimchi*. Rămăseseră cu strictul necesar: două perechi de bețișoare pentru mâncat, două linguri, câteva castroane și tigăi.

Chang-bo părăsise postul de radio al provinciei și avea o slujbă nouă, la radiodifuziunea feroviară. Căile ferate nu aveau însă bani pentru salarii și i-au oferit doar promisiunea că se va bucura de prioritate la următoarea distribuie a alimentelor. Dar alimentele nu mai soseau. În câteva luni, dna Song și soțul ei au terminat banii

Nimic de invidiat

obținuți prin vânzarea ultimului lor apartament. Fata cea mai mare, Oak-hee, le aducea ocazional câte un sac de porumb de acasă, însă trebuia să fie precaută pentru a nu fi prinsă de soțul ei irascibil, care o bătea fiindcă „fura mâncarea”. Familia lui avea bani, dar el nu intenționa să-i împartă cu socrii.

Dna Song tot nu se putea aventura în munți, așa că se scula și mai devreme, mai întâi la ora 6:00, apoi la ora 5:00, în speranța de a găsi lăstari de buruieni crescuți peste noapte, care puteau fi mai fragezi și mai ușor de digerat. Gătea buruienile și scoarța de copac până ce deveneau moi, adăuga sare, pentru a obține un păsat, apoi adăuga câteva lingurițe de mălai.

Femeia nu se simțea atât flămândă, cât secătuită. După ce termina de mâncat, lingura îi cădea din mână, zăngănind, în farfuria metalică. Se năruia grămadă pe podea, fără să se mai sinchisească să-și schimbe hainele, și cădea într-un somn profund până când instinctul de supraviețuire o anunța cumva că, deși era încă întuneric, trebuia să pornească din nou în căutarea hranei. Își pierduse voința de a face orice altceva. Încetase să-și mai pieptene părul cârlionțat de care altădată era atât de mândră și nu se mai obosea să-și spele hainele. Slăbise într-atât, încât unica pereche de pantaloni pe care o avea îi luneca întruna de pe șolduri. Avea senzația că era deja moartă și că plutea deasupra corpului lipsit de suflet.

Chang-bo era însă cel care avea probleme grave de sănătate. Fusese un nord-coreean neobișnuit de voinic, cântărind 90 de kilograme în floarea vârstei. Era atât de gras, încât, cu ani în urmă, medicul îl sfătuisese să se apuce de fumat ca modalitate de a slăbi. Acum, pântecul lui proeminent de care fusese atât de mândru - grăsimea era un fel de simbol al statutului în Coreea de Nord - se transformase într-un sac gol. Pielea îi devenise solzoasă, ca și cum ar fi suferit de o eczemă cronică. Gușile îi atârnavă și vorbea împleticit. Dna Song l-a dus la Spitalul Conducerii Căilor Ferate și medicii au diagnosticat un accident vascular ușor. După aceea, lui Chang-bo i-a fost tot mai greu să lucreze. Nu se putea concentra. Se plângea de încrețșarea vederii. Nu mai putea ridica stiloul cu care obișnuia să scrie.

A căzut la pat, mai precis pe cuverturile matlasate de pe podea, care erau tot ce le mai rămăsese. Picioarele i s-au umflat enorm și dna Song a înțeles că erau edeme - inaniția cauza retenția lichidelor. Vorbea întruna despre mâncare. Povestea despre supele de tofu pe

care mama lui i le făcea în copilărie și despre o mâncare delicioasă din crab înăbușit cu ghimbir, pe care soția lui i-o gătisese când erau proaspăt căsătoriți. Avea capacitatea incredibilă de a-și aminti detaliile unor mâncăruri pe care ea le preparase cu decenii în urmă. Devenea sentimental, chiar romantic, când vorbea despre mesele pe care le luaseră împreună. O prindea de mână, iar ochii i se umezeau și se încrețșau de amintiri.

— Haide, scumpo! Să mergem la un restaurant bun și să comandăm o sticlă de vin de calitate, i-a spus el într-o dimineată după ce se treziseră.

Nu mai mâncaseră de trei zile. Dna Song și-a privit îngrijorată soțul, temându-se că halucina.

A ieșit în fugă pe ușă, îndreptându-se grăbită spre piață, dând uitării durerile de spate. Era decisă să fure, să cerșească - orice ar fi fost necesar - pentru a face rost de mâncare pentru soțul ei. Și-a zărit sora mai mare, care

vindea tăiței. Sora ei n-o ducea deloc bine - pielea îi era solzoasă ca a lui Chang-bo din cauza malnutriției -, așa că dna Song nu-i ceruse niciodată ajutorul, dar acum era disperată și, bineînțeles, sora n-a putut-o refuza.

— O să ți-i plătesc, a promis dna Song și a fugit înapoi spre casă, încărcată de adrenalină.

Chang-bo era ghemuit pe o parte sub pătură. Dna Song l-a strigat. Când bărbatul nu i-a răspuns, a vrut să-l întoarcă cu fața în sus. Nu era dificil s-o facă acum, când el slăbise atât de mult, dar brațele și picioarele lui erau deja țepene și au împiedicat-o.

Dna Song a început să-l lovească cu pumnii în piept, străduin- du-se să-i maseze inima, și a țipat după ajutor, dar a înțeles că era prea târziu.

DUPĂ MOARTEA LUI CHANG-BO, fiul lor, Nam-oak, a venit să locuiască cu dna Song. Relațiile dintre ei se răciseră după ce tânărul se mutase la prietena lui mai vârstnică. De fapt, relația dnei Song cu unicul ei fiu fusese mai degrabă încordată încă din adolescența lui. Nu pentru că băiatul ar fi fost un rebel, ci pentru că ea nu reușea să-i străpungă tăcerea. Acum însă, confruntată cu o asemenea tragedie, concubinajul lui cu o femeie mai în vârstă părea neînsemnat. Și adevărul era că aveau nevoie unul de celălalt. Dna Song era singură.

Familia prietenei lui Nam-oak o ducea și mai rău decât familia lui Nam-oak și nu avea absolut nimic de mâncare în casă.

Nam-oak își petrecuse toată tinerețea antrenându-se pentru a deveni boxer, dar condițiile erau atât de vitrege în școala sportivă, încât într-o iarnă s-a întors acasă cu o ureche degerată. S-a întors în Chongjin și a obținut o slujbă la gară, prin intermediul relațiilor de familie, care datau din timpul Războiului Coreean, când tatăl dnei Song fusese ucis în bombardamentele americanilor. La fel ca în cazul tatălui său, Conducerea Căilor Ferate nu i-a putut plăti salariul, dar a promis că va avea prioritate la reluarea sistemului de distribuire a alimentelor.

Fiul dnei Song era un tânăr voinic și puternic, imaginea leită a tatălui său, dar mai athletic, mai musculos și mai înalt, măsurând 1,75 m înălțime. Organismul lui avea nevoie de mult „combustibil” pentru a supraviețui. La început, i-a dispărut grăsimea corporală, astfel că arăta subțire și fibros ca un maratonist, dar în cele din urmă s-au topit și mușchii, iar tânărul a căpătat aspectul unui cadavru. **Nimic de invidiat** în iarna geroasă din 1997-1998, când temperaturile au coborât mult sub 0°C, s-a ales cu o răceală care a evoluat în pneumonie. Deși slăbise enorm, Nam-oak era prea greu pentru ca dna Song să-l poată transporta la spital - ambulanțele nu mai funcționau -, așa că s-a dus ea însăși acolo și a explicat despre ce era vorba. Un medic i-a scris o rețetă pentru penicilină, însă aceasta costa 50 de woni - cât un kilogram de grâu.

A ales să cumpere grâul.

Nam-oak a murit în martie 1998, singur în cocioabă. Dna Song era la piață, căutând să cerșească ori să fure mâncare. Tânărul a fost îngropat pe o colină deasupra orașului, lângă tatăl său, suficient de aproape încât să fie vizibil din casa mamei. Conducerea Căilor Ferate a izbutit să-i asigure un coșciug, așa cum făcuse și pentru Chang-bo.

ÎN 1998, S-A ESTIMAT CĂ din cauza foametei au murit între 600.000 și 2 milioane de nord-coreeni, adică aproximativ 2% din populație. Este posibil ca în Chongjin, unde distribuția alimentelor a fost întreruptă mai devreme decât în restul Coreei de Nord, rata deceselor să fi ajuns la 20%. Sunt imposibil de precizat cifre exacte, fiindcă spitalele nord-coreene nu puteau raporta inaniția drept cauză a deceselor.

Între anii 1996 și 2005, Coreea de Nord avea să primească ajutoare alimentare în valoare de 2,4 miliarde de dolari, dintre care multe au provenit din Statele Unite. Deși a acceptat alimentele, regimul nord-coreean nu i-a primit însă și pe străinii care le însoțeau. Inițial, organizațiile internaționale care doreau să ofere ajutor au fost restricționate în Phenian și în alte locuri alese și „cosmetizate” cu grijă. Când străinilor li se îngăduia să iasă din birourile și hotelurile lor, nord-coreenii zdrențăroși erau siliți să rămână în case; în timpul vizitelor în școli și orfelinate, puteau fi văzuți doar cetățeni bine îmbrăcați și hrăniți. Guvernul solicita mai multe ajutoare și în același timp îi ascundea pe cei care aveau cu adevărat nevoie de ele. Personalului din cadrul organizațiilor umanitare care locuia în Phenian nu i se permitea nici măcar să studieze limba coreeană.

În anul 1997, câțiva oficiali din aceste organizații au primit permisiunea de a intra în Chongjin, dar cu restricții mult mai mari decât cele valabile în Phenian. O membră a organizației franceze Action Contre la Faim („Acțiune împotriva foametei”) a scris în jurnalul personal că nu i se îngăduise să părăsească hotelul Chonmason din apropierea portului Chongjin, sub pretextul de a nu fi lovită de vreun automobil. Organizația avea să se retragă la scurt timp după aceea din Coreea de Nord, afirmând că nu putea verifica dacă ajutoarele ajungeau la persoanele cărora le erau destinate. Medecins Sans Frontieres s-a retras de asemenea din țară. În 1998, vapoare mari încărcate cu cereale provenite de la Programul Alimentar Mondial ONU andocau în portul Chongjin, de unde ajutoarele erau încărcate în camioane militare care dispăreau. O parte din alimente a ajuns la orfelinate și grădinițe, însă majoritatea au sfârșit în depozitele armatei sau au fost vândute pe piața neagră. ONU a acționat aproape un deceniu în Coreea de Nord înainte de a izbuti să pună la punct un sistem de monitorizare satisfăcător. La sfârșitul anului 1998, vârful crizei alimentare trecuse, nu neapărat pentru că s-ar fi îmbunătățit ceva, ci, așa cum a ghicit ulterior dna Song, fiindcă erau mai puține guri de hrănit.

— Toți care urmau să moară în viitorul apropiat muriseră deja.

CAPITOLUL 10 NEVOIA TE ÎNVAȚĂ

DNA SONG N-A PARTICIPAT la înmormântarea fiului ei. Durerea, foamea și stresul acumulat în ultimii ani îi afectaseră atât corpul, cât și mintea. I-a fost imposibil să se întoarcă în coșmelia în care-i murise băiatul.

— L-am lăsat să moară singur, l-am părăsit, gema ea întruna.

A refuzat să mănânce. A răstăcit pe străzi, până s-a prăbușit.

Fiicele ei au plecat s-o caute și au găsit-o zăcând în buruienile de lângă casa lor, pradă delirului cauzat de foame și hipotermie. Era sfârșitul lunii martie, însă temperaturile din timpul nopții erau suficient de coborâte pentru a omorî o persoană malnutrită. Fetele au fost șocate de aspectul mamei lor. Dna Song fusese mândră de părul ei des și cârlionțat; acum era încâlcit și murdar. Hainele îi erau pline de noroi uscat. Au transportat-o la casa fiicei mijlocii, au dezbrăcat-o și au îmbăiat-o ca pe un copil. La cincizeci și doi de ani, dna Song era de altfel atât de slabă, încât avea aproape aceeași greutate ca fiul de opt ani al lui Oak-hee. Fiicele au pus bani laolaltă și i-au cumpărat o pungă de tăiței. După cincisprezece zile în care a consumat hrană adecvată, dna Song a redevenit îndeajuns de coerentă pentru a-și aminti cu exactitate ce se întâmplase și pentru a recădea în depresia cauzată de pierderile suferite.

Trei morți în trei ani consecutivi - soacra în 1996, soțul în 1997 și fiul în 1998. Dna Song pierduse totul, inclusiv pe iubitul ei Mareșal, a cărui dispariție continua s-o deplângă la fșl de mult ca pe cele ale soțului și fiului.

În cele din urmă, și-a adunat curajul pentru a se întoarce acasă, în cocioaba pe care o considera locul crimei; ea singură era responsabilă pentru toate decesele din familie. Pe când mergea, a ridicat ochii spre dealurile sterpe și a văzut stâlpii simpli din lemn care marcau mormintele recente; al doilea ei ginere le făcuse pentru Chang-bo și Nam-oak, care erau îngropați acolo. Când a ajuns acasă, a găsit ușa întredeschisă, înainte de a pleca, o bătuse în cuie, deoarece nu avea lacăt, dar cineva o forțase. A deschis ușa și a vârat capul înăuntru, pentru a se asigura

147

că nu pândea nimeni. Cocioaba era goală. Niciun om. Niciun obiect. Oala de aluminiu plină de urme de lovituri pe care o folosea la pregătirea păsutului, cas-troanele metalice ieftine în care îl mâncau, perechea de bețișoare, pătura în care fusese învelit fiul ei când murise - toate dispăruseră. Hoțul luase până și geamurile din tablourile lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il, lăsând însă portretele.

Dna Song a plecat fără să se mai sinchisească să închidă ușa. Nu mai exista nimic care să-i poată fi luat, doar propria ei viață, care oricum nu mai conta prea mult. Nu putea să înțeleagă de ce mai trăia. S-a gândit să meargă și să nu se mai oprească, până se va prăbuși în iarbă. Dorea să zacă întinsă și să moară. Dar, cumva, nu s-a întâmplat așa, ci a început altă afacere.

FOAMETEA A AVUT ȘI un efect colateral interesant. Un spirit nou de întreprinzători s-a născut tocmai când situația generală atinsese pragul cel mai de jos și morții se numărau cu sutele de mii. Prăbușirea sistemului socialist de distribuie a alimentelor a oferit o oportunitate pentru afacerile private. Nu toți cetățenii puteau merge în munți pentru a culege frunze și fructe de pădure și pentru a jupui coaja pinilor; oamenii trebuiau să-și cumpere hrana de

unde va și cineva trebuia să le-o furnizeze. Nord-coreenii aveau nevoie de vânzători de pește, de măcelari, de brutari care să umple vidul lăsat de falimentul sistemului public.

Toate acestea erau ilegale. Kim Jong-il adoptase o poziție și mai dură decât tatăl său împotriva afacerilor private. „Într-o societate socialistă, problema hranei trebuie soluționată tot în mod socialist. A le spune oamenilor să-și rezolve problema hranei pe cont propriu creează egoism”, a afirmat el într-un discurs ținut în decembrie 1996, unul dintre puținele în care a recunoscut criza alimentară. Cu excepția zarzavaturilor și legumelor crescute pe lângă casă, produsele alimentare nu puteau fi vândute în piață. Era strict interzisă vinderea orezului sau a altor cereale; nord-coreenii considerau că așa ceva era ilegal și imoral, un pumnal răsucit în inima ideologiei comuniste. Orice inițiativă privată era încadrată în rubrica „infrafracțiuni economice”, iar pedepsele puteau include internarea în lagărele de muncă, iar dm a adăuga și acuzația de corupție, se putea ajunge chiar la cxcuțlr

Nimic de invidiat

Pe de altă parte, însă, moartea reprezenta o certitudine pentru cei care nu vedeau inițiativă privată. Pentru a supraviețui, un om are nevoie în medie de minimum 500 de calorii pe zi; cineva care subzistă cu o dietă alcătuită din ce culege sau dezgroapă din păduri nu va supraviețui mai mult de trei luni. Iminența morții a insuflat curajul necesar unor capitaliști șovăitori ca dna Song.

După dezastrul cu comerțul de orez, femeia a înțeles că trebuia să se limiteze la afacerile cele mai simple, care nu necesitau călătorii sau investiții inițiale importante. Talentul pe care-l putea valorifica, și de altfel unicul, era gătitul. Însă gătitul devenea tot mai dificil, pe măsură ce lemnele de foc se împuținau. Verdele pădurilor dispăruse de pe dealurile din apropiere, înlocuit de pământul argilos, iar copacii deveniseră tot mai îndepărtați și inaccesibili.

După ce a reflectat îndelung, dna Song a ajuns la concluzia că viitorul ei stătea în biscuiți. Biscuiții trebuiau să stea în cuptor numai zece minute; cu un mănunchi de vreascuri putea coace patru-cinci tăvi. Erau mai ușor de produs decât pâinea și constituiau o hrană rapidă pentru oamenii flămânzi aflați pe drum.

Dnei Song i s-a alăturat în această afacere fiica ei cea mai mică, Yong-hee, recent divorțată; căsnicia ei se încheiase după numai trei luni, când descoperise că soțul avea patima jocurilor de noroc. Yong-hee a împrumutat bani, a cumpărat resturi metalice, apoi a găsit un sudor fără slujbă care lucrase în laminor și care ia fabricat un cuptor. Era practic o cutie împărțită în două: cărbunele ardea în compartimentul inferior și biscuiții se coceau în compartimentul superior. Sudorul i-a confecționat și o tavă. Dna Song și Yong-hee au mers prin piețele orașului și s-au uitat la alți vânzători. Multe femei avuseseră aceeași idee, și dna Song a lucrat o vreme pentru una dintre ele, ca să privească și să învețe. A cumpărat mostre de la alte vânzătoare, pentru a le gusta și compara. Când găsea câte una care îi plăcea, încerca să reproducă rețeta.

Debutul lor a fost jalnic. Primele serii de biscuiți nu s-ar fi putut vinde nici chiar nord-coreenilor disperați. Dna Song și fiica ei i-au mâncat chiar ele, ca să nu risipească ingredientele prețioase, iar mama a concluzionat că trebuia să folosească mai mult zahăr și drojdie. A introdus de asemenea și lapte în rețetă, obținând o hrană de tip snack, nu foarte dulce și ușor de digerat.

149

Dna Song se scula dimineață la ora 5:00 pentru a coace biscuiții. Concurența era dură, și produsele trebuiau să fie proaspete. Nu avea cărucior și nici măcar o cutie din care să vândă, așa că punea biscuiții într-un lighean din plastic pe care-1 purta legat pe spate ca pe un prunc, până ajungea pe o stradă principală cu mulți pietoni și fără prea multe rivale. Obişnuia să se învârtă în jurul piețelor și în fața gării. Spinarea o durea în continuare, și se așeza cu greutate turcește pe pământ, ținând biscuiții pe genunchi.

Durerile cauzate de accident n-o slăbiseră, dar se adresa trecătorilor cu același entuziasm pe care-l demonstrase ca șefă a *inminban* pentru a-și determina vecinii să recicleze gunoaiele și să colecteze excrementele de peste noapte pentru binele patriei.

— *Gwaja sassayo!* (în coreeană, cuvintele aveau un ritm melodic, săltat.) Cumpărați biscuiți!

Dna Song era o vânzătoare înăscută. Oamenii erau atrași de căldura ei; dacă intenționau să cumpere biscuiți, preferau s-o facă de la ea decât de la una dintre alte zeci de vânzătoare care ofereau același produs. La sfârșitul unei zile de muncă de paisprezece ore, avea aproximativ 100 de woni (50 de cenți) în buzunar și câteva pungi de alte produse, uneori ardei sau câteva bucăți de cărbune, pe care le lua în schimbul biscuiților. Era îndeajuns ca să cumpere alimente pentru cină și ingrediente pentru următorul lot de biscuiți. Ajungea acasă epuizată și adormea imediat, iar după câteva ore se trezea și lua totul de la început. Atâta doar că acum nu se mai culca flămândă.

MII DE FEMEI DE VÂRSTĂ MIJLOCIE procedau la fel ca dna Song. Erau propriile lor angajate. Nu aveau ateliere sau magazine; nu îndrăzneau să ridice chioșcurile care au fost atât de omniprezente în Rusia în timpul perestroikăi. Despre afaceri nu știau nimic altceva decât ceea ce fuseseră învățate: toate inițiativele private erau egoiste, însă din foame și disperare, ele reinventau conceptul unei economii de piață liberă, care necesita *dezvățarea* unei vieți de propagandă. Ele au înțeles valoarea trocului și a negocierilor; tinerii mai rezistenți puteau

merge în munții îndepărtați de unde aduceau vreascurile la care dna Song nu putea ajunge și pe care le schimbau pentru biscuiții ei. Dacă aveai o scară, puteai colecta sârmă de cupru din rețeaua electrică (nu mai exista pericolul electrocutării), pe care să o vinzi pentru mâncare. Dacă aveai cheia unei fabrici abandonate, puteai să demontezi mașinăriile, geamurile și podelele cărora să le dai alte întrebuințări.

Indiferent dacă era vorba despre o tavă pentru cuptor sau despre o roabă, acestea trebuiau confecționate individual, manual, fiindcă practic nu mai funcționa nicio fabrică. Femeile tăiau bucăți din prelate, topeau bucăți de cauciuc abandonate și croiau pantofi grosolani. Din anvelope vechi, uși din lemn și sârme se făceau cărucioare pentru transportul produselor.

Oamenii se educă singuri. Un miner lipsit de educație a descoperit o carte despre medicina orientală și a studiat-o pentru a recunoaște plante medicinale care puteau fi găsite în munții din jurul localității Chongjin. A învățat să le identifice la fel de bine ca un medic, dar, spre deosebire de un medic, avea avantajul că putea ajunge în zonele îndepărtate deoarece era obișnuit cu activitățile fizice.

Și medicii au născocit alte modalități de a face rost de bani. Nu aveau medicamente, însă puteau efectua operații simple la spital sau acasă. Cele mai lucrative erau avorturile, care erau practic ilegale fără permisiune specială, dar reprezentau totuși o formă obișnuită de control al nașterilor. Deși numărul sarcinilor se redusese - foamea afecta atât libidoul, cât și fertilitatea -, familiile nu doreau copii pe care nu-și puteau permite să-i hrănească. Când Oak-hee își dusesese o prietenă să avorteze cu ani în urmă, o costase 400 de woni, echivalentul a 8 kilograme de orez, dar acum prețul putea fi doar o găleată de cărbuni.

Kim Ji-eun nu fusese inițiată în chirurgie. Ea a supraviețuit cu stiloul, scriind scutiri medicale, prin care pacienților li se recomanda să stea acasă pentru diverse probleme de sănătate. În Coreea de Nord, absențele nemotivate de la serviciu puteau fi pedepsite prin treizeci de zile de internare într-un centru de detenție, în ciuda faptului că slujbele nu mai asigurau salarii. Pe de altă parte, oamenii aveau nevoie de timp liber pentru a căuta mâncare și combustibil. În schimbul scutirilor, ei îi dădeau dr. Kim mici cadouri sub formă de alimente pe care le găsiseră în ziua respectivă. Ea se simțea stânjenită de fiecare dată când scria scutirile false, care încălcau toate jurămintele pe care le făcuse pentru profesiunea și țara ei, dar știa că-și ajuta pacienții și pe ea însăși să supraviețuiască.

Inventiva mamă a lui Mi-ran a descoperit o altă afacere care prospera pe seama greutăților epocii. Prin relațiile fiicei mai mari, a obținut autorizația de a pune în funcțiune o moară. Spre deosebire de afacerile anterioare, cu înghețata și cu tofu, care eșuaseră după întreruperea distribuției curentului electric, moara era una tradițională, cu operare manuală. Soțul ei, care construise grinzi în interiorul minelor, a realizat un adăpost din lemn pentru moară, iar pentru ridicarea acoperișului au recurs la ajutorul vecinilor. A venit să-i ajute chiar și Jun-sang, care întâmplător se afla acasă, în vacanță. După ce moara a fost terminată, oamenii au venit de pe o rază de câțiva kilometri din jur, aducând saci cu porumb. Pentru ei era mai ieftin să cumpere porumbul cu totul și apoi să decidă cât de multe boabe să macine, dacă să includă și tulpinile, pănușile și cocenii - sau chiar dacă să adauge și niște rumeguș. Amestecul era indigest dacă nu era fin măcinat, astfel încât morile reprezentau o afacere importantă.

DACĂ NU AVEAI NIMIC de vândut, te vindeai pe tine însuși.

151

Deși Kim Ir-sen închisese casele *kisaeng*, prostituția nu fusese complet eliminată, dar se desfășura foarte discret, prin aranjamente private în casele oamenilor. Foametea nu numai că a readus prostituția pe străzi, dar a adus și o nouă clasă de prostituate - adesea tinere măritate, care erau disperate să facă rost de mâncare pentru copiii lor. De cele mai multe ori nu cereau ca plată decât o pungă cu tăiței sau câțiva cartofi dulci. Locul de întâlnire era piața din fața gării principale din Chongjin. Ținând seama de perioadele lungi de așteptare a unui tren, în mod invariabil în piață se aflau sute de oameni. Femeile treceau prin mulțime, ca și cum ar fi fost animatoare la o petrecere. Hainele le erau spălăcite și modeste, fiindcă Poliția Standardelor Publice ar fi arestat orice femeie care purta fustă prea scurtă, cămașă prea decoltată sau strânsă pe talie, blugi mulați pe picior sau care afișa bijuterii, așa încât prostituatele își semnalau intenția prin rujul roșu și privirile ademenitoare adresate bărbaților.

Oak-hee locuia chiar vizavi de gară, unde lucra soțul ei, și de câte ori vedea prostituatele își pleca ochii stânjenită, împotrivindu-se impulsului de a se holba. Exista totuși o femeie care-i atrăsese privirile și care, uneori, îi arunca un zâmbet scurt. Părea ceva mai bine îmbrăcată decât celelalte, mai sigură pe sine și cumva mai profesionistă.

Într-o zi, pe când ieșea din bloc, Oak-hee a văzut-o femeia aceea la numai câțiva metri de ușă, aproape ca și cum ar fi așteptat-o.

— Ascultă-mă, surioară, i s-a adresat ea cu familiaritate. Fratele meu tocmai s-a întors în oraș și avem de discutat ceva între patru ochi. Crezi că ne-ai putea închiria o cameră?

A arătat după aceea din cap spre un bărbat care se foia de pe un picior pe celălalt în spatele ei, ferindu-și ochii. Oak-hee detesta relațiile sexuale extracon- jugale, dar în același timp putea să recunoască o afacere bună. Soțul ei era la muncă. Copiii erau la școală. Prostituata îi plătea 50 de woni pentru a-i închiria o oră camera. După aceea i-a devenit o clientă regulată și nu numai că plătea camera, ci aducea și bomboane pentru copiii lui Oak-hee.

Desigur, totul era ilegal, dar, pe de altă parte, multe erau ilegale la acea vreme. Era un delict să accepți remunerație pentru orice fel de servicii - indiferent dacă era vorba despre sex sau despre repararea bicicletei. Dar cui îi mai păsa? Toți aveau nevoie de o șmecherie pentru a supraviețui.

Nimic de invidiat

MAJORITATEA AFACERILOR se derulau în vechile piețe țărănești. Chiar și în zilele de glorie ale comunismului, Kim Ir-sen acceptase cu jumătate de gură funcționarea piețelor respective, cu condiția ca oamenii să vândă numai produse pe care le cultivau în jurul casei, în „grădinile de bucătărie”. Când copiii ei erau mici, dna Song obișnuia să meargă la un lot gol de lângă blocul ei pentru a cumpăra ouă, care, dacă avea bani, reprezentau o delicată nutritivă pentru micul dejun, în funcție de anotimp, putea găsi ardei iuți uscați la soare, pește uscat sau varză. Oamenii aduceau frecvent haine vechi, încălțăminte și veselă, dar era interzisă vânzarea oricăror obiecte recent fabricate, care puteau fi achiziționate numai din magazinele de stat.

În anii 1990, în timp ce gheara foametei se încleșta tot mai tare în jurul orașului Chongjin, în mod surprinzător în piețe au apărut mai multe produse. Se vindeau verze, ridichi, salate, roșii, arpagic și cartofi. Zarzavaturile proveneau din grădini secrete ce presărau munții din regiunea rurală. Țăranii descoperiseră că șansa lor de supraviețuire era să-și sape propriile loturi pe pante, chiar și pe acelea care în trecut fuseseră considerate prea abrupte pentru a fi cultivate. Grădinile

private erau îngrijite cu atenție, având zarzavaturile înșiruite perfect regulat ca tastele de pe claviatura unei mașini de scris, fasolea și dovleceii legate de pari și spaliere, în timp ce gospodăriile colective erau neglijate și pe alocuri părăginite.

În mod neașteptat a început să apară și orezul, în cantități mari, în saci mari din pânză groasă de câte 40 de kilograme, pe care erau imprimate litere latine (ONU, PAM¹⁵³UE), simbolul ramurilor de măsline încrucișate al ONU și steagul SUA, pe care toți nord-coreenii îl recunoșteau din afișele de propagandă în care era prezentat în mod invariabil picurând de sânge sau străpuns de baionete.

De ce se afla orezul în saci cu steagul celui mai detestat inamic al Coreei de Nord? Cineva i-a spus dnei Song că armata nord-coreeană îl capturase de la americanii războinici. Într-o zi, femeia a văzut un convoi de camioane care ieșeau din port încărcate cu saci asemănători. Deși camioanele aveau plăcuțe de înmatriculare civile, ea știa că aparțineau armatei - nimeni nu dispunea de benzină - și a dedus astfel că erau ajutoare umanitare pe care militarii le vindeau pe piață pentru a obține profit.

Indiferent de proveniența sa, locuitorii din Chongjin erau fericiți să vadă orezul alb, care nu mai existase de mulți ani la centrele de distribuție.

De fiecare dată când mergea la piață, dna Song vedea altceva care o uluia. Piersici. Struguri. Banane. Nu mai ținea minte când văzuse ultima dată o banană, poate cu douăzeci de ani în urmă, când Chang-bo adusese câteva acasă ca delicată pentru copii. Într-o zi, a văzut portocale, portocale adevărate! Dna Song nu gustase în viața ei o portocală și a recunoscut-o doar din fotografii. În altă zi, a văzut un fruct galben-marونی, cu țepi verzi care creșteau în partea de sus.

— Ce este aia? a întrebat ea o prietenă, care i-a spus că era un ananas.

Pentru prima dată, în piețe existau bunuri gospodărești atât de ieftine, încât până și nord-coreenii le puteau cumpăra. Rezultatele reformelor economice inițiate de Deng Xiao-ping în anii 1970 și 1980 se infiltrau în Coreea de Nord. Din China soseau hârtie de scris, pixuri

Nimic de invidiat

și creioane, șampoane aromate, perii pentru păr, unghiere, lame de ras, baterii, brichete, umbrele, mașinuțe de jucărie și ciorapi. Trecuse atâta timp de când Coreea de Nord nu mai fabricase nimic, încât banalul devenise extraordinar.

Îmbrăcămintea era și ea o revelație, practic o invazie de culori extraterestre, provenite parcă din altă lume. Roz, galben, corai și turcoaz - culori la fel de atrăgătoare ca și fructele tropicale aflate acum pe piață, pe țesături mai moi și mai strălucitoare decât orice fusese produs vreodată în Coreea de Nord. Ocazional, în piață apăreau și haine de calitate superioară, cu etichetele rupte. Vânzătorii

șușoteau că proveneau din *areh dongae*, „satul de jos”, un eufemism pentru Coreea de Sud. Pentru hainele din statul inamic se plătea mai mult.

De fiecare dată când dna Song ajungea la piață, i se părea tot mai mare. De acum nu mai erau doar bătrânele care stăteau pe vine în fața prelatelor întinse pe pământ, ci sute de vânzători care-și expuneau marfa pe lăzi din lemn sau pe cărucioare. Vânzătorii aduceau mese, vitrine închise și umbrele pentru a feri produsele de soare.

Cea mai mare piață din Chongjin a apărut într-o fostă zonă industrială de lângă râul Sunam, care trecea prin centrul orașului și se vărsa în mare în apropierea portului. În spatele ruinelor jalnice ale Fabricii de Țesături Sintetice, piața Sunam avea să devină până la urmă cel mai mare tâlcioac din Coreea de Nord. Era organizat după modelul tâlciocurilor din Asia: câteva rânduri de tarabe erau dedicate alimentelor, iar altele articolelor de menaj, oalelor și tigăilor, produselor cosmetice, încălțăminte și îmbrăcăminte. Abia în anul 2002 Kim Jong-il a legalizat, cu întârziere, tâlciocurile. Autoritățile din Chongjin le recunoscuseră însă existența de facto cu mult înainte și începuseră să le reglementeze. Conducerile piețelor încasau de la vânzători o chirie zilnică de 70 de woni, aproximativ prețul unui kilogram de orez. Vânzătorii care nu-și puteau permite chiria se instalau în exteriorul gardurilor tâlciocului, astfel că acesta s-a întins întruna, revărsându-se pe malurile râului. Afacerea cu biscuiți a dnei Song nu s-a ridicat niciodată la nivelul care i-ar fi permis să aibă propria ei tarabă; în plus, nu dorea să plătească chirie. A devenit însă parte dintr-o comunitate de vânzători care își desfășurau activitatea în jurul unui tâlcioac din Songpyeon, un district aflat în vestul portului, unde femeia s-a mutat după ce câștigase ceva bani.

⁵ Programul Alimentar Mondial, (n.trad.)

Talciorurile reprezentau un magnet pentru multe alte îndeletniciri. În exteriorul pieței Sunam, de-a lungul unui zid văruit și acoperit de nalbe, se întindea un șir de cărucioare grosolane din lemn. Proprietarii lor dormeau de obicei chiar pe ele, așteptând clienți care voiau să-și transporte mărfurile. În Chongjin nu existau taxiuri, nici măcar ricșele sau triciclurile pentru pasageri din China (guvernul nord-coreean le considera înjositoare), însă oamenii decisese să umple un vid, oferindu-se ei înșiși ca hamali. Coafeze și frizeri pregătiți de Biroul Utilităților, instituția de stat care trebuia să asigure toate serviciile pentru populație, înființaseră centre mobile pentru tuns și coafat. Nu aveau nevoie decât de o pereche de foarfeci și de o oglindă. Ei lucrau în apropierea pieței de alimente și se certau adesea cu vânzătorii, cărora nu le plăcea ca firele de păr să fie purtate de vânt peste produsele lor. Frizerii tundeau rapid, asigurându-se cu un ochi să nu ciupească din greșeală urechea clientului și privind cu celălalt după polițiștii care le-ar fi confiscat echipamentul dacă-i prindeau efectuând activități private. Era totuși o afacere lucrativă. Femei care nu mai mâncaseră nimic de câteva zile erau dispuse să-și lase ultimul won pentru a se coafa permanent.

Într-o piață de lângă calea ferată, fusese înființat un restaurant improvizat, cu mese din scânduri așezate pe cărămizi și scaune din găleți întoarse cu fundul în sus. Clienții înfulecau supă aburindă sau tăiței din castronase metalice. Bucătăresele asudau deasupra unor plite metalice cilindrice nu mai mari decât niște bidoane de vopsea, utilizând foaie de modă veche pentru a ațâța focul. Nu era ceva neobișnuit să vezi o femeie ghemuită deasupra focului, cu un prunc prins într-o eșarfa pe spinare.

Vasta majoritate a vânzătorilor erau femei. Pentru coreeni, piețele se încadrau într-un statut inferior, așa că, în mod tradițional, acestea erau frecventate doar de femei. Situația s-a menținut în ciuda extinderii talciorurilor. Bărbații trebuiau să stea în cadrul unităților lor de muncă, în jurul cărora gravita toată viața din Coreea de Nord, însă femeile nu erau esențiale, așa încât se puteau furișa de la slujbele lor. Joo Sung-ha, un refugiat nord-coreean din Chongjin care a devenit jurnalist în Seul, mi-a spus că, în opinia lui, Kim Jong-il acceptase în mod tacit ca femeile să lucreze în particular pentru a ușura presiunile la care erau supuse familiile.

— Dacă *ajumma* [femei măritate] nu ar fi avut permisiunea să lucreze, ar fi izbucnit o revoluție, a declarat el.

Drept urmare, fața noii economii era tot mai feminină. Bărbații erau imobilizați în slujbele la stat care nu plăteau salariile, iar femeile câștigau banii.

— Bărbații nu valorează nici cât câinele care păzește casa, șopteau între ele unele *ajumma*.

Câștigurile superioare ale femeilor nu puteau învinge mii de ani de cultură patriarhală, totuși le confereau o anumită independență.

Din exterior, Chongjin părea neschimbat. Aceleași fațade cenușii ale clădirilor de birouri în stil stalinist se înșiruiau deasupra benzilor goale de asfalt. Străzile continuau să fie marcate de sloganurile cu litere roșii, acum decolorate, care preamăreau realizările lui Kim Jong-il și ale Partidului Muncii. Orașul părea realmente încrămășat în timp, de parcă ceasul istoriei mondiale se oprise în anul 1970. Insa dna Song știa că adevărul era altul. Ea trăia într-o lume răsturnată. Sus era jos, rău însemna bine. Femeile aveau bani, nu bărbații. Talciocurile abundau în alimente, mai multe decât văzuseră majoritatea nord-co-reenilor în toată viața lor, totuși oamenii continuau să moară de foame. Unii membri ai Partidului Muncii muriseră de inaniție; cei cărora nu le păsa de patrie câștigau bani.

— *Donbulrae*, mormăia în barbă dna Song. „Insectele banilor.”

În trecut, se consolase știind că ea și toți cei pe care-i cunoștea erau, mai mult sau mai puțin, la fel de săraci. Acum vedea că bogații se îmbogățeau și mai mult, iar săracii sărăceau și mai mult. Indivizi care cu un deceniu în urmă ar fi fost înfierăți ca infractori economici se plimbau ținându-și pantofi din piele și haine nou-nouțe. Alții flămânzeau, deși munceau aproape non-stop. Inflația scăpase de sub control. La sfârșitul anului 1998, prețul orezului pe piața neagră avea să ajungă la 200 de woni/kilogram. Chiar și după revenirea salariilor, un funcționar obișnuit sau un cadru didactic nu-și putea permite să cumpere alimente decât pentru două-trei zile. Copiii umblau în patru labe prin țărână, culegând boabe de orez sau porumb care curseseră prin cusăturile rupte ale sacilor.

Dna Song cunoscuse un băiețuș de nouă ani, Song-chol, care obișnuia să vină la talcioc cu tatăl lui, un bărbat sever, pe care ceilalți vânzători îl porecliseră „Nea Pară”, deoarece vindea pere. Afacerea

nu-i mergea totuși grozav, și Nea Pară reușea cu greu să-și hrănească familia.

— De ce nu te duci să șterpelești ceva de mâncare, așa cum fac ceilalți băieți? i-a spus el într-o zi fiului său.

Song-chol era un copil ascultător. S-a dus pe lângă o tarabă din talcioc unde câțiva bărbați beau alcool și mâncau crabi. Când a revenit lângă tatăl lui, s-a plâns de dureri de stomac. Mâncase măruntaie de crabi aruncate pe pământ, care se stricaseră. A murit de toxiinfecție alimentară acută înainte ca Nea Pară să-și poată cheltui ultimul won pentru a plăti un hamal să-l ducă la spital.

Rareori trecea o zi în care dna Song să nu dea peste morți și muribunzi. În ciuda evenimentelor tragice de care avusese parte în propria ei familie, nu se putea obișnui cu prezența constantă a morții. La sfârșitul unei zile, pe când se întorcea acasă de la talcioc, a făcut un ocol pe la gară, sperând să găsească clienți pentru biscuiții nevânduți. Muncitori măturau piața. Doi bărbați au trecut pe lângă ea, trăgând un căruț din lemn care scârțâia de greutate. Dna Song s-a uitat să vadă ce transportau: era un morman de cadavre, poate vreo ¹⁵⁷ oameni care muriseră peste noapte în gară. Câteva membre descărnate atârnavu afară. Un cap s-a bălăngănit inert când căruciorul s-a hurducat pe caldarâm. Dna Song s-a oprit, privindu-l fix; era un bărbat de vreo patruzeci de ani. Ochii i-au clipit slab. Încă nu murise, dar moartea puneă încet stăpânire pe el, așa că putea fi evacuat.

Dna Song n-a putut să nu se gândească la iubii ei Chang-bo și Nam-oak. Cât de norocoasă fusese că ei, cel puțin, muriseră acasă, în paturile lor, și că ea a putut să-i înmormânteze așa cum se cuvine!

— CAPITOLUL 11 —

RÂNDUNELE CĂLĂTOARE

POATE CĂ ÎN DESELE ei vizite făcute în gara Chongjin, dna Song s-a intersectat cu un băiat care purta o uniformă indigo specifică muncitorilor din fabrici, dar care-i era atât de mare, încât șlițul pantalonilor îi atârna în dreptul genunchilor. Părul încălzit colcăia de păduchi. Picioarele erau învelite în pungi din vinilin, în loc de pantofi. Iar ca vârstă, nu știa cât să-i dai: la paisprezece ani, nu arăta nici cât un copil american de opt ani.

Dacă dnei Song i-ar fi rămas vreun biscuit, poate că i l-ar fi dăruit. Altfel ar fi trecut mai departe fără să-l bage în seamă. Nimic din băiatul acela nu-l deosebea de sute de alți copii care mișunau în jurul garilor. Nord-coreenii îi numeau *kochebi*, „rândunele călătoare” - copii ai căror părinți muriseră sau erau plecați să caute hrană. Lăsați să se descurce singuri, ei aveau tendința de a se strânge laolaltă ca porumbeii, ciugulind orice resturi din gări. Reprezentau un fenomen migrator straniu într-o țară în care până atunci nu se auzise niciodată despre oameni fără adăpost.

Kim Hyuck era micuț, dar șiret și puternic. Dacă îți cumpărai ceva de mâncare în gară, îți putea smulge snackul din mână înainte să-l fi dus la gură și-l înfuleca dintr-o singură înghițitură. Pentru a împiedica furțișagurile, vânzătorii acopereau cu plase gălețile cu mâncare, dar exact în clipa când plasa era ridicată, el putea să răstoarne găleata și să înhațe ceva de pe asfalt. Acestea erau abilități deprinse de la o vârstă fragedă și perfecționate în cursul unei copilării marcate de lipsa hranei. Fără ele, n-ar fi supraviețuit prea mult.

Felul în care Hyuck a ajuns să doarmă pe unde apuca în gară este un studiu de caz asupra declinului înregistrat de clasa nucleu din Coreea de Nord. Hyuck fusese un copil privilegiat, care se născuse în anul 1982 într-o familie cu convingeri comuniste ferme. Tatăl lui servise într-o unitate militară de elită care era antrenată pentru a se infiltra în Coreea de Sud. Ulterior, a fost primit în Partidul Muncii și răsplătit cu o slujbă într-o întreprindere de comerț exterior a armatei,

159

care exporta pește și ciuperci de pini. Familia lui locuia în Sunam, în apropierea Fabricii de Țesături Sintetice, unde lucra mama sa. La vârsta de două luni, Hyuck a fost trimis în creșa fabricii, alături de copiii altor muncitoare.

Viața lui a început să deraieze când mama i-a murit pe neașteptate în urma unui infarct. Băiatul avea numai trei ani pe atunci. Hyuck a rămas doar cu imaginea vagă a chipului ei - amintirea cea mai veche pe care o putea evoca era mirosul de tămâie de la înmormântare. Tatăl lui s-a recăsătorit la scurt timp după aceea. Hyuck și fratele său, Cheol, care era cu trei ani mai mare, aveau conflicte frecvente cu mama lor vitregă, adesea în privința mâncării.

Băieții erau poznași, nebunatici - și mereu flămânzi. Ei considerau că mama vitregă îi dădea mai multă mâncare fiicei ei naturale, sora lor vitregă. Au furat știuleți de porumb din bucătărie și i-au dat la schimb în talcioc pentru tăiței gătiți. Când mama vitregă a încuiat mâncarea, i-au furat pătura și au vândut-o pentru alimente.

Hyuck avea zece ani când a furat pentru prima dată de la un străin. A înhățat o prăjitură din orez cu umplutură de fasole roșie din căruțul unui vânzător și a luat-o la goană. Picioarele îi erau mai rapide decât ale vânzătorului și ar fi trebuit să scape cu fața curată. Greșeala lui a fost că, prăjitura fiind atât de dulce și delicioasă, s-a întors să mai ia una.

Tatăl lui Hyuck l-a recuperat din secția de poliție. Băiatul a stat cu capul în piept de rușine, până când l-au podidit lacrimile. Acasă, tatăl l-a bătut cu o curea din piele, lăsându-i urme roșii pe picioare.

— Copiii mei n-o să fie niște hoți! a răcnit el. Mai bine să mori de foame decât să furi!

Însă Hyuck n-a acceptat să moară de foame și a continuat să fure, înde- pătându-se tot mai mult de casă în căutarea mâncării. În sudul orașului Chongjin, în provincia Kyongsong, se aflau minele de cărbuni, iar dincolo de ele se întindeau livezile. Hyuck și prietenii lui obișnuiau să se suie pe barele de protecție din spate ale autobuzelor pentru a călători până acolo. În anii 1990, el făcea călătoria aceasta cu regularitate. Când perele s-au terminat, au început să fure porumb. O dată au fost prinși, însă el era îndeajuns de mic pentru ca paznicii să-i dea drumul doar cu un avertisment. Când venea vorba de furțișaguri, Hyuck

era lipsit de orice rușine. Chiar și în perioada de doliu de după moartea lui Kim Ir-sen, el a încercat să fure prăjiturile de orez aduse de cei care- și prezentau omagiile înaintea uriașei statui din bronz.

Tatăl lui Hyuck a fost scandalizat de purtarea fiilor săi, dar nu avea cum să-i oprească. Familia avea atât de puțină mâncare acasă, încât mama vitregă a lui Hyuck a luat-o pe sora lor vitregă și s-a întors să locuiască cu părinții ei. Tatăl lui Hyuck și-a schimbat slujba, devenind secretar de partid la un azil pentru bolnavi psihici. Și-a instalat fiii în odaia în care locuise anterior îngrijitorul. Lui Hyuck i-a plăcut să locuiască în azil și să stea de vorbă cu pacienții. Erau lupi singuratici ca el, și discutau cu el așa cum ar fi facut-o cu un adult, nu cu un copil. Penuria de alimente se făcea însă simțită și în azil. Deși funcția tatălui de secretar de partid era mai importantă decât cea a directorului, rangul nu i-a adus și rații suplimentare. I-a adus însă relațiile necesare pentru a-și interna fiii într-un orfelinat.

La fel ca în multe țări comuniste, în orfelinatelor din Coreea de Nord nu existau numai orfani, ci și copii ai căror părinți nu aveau mijloace să-i crească. La fel ca școlile-internat, orfelinatele ar fi trebuit să asigure educație, cazare și masă. Era un privilegiu să fii acceptat într-o astfel de instituție.

Orfelinatul nr. 24 Donsong se afla în Onsong, reședința comitatului cu același nume din nordul provinciei, lângă granița chineză. Tatăl i-a dus pe băieți cu trenul în prima săptămână din septembrie, pentru a-i înscrie la începutul anului școlar. Hyuck avea unsprezece ani și intra în ultima clasă din învățământul primar; fratele lui avea paisprezece ani și se găsea în școala medie. Călătoria a durat șase ore și trenul a fost atât de aglomerat, încât băieții și tatăl lor n-au avut locuri. Au stat în picioare, într-o tăcere apăsătoare pe toată durata drumului.

— Voi doi sunteți frați. Vă aveți unul pe celălalt. Nu lăsați pe nimeni să vă calce în picioare, le-a spus tatăl imediat după ce a semnat actele prin care îi încredința în grija orfelinatului.

Când tatăl lor s-a întors să plece, Hyuck a observat pentru prima dată cât de mult îmbătrânise. Bărbatul care fusese cândva înalt și arătos era acum supt la față, cu umerii gârboviți și părul presărat de fire sure.

CEL PUȚIN LA ÎNCEPUT, cantina orfelinatului a alungat foamea băieților.
Venise toamna, anotimpul recoltatului, și mâncare era din

abundență. Cei doi frați au fost încântați să primească zilnic câte un castron cu orez. Deși amestecat cu porumb, orz și cereale mai ieftine, era mâncarea cea mai bună pe care o avuseseră după mulți ani. Când s-a făcut primăvară au descoperit că domeniul împădurit al orfelinatului era plantat cu caiși. Puteau culege și mânca fructe pe săturate.

În timpul iernii însă rațiile au fost tăiate. În loc de orez, copiii au primit tăiței din porumb care pluteau într-un castron cu supă sărată, în primele trei luni ale anului 1996, în orfelinat au murit douăzeci și șapte de copii. Hyuck și fratele său au chiulit de la cursuri și au plecat la oraș, ca să caute mâncare. Au constatat că nici acolo situația nu era mai bună. Hyuck a cunoscut un băiat de vârsta lui, care locuia cu sora sa de șase ani, deoarece părinții lor muriseră. Vecinii le aduceau periodic castroane cu păsat, dar în rest copiii se descurcau singuri.

Hyuck și fratele său, împreună cu noul lor prieten, mergeau să caute mâncare. Hyuck era un bun cățărat, cu brațe lungi și musculoase, care îi compensau picioarele scurte și butucănoase. El se putea urca în pini ca să jupoaie cu un cuțit ascuțit scoarța exterioară pentru a ajunge la coaja fragedă de dedesubt. Era galbenă, fibroasă și dulce, și uneori o mesteca în vreme ce escalada copacul. Și alții încercau să procedeze la fel, dar Hyuck putea ajunge mai sus, unde coaja era neatinsă.

— Ești ca o maimuțică, îi spuneau prietenii cu admirație.

Hyuck a devenit vânător. Omora șobolani, șoareci, broaște și mormoloci. Când broaștele au dispărut, a început să vâneze lăcuste și cicade. În copilăria petrecută în Chongjin, își văzuse prietenii prinzând și mâncând cicade pe râul Sunam, dar i se păruseră dezgustătoare. Acum însă nu mai era la fel de pretențios. A folosit plase și a inventat curse pentru vrăbii, atârând boabe de porumb de un fir, ca momeală. După aceea jumuleau păsările și le frigeau pe țepușe. A încercat de asemenea să prindă porumbei cu un lighean și o sfoară, dar a descoperit că porumbeii erau prea inteligenți.

Nu același lucru se putea spune și despre câini. Hyuck a găsit un câine vagabond mic și prietenos, care dădea din coadă fericit când l-a urmat în curtea prietenului său. Hyuck a închis poarta, apoi, împreună cu celălalt băiat, l-au prins și l-au vârat într-o găleată cu apă, peste care au pus capacul. Câinele s-a zbatut zece minute înainte de a se

Nimic de invidiat

îneca. Ei l-au jupuit și l-au pus pe frigare. Carnea de câine făcea parte din dieta coreeană tradițională, însă lui Hyuck îi plăceau animalele și a avut remușcări, dar nu într-atât de mari încât să nu încerce din nou - deși, la jumătatea anului 1996, câinii deveniseră o raritate.

Hyuck a continuat să fure. El și fratele lui escaladau ziduri și dezgropau oale cu *kimchi* care fuseseră îngropate în grădini private. Vărau *kimchi* în gură, direct din oale.

În tot acest timp, băiatul n-a uitat avertismentul tatălui său: „Mai bine să mori de foame decât să furi.”

În dialogul imaginar pe care-l purta cu tatăl, Hyuck replica: — Dacă ai murit, nu mai ești erou!

HYUCK DUCEA DORUL casei. Îi lipseau atât tatăl, cât și Cheol, care fusese nevoit să părăsească orfelinatul când atinsese vârsta majoratului, șaisprezece ani. Hyuck se bizuise mereu pe fratele lui pentru a-l proteja în numeroasele încercări din copilăria lui rebelă și aventuroasă; Cheol moștenise înălțimea impozantă a tatălui lor. După plecarea lui, Hyuck a fost bătut cu regularitate. Într-o zi, a plecat să taie lemne și s-a întâlnit cu o ceată de băieți din Onsong care făceau același lucru. Orașenii se încăierau adesea cu cei din orfelinat, pe care-i acuzau (pe bună dreptate) că le furau mâncarea. La început, Hyuck a crezut că băieții aruncaseră o găleată de apă peste el și abia după aceea a văzut că picioarele îi erau scăldate în sânge. Fusese lovit cu un topor în coapsă. După ce rana i s-a vindecat, Hyuck a decis să se furișeze într-un tren care se întorcea în Chongjin.

Când a sosit, băiatul abia dacă și-a mai recunoscut orașul natal. Chongjin părea o așezare moartă. Totul era dărâpanat, spart, sumbru. Magazinele erau închise. La gară nu mai existau troleibuze și a mers pe jos pe Strada nr. 1, paralelă cu oceanul. Când a traversat râul Sunam, a putut vedea clar furnalele de pe chei. În aer nu se ridica niciun vâltut de fum. După ce a trecut podul, a ieșit de pe drumul principal și s-a îndreptat către Fabrica de Țesături Sintetice, unde lucrase mama lui. Poarta din față a fabricii era închisă cu lacăte, dar clădirea în sine era pustie. Hoții demontaseră toate utilajele dinăuntru. Se întuneca și, până a ajuns în cartierul său, Hyuck s-a simțit dezorientat. Avea

impresia că stătea în mijlocul unei câmpii într-o noapte fără lună. În absența lui, punctele de referință ale copilăriei se rearanjaseră și dispăruseră în umbre.

Hyuck și-a găsit până la urmă blocul de apartamente. A deschis ușa din față, care nu era încuiată, a pătruns în casa scării întunecoasă și a băjbâit în sus pe trepte, numărând etajele în gând. Era atâta liniște, încât clădirea părea abandonată, cu excepția plânsetelor unui prunc care se înteteau cu cât urca mai sus. A început să se întrebe dacă nu

cumva greșise adresa. Apartamentul lui era la etajul al șaptelea, penultimul. Când a ajuns acolo, a zărit o geană de lumină pe sub ușă - poate că era un opaiț - și inima i-a bătut mai repede, plină de speranță.

A ciocănit la ușă. I-a deschis o tânără drăguță, cu un copil în brațe. L-a pofțit înăuntru și i-a explicat că ea și soțul ei cumpăraseră apartamentul cu aproape un an în urmă de la tatăl lui Hyuck. Acesta nu lăsase nicio adresă, ci doar un mesaj: „Dacă se întorc fiii mei, spuneți-le să mă caute la gară.”

GARA CHONGJIN. Acolo se duceau oamenii când nu le mai rămăsese nimic și nu mai aveau unde merge. Nu era totuna cu abandonarea oricăror speranțe. Nu era ca și când ai renunța la tot și te-ai întinde pe marginea drumului. Sosirile și plecările trenurilor creau iluzia unui țel în viață care păstra speranțele vii în ciuda realității. Îți îngăduia să visezi că va sosi un tren cu ceva alimente sau că un tren va pleca spre un loc mai bun și te-ai putea imbarca în el. Chongjin este un important nod de cale ferată - liniile nord-sud de pe coastă se întâlnesc cu liniile care pleacă spre vest, către granița cu China. Oamenii veneau aici sperând să găsească hrană, deoarece în alte orașe - Hamhung, Kilju, Kimchaek - era și mai rău. Oamenii se mișcau întruna. Ei nu abandonaseră încă speranțele.

Gara era o clădire enormă din granit, cu etaj, care avea un șir de ferestre înalte și înguste. Sus de tot era expus un portret imens al lui Kim Ir-sen, cu dimensiunile proporționale cu ale fațadei. Sub portret se afla un ceas cu cadran din piatră, care indica, din când în când, ora exactă. În interior, aerul era îmbâcsit de fumul locomotivelor și al țigărilor.

Oamenii stăteau pe vine și așteptau. Dacă erau prea slăbiți, se întindeau pe podelele sălii de așteptare și ale coridoarelor întunecoase. Hyuck a rătăcit prin mulțime, căutând un bărbat cu picioare lungi și mers legănat, așa cum își știa tatăl. S-a aplecat să examineze chipurile celor înțiși, sperând să găsească pe cineva familiar. Mulți dintre foștii lui vecini trăiau în mizerie în gară, însă nimeni nu i-a putut oferi vreo informație despre tatăl său. Neavând unde să se ducă, Hyuck a găsit un intrând în care pe timpuri culisa o poartă grea din fier. Și-a supt pieptul, s-a strecurat pe acolo, s-a ghemuit și a dormit fără vise. Dimineată a găsit o cișmea funcțională și s-a spălat pe față, dar n-a putut scăpa de păduchi.

Ar trebui precizez în acest moment cât de neobișnuit era pentru un nord- coreean să nu aibă un adăpost. La urma urmelor, aceasta era țara care concepușe sistemele cele mai scrupuloase de urmărire a cetățenilor. Toți aveau adrese fixe și unități de muncă, asociate între ele cu rațiile alimentare - dacă îți părăseai casa, nu mai puteai beneficia de mâncare. Oamenii nu îndrăzneau să-și viziteze rudele dintr-o așezare vecină fără să aibă permis de călătorie. Până și cei care rămăneau peste noapte trebuiau să se înregistreze la *inminban*, care la rândul său anunța la poliție numele, sexul, numărul de înregistrare, numărul permisului de călătorie și scopul vizitei. Poliția întreprindea cu regularitate raiduri nocturne, pentru a se asigura că nimeni nu găzduia vizitatori neautorizați. Trebuia să porți permanent asupra ta un „certificat de cetățean”: un carnețel cu douăsprezece pagini de mărimea unui pașaport, care conținea o sumedenie de informații despre deținătorul său. Conceptul avea la bază vechiul model al documentului de identitate sovietic.

Toate acestea s-au schimbat odată cu foametea. Fără un sistem de distribuire a mâncării, nu exista niciun motiv pentru care să stai la adresa fixă. Dacă a sta pe loc însemna moartea prin inaniție, nicio amenințare a regimului nu-i putea ține pe oameni în casele lor. Pentru prima dată, nord-coreenii călătoreau prin propria lor țară fără a se teme de consecințe.

În rândul celor fără adăpost, un număr disproporționat de mare îl reprezentau copiii sau adolescenții. În unele cazuri, părinții lor plecaseră de acasă pentru a căuta slujbe sau mâncare, dar exista și o altă explicație, mai stranie. Confruntate cu penuria de alimente, multe

165

familii nord-coreene efectuaseră o triere brutală în propriile lor gospodării; pentru a ține în viață generația mai tânără, adulții renunțau să se hrănească pe ei înșiși și, adesea, pe buncii lor vârstnici. Strategia aceea a dus la un număr neobișnuit de orfani, întrucât copiii erau adesea ultimii care supraviețuiau din familie.

Kochebi, rândunelele călătoare, ieșeau în evidență în mulțimea care popula gările. Ca și Hyuck, ei purtau uniforme indigo specifice muncitorilor din fabrici, care le atârnavă pe corp. După închiderea fabricilor, rămăsese un surplus de uniforme, și autoritățile le distribuiau uneori gratuit, botezându-le „echipamente sociale”. Puțini copii aveau încălțăminte și, oricum, cei care aveau o schimbau în scurt timp pentru mâncare și-și înveleau picioarele în pungi din plastic. Adesea sufereau de degerături.

În primii ani ai foametei, copiii din gară au supraviețuit cerșind mâncare, dar, în scurt timp, s-au înmulțit, iar numărul celor care aveau un plus de mâncare s-a redus. „Milostenia începe cu un stomac plin”, le place nord-coreenilor să spună; nu poți hrăni copiii altcuiva dacă propriii tăi copii flămânzesc.

Când cerșitul n-a mai fost profitabil, copiii au început să culeagă orice părea cât de cât comestibil. Dacă nu găseau mâncare, recuperau chiștoace de țigări, iar din resturile de tutun își rulau țigări în hârtii recuperate de pe jos. Aproape toți copiii fumau pentru a-și amăgi foamea.

Uneori, Hyuck se alătura copiilor care se organizau în grupuri pentru a fura împreună. Chongjin avusese întotdeauna o reputație negativă din cauza găștilor de cartier, însă activitățile acestora au căpătat o nouă dimensiune în vremurile grele. Exista o diviziune naturală a muncii între copiii mai mari - mai rapizi și mai puternici - și cei mici, care aveau mai multe șanse să scape nebătuți sau să nu fie arestați dacă erau prinși. Cei mari se repezeau către o tarabă cu mâncare și răsturnau totul pe jos, după care o luau la fugă, urmăriți de vânzătorul furios, în timp ce țâncii culegeau mâncarea de pe jos.

Un alt vicleșug era să găsească un tren sau un camion care mergea încet și să spintece sacii din el cu un băț ascuțit. Orice ar fi curs din saci era cules imediat de copii. Până la urmă, întreprinderea de căi ferate a angajat agenți de pază înarmați care aveau ordinul să tragă pentru a preveni jafurile.

Nimic de invidiat

Era o viață periculoasă. Copiii nu puteau dormi fără să nu se teamă că cineva, poate chiar alt membru al grupului, le va fura puținul pe care-l aveau. Circula de asemenea istorii ciudate despre adulți care vânau copii. Nu numai pentru a întreține relații sexuale cu ei, ci și pentru a-i mânca. Hyuck a auzit povestindu-se despre oameni care drogau copiii, îi omorau și le tranșau corpurile. În spatele gării erau vânzători care găteau supă și tăitei pe plite mici, și se spunea că bucățile de carne cenușie care pluteau în fierturi ar fi fost de om.

Indiferent dacă erau sau nu simple legende urbane, zvonurile despre canibalism cutreierau talciocurile. Dna Song le-a auzit de la o *ajumma* bârfitoare, pe care o cunoscuse acolo.

— Să nu cumperi niciun fel de carne dacă nu știi de unde provine, a avertizat-o ea sumbru.

A susținut că știa pe cineva care mâncase carne de om și spusese că era delicioasă.

— Dacă n-ar fi știut, ar fi jurat că era porc sau vită, i-a șoptit dnei Song, care era îngrozită.

Poveștile deveneau tot mai oribile. Se spunea că un tată înnebunise de foame și-și devorase propriul prunc. Se zvonea că o femeie din talcioc fusese arestată fiindcă făcuse supă din oase de om. Din interviurile pe care le-am avut cu refugiați, se pare că au existat într-adevăr cel puțin două cazuri - unul în

Chongjin și celălalt în Sinuiju - de arestări și execuții pe motiv de canibalism. Nu există însă dovezi că practica ar fi fost larg răspândită, nici că ar fi atins nivelul consemnat în China în timpul foametei din anii 1958-1962, când au murit 30 de milioane de oameni.

Chiar și fără canibali sau alți prădători printre ei, copiii nu puteau supraviețui mult pe stradă. Cei mai mici trăiau rareori mai mult de câteva luni. Fiica mai mare a dnei Song, Oak-hee, care locuia într-un apartament la etajul întâi, vizavi de gară, trecea zilnic pe lângă copii în drum spre casă.

— Micuții aceia vor muri oricum până dimineață, își spunea Oak-hee, pe de o parte justificându-și propria decizie de a nu se opri să-i ajute.

Majoritatea celor pe care i-am cunoscut și care proveniseră din Chongjin vorbeau despre numărul mare de cadavre din gară și din trenuri. O muncitoare din fabrică mi-a povestit că în 1997 mergea cu trenul de la Kilju la Chongjin, când și-a dat seama că un bărbat din compartimentul ei era mort. Era ofițer de armată ieșit la pensie și strângea între degetele țepene carnetul de membru al Partidului Muncii. A mai povestit și că ceilalți pasageri priveau cu totală indiferență cadavrul. Ea a presupus că trupul fusese evacuat după ce trenul ajunsese în gara Chongjin.

Oamenii de serviciu din gară vizitau cu regularitate spațiile publice, încărcând cadavrele pe cărucioare din lemn. Ei treceau prin sălile de așteptare și prin piața din fața gării, încercând să-și dea seama care dintre siluetele ghemuite pe jos nu se mai clintise din ziua precedentă. Hyuck afirmă că în unele zile scoteau din gară până la treizeci de morți. Identificarea lor era dificilă, deoarece documentele lor fuseseră de obicei furate, alături de îmbrăcămintea și încălțăminte mai bună. Având în vedere riscul foarte mare ca familia să fie moartă sau dispersată, erau înhumați în gropi comune. Așa ceva era o rușine într-o societate confucianistă, în care se credea că locul în care este mormântat un strămoș joacă un rol esențial în șansa pe care o ai în prezent.

Câteva asemenea înmormântări în gropi comune din apropierea graniței cu China au fost raportate de organizația Good Friends din Coreea de Sud, iar una de către Andrew S. Natsios, membru al unei organizații umanitare americane. El a văzut cum corpuri învelite în folii de vinilin alb au fost depuse într-o groapă mare din vecinătatea unui cimitir. După aceea, cei care săpaseră groapa au stat în jurul ei cu capetele plecate, aparent într-o meditație tăcută sau ca un ritual de pomenire.

Hyuck crede că tatăl lui a fost îngropat într-o asemenea groapă. O cunoștință pe care a întâlnit-o după câțiva ani i-a povestit că în iarna anului 1994 tatăl lui locuise în gară, iar în 1995 fusese internat într-un spital. Bărbatul mândru care jurase că nu va fura niciodată s-a numărat probabil printre primii care au murit de inaniție.

DUPĂ CE ȘI-A PIERDUT speranța de a-și regăsi tatăl, Hyuck n-a mai avut niciun motiv să rămână în Chongjin. A început să se strecoare în trenuri. Era ușor. Trenurile înaintau lent și făceau frecvent escale neprevăzute. Hyuck alerga după un tren, se prindea de balustrada dintre vagoane și, folosindu-și brațele lungi, se trăgea în sus. Vagoanele erau atât de aglomerate, încât poliția abia putea înainta pe coridoare pentru a controla permisele de călătorie și biletele. Lui Hyuck nu-i plăceau oricum spațiile închise, așa că se urca pe acoperișul vagonului, care era ușor convex, ca o pâine. El căuta un loc mai plat în mijloc, unde se întindea, pentru a evita cablurile electrice de deasupra, își punea desaga drept pernă și stătea pe spate ore întregi, legănat de tren, privind norii care se mișcau deasupra.

La început, Hyuck n-a trecut de marginea orașului. S-a întors în Kyongsong, de unde furase pere și porumb în copilărie. Acum era mai greu de furat - gospodăriile colective erau patrulate de paznici înarmați -, așa încât s-a aventurat mai departe. S-a întors la orfelinatul din Onsong, care nu arăta mai bine decât Chongjin. Pădurea deasă pe care și-o amintea întinzându-se pe domeniul orfelinatului fusese practic curățată. Hyuck știa că la numai câțiva kilometri depărtare de orfelinat, de cealaltă parte a unui șir de dealuri turtite ce se vedeau pe fereastra dormitorului său, se întindea o panglică subțire și sură de apă - râul Tumen -, care se pierdea în zare. Iar pe celălalt mal al râului, era un loc unde copacii aveau încă scoarță, iar lanurile de porumb nu erau păzite cu arma.

Locul acela se numea China.

FRONTIERA DINTRE China și Coreea de Nord se întinde pe aproape 1.400 de kilometri de-a lungul a două râuri, care izvorăsc ambele din vulcanul adormit pe care coreenii îl numesc muntele Paektu, iar chinezii îl numesc muntele Changbai. Spre sud, râul Yalu este aliniamentul faimos de pe care trupele chineze au respins forțele americane în timpul Războiului Coreean. În prezent, o mare parte a comerțului oficial dintre China și Coreea de Nord se desfășoară peste Yalu, mai ales la vărsarea acestuia în apropierea Mării Galbene. Prin comparație cu Yalu, Tumen nu este decât un râuleț puțin adânc și cu ape liniștite. Spre nord, are un curs cu meandre, care conturează granița nord-estică a Coreei de Nord, înainte de a se vărsa la sud-vest de Vladivostok. Este destul de îngust, astfel încât un înotător îl poate traversa cu ușurință chiar și în anotimpul ploios, când nivelul apelor crește.

Băieților din orfelinat nu li se îngăduia să se joace în apropiere de Tumen, deoarece tot malul era zonă militară închisă. Dacă se apropiau prea mult când înotau în unul dintre afluenții săi, erau alungați de poliția militară. Malurile râului erau plate și nisipoase; nu exista nici fir de vegetație înaltă în care să te poți adăposti. Însă la o oră sau două de mers spre sud din Onsong exista o zonă mai puțin locuită, cu tufișuri și iarbă înaltă pe mal. Posturile grănicerilor erau îndeajuns de îndepărtate, și te puteai strecura printre ele după lăsarea nopții. Fiecare post era deservit de doi grăniceri, care alternau în veghe și somn, dar după ora 1:00 noaptea, amândoi obișnuiau să doarmă.

Hyuck a traversat prima dată râul Tumen la sfârșitul anului 1997. Era sezonul secetos și nivelul apei era scăzut, iar malurile nisipoase se întindeau unul spre celălalt aidoma unor degete care vor să se atingă. Apa era însă ca gheața și, când băiatul a pășit în ea, răceala l-a lovit aidoma unui pumn nemilos. Deși nu-i ajungea mai sus de piept, curenții îl dezzechilibrău permanent. A fost purtat în aval, astfel că a traversat albia după o diagonală. Când a sosit în cele din urmă pe malul opus în aerul rece, hainele i-au înghețat ca o platoșă. 169

Hyuck nu fusese niciodată prea interesat de China, pe care o considera doar o altă țară comunistă, la fel de săracă precum Coreea de Nord. La prima vedere n-a părut mult diferită, dar când s-a aventurat mai departe de râu a zărit ogoare întinse pe kilometri, de pe care porumbul fusese recoltat. Căsuțele din cărămidă roșie aveau pătule pline cu știuleți, înalte până la acoperișurile din țigle, și spaliere pe care se răsuceau vrejuri de dovlecei și fasole. Băiatul a intrat într-o așezare micuță, care era mai plină de viață decât și-ar fi imaginat, cu taxiuri, scutere și tricicluri. Firmele erau scrise în chineză și coreeană. A fost încântat să constate că mulți locuitori, deși cetățeni chinezi, erau de origine coreeană și vorbeau limba lui. Ei l-au recunoscut imediat că era din Coreea de Nord, și nu doar din cauza hainelor sărăcăcioase. La cincisprezece ani, Hyuck era înalt de numai 1,40 m, însă avea capul mare în raport cu corpul, un semn clar al malnutriției cronice. Când copiii sunt subalimentați un timp îndelungat, capetele li se dezvoltă normal, dar nu și membrele, care rămân pipernicite.

Într-o piață, Hyuck a cunoscut un bărbat care vindea farfurii vechi, podoabe și bibelouri. Acesta l-a întrebat dacă nu-i putea aduce

Nimic de invidiat

fiare de călcat din Coreea de Nord: modelul vechi, care se încălzea pus pe jărat. Aproape toate familiile nord-coreene aveau aceste fiare de călcat, dar nu se mai sinchiseau să le folosească, mai ales pentru că toate hainele lor erau sintetice. Hyuck a putut să le cumpere din Coreea de Nord la un preț de nimic și să le revândă în China pentru echivalentul a zece dolari fiecare. Asta însemna mai mulți bani decât văzuse în toată viața lui. Cu profitul acela s-a întors în țară și a cumpărat alte obiecte pe care să le vândă. Ceramică, podoabe, picturi, jad. A făcut rost de o *podegi*, eșarfa în care femeile coreene își transportă prunci. Prinzând obiectele la spate cu ajutorul ei, putea transporta mai mult decât cu o raniță obișnuită.

Hyuck a început să traverseze cu regularitate frontiera. A învățat locurile în care grănicerii erau neatenți, leneși sau corupți. A învățat că cel mai bine era să-și scoată toate hainele înainte de a intra în apă. A deprins aptitudinea de a-și păstra echilibrul în timp ce traversa albia, cu hainele și mărfurile ținute deasupra capului (învelite bine în plastic pentru eventualitatea în care s-ar fi împiedicat). Na zăbovit niciodată prea mult în China, deoarece fusese avertizat că poliția chineză îi preda pe toți nord-coreenii pe care-i găsea pe malul ei.

A încetat să mai fure. Dacă dorea un castron cu tăiței, avea bani să-l cumpere. Și-a cumpărat pantaloni, tricou, o canadiană albastră și pantofi, pentru a nu mai semăna cu un refugiat. A încercat să fie corect și să-și ia viața în propriile mâini. Cumpărarea de mărfuri în particular și revinderea lor pentru profit era ilegală, iar trecerea unei granițe internaționale fără permis de călătorie amplifică delictul. La șaisprezece ani, Hyuck era aproape un adult și de acum încolo infracțiunile lui urmau să fie tratate cu toată seriozitatea.

DEZORDINEA ÎNCÂNTĂTOARE

NORD-COREENII AU O MULȚIME de termeni pentru „închisoare”, tot așa cum eschimoșii au o mulțime de termeni pentru „zăpadă”. Cineva care comite o ilegalitate mărunță - de pildă, chiulește de la muncă - poate fi internat în *jibkyulso*, un centru de detenție operat de Ministerul Securității Publice, o unitate polițienească de nivel redus, sau poate într-un *rodong danryeondae*, un lagăr de muncă pentru delincvenți condamnați la una-două luni de muncă grea, cum ar fi asfaltarea șoselelor.

Închisorile cele mai notorii sunt *kwanliso*, denumire care se traduce prin „loc de supraveghere și control”. Este vorba de fapt despre o colonie de lagăre de muncă silnică, ce se întinde pe mulți kilometri în munții din nordul țării. Potrivit informațiilor culese de sateliți, în aceste centre ar fi internați până la 200.000 de oameni. Copiind gulagul sovietic, Kim Ir-sen a înființat lagărele acestea la scurtă vreme după ce a ajuns la putere, pentru a-i înlătura pe toți cei care i-ar fi putut contesta autoritatea. Politicieni rivali, urmași ai marilor moșieri sau colaboraționiști ai japonezilor, clerici creștini. Persoane prinse citind ziare străine. Cineva care, după câteva pahare, a spus un banc despre statura lui Kim Ir-sen. „Insultarea autorității conducătorului” este cea mai serioasă dintre așa-numitele „crime împotriva statului”. O muncitoare din fabrica dnei Song a fost internată în lagăr pentru că scrisese ceva incorect politic în jurnalul personal. Nord-coreenii pe care-i cunosc șoptesc despre persoane pe care le-au cunoscut

sau despre care au auzit că au dispărut în toila nopții și n-au mai apărut niciodată. Internările în *kwanliso* sunt pe viață. Copiii, părinții și frații sunt internați și ei, pentru a epura „sângele pătat” care dăinuie vreme de trei generații. Deoarece nu sunt rude de sânge, partenerii de căsătorie nu sunt condamnați, dar sunt siliți să divorțeze. Puține se știu despre ce se petrece în interiorul unui *kwanliso* și puțini oameni ies de acolo pentru a-și relata istoriile.

Un alt tip de lagăre de muncă se numește *kyohwaso*, care înseamnă „centru de iluminare”, reflectând presupusul obiectiv al

Nimic de invidiat

lagărelor de a-i reabilita pe recalcitranți. Acolo erau internați deținuții de drept comun (nu cei politici), indivizi care trecuseră ilegal granița, făcuseră contrabandă sau pur și simplu aveau afaceri private. Lagărele acestea erau mai puțin îngrozitoare decât cele politice, deoarece, teoretic, deținuții puteau fi eliberați - dacă reușeau să supraviețuiască.

KIM HYUCK A FOST arestat la scurt timp după a șaisprezecea sa aniversare. Locuia în casa unui prieten din Onsong, nu departe de orfelinat, care era locul cel mai apropiat de un cămin pe care-l cunoscuse și spre care se simțea mereu atras. Tocmai se întorsese din numeroasele lui incursiuni în China - prea numeroase după cum s-a dovedit, deoarece atrăseseră atenția poliției.

Hyuck aștepta să treacă arșița lunii august pentru ca să taie niște lemne. Pe la ora 16:00, a ieșit în curtea din spatele casei și a zărit un bărbat, apoi altul, care-l priveau. I-a putut vedea destul de bine ca să observe că nu purtau uniforme, dar din intensitatea privirii lor și-a dat seama că-l căutau pe el. A luat toporul și s-a dus fără grabă în fața casei, gândindu-se să sară iute gardul și s-o ia la fugă. În fața casei erau însă alți bărbați. Cu totul erau vreo opt. De aceea n-a mai întreprins nicio tentativă de a fugi, ci s-a apucat să despică butuci, ca și cum zgomotul securii lovind lemnul i-ar fi putut alunga neliniștea și potoli pulsul care se accelerase.

Polițiștii în civil l-au ridicat pe Hyuck și l-au dus la o clădire de birouri din centrul localității Onsong. S-a dovedit că făceau parte din Bowibu, serviciul de securitate a statului care investiga delictele politice. Situația era mai serioasă decât crezuse băiatul. Când fusese în China, Hyuck desenase o hartă pentru niște comercianți chinezi, care doreau să se furișeze în Coreea de Nord, iar asta echivala cu trădarea, potrivit articolului 52 din Codul penal al Coreei de Nord: „Orice cetățean al Republicii care fuge într-o țară străină sau care trece de partea unui dușman, incluzând aici solicitarea de azil într-o ambasadă străină... (sau) care ajută o organizație sau cetățeni ai unei țări dușmane, slujind ca ghid de călătorie sau interpret, sau oferind sprijin moral sau material... va fi condamnat la moarte”.

Polițiștii au obținut rapid o mărturisire, folosindu-se de un baston din lemn. L-au

bătut pe Hyuck pe spinare, umeri, picioare și brațe,

practic peste tot, mai puțin în cap, deoarece doreau să-l mențină conștient. Pentru a se feri de lovituri, băiatul s-a ghemuit în poziția de fetus. Cei din Bowibu nu aveau propria lor închisoare, ci doar un birou. L-au ținut încuiat într-o cămăruță atât de mică, încât nu se putea întinde pe jos, iar simpla rezemare de perete a corpului acoperit de vânătaii îi provoca dureri cumplite. Nu putea dormi noaptea, totuși ziua se simțea plutind spre somn sau altă uitare de sine, chiar și în timp ce era bătut. Hyuck nu știa la ce să se aștepte. În ciuda isprăvilor sale, până atunci nu fusese arestat decât o singură dată: când furase prăjituri de orez, la vârsta de zece ani. Fusese mereu genul de puști care izbutea să scape cu față curată din orice bucluc. Acum însă era tratat ca un criminal serios, ca un adult. Se simțea prins în capcană, înfrânt, fără demnitate. În timpul interogatoriilor, n-a rămas tăcut. Le-ar fi spus torționarilor săi orice ar fi dorit să știe, însă ei nu voiau decât să-i găsească pe comercianții chinezi, iar Hyuck nu avea habar unde erau.

După câteva luni, a fost transferat la o închisoare obișnuită de comitat, unde bătăile au reînceput.

Hyuck n-a fost judecat, dar securitatea statului a abandonat până la urmă acuzațiile de trădare împotriva lui, deoarece nu reușise să-i găsească pe comercianții chinezi și nu voia să fie trasă la răspundere. Băiatul a fost însă acuzat de trecerea ilegală a frontierei naționale, care în sine era un delict serios și se pedepsea cu trei ani de internare într-un lagăr de muncă.

KYOHWASO NR. 12 SE AFLĂ la periferia localității Hoeryong, un alt oraș de graniță, situat la șaiszeci și cinci de kilometri sud de Onsong. Hyuck a fost dus acolo cu trenul, încătușat. La gară s-a întâlnit cu alți deținuți. Legați între ei cu funii groase, au fost purtați prin Hoeryong, apoi au urcat în munți până la lagăr. Un motor a uruit și poarta grea din fier s-a întredeschis lent, pentru a-i lăsa să intre. Deasupra porții erau afișate citate din Kim Ir-sen. Hyuck s-a simțit prea intimidat ca să ridice ochii să le citească.

Băiatul a fost dus mai întâi la infirmerie, unde i s-a măsurat înălțimea și a fost cântărit. Lagărul nu avea uniforme, așa că deținuții purtau propriile lor haine. Dacă însă o cămașă avea gulere, acesta era tăiat, fiindcă gulerul reprezentau un simbol al statutului social, nepotrivit deținuților dintr-un lagăr de muncă. Orice obiect de

Îmbrăcămintele vii colorate erau confiscate. Jacheta albastră cumpărată de Hyuck din China i-a fost oprită de gardieni. Un deținut i-a luat pantofii.

În lagărul de muncă se aflau o mie cinci sute de deținuți, toți fiind bărbați mai vârstnici decât el. Hyuck era de departe cel mai mic, dar nu și cel mai slabănog. Fusese surprinzător de bine hrănit de agenții Bowibu - aceștia aveau doar câțiva arestați, așa încât le cumpărau tăiței din piață. La prima lui cină din lagăr, Hyuck a înțeles motivul pentru care ceilalți arătau atât de noduroși și de slabi, de ce umerii li se vedeau prin cămăși albe ale unor umerase. Un gardian a împărțit așa-zisele „bile de orez”, care erau făcute de fapt din porumb, coceni și pănuși. Bila nu era mai mare decât o minge de tenis și încăpea cu ușurință în palma băiatului. Acela era cina. În unele zile, mai primeau în plus și câteva boabe de fasole.

Deținuții trebuiau să muncească de la ora șapte dimineața până la apusul soarelui. Lagărul era o adevărată platformă industrială, care cuprindea depozite de cherestea, o fabrică de cărămizi, o mină și terenuri agricole. Aici se produceau de toate, de la mobilier, la biciclete. Hyuck a fost repartizat la o echipă care tăia lemne. Fiindcă era atât de micuț, el ținea evidența lemnului strâns de ceilalți; ar fi trebuit de asemenea să țină și evidența timpului lor de odihnă. Hyuck nu s-a considerat norocos să primească sarcina aceea. Cum putea să-și exercite autoritatea asupra unor bărbați cu zece ani mai vârstnici decât el?

— Orice pedeapsă pe care o primesc ei o vei primi și tu, a mârâit gardianul care i-a arătat băiatului ce avea de făcut. Dacă unul dintre ei încearcă să evadeze va fi împușcat. Și vei fi și tu împușcat.

Cineva a încercat într-adevăr să evadeze, deși nu în timpul schimbului lui Hyuck. Bărbatul respectiv s-a îndepărtat de restul echipei sale și a fugit prin pădure, căutând să scape. Însă gardurile lagărului erau înalte de trei metri și aveau în vârf suluri de sârmă cu ghimpi ascuțiți. Bărbatul a alergat toată noaptea prin pădure, pentru ca apoi să se întoarcă la poarta din față și să ceară îndurare. În cele din urmă, viața i-a fost cruțată, invocându-se „generozitatea părintelui conducător”.

Deținuții nu lucrau doar în perioadele de masă, somn și învățământ ideologic. Cu ocazia Anului Nou, ei trebuiau să repete mesajul adresat de Kim Jong-il nord-coreenilor, până îl învățau pe dinafară.

„în anul care vine, poporul nostru trebuie să accelereze progresul general, aderând cu fermitate la politicile care pun cel mai mare preț pe ideologia noastră, pe armată, știință și tehnologie.”

Noaptea, deținuții dormeau pe o pardoseală din beton gol, câte cincizeci într-o încăpere. Întrucât aveau numai câteva pături, se cuibăreau unul lângă altul pentru a le fi mai cald. Câteodată, sub aceeași pătură dormeau până la zece bărbați. Seara cădeau atât de epuizați, încât erau incapabili să mai discute între ei, dar se masau reciproc pe spate pentru a se relaxa și a adormi. Pentru a încăpea mai mulți sub o singură pătură, uneori dormeau unul cu capul la picioarele celuilalt, caz în care își puteau masa reciproc picioarele.

Când a sosit, Hyuck s-a simțit speriat atât de gardieni, cât și de deținuți. Se aștepta la criminali înrăiți, la oameni violenți și periculoși, la obsedați sexual. În realitate, un efect secundar al inaniției era pierderea libidoului. În lagăr nu exista aproape deloc activitate sexuală și foarte puține încăierări. Cu excepția celui care-i furase băiatului pantofii, deținuții nu erau nici pe departe la fel de sălbatici pe cât fuseseră țigarii cu care se înhăitase el în gară. În principal, erau „infractori economici”, care dăduseră de bucluc la graniță sau în talcioc. Cei închiși pentru hoție nu furaseră altceva decât mâncare. Unul dintre ei, care avea patruzeci de ani și crescuse vite la o gospodărie colectivă, se făcuse vinovat de infracțiunea de a nu raporta nașterea unui vițel mort, pe care-l dusesese acasă pentru a-și hrăni soția și cei doi copii mici. Când l-a cunoscut Hyuck, executase deja cinci ani din pedeapsa de zece ani pe care o primise. Băiatul dormea adesea sub aceeași pătură cu el, cu capul pe brațul său. Grăjdarul era blând și cu vorbă molcomă, dar intrase în atenția nedorită a unui gardian. Soția și copiii lui au venit în două rânduri să-l viziteze, însă nu li s-a permis să-l vadă ori să-i trimită mâncare, privilegiu care erau acordate deținuților favorizați.

Grăjdarul a murit de inaniție, pe tăcute; s-a culcat și nu s-a mai trezit. Decesele peste noapte reprezentau evenimente curente. De obicei, erau evidente în dormitoarelor lor ticsite, deoarece omul care murea își relaxa sfincterele și pe buze îi apăreau bășicuțe mici, pe măsură ce organismul evacua fluidele. În general, nimeni nu se deranja să ridice cadavrul până a doua zi dimineată.

— Ah, a murit cutare, remarca pe un ton firesc cineva înainte de a anunța un gardian.

Nimic de invidiat

Cadavrele erau duse pentru incinerare pe același munte de pe care se tăiau lemne. Familiile nu erau anunțate decât dacă soseau în vizită. Numai în dormitorul lui Hyuck mureau în fiecare săptămână doi-trei oameni.

— Nimeni nu credea nicio clipă că va muri. Toți credeau că vor supraviețui și-și vor revedea familiile, dar apoi vedeai că s-au dus, mi-a povestit Hyuck peste ani de zile, când locuia în Seul.

Se întorsese recent de la o conferință asupra drepturilor omului ținută în Varșovia, unde depusese mărturie despre situația din Coreea de Nord. După aceea vizitase lagărul de la Auschwitz și observase paralele cu propriile lui experiențe. În lagărul său de muncă, nimeni nu fusese gazat; dacă cineva era prea slăbit pentru a munci, era trimis în altă închisoare. Au existat și deținuți bătuți și executați, însă pedeapsa principală consta în retragerea porției de mâncare. Regimul prefera să-și elimine oponenții prin înfometare.

Este greu de confirmat relatarea lui Hyuck despre condițiile din lagărul Ky-ohwaso nr. 12, dar în același timp este imposibil de respins. Detaliile descrise corespund cu mărturiile altor refugiați din Coreea de Nord, atât foști deținuți, cât și gardieni.

Hyuck a fost eliberat din Kyohwaso nr. 12 în iulie 2000. Ținând seama și de timpul petrecut în arestul Bowibu, executase douăzeci de luni din condamnarea de trei ani. I s-a spus că grațierea i se datora unei apropiate aniversări a înființării Partidului Muncii. Hyuck a fost convins că fusese eliberat pentru a face loc unui lot nou de deținuți. Regimul nord-coreean avea dușmani mai importanți decât Kim Hyuck.

„PROBLEMA ALIMENTAȚIEI creează anarhie”, s-a plâns Kim Jong-il într-un discurs ținut în decembrie 1996 la Universitatea Kim Ir-sen, avertizând că înmulțirea piețelor și a comerțului privat va duce la „colapsul și dizolvarea Partidului Muncii... așa cum au ilustrat-o perfect evenimentele din trecut în Polonia și Cehoslovacia”. El a înțeles la fel de bine ca toți dictatorii lumii adevărul mult-uzitatei expresii că regimurile absolutiste au nevoie de putere absolută. Tot ce era bun în viață trebuia acordat de stat. Kim Jong-il nu putea accepta ca oamenii să-și strângă singuri hrana, ori să cumpere orez cu propriii

lor bani. „A le spune cetățenilor să-și rezolve ei înșiși problema alimentației nu face decât să crească numărul piețelor țărănești și al vânzătorilor ambulanți. În plus, se naște egoismul între oameni, iar baza clasei partidului se poate prăbuși. Această situație a fost perfect ilustrată de evenimentele din trecut în Polonia și Cehoslovacia.”

După ce criza de alimente s-a stabilizat, Kim Jong-il a apreciat că fusese prea tolerant în toată această perioadă și că trebuia să oprească fluxul liberalizării. Închisorile erau ticsite cu noi tipuri de infractori: vânzători, comercianți, contrabandiști, dar și savanți și tehnicieni care fuseseră școlarizați în Uniunea Sovietică sau Europa de Est - cândva state comuniste, dar care trădaseră idealurile comunismului. Regimul riposta față de oricine putea reprezenta o amenințare la adresa vechiului statu-quo.

În același timp Kim Jong-il a întărit patrurile de grăniceri de la frontiera chineză lungă de 1.400 de kilometri. Posturi suplimentare au fost înființate în lungul albiei puțin adânci a râului Tumen, pe unde Hyuck își începuse

traversările. Coreea de Nord s-a adresat de asemenea guvernului chinez, cerându-i să-i urmărească și să-i repatrieze pe refugiați. Polițiști chinezi în civil au început să frecventeze piețele și alte locuri în care nord-coreeni puteau cerși sau fura mâncare. Ei au permis Coreei de Nord să-și trimită în China propriii agenți sub acoperire, care se dădeau uneori drept refugiați.

Dacă nu făcuseră nimic altceva decât să treacă granița în căutare de mâncare, nord-coreenii ajunși în China se puteau alege doar cu două luni de închisoare, dar cei prinși că făceau comerț peste graniță sau că aveau relații cu sud-coreeni sau cu misionari erau internați în lagăre de muncă.

Nici chiar copiii fără adăpost n-au fost cruțați de măsurile punitive. Kim Jong-il a înțeles că regimul lui nu putea supraviețui dacă cetățenii, indiferent de vârstă, mergeau cu trenurile fără să aibă permise de călătorie și treceau râul în China. El a înființat așa-numitele „centre 927”, poreclite astfel după data de 27 septembrie 1997, când conducătorul statului ordonase crearea de adăposturi pentru oamenii fără adăpost. Centrele nu erau încălzite și, în general, duceau lipsă de hrană și de instalații sanitare. Oamenii fără adăpost au văzut imediat în ele niște închisori și au depus toate eforturile pentru a evita să fie prinși de poliție.

Chongjin a dus greul în această privință. Ca reședință a unei regiuni care fusese căminul exilaților, disidenților și neadaptaților încă din vremea împăratului Chosun, orașul intrase din nou în dezacord cu centrul politic. Provincia Ham-gyong de Nord își pierduse resursele de hrană mai devreme decât alte părți din Coreea de Nord, iar unii au sugerat că Kim Jong-il o izolase în mod deliberat, întrucât o considera mai puțin loială. Cu posibila excepție a orașului Hamhung, rata malnutriției din Chongjin părea să fie cea mai ridicată din țară. Efectul a fost însă dezvoltarea mai rapidă a economiei subterane a orașului.

— De ce nu ne-o lăsa guvernul în pace, să ne vedem singuri de viața noastră? mormăiau femeile din talcioc.

— Nimeni nu mai ascultă acum de guvern, mi-a spus un tânăr din Chongjin cu câțiva ani în urmă.

La fel ca toate orașele nord-coreene, Chongjin se abătuse de la linia trasată de partid. Până în 2005, Sunam devenise cel mai mare talcioc din Coreea de Nord, cu o varietate de produse care întrecea orice ai fi putut găsi în Phenian. Puteai cumpăra ananași, kiwi, portocale, banane, bere germană și vin rusească. În talcioc se vindeau DVD-uri ilegale cu filme hollywoodiene, deși vânzătorii le țineau sub teighea. Saci cu orez și porumb, intrați în mod evident în țară ca ajutoare umanitare, erau vânduți la vedere. Sexul era și el o marfa afișată fără rețineri. Prostituatele care bântuiau în fața gării din Chongjin nu se oboseau să-și camufleze intențiile. Prin comparație cu Phenianul puritan, Chongjin era Vestul Sălbatic.

Kim Jong-il nu putea îngădui ca al treilea oraș ca mărime din Coreea de Nord să se abată de la linia rigidă a Partidului Muncii. Deși acum nu funcționau din cauza lipsei de combustibil, oțelăriile, fabricile de țesături sintetice și cele de utilaje reprezentau o parte esențială din motorul industrial pe care el spera să-l repomească. Din punct de vedere militar, Chongjin era crucial ținând seama de apropierea sa de Japonia, dușmanul cel mai mare al Coreei de Nord după Statele Unite. La sud de Chongjin, linia coastei era presărată cu instalații militare îndreptate spre Japonia, printre care baza de rachete Musudan-ri, unde în 1998 fusese testată o rachetă balistică cu rază mare de acțiune.

La un an de la moartea tatălui său, Kim Jong-il a început epurarea Armatei a VI-a, staționată în Chongjin, unul dintre cele douăzeci de corpuri de armată terestră, care totalizau un milion de soldați. Sediul

Statului-Major se afla în Nanam, un district situat la sud față de centrul orașului și la nord de minele carbonifere. În toiu unei nopți, locuitorii au auzit mugetul surd al motoarelor a zeci de camioane și tancuri și au simțit izul încercăcios al gazelor de eșapament. Întregul corp de armată, format din trei mii de oameni, cu toate tancurile, camioanele și vehiculele sale blindate, părăsea orașul. Convoaiele s-au adunat inițial în jurul sediului Statului-Major din Nanam, după care au înaintat încet pe drumurile pline de fâgașe, producând un vacarm teribil. Locuitorii sau înfiorat, dar n-au îndrăznit să se ridice de pe saltelele lor pentru a trage cu ochiul afară.

Niciun cuvânt n-a apărut în *Rodong Sinmun* sau în emisiunile de știri radiofonice. Era imposibil de obținut informații la prima mână, deoarece soldații serveau zece ani în Armata Populară a Coreei de Nord și erau trimiși departe de așezările lor natale, astfel încât nu dispuneau de mijloace pentru a-și contacta familiile.

În absența unor vești sigure, circulau o mulțime de zvonuri. Oare armata se pregătea pentru mult așteptatul război cu americanii ticăloși? Oare avea loc o invazie a sud-coreenilor? O lovitură de stat? S-a răspândit iute zvonul că fuseseră dejucate planurile ofițerilor din Armata a VI-a de a prelua controlul portului și instalațiilor militare din Chongjin, în timp ce alți complotiști din Phenian urmau să-l asasineze pe Kim Jong-il.

La spital, Kim Ji-eun a auzit de la un pacient că acești așa-zisi complotiști erau finanțați de un bogat om de afaceri chinez.

La grădiniță, educatoarele s-au adunat în cantină și au ascultat cu atenție un bucătar care susținea că avea informații la prima mână de la o rudă care se număra printre conspiratori. El a spus că complotul fusese finanțat de președintele sud-coreean Kim Young-sam.

O profesoară din școală a afirmat că văzuse cum un vecin, care era înrudit cu un complotist, fusese ridicat împreună cu fiul lui de numai trei luni, din cauza sângelui lor pătat. Camionul care-i ridicase venise târziu în noapte.

— Au aruncat copilașul în camion ca pe o mobilă, a șoptit profesoara.

Imaginea pruncului care se rostogolea pe platforma camionului a trezit un fior de groază în Mi-ran, iar scena aceea oribilă avea să-i apară în minte mulți ani, nu numai în vis.

Nimic de invidiat

În cele din urmă, Armata a VI-a a fost desființată, fiind înlocuită de unități din Armata a IX-a din Wonsan. Procesul a durat multe luni, iar motivele exacte rămân și în prezent un mister.

Analistii serviciilor secrete tind să ignore povestea tentativei de lovitură de stat. De-a lungul anilor, din Coreea de Nord au provenit multe rapoarte despre încercări de puciuri, rebeliuni și asasinate, dar deocamdată niciunul n-a fost confirmat. Explicația cea mai plauzibilă este că Armata a VI-a a fost desființată deoarece Kim Jong-il a dorit mai mult control asupra activităților ei financiare. Militarii nord-coreeni conduceau o mulțime de întreprinderi comerciale, care exportau de la ciuperci de pin și caracatițe uscate, până la amfetamine și heroină - drogurile ilicite fiind o sursă importantă de valută forte pentru regim. S-a presupus că armata fusese implicată și în furtul erezului provenit din ajutoare umanitare care se vindea pe piața neagră din Chongjin și din alte orașe. Se pare că corupția ar fi fost înfloritoare în cadrul Armatei a VI-a și ofițerii ei își însușeau profiturile, iar de aceea, au fost pedepsiți de șeful suprem precum niște *capo* din Mafia. Un ofițer de armată care a fugit în Coreea de Sud în anul 1998 le-a declarat anchetatorilor de acolo că ofițerii Armatei a VI-a ar fi obținut profituri de pe urma vânzării macilor pentru opiu cultivați în gospodăriile colective de la periferia orașului Chongjin.

La scurt timp după epurarea armatei, în Chongjin au urmat alte evenimente stranii. Echipa specială de procurori numite *groupa* au început să sosească din Phenian, pentru a lua măsuri drastice împotriva corupției din fabrici. Un obiectiv special l-a reprezentat Combinatul Siderurgic Kimchaek, cel mai mare din Coreea de Nord, care nu funcționase aproape deloc în anii 1990; doar două dintre cele zece furnale ale lui mai operau sporadic. Unii directori îi organizaseră pe muncitori în echipe care să colecteze resturi de fier pentru a le vinde în China în schimbul alimentelor. Când această acțiune s-a dovedit insuficientă, au demontat și utilajele, vânzând componentele la graniță. Bani obținuți în felul acela au fost utilizați, cel puțin parțial, pentru achiziționarea de hrană pentru angajați.

Cei zece directori ai combinatului siderurgic au fost trimiși în fața plutonului de execuție. Ministerul Securității Publice a organizat execuția pe un câmp noriois, care cobora de la talciocul Sunam spre afluentul Suseon.

După aceea, procurorii și-au îndreptat atenția către ținte mai mărunte. Au arestat și executat indivizi care furaseră sarmă de cupru de pe stâlpii de telefoane pentru a o schimba pe alimente, hoți de capre, hoți de porumb, hoți de vite și vânzători de erez pe piața neagră, în 1997, în Chongjin și alte orașe s-a anunțat că cetățenii care furau, teaurizau sau chiar vindeau grâne „sufocă stilul nostru de socialism” și pot fi executați.

Codul penal din Coreea de Nord limita pedeapsa cu moartea la omuciderea premeditată, trădarea, activitățile teroriste, „activitățile împotriva statului” și „activitățile împotriva poporului”, însă definițiile acelea erau suficient de vagi pentru a include orice activități care ar fi putut ofensa Partidul Muncii. Refugiații nord-coreeni în Coreea de Sud au relatat despre execuții petrecute în anii 1990 pentru adulter, prostituție, împotrivire la arestare și comportament turbulent. În Onsong, așezarea de graniță în care Hyuck a locuit în orfelinat, se pare că patru studenți ar fi fost executați pentru că alergaseră dezbrăcați în public după ce se îmbătaseră.

În trecut, Coreea de Nord fusese un stat ordonat, auster și previzibil. Dacă cineva era omorât, motivul putea fi, de obicei, încăierările între bande sau actele de gelozie. Furturile erau reduse ca număr, întrucât nimeni nu avea mai mult decât ceilalți. Oamenii știau care erau regulile și ce linii nu trebuiau depășite. Acum regulile jucau un rol important - și viața a devenit dezordonată și înapăimântătoare.

CAPITOLUL 13 _____

BROAȘTELE DIN PUȚ

JUN-SANG A ASISTAT la o execuție publică într-o vară când se întorsese acasă în vacanță. De mai multe zile, vehicule de propagandă audio trecuseră pe stradă, vestind ora și data. Șeful *iminban* bătuse la uși anunțându-i pe oameni că participarea era obligatorie. Pe Jun-sang nu-l interesa acest gen de spectacol. El detesta sângele și nu suporta să vadă un om sau un animal suferind. Când avea doisprezece ani, tatăl lui îl silise să omoare o găină. Măinile băiatului tremuraseră când prinseseră gâtul păsării.

— Cum poți să fii bărbat dacă nu ești în stare să faci asta? îl ocărăse tatăl lui.

Ascultător, Jun-sang izbise cu satârul, temându-se mai mult de muștrările tatălui decât de o găină decapitată, dar în seara aceea refuzase să mănânce cina. Pentru el era inimaginabil să privească moartea unei ființe omeneste, așa că și-a jurat să nu participe la eveniment. În ziua respectivă însă, când vecinii au plecat să asiste, s-a pomenit printre ei.

Execuția urma să aibă loc pe un rambleu nisipos al unui râu nu departe de stațiunea de ape termale în care se plimba noaptea cu Mi-ran. Cam trei sute de oameni se adunaseră deja, iar copiii se împingeau să ajungă în față. Școlarii se întreceau să culeagă cartușe goale de la execuțiile publice. Jun-sang s-a înghiontit prin mulțime ca să vadă mai bine.

Securitatea transformase poienița de lângă râu într-un tribunal improvizat, cu mese pentru procurori și un sistem de sonorizare cu două difuzoare enorme. Bărbatul era acuzat că se cățăraseră pe stâlpi de curent electric și tăiasă sârmă de cupru, pe care o vânduse.

— Furtul a însemnat prejudicierea considerabilă a proprietății naționale și a fost întreprins cu intenția lezării sistemului nostru social. A fost un act de trădare, care i-a ajutat pe dușmanii statului socialist, a bubuit glasul procurorului din difuzoarele disonante.

După aceea a luat cuvântul avocatul apărării, care n-a pledat pentru clientul său, ci a spus doar:

— Am constatat că spusele acuzării sunt adevărate.

— Ca urmare, acuzatul este condamnat la moarte și sentința va fi îndeplinită pe loc, a decretat un al treilea bărbat.

Condamnatul a fost legat de un stâlp din lemn în dreptul ochilor, al pieptului și picioarelor. Plutonul de execuție trebuia să țintească pentru a reteza în ordine frânghiile, câte trei gloanțe în fiecare loc: nouă în total, de sus în jos. Capul fără viață cobora în piept, apoi tot corpul se năruia într-un morman la baza stâlpului. Elegant și eficient. Avea să pară ca și cum condamnatul făcea o plecăciune, murind, de parcă și-ar fi cerut iertare.

Un murmur a răzbătut prin mulțime. Se părea că Jun-sang nu era singurul care credea că execuția era o pedeapsă exagerată pentru un furt mărunț. Sistemul de furnizare a energiei electrice oricum nu mai funcționa. Cei câțiva metri de sârmă pe care-i furase bărbatul îi aduseseră probabil doar câteva pungi de orez.

— Păcat de el, a auzit Jun-sang un comentariu. Are o soră mai mică.

— Două surori, a zis alt glas.

Tânărul a dedus că părinții condamnatului erau morți. Era evident că omul nu cunoștea pe nimeni cu influență care să intervină de partea lui. Probabil că avea și o origine de clasă modestă. Poate că era fiul unui miner, precum copiii pe care-i educa Mi-ran.

Pe când Jun-sang contempla posibilitățile respective, împușcăturile au răsunat.

Cap. Piept. Picioare.

Țeasta a explodat ca un balon umplut cu apă. Sângele a țâșnit pe pământ, aproape atingând picioarele spectatorilor. Lui Jun-sang i-a venit să vomite. S-a întors, și-a croit drum prin mulțime și a plecat spre casă.

CU FIECARE VIZITĂ FĂCUTĂ în Chongjin, Jun-sang mai descoperea ceva neplăcut despre țara sa. La universitate, era ferit de cele mai grave forme de privațiuni. Beneficia de suficientă mâncare și avea curent electric în majoritatea serilor. Studenții de la universitățile principale din Phenian se numărau printre locuitorii cei mai privilegiați dintr-un oraș privilegiat. Dar odată ce părăsea coconul academic, realitatea îl izbea în față.

Toate locurile pe care le asocia cu amintiri plăcute erau închise: restaurantele în care mâncase în copilărie, cinematograful unde o zărise prima dată pe Mi-ran. Curentul electric nu era furnizat decât la ocazionalele sărbători naționale, așa cum erau aniversările lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il.

Serile acasă erau petrecute pe întuneric, ascultându-și părinții lamentându-se. Bunicul bogat din Tokio murise, iar rudele rămase în viață nu erau la fel de generoase cu expedierea de bani. Reumatismul mamei se înrăutățise în asemenea măsură, încât nu mai putea să meargă la piață și nici să-și folosească valoroasa mașină de cusut pe care o adusese din Japonia.

În fiecare seară avea loc aceeași scenă. Tatăl ședea și fuma, cu vârful țigării strălucind ca un tăciune roșu în beznă. Sufla un nor de fum și ofta adânc, prefațând veștile rele pe care urma să le anunțe.

— Știi cine-a mai murit? Îl mai ții minte pe...

Nimic de învidiat

Tatăl numea profesori din liceul lui Jun-sang. Profesorul de matematică. Profesorul de chineză. Profesorul de literatură, care era la fel de pasionat de cinematografie, și care obișnuia să-i împrumute tânărului exemplare dintr-o revistă intitulată *Film și literatură*, despre cinematografia est-europeană și rolul filmului în antiimperialism. Toți profesorii erau intelectuali trecuți de cincizeci de ani, care descoperiseră că nu aveau alte talente utile după ce sistemul de învățământ încetase să le mai plătească salariile. Jun-sang obișnuia să-i viziteze când se întorcea acasă din Phenian, iar ei se bucurau de fiecare dată să-l vadă pe elevul acesta care reușise atât de bine cu propriile forțe. Acum, tânărul evita să mai viziteze pe cineva din fostul lui liceu. Nu dorea să audă cine mai murise.

Iar decesele nu se limitau la bătrâni. Mama lui îi povestea despre colegi care muriseră de foame sau despre foști colegi ai lui Jun-sang care nu-și absolviseră examenele din universitate și fuseseră nevoiți să urmeze serviciul militar. Jun-sang pierduse contactul cu ei, dar se liniștise cu gândul că nu sufereau în anii aceia grei, pentru că soldații erau primii la care ajungeau rațiile de hrană. La urma urmelor, Kim Jong-il însuși proclamase conceptul *songun*, sau „Armata este prima”.

Școlarii trebuiau să accepte sacrificii, astfel încât o armată puternică să-i poată proteja de bombele nemernicilor de americani.

Jun-sang vedea acum că adevărul era altul. Soldații din împrejurimile orașului Chongjin arătau jalnic, cu centurile din piele sintetică strânse puternic peste uniforme prea largi pentru trupurile lor slăbănoage. Aveau tenul pământiu de malnutriție și mulți dintre ei nu erau mai înalți de 1,50 m. (La începutul anilor 1990, armata nord-coreeană a fost nevoită să-și reducă cerința de înălțime de la 1,60 m, din cauza pipernicirii generației mai tinere.) Noaptea, își părăseau posturile și intrau în grădini private, dezgropând oale cu *kimchi* și smulgând zarzavaturi din pământ.

Majoritatea celor din cartierul familiei lui Jun-sang ridicaseră ziduri în jurul caselor, ignorând reglementarea care le restricționa înălțimea la 1,50 metri, pentru ca poliția să poată privi peste ele. Cu toate acestea, hoții au reușit în trei rânduri să le escaladeze zidul și să vandalizeze grădina, smulgând usturoi, cartofi și varză. Tatăl lui ținuse însemnări atente într-un jurnal de grădinărit, scriind tipurile de semințe pe care le folosiseră și timpul necesar germinării lor.

— De ce n-au putut aștepta măcar până să crească complet? S-a plâns el.

Mama lui Jun-sang a suferit enorm când cineva le-a furat un câine. Ea crescuse cățeluși jindo încă din copilăria fiului ei. Îi iubea mult și le prepara personal mâncarea. Scrisorile ei către fiul aflat la universitatea din Phenian erau pline de vești despre cățeluși. Acum nu putea accepta ideea că era foarte posibil să fi fost mâncat.

De fapt, avuseseră noroc că fusese omorât doar câinele. Toți știau că familiile care veniseră din Japonia aveau bani, așa că acestea erau frecvent ținta hoților. În satul lor, o familie întreagă fusese ucisă în urma unui jaf nereușit. Jun-sang și ai lui trebuiau să fie mai atenți ca oricând. Își mâncau repede cina în spatele zidurilor înalte din jurul casei, sperând că vecinii n-o să vadă că aveau ce pune pe masă.

DE CÂND NU REUȘISE să verse lacrimi autentice pentru decesul lui Kim Ir-sen, Jun-sang își înțelesese nemulțumirea față de regim, care sporea întru. Tot ceea ce vedea, tot ceea ce auzea sau citea îl îndepărta din ce în ce mai mult de ideologia politică corectă.

Nimic de învidiat

Îl schimbau totodată și experiențele din universitate. Pentru prima dată în viață era expus la idei noi.

În copilărie, Jun-sang citise orice îi căzuse în mâini: romane, filozofie, știință, istorie, ba chiar și discursurile lui Kim Ir-sen. Librăria din oraș vindea cărțile care povesteau despre americani brutali, sud-coreeni lași și fricoși, și nord-coreeni eroici. Din când în când, găsea romane rusești de Tolstoi sau Gorki. Biblioteca liceului era aprovizionată de Biroul pentru Materiale și Instrumente Educaționale, iar tatăl lui avea o colecție respectabilă de istorie greacă și romană. Lui Jun-sang îi plăcea să citească despre războinicii din trecut; fusese în mod special impresionat de felul cum Hannibal luptase pentru a distruge Imperiul Roman și apoi se otrăvise, pentru a nu accepta înfrângerea.

Când a ajuns la Phenian, era pregătit pentru lecturi mai modeme. La universitate, în spatele biroului bibliotecarei exista o colecție mică de cărți occidentale care fuseseră traduse în coreeană, dar erau interzise publicului general; doar studenții eminenți puteau avea acces la ele. La un nivel superior al guvernului, cineva

decisese că națiunea avea nevoie de o elită intelectuală, care să știe câte ceva despre literatura occidentală. Pe pagina de gardă a cărților nu era consemnată nicio editură, însă Jun-sang auzise că ar fi fost publicate de Inmin Daehakseup Dang, Marea Casă de Studiu a Poporului, biblioteca națională din piața Kim Ir-sen. Din colecție făceau parte chiar și cărți americane.

Romanul favorit al lui Jun-sang era *Pe aripile vântului*, al cărui stil melodramatic era destul de asemănător cu cel al ficțiunii nord-coreene. Tânărul a rămas uimit de similitudinile dintre Războiul Civil American și Războiul Coreean. Era incredibil cât de crude puteau fi conflictele din cadrul aceluiași popor - în mod clar, americanii erau la fel de pătimiși ca și coreenii. El i-a privit într-o lumină mai bună pe americani pentru că, spre deosebire de coreeni, reușiseră să mențină integritatea țării. A admirat-o de asemenea pe protagonista Scarlett O'Hara pentru curajul ei. Îi amintea într-o oarecare măsură de eroinele din filmele nord-coreene, care se aflau mereu în dificultate și luptau pentru pământul lor, chiar dacă Scarlett era mai individualistă - o calitate neapreciată în literatura nord-coreeană. Iar eroinele nord-coreene nu aveau în niciun caz relații amoroase.

Potrivit standardelor nord-coreene, materialele acestea erau riscante, însă Jun-sang dorea să citească mai mult. A împrumutat tot ce a putut găsi, de la *Furia îngerilor* de Sidney Sheldon, la *Un veac de singurătate* de Gabriel Garcia Márquez. A citit până și *Secretele succesului*, cartea clasică de autodezvoltare scrisă de Dale Carnegie în anii 1930. A fost primul lui contact cu ideile occidentale despre business și a rămas șocat. Nu a putut crede sfaturile pe care Carnegie le dădea cititorilor.

Învățați să iubiți, să respectați și să vă bucurați de oamenii din jurul vostru.

Cum era posibil ca un produs al regimului capitalist american să scrie așa ceva? S-a întrebat Jun-sang. Oare capitaliștii nu erau toți dușmani care trăiau după legea junglei - ucide sau ești ucis?

Tânărul a împrumutat de asemenea cărți de la colegii săi. Într-o universitate de vârf ca aceasta, mulți studenți aveau rude sus-puse, care călătoriseră peste hotare și aduseseră cărți și reviste. Materiale în coreeană existau și în prefectura chineză Yanbian, unde trăiește o populație numeroasă de etnie coreeană. Prin intermediul unui coleg, Jun-sang a obținut o broșură de educație sexuală care fusese publicată de sistemul școlar chinez. O altă surpriză uriașă! Tânărul a înțeles că el și ceilalți prieteni ai săi necăsătoriți trecuți de douăzeci de ani știau despre relațiile sexuale mai puțin decât un școlar mediu chinez. De unde să fi știut el că femeile aveau menstruație? Asta explica foarte multe.

A fost la fel de surprins să citească un discurs ținut la un congres al Partidului Comunist Chinez, care critica Revoluția Culturală a lui Mao. Sper să apuc ziua aceea, s-a gândit el, când Partidul Muncii îl va critica pe Kim Ir-sen.

Într-o zi, Jun-sang a fost abordat de un coleg cu care făcuse ocazional schimb de cărți. Acesta a privit neliniștit în jur, apoi i-a strecurat o carte.

— E bună, a șoptit el. Merită s-o citești.

Volumul de mici dimensiuni fusese publicat de guvernul rus și trata reforma economică. Tatăl studentului făcuse rost de ea la o expoziție de carte organizată de ambasada rusă din Phenian. Părea să fi fost scrisă la începutul anilor 1990, când Rusia încerca să construiască o economie nouă, de piață liberă. Jun-sang a înțeles imediat că ținea în

mâini un material periculos - nord-coreenii trebuiau să predea poliției orice literatură străină pe care o găseau. El, colegul său și tatăl acestuia puteau avea necazuri serioase pentru că dețineau așa ceva. A ascuns-o repede sub hainele din dulăpiorul lui; în dormitorul său locuiau patru studenți, care dormeau în două paturi suprapuse, așa că intimitatea era redusă. A avut grijă să citească sub pătură, la lumina unei lanterne. Printre altele, a citit:

În etapele sale inițiale, capitalismul a fost o competiție inumană desfășurată în scopul producerii de bogăție. Nu exista conceptul de distribuire echitabilă a bogăției sau de ajutor social pentru muncitorul obișnuit. Dezvoltarea economică s-a desfășurat dezordonat... însă capitalismul modern a evoluat considerabil și a corectat erorile anterioare.

De exemplu, legile antitrust asigură o producție ordonată, dar fără să fie controlată de stat.

Cartea continua, descriind sisteme de pensii și conceptele de asigurare și de ajutor social. Afirma că regimurile economice socialiste din toată lumea eșuaseră din cauza ineficienței lor. Jun-sang s-a pomenit aprobând în tăcere, pe când citea.

ÎN ANUL 1996, JUN-SANG a susținut examenul de absolvire. Nu s-a întors însă în Chongjin, ci a preferat să rămână la universitate, într-o secție de cercetare. Era în mod oficial adult și avea dreptul de a părăsi campusul. S-a mutat din cămin și a închiriat o cameră. Era dărăpănată, murdară și sărac mobilată, dar îi plăceau proprietarii ei, un cuplu vârstnic cu probleme de auz și vedere. Se potriveau perfect scopurilor sale.

După ce a avut propria lui cameră, Jun-sang a luat ultimii bani ai bunicului și a cumpărat un televizor Sony, pe care l-a declarat la Biroul de Inspecție a Undelor Electrice, potrivit legilor nord-coreene. Deoarece Coreea de Nord nu mai fabrica aparatură casnică, televizoarele de import trebuiau reglate pe posturile guvernamentale, iar selec-

toarele de frecvențe erau blocate pentru ca posesorii lor să nu poată recepționa informații din lumea exterioară. Nord-coreenii glumeau, spunând că erau aidoma „broaștelor dintr- un puț”. Pentru ei, lumea nu exista în afara cercului de lumină de deasupra capetelor. Experții în tehnică învățaseră însă cum să păcălească sistemul. Cu radiourile era simplu: deschideai aparatul, tăiai cureaua de transmisie atașată de scală și o înlocuiai cu o bandă de cauciuc, care putea roti scala oriunde doreai. În cazul televizoarelor, erau necesare mai multe aptitudini.

Inspectorii aplicaseră peste butoanele televizorului un sigiliu din hârtie, care certifica reglarea lui pe postul aprobat. Pentru a ocoli sigiliul fără să-l strice, Jun-sang folosea un ac de cusut lung și subțire, cu care apăsa butoanele. Odaia lui mai avea o ușă în spate, care ducea în curte, și acolo și-a construit o antenă. A experimentat cu ea noaptea, după ce toți dormeau, mișcând-o într-o parte și-n alta până a recepționat ce dorea: televiziunea sud-coreeană.

Jun-sang se uita la televizor doar noaptea târziu, când semnalul care venea de la 145 de kilometri depărtare peste ZDC avea cea mai mare claritate. Aștepta până se asigura că proprietarii adormiseră; pereții erau atât de subțiri, încât le auzea sforăitul. Televizorul nu era echipat cu căști, așa încât dădea sonorul la limita audibilității. Se ghe- muia cu urechea lipită de difuzor, până ce picioarele și gâtul îi înțepeneau atât de rău, încât nu-și mai putea menține poziția. Mai mult asculta decât privea ecranul. Era întotdeauna în stare de alertă maximă când îi funcționa televizorul. Se știa că Biroul de Inspecție a Undelor Electrice obișnuia să întreprindă vizite surpriză la ore dintre cele mai neobișnuite. Cu câteva uși mai departe, un vecin avea un câine. Dacă îl auzea lătrând în noapte, Jun-sang comuta imediat televizorul pe postul nord-coreean oficial și ieșea repede să demonteze antena.

Inspectorii de la Birou au sosit, bineînțeles. Unul dintre ei a avut ochi vigilenți și a observat că sigiliul din hârtie fusese acoperit cu o bandă de scotch. Jun-sang aplicase scotchul pentru a camufla o urmă lăsată de ac.

— Pentru ce-i scotchul? a întrebat inspectorul.

Inima tânărului a tresărit. Jun-sang auzise cazul unei familii întregi care dispăruse în gulag pentru că un membru al ei vizionase programele televiziunii sud-coreene. Un prieten al lui care fusese doar suspectat că ascultase radioul sud-coreean fusese interogat un an întreg, timp în care nu văzuse lumina soarelui. La eliberare, era alb ca varul și cu nervii la pământ.

— L-am pus ca să nu se dezlipească sigiliul, a răspuns el pe cât de nepăsător a putut.

Inspectorul s-a încruntat, dar n-a insistat.

După episodul acela, Jun-sang ar fi trebuit să fie mai precaut, însă nu-și putea stăvili curiozitatea. Avea un apetit insatiabil pentru informații - informații curente în timp real. Televiziunea îi aducea nu doar vești despre lumea din afară, ci și mai multe informații despre țara sa decât cunoscuse el vreodată.

A aflat lucruri uimitoare, pe care le bănuise, dar despre care nu fusese niciodată sigur. L-a auzit pe președintele Bill Clinton afirmând că Statele Unite oferiseră petrol și asistență în domeniul energetic, dar Coreea de Nord preferase să dezvolte arme și rachete nucleare. A mai aflat că Statele Unite alimentau țara lui cu sute de mii de tone de orez sub forma ajutoarelor umanitare.

Membrii unei delegații a Congresului SUA au susținut o conferință de presă și au anunțat că două milioane de oameni muriseră de foame în Coreea de Nord. Organizațiile pentru drepturile omului au estimat că 200.000 de persoane erau închise într-un gulag de lagăre de tip penitenciar și că în Coreea de Nord se înregistrau cele mai grave încălcări ale drepturilor omului din lume.

În anul 2000, televiziunea sud-coreeană a anunțat că președintele țării, Kim Dae- jung, pleca la Phenian pentru un summit istoric cu Kim Jong-il. În timpul summitului, televiziunea sud-coreeană a transmis glasul lui Kim Jong-il, vorbind cu președintele sud- coreean. Jun-sang nu mai auzise niciodată vocea Iubitului Conducător; pe posturile de radio și televiziune nord-coreene, cuvintele îi erau reproduse de crainici profesioniști, care le citeau cu tonul tremurător și copleșit de admirație rezervat pentru el. Se păstra astfel în jurul său aerul de mister. ⁴

— Ce părere aveți despre punctele noastre istorice de interes turistic? a auzit Jun- sang pe Iubitul Conducător rostind cu un glas care părea bătrân, pițigăiat și cu totul omenesc.

„La urma urmelor”, și-a spus tânărul, „este tot un om în carne și oase.”

A asculta emisiunile sud-coreene era ca și cum s-ar fi privit în oglindă pentru prima dată

în viață și ar fi înțeles că era neatrăgător.

Nord-coreenilor li se repeta întruna că patria lor era cea mai mândră din lume, însă restul lumii o considera un regim patetic și falimentar. Jun-sang știa că oamenii

mureau de foame. Știa că erau internați în lagăre de muncă, dar până acum nu auzise niciodată cifrele acestea. Nu era oare posibil ca reportajele sud-coreene să exagereze, la fel ca propaganda nord-coreeană?

Nimic de invidiat

CĂLĂTORIILE LUI JUN-SANG cu trenul, și mai ales cele spre așezarea lui natală, îi reaminteau de o descriere a infernului pe care o citise într-o operă budistă. Vagoanele erau atât de aglomerate, încât nu puteai ajunge la toaletă. Bărbații urinau pe ferestre sau așteptau opririle pentru a se ușura pe câmp, dar uneori nu puteau rezista și și dădeau drumul în vagoane. Copii fără adăpost alergau pe lângă trenurile care mergeau încet și cerșeau sau plângeau după hrană. Încercau să intre prin ferestrele sparte. Întârzierile erau foarte mari, fiindcă locomotivele se defectau atunci când încercau să traverseze pantele abrupte ale munților din nordul Phenianului. Odată, Jun-sang a staționat două zile într-un tren care se defectase, în toiul iernii, cu un vânt arctic care sufla în rafale prin vagonul fără ferestre. S-a împrietenit cu alți pasageri: o femeie cu un prunc de trei săptămâni și un tânăr care întârzia la propria sa nuntă. Au făcut rost de o găleată din metal, în care au aprins un foc, ignorând ordinul conductorului de a-l stinge. Dacă n-ar fi existat focul acela, ar fi putut pieri de hipotermie.

Într-o asemenea călătorie din anul 1998, când economia nord-coreeană se prăbușise complet, Jun-sang a rămas blocat într-un orașel din provincia Hamgyong de Sud, unde obișnuia să schimbe trenul, trecând de pe linia spre est pe linia spre nord care suia pe coastă. Calea ferată a fost inundată, și o ploaie rece și pătrunzătoare i-a udat la piele pe pasagerii care așteptau. Jun-sang s-a adăpostit cum a putut pe peron și atenția i-a fost atrasă de un grup de copii fără adăpost, *kochebi*, care susțineau spectacole ca să obțină bani pentru mâncare. Unii făceau scamatorii, alții dansau. Un băiat de șapte-opt ani cânta. Trupușorul lui se pierdea în faldurile uniformei de fabrică pentru adulți, dar vocea avea rezonanța unei persoane mult mai în vârstă. Ținea ochii strâns închiși, mobilizându-și toate sentimentele, și răcnea cântecul, umplând peronul cu puterea lui.

*Uri Abogi, tatăl nostru, noi n-avem de ce să-i invidiem pe alții.
Căminul ne este în brațele Partidului Muncii.
Noi toți suntem frați și surori.
Chiar dacă un ocean de foc vine spre noi, dragi copii, nu vă speriați,
Tatăl nostru este aici.
N-avem de ce să-i invidiem pe alții.*

Jun-sang știa cântecul pe dinafară din propria lui copilărie, atâta doar că versurile fuseseră actualizate; în versul „Tatăl nostru, Kim Ir-sen”, copilul folosise numele lui Kim Jong-il. Depășea orice putere de înțelegere motivul pentru care copilul acesta ar fi cântat o odă adresată tatălui care-l proteja, când circumstanțele îl contraziceau atât de clar. Acum, de pildă, era pe peron, ud până la piele, murdar și fără îndoială flămând.

Jun-sang s-a scotocit în buzunar și i-a întins băiatului 10 woni, o sumă generoasă pentru un artist de stradă. Era mai puțin un act de caritate, cât recunoștință pentru felul în care puștiul îi deschisese ochii.

Ulterior avea să afirme că băiatul acela fusese picătura care umpluse paharul. Acum știa cu certitudine că el nu credea în regim. A fost o revelație de proporții, ca și cum cineva ar decide că este ateu. L-a făcut să se simtă singur. Era diferit de toți ceilalți. Brusc, Jun-sang a devenit conștient de propria lui persoană și s-a simțit împovărat de un secret pe care-l descoperise despre sine.

La început, a crezut că viața i se va schimba spectaculos în urma acestei descoperiri, însă ea a continuat cam tot ca până atunci. A făcut tot ce era de așteptat din partea unui supus loial. În diminețile de sâmbătă s-a prezentat cu punctualitate la prelegerile ideologice de la universitate. Secretarul Partidului Muncii vorbea monoton despre moștenirea lui Kim Ir-sen, de parcă era pe autopilot. Iarna, când amfiteatrul nu era încălzit, conferențiarul termina cât mai repede cu putință. Adesea, Jun-sang trăgea cu ochiul la restul audienței. De obicei erau vreo cinci sute de peroane, în majoritate absolvenți ai universității și cercetători post-doctorat. În timpul prelegerii, tropăiau din picioare și se așezau pe palme pentru a se încălzi. Chipurile lor rămâneau însă la fel de inexpresive, la fel de nemișcate ca ale manechinelor din vitrina unui magazin.

Tânărul a înțeles brusc că și el afișa aceeași expresie goală. Adevărul e că probabil toți aveau sentimente similare față de conținutul prelegerii.

„Ei știu! Toți știu!”, aproape că a strigat el, într-atât a fost de sigur. Acestea erau considerate cele mai strălucitoare creiere tinere ale națiunii. „Orice posesor al unui creier funcțional nu poate să nu știe că ceva e-n neregulă.”

Jun-sang a priceput că nu era singurul sceptic din amfiteatru. Ba a fost chiar convins că putea recunoaște o formă de comunicare silențioasă, atât de subtilă, încât nu se ridica nici măcar la nivelul unei clipiri din ochi sau al unei încuviințări. O tânără studentă a câștigat unele aprecieri când a scris în jurnalul ei personal despre admirația pentru Iubitul Conducător. În *Rodong Sinmun* a apărut un articol despre ea și a câștigat un premiu pentru loialitate. Studenții însă au tachinat-o nemilos. O considerau o anomalie, dar, fiindcă nu-i puteau spune asta, se mulțumeau s-o ia peste picior.

— Cine-i norocosul care se va mărita cu tine? o întrebau.

Nu cutezau totuși să împingă lucrurile mai departe.

Studenții și intelectualii nord-coreeni nu îndrăzneau să organizeze mișcări de protest, așa cum făcuseră omologii lor din alte țări comuniste. N-a existat o Primăvară de la Praga, nici o Piață Tiananmen. Nivelul represiunilor în Coreea de Nord era atât de vast, încât niciun fel de rezistență organizată nu putea să prindă rădăcini. Orice activitate îndreptată împotriva regimului ar fi avut consecințe îngrozitoare pentru protestatar, pentru familia lui imediată și pentru toate rudele cunoscute. Într-un regim care căuta să elimine sângele pătat din trei generații la rând, pedeapsa se extindea la părinți, bunici, frați, surori, nepoate, nepoți și verișori.

— Destui considerau că dacă tot n-ai decât o singură viață de dăruit, ar trebui s-o dăruiești pentru a scăpa de regimul acesta teribil, însă n-ai fi fost unicul pedepsit. Familia ta avea să treacă prin infern, mi-a declarat un refugiat.

Era imposibil să înființezi un club de carte sau să conduci o discuție politică. Orice schimb liber de idei ar fi ajuns invariabil pe un teritoriu interzis. În orice grup de trei-patru persoane, exista minimum un spion pentru diversele agenții de informații. Jun-sang suspecta că printre informatori se număra și prietenul lui cel mai bun din liceu.

194 Acesta fusese un elev eminent, depășindu-l chiar și pe Jun-sang, dar nu a putut urma universitatea din Phenian, fiindcă rămăsese cu un șchiopătat pronunțat din cauza poliomielitei de care suferise în copilărie. Când Jun-sang venea acasă din Phenian, i se plângea cu voce tare de guvern, încurajându-l să răspundă. Tonul lui avea ceva îndrăzneț și nenatural, care-l făcea pe Jun-sang să se teamă de o cursă. Până la urmă, și-a evitat complet prietenul.

Își repeta mereu: cât timp trăiești în Coreea de Nord, nu discuți politică. Nici cu cel mai bun prieten, nici cu profesorii sau părinții, și în niciun caz cu prietena ta. Jun-sang nu i-a destăinuit lui Mi-ran părerile lui despre regim. Nu i-a povestit nici că viziona posturile TV sud-coreene, nici că citea cărți despre capitalism. În niciun caz nu i-a spus că începuse să se gândească serios să fugă din țară.

RĂUL

CU CÂT SE PUTEAU destăinui mai puțin unul celuilalt, cu atât mai tensionată era relația lor.

În trecut, Jun-sang și Mi-ran flecăriseră ore în șir despre colegi de clasă, prieteni și familii. În timp ce se plimbau prin întuneric, tânărul îi povestea filmele pe care le văzuse și cărțile pe care le citise. Recita poezii. Iubea curiozitatea înăscută a lui Mi-ran și faptul că nu se simțea stânjenită dacă nu cunoștea ceva, ceea ce o deosebea enorm de comportamentul colegilor săi ariviști din universitate. Mare parte din plăcerea lecturilor lui o constituia anticiparea momentului când i le va povesti lui Mi-ran. În lungile luni în care erau despărțiți, el alegea materialele cele mai bune, repetându-le în minte, imaginându-și cum vor licări de încântare ochii ei și cum va râde sonor, fără gestul sfios de a-și acoperi gura. Acum, însă, nu-i mai spunea nimic, deși mintea lui clocotea de idei pe care nu le putea împărtăși.

Nu pentru că n-ar fi avut încredere în ea - se simțea mai apropiat de Mi-ran decât de orice altă persoană din afara familiei lui imediate. Pe măsură ce restul prietenilor se îndepărtaseră, văzându-și de drumurile lor, ea ajunsese să ocupe un loc central în viața lui. Și, oricum, la ce ar fi slujit dacă i-ar fi spus? Dacă ea afla ceea ce știa tânărul, asta n-ar fi făcut-o la fel de nefericită pe cât îl făcuse pe el? Cum ar fi putut continua să învețe sute de copii cântecele care-l preamăreau pe Kim Jong-il, dacă ar fi știut cât de bogați erau sud-coreenii? De ce ar fi trebuit Mi-ran să știe despre reformele capitaliste din China sau Rusia? Jun-sang își făcea griji în privința ei. Avea o origine de clasă problematică, așa că trebuia să se comporte mai prudent ca alții. Ar fi fost suficientă o exprimare neatentă ca să fie trimisă în lagăr. Când discutau despre elevii ei care mureau de foame, cei doi tineri foloseau un limbaj eufemistic despre „situație” și „Marșul Neobosit”. Orice altceva mai explicit i-ar fi putut aduce pe teritoriul nesigur al identificării responsabilităților.

Cealaltă chestiune neabordată avea un caracter personal. Jun-sang suspecta că Mi-ran fusese afectată de hotărârea lui de a rămâne în institutul de cercetări, după absolvirea din 1997. Continuarea relației era mai grea ca oricând din cauza călătoriilor mizerabile cu trenul spre

Nimic de invidiat

casă și a sistemului poștal jalnic. Iar după ce el ajungea acasă, logistica era descurajantă. Niciunul dintre ei nu avea telefon și niciunul nu dorea să lase bilețele la casa celuilalt. Pentru a-și face un program comun, Jun-sang trebuia s-o găsească pe Mi-ran în afara casei ei sau la grădiniță, în timpul unui viscol, tânărul a umblat ore în șir prin zăpada care-1 orbea, călăuzindu-se după șinele de tren. Când a ajuns la grădiniță, cu degetele amorțite de frig, a aflat că ea plecase mai devreme acasă.

Se vedeau de două ori pe an: în vacanțele de vară și de iarnă. După perioade lungi de despărțire, le lua ceva timp până să-și depășească stângeneala inițială. Mi-ran se schimbase. Tunsoarea scurtă și îndrăzneată pe care o avusese când se întâlniseră prima dată dispăruse de mult. Acum semăna cu celelalte tinere coreene: purta părul lung până la umeri și strâns la spate. Jun-sang a fost surprins să vadă că începuse să se machieze.

Amândoi erau de acum adulți în toată puterea cuvântului - el avea douăzeci și șapte de ani, iar Mi-ran douăzeci și cinci. Întrebarea evidentă asupra viitorului lor rămânea fără răspuns.

Subiectul a apărut pe neașteptate în timpul unei vizite a lui Jun-sang. Mai devreme în cursul zilei, Mi-ran participase la petrecerea de nuntă a unei foste colege de clasă. După cină, s-a întâlnit cu Jun-sang în spatele casei ei și au pornit spre stațiunea de izvoare termale. Era o seară senină și locul era pustiu. Au mers pe alea de sub copaci și au trecut pe lângă cascada artificială și bazinul care oglindea cerul. S-au așezat pe banca lor favorită, de unde se vedea luna deasupra munților.

Mi-ran l-a amuzat pe Jun-sang cu o descriere a nunții și a soțului prietenei ei.

— Nu-nțeleg de ce oamenii se căsătoresc așa devreme, a zis tânărul.

În ultima vreme, citise poezii coreene clasice, iar din vastul repertoriu care i se învârtea prin minte a ales una despre suferințele unei tinere mirese.

Dacă un tigru din munți ar sări asupra noastră, ar putea G mai înspăimântător decât o soacră?

Ar putea gerul cel mai aprig să Ge mai rece decât socrul tău?

Păstăile de fasole, chiar dacă ar pocni când ai călca pe ele, nu te-ar privi niciodată cu atâta ură ca frațu mai tineri ai soțului tău.

Nu, nici chiar cel mai iute ardei n-ar putea G atât de usturător ca viața unei femei măritate.

Lui Jun-sang poezia i se părea foarte amuzantă. Mi-ran a râs, dar șovăielnic; el s-a întrebat dacă nu cumva considerase citatul acela o aluzie.

De fapt, tânărul nu se gândise prea mult la căsnicie, sau cel puțin încercase să-și alunge asemenea gânduri. Pe de o parte, nu se putea imagina căsătorit cu nimeni altcineva decât cu Mi-ran, chiar dacă înșurătoarea cu ea i-ar fi spulberat șansele de a intra în Partidul Muncii. Fă ră partid, el avea puține speranțe de a câștiga un post permanent la o universitate din Phenian. Însă asta era valabil pentru regimul curent. Ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi părăsit Coreea de Nord, poate cu ea? Ce s-ar fi întâmplat dacă regimul nord-coreean s-ar fi prăbușit? Din emisiunile nocturne de televiziune, Jun-sang știa că Coreea de Nord era ultimul stat comunist de acest fel, poate cu excepția Cubei. Tot așa cum Zidul Berlinului se prăbușise în 1989, permițând reunificarea Germaniei, era posibil ca într-o bună zi să se reunească și cele două state coreene. De fiecare dată când trecea pe lângă un alt cadavru de pe stradă acoperit cu muște sau vedea un alt copil murdar în pragul morții, el simțea că sfârșitul era aproape. Trăiau ca în război, cu tragediile bombardându-i din toate direcțiile. În astfel de condiții, Jun-sang nu-și putea face planuri nici pentru săptămâna viitoare, cu atât mai puțin pentru căsătorie.

S-a simțit pe neașteptate copleșit de tristețe pentru sine și pentru Mi-ran, ca și pentru viața nefericită pe care o duceau. Nu dorise s-o ofenseze cu poezia respectivă. Mai degrabă ca un gest de consolare, a făcut ceva ce nu mai făcuse niciodată până atunci: sa aplecat și a sărutat-o.

N-a fost o sărutare adevărată, ci mai degrabă o atingere a buzelor pe obrazul ei, care a încetat înainte să fi ajuns la gură, dar a însemnat o intimitate fizică de care nu mai avuseseră parte până atunci. Se cunoșteau de treisprezece ani, se întâlneau de nouă ani și nu făcuseră nimic mai mult decât să se țină de mână.

Mi-ran l-a privit uimită. N-a părut furioasă, ci doar tulburată. S-a sculat brusc de pe bancă și i-a făcut semn s-o urmeze.

— Haide, i-a spus. Să ne plimbăm.

MI-RAN A FOST luată prin surprindere de sărutare. Deși avea doar cea mai vagă idee despre dinamica sexului, știa că o sărutare putea duce la o intimitate pe care nu o dorea. Auzise povești despre fete care se culcaseră cu bărbați și despre necazurile teribile în care intraseră. Nu existau mijloace contraceptive, ci doar avorturi scumpe și periculoase.

Spre deosebire de prietenul ei visător, tânăra se gândise din plin la măritiș. Două din cele trei surori ale ei erau măritate și aveau copii, iar prietenele ei din liceu se logodeau. Trebuia să se gândească serios la viitor. Nu credea că Jun-sang o va cere vreodată de soție.

Pe de altă parte, situația ei se îmbunătățise. Până în anii 1990, Kim Jong-il avea dușmani mai importanți cu care să se lupte decât familiile care, cu cincizeci de ani în urmă, participaseră în Războiul Coreean de cealaltă parte. Precum o cicatrice din copilărie care dispare sub ridurile bătrâneții, stigmatul acela pierdea. Potrivit legilor nord-coreene, sângele pătat era diluat după trei generații. Mi-ran și fratele ei mai mic fuseseră admiși la colegiul pedagogic. Frumusețea surorii lor mai mare învinsese originea „nesănătoasă” și se măritase cu succes; avea ca soț un angajat civil în armată și locuiau la o bază militară într-una dintre puținele zone din apropiere unde pădurile nu fuseseră pustiite. Ea aproviziona familia cu ciuperci de pin, un produs de lux pe care-l puteau schimba pentru alte alimente.

Mi-ran trebuia totuși să accepte unele constrângeri. De exemplu, tânăra se îndoia că altcineva din familie ar fi putut căpăta vreodată un permis rezidențial pentru Phenian. Dacă s-ar fi măritat cu Jun-sang, ar fi locuit, în cel mai fericit caz, în Chongjin, iar ea s-ar fi simțit responsabilă pentru sacrificiul lui. Când l-a privit, palid și atât de serios în spatele ochelarilor pe care-i căpătase în școală, s-a întrebat, neliniștită, cum ar fi putut trăi el în Chongjin. Era posibil să sfârșească aidoma mentorilor săi, intelectualii aceia flămânzi care puteau reproduce citate întregi din Tolstoi, dar care erau complet neajutorați când trebuiau să-și procure de mâncare.

Exista apoi problema părinților lui. Mi-ran nu-i cunoscuse, dar auzise despre ei. Cu certitudine aveau să facă o criză de nervi dacă Jun-sang ar fi încercat să se însoare cu ea. Tatăl lui putea amenința cu sinuciderea; mama lui putea să se prefacă bolnavă. Jun-sang era cu siguranță un fiu ascultător și n-avea să iasă niciodată din cuvântul părinților.

Oricum, cei care veniseră din Japonia obișnuiau să se căsătorească cu alții asemenea lor. Părinții lui aveau să-i găsească o fată cu bani

Nimic de invidiat

japonezi sau poate că el întâlnise deja la universitate o fată inteligentă și sofisticată. Pur și simplu nu era de nasul prietenului ei romantic și îndrăgostit de poezie. Trezește-te la realitate, și-a spus Mi-ran.

A încercat să-și imagineze cum va fi viața ei fără Jun-sang. Banală. Fără poezie. Căsătorie cu un muncitor din fabrică sau cu un miner ca tatăl ei. Copii. O existență dusă în satul minier sau în cazul cel mai fericit în Chongjin. Se simțea complet lipsită de opțiuni.

Slujba ei de educatoare devenise deprimantă. Din cei cincizeci de copii cu care începuse în clasă, mai rămăseseră doar cincisprezece. Mi-ran detesta să intre dimineața în clădirea părăginită, deoarece copiii plecați proiectau o tristețe profundă asupra școlii. Elevii nu mai râdeau ca altădată. Nimeni nu se putea concentra asupra lecțiilor - nici elevii, nici educatoarele care nu mai fuseseră plătite după moartea lui Kim Ir-sen. Mi-ran a întrebat-o pe directoare când ar putea reîncepe plata salariilor și aceasta s-a mulțumit să chicotească.

— Poate când ne vom reuni cu Coreea de Sud, i-a răspuns zeflemitor.

Mi-ran s-a gândit să se apuce de altă meserie. Poate să vândă în talcioc, ori să-și găsească o slujbă într-o fabrică de textile. Muncise din greu ca să intre la colegiu, să devină profesoară și să intre în societate. Acum i se părea că totul fusese în zadar.

CEALALTĂ GRIJĂ PRINCIPALĂ o reprezenta tatăl ei, care, în vârstă de 65 de ani, părea să se micșoreze sub ochii lui Mi-ran. Corpul muscular al lui Tae-woo se cocârjase odată cu vârsta și slăbise. Soția lui, care se mândrea cu abilitatea ei de a asigura hrană pentru familie, se simțea extrem de rușinată din cauza asta. Tae-woo își petrecea timpul învărtindu-se prin casă; uneori începea să lucreze la ceva, să repare o măsuță sau un dulăpior, dar până după-amiaza uita ce făcuse. După ce în trecut fusese atât de tăcut, acum vorbea întruna cu oricine s-ar fi aflat în casă, sau cu sine. Vorbea despre lucruri ce trecuseră nemenționate de aproape o jumătate de secol. Își amintea de copilăria lui petrecută în provincia Chungchong de Sud și de surorile lui frumoase. Se lăuda cu tatăl lui și cu un strămoș care fusese *yangban*, „nobil”. Ochii urduși îi lăcrimau în timpul acestor rememorări incoerente. La nunta celei de-a treia surori a lui Mi-ran, a făcut ceva ce nu mai fusese văzut niciodată făcând: s-a îmbătat.

Nimic de invidiat

Tatăl lui Mi-ran se deosebise mereu de ceilalți nord-coreeni din generația lui prin refuzul de a consuma alcool. Refuzul acela era de fapt un soi de mecanism defensiv. În anii 1960, el văzuse cum câțiva prieteni - de asemenea, foști prizonieri de război sud-coreeni - avuseseră necazuri pentru că vorbiseră prea mult când erau amețiți de alcool. Acum, însă, Tae-woo a considerat că putea fi mai puțin prudent. Petrecerea de nuntă s-a ținut în casa lor și au avut rachiul din porumb, făcut de soția sa. Tae-woo a băut trei pahărele din licoarea tare. Înainte ca toți oaspeții să fi plecat, el a început să cânte un cântec sud-coreean sentimental din copilăria lui, fără să-i pese că putea fi auzit.

Obişnuiam s-o țin pe mama de mână.

Apoi i-am dat drumul, să-mi iau fructe și prăjituri.

Ce mult duc dorul mâinii mamei mele!

TATĂL LUI MI-RAN a murit în 1997, la vârsta de şaizeci și opt de ani. Tânăra nu era acasă, doar fratele ei. Le-a spus surorilor că ultimul lui cuvânt fusese *mamă*.

În lunile dinaintea morții, Tae-woo vorbise mai lucid decât oricând despre familia lui. A insistat ca unicul său fiu să memoreze numele strămoșilor din registrul familiei, un catastif în care familiile coreene își consemnau arborele genealogic. Tae-woo fusese singurul băiat din familie, astfel că fiul lui urma să ducă mai departe numele familiei.

A existat și o ultimă dorință, care avea să fie însă mai greu de îndeplinit. Tae-woo dorea ca familia lui din Coreea de Sud să fie anunțată asupra decesului său. Cererea aceea suna ca delirul unui muribund.

Lăsând la o parte faptul că trecuse aproape o jumătate de secol de la Războiul Coreean, între Coreea de Nord și Coreea de Sud nu existau nici servicii poștale, nici telefonice. Crucea Roșie nu avea voie să transporte mesaje. (Abia în anul 2000 s-au desfășurat câteva reuniri de familie foarte regizate, însă numai pentru o minusculă parte din cei care fuseseră separați în urma Războiului Coreean.) Mi-ran, surorile și fratele ei bănuiau că bunicii sud-coreeni muriseră de mult, dar nu știau absolut nimic despre surorile tatălui lor. Contactarea unor rude din Coreea de Sud părea absolut imposibilă.

LA UN AN DE LA moartea tatălui, So-hee, sora lui Mi-ran, a venit în fuga mare la casa lor. Gâfâia și era îmbujorată de surescitare. Tocmai vorbise cu un prieten care recunoscuse că făcea incursiuni regulate în China. El cunoștea persoane de acolo care i-ar fi putut ajuta să ia legătura cu familia lui Tae-woo. După ce ajungeai în China, a explicat So-hee, era îndeajuns să pui mâna pe telefon și puteai suna în Coreea de Sud.

Nu doreau ele să încerce?

La început, Mi-ran și So-hee au fost suspicioase. Niciodată nu puteai avea încredere în cineva care nu făcea parte din familie. Exact așa proceda poliția secretă pentru a-i atrage pe oameni în cursă.

După câteva zile de deliberări, au decis că prietenul respectiv era sincer. El avea rude în China și acces la o rețea care i-ar fi putut ajuta. Cunoștea pe cineva cu un camion care le-ar fi putut duce până la frontieră, cunoștea un grănicer care știa exact pe unde ar fi putut traversa râul și care putea mitui pe cine trebuia ca să privească în altă parte, și avea de asemenea un văr care locuia imediat dincolo de graniță, unde ar fi fost în siguranță. Planul era ca Mi-ran și So-hee să meargă împreună pentru câteva zile. Ele au povestit totul unei singure persoane, sora lor recent măritată, care a jurat să păstreze secretul, dar n-a fost în stare să-și țină jurământul. I-a spus mamei lor, care a pus piciorul în prag.

— Niște fete nemăritate nu pot pleca singure în China, a decretat ea.

Deja circulau zvonuri că nord-coreenele erau violate sau răpite pentru a lucra în industria sexului, sau erau ucise pentru a le fi prelevate organele. Mama lui Mi-ran a fost cât se poate de fermă.

Au ținut o conferință de familie și au discutat ce era de făcut. Fratele lui Mi-ran a insistat să meargă el singur, în calitate de bărbat al familiei. Mama n-a fost de acord nici cu opțiunea respectivă. N-avea decât douăzeci și doi de ani, era mezinul familiei și unicul ei fiu.

În cele din urmă, s-a decis să meargă Mi-ran, So-hee și fratele lor, însoțiți de mamă. Practic avea să fie o călătorie în familie. Sora recent măritată nu voia să meargă și ei n-au îndrăznit să-i spună nimic surorii celei mai mari, care locuia cu soțul și copiii într-o bază militară și care n-ar fi fost niciodată de acord.

FAMILIA LUI MI-RAN nu se numărase niciodată printre cele mai loiale regimului - mama ei le ironiza pe femeile care ștergeau zilnic de praf portretele conducătorilor dar nici nu i se opunea în mod activ. S-a dovedit că cel mai îndrăzneț dintre membrii ei era Sok-ju, fratele mezin, care, fără știrea celorlalți, asculta la cască în fiecare noapte posturi de radio sud-coreene. Celorlalți nu le păsa prea mult de evenimentele curente, fiind prea ocupați cu munca pentru a se mai gândi la lumea exterioară.

Comparativ cu alți nord-coreeni, familia lui Mi-ran prospera în noua economie. Mama continua să exploateze moara de porumb. Nu sufereau de foame și nu aveau necazuri cu legea. Nu exista niciun motiv presant pentru a părăsi Coreea de Nord. Însă oportunitatea s-a ivit și, odată ce au urmat-o, evenimentele s-au succedat, planul a luat avânt și a fost prea târziu ca să mai dea înapoi. Delirurile unui muribund au devenit imperativul care i-a propulsat spre graniță.

Urmau să meargă în China pentru a contacta rudele lui Tae-woo din Coreea de Sud. Nu știau dacă le vor putea găsi sau dacă ele vor fi bucuroase să audă de existența lor. Nu cutezau să se gândească la posibilitatea *de a merge în Coreea de Sud*.

Toate elementele planului s-au completat în numai câteva săptămâni. În casa lor „muzicuță”, cu pereții subțiri ca hârtia și cu vecini indiscreți, ei nu puteau face nimic care să le trădeze starea de agitație. Trebuiau să păstreze aparența de calm. Nimic nu putea fi anormal. Nu-și puteau vinde bunurile ca să facă rost de bani pentru călătorie. Nu puteau bate scânduri peste ferestre pentru a proteja casa.

Pregătindu-se de plecare, Mi-ran a întreprins o operație aparte. În seara dinaintea plecării, ea a luat din dulapul cu haine un pachetel învelit cu grijă, care conținea toate scrisorile pe care le primise de la Jun-sang. Le păstrase laolaltă cu darurile căpătate de la el de-a lungul anilor. Avea să lase acasă bunul ei cel mai de preț: bareta pentru păr în formă de fluture, presărată cu strasuri. Scrisorile trebuiau distruse și le-a rupt în bucățele mici, pe care le-a aruncat. Nu voia ca nimeni să știe despre deceniul pe care ea și Jun-sang îl petrecuseră îndrăgostiți până peste cap unul de celălalt. Nimeni n-o știuse cu excepția fratelui lui și a două dintre surorile ei. Acum, mai mult ca oricând, era important să păstreze secretă idila.

203

Mi-ran și-a spus că vor pleca doar într-o călătorie scurtă, pentru o convorbire telefonică, dar în adâncul inimii știa că era posibil să nu se mai întoarcă niciodată, indiferent dacă rudele din Coreea de Sud aveau să-i accepte sau nu. După plecare, aveau să fie declarați trădători. Parcă-l putea auzi pe secretarul de partid: „A fost educată prin bunăvoința partidului și a trădat patria.” Nu dorea ca fapta ei să-l afecteze pe Jun-sang. După dispariția ei, viața lui putea continua ca mai înainte. Putea să-și găsească o soție potrivită, să intre în Partidul Muncii și să-și petreacă restul vieții în Phenian ca om de știință.

Mă va ierta și va înțelege, și-a spus fata. Este spre binele lui.

MI-RAN A PLECAT a doua zi dimineată, cu o raniță mică pe umăr. S-a urcat pe bicicleta ei și a fluturat din mână ca de obicei spre mamă și Sok-ju. Planul era ca toți să părăsească locuința separat, pentru a nu atrage atenția. Mai târziu în decursul zilei, mama avea să strecoare capul pe ușa din față a unei vecine, pentru a o anunța că pleca o săptămână sau două să-și ajute una dintre fiicele măritate la creșterea copilului. În felul acesta puteau câștiga ceva timp înainte ca poliția să fie anunțată de absența lor.

S-au reunit în Chongjin, unde So-hee avea un apartament. Mi-ran și cu ea au plecat împreună pentru a-l găsi pe bărbatul cu camion care urma să-i ducă la granița chineză. Mi-ran se simțea anormal de calmă, de parcă toate mișcărilor i-ar fi fost pur mecanice. Făcea ceea ce trebuia să facă, detașată de consecințele acțiunilor ei. Dar pe când mergea alături de So-hee, s-a întâmplat să privească spre celălalt trotuar și inima i s-a oprit în loc.

L-a văzut pe Jun-sang mergând în direcția opusă, sau cel puțin i s-a părut că ar fi el. Mi-ran avea o vedere excelentă, așa că ar fi putut jura că era prietenul ei, deși se găsea dincolo de strada cu șase benzi și era luna octombrie, când Jun-sang ar fi fost afundat în cercetări la universitate. Primul ei instinct a fost să traverseze strada și să-l îmbrățișeze, ceva ce, desigur, n-ar fi putut face în public, totuși trebuia să-i spună foarte multe lucruri. Voia să știe că ținea la el și-i dorea tot binele din lume, și trebuia să-i mulțumească fiindcă o încurajase să urmeze colegiul pedagogic. I-ar fi spus că entuziasmul lui față de viață îi dăduse curajul de a face atât de multe în propria ei viață, inclusiv

ceea ce urma să facă în curând. Îi părea rău dacă acțiunea ei l-ar fi afectat pe termen scurt, dar... S-a oprit. Imediat ce cuvintele i se formaseră în minte, Mi-ran înțelesese că va răbufni și nu va mai fi în stare să păstreze secretul. Dacă tânărul ar fi știut de planul ei, ea și-ar fi compromis nu numai propria familie, dar și pe a lui.

A mers mai departe pe trotuar, privind peste umăr la fiecare câteva secunde, până când bărbatul care putea să fi fost Jun-sang a dispărut din vedere.

AU CĂLĂTORIT ÎN TĂCERE pe platforma camionului către Musan, așezarea minieră unde Tae-woo fusese trimis să muncească după ce căzuse prizonier în Războiul Coreean. Acum era un oraș-fan- tomă, deoarece toate minele și fabricile fuseseră închise, însă sub exteriorul lipsit de viață, locul forfotea de contrabandiști. Orașul este situat în preajma uneia dintre porțiunile mai înguste ale râului Tumen și, alături de Ho- eryong și Onsong, devenea treptat un centru pentru trecerea ilegală a graniței în China. Era o industrie în plină dezvoltare, poate singura din Coreea de Nord. Șoferul camionului se specializase în aducerea în zona de frontieră a persoanelor fără pașapoarte sau permise de călătorie. Nici nu se punea problema să ia trenul, întrucât controlul documentelor era strict.

Dacă cineva i-ar fi privit pe membrii familiei, n-ar fi suspectat că fugiseră de acasă. Sub hainele de zi cu zi purtau hainele cele mai bune, sperând să nu pară niște nord-coreeni jalnici după ce vor ajunge în China. În același timp, ținuta venea în sprijinul pretextului pentru care se aflau acolo: urmau să participe la o nuntă de familie în Musan. Aveau bagaje doar pentru o călătorie de weekend, în care se găseau câteva fotografii de familie și fructe de mare uscate, pești, caldari și crabi, specialitățile gastronomice din Chongjin. Mâncarea nu era pentru ei, ci pentru mituiri. Pe drumul de optzeci de kilometri până la Musan existau două puncte de control. Cu câțiva ani în urmă, n-ar fi îndrăznit să meargă în Musan fără permis, dar acum era 1998 și cu mâncare puteai să cumperi aproape orice.

TRAVERSAREA FUSESE ATENT programată pentru o noapte fără lună, la ora la care, cel mai probabil, grănicerii dormeau. Locul era

la periferia localității Musan, unde distanțele dintre posturile de grăniceri erau de câte două sute de metri. Data, ora și locul traversării fuseseră de asemenea coordonate cu o călăuză din partea chineză, care aștepta sosirea unui „pachet” după miezul nopții.

Mi-ran mergea singură. Potrivit aranjamentelor, mama și fratele ei plecaseră mai devreme. Era mai bine ca membrii unei familii să traverseze separat râul. Dacă erai prins singur, puteai în mod plauzibil să susții că încercaseși să treci fiindcă mureai de foame. Cu nițel noroc, te-ai fi putut alege cu o 205²⁰⁵ tință ușoară, poate o internare de un an într-un lagăr de muncă. Dacă era prinsă o familie întreagă, fuga era considerată premeditată și pedeapsa ar fi fost mult mai mare. Mi-ran nu știa exact în ce ar fi constat, fiindcă nu cunoscuse pe nimeni care să fi fugit. S-a străduit să-și alunge aceste gânduri din minte.

O călăuză a condus-o din Musan pe un drum de pământ care mergea paralel cu râul. Când drumul s-a terminat la un lan de porumb, a părăsit-o. I-a spus să traverseze lanul și să continue în direcția râului.

— Mergi pur și simplu drept înainte. Nu te abați și nu te oprești, a sfatuit-o călăuza.

Calmul nenatural al lui Mi-ran se evaporase de acum. Tot corpul îi tremura de teamă și frig. Ziua de octombrie fusese călduroasă, ca de vară întârziată, dar până la căderea nopții temperatura devenise autumnală. Doar câteva frunze încăpățănate se mai agățau de ramuri. Copacii despuiați o lăsau expusă. Recoltatul se încheiase de mult și oricât s-ar fi străduit să pășească în tăcere, tulpinile uscate de porumb îi trosneau sub tălpi. Era convinsă că cineva o urmărea și avea s-o înhațe de ceafa dintr-o clipă în alta.

Fără lumină după care să se orienteze, îi venea greu să respecte indicația de a merge în linie dreaptă. Și de fapt, unde era râul? N-ar fi trebuit să ajungă de acum la el? S-a întrebat dacă nu cumva se abătuse de la drumul drept prin lanul de porumb.

Apoi a fost cât pe aici să se izbească de un zid. îi apăruse drept în cale și se ridica mult deasupra capului, întinzându-se în ambele direcții cât vedea cu ochii. Era din beton alb, ca zidurile din jurul penitenciarelor sau bazelor militare. Intrase oare într-o capcană? Acum era sigură că mersese în direcția greșită. Trebuia să iasă de aici. Cât mai repede.

A înaintat încetșor pe lângă zidul alb. Pe m ă sură << • I am mai cu degetele, înălțimea i s-a redus treptat, până a <livmli w/m <!

206 escaladat. în clipa aceea, Mi-ran a înțeles. Era un dig pentru taluzul râului. A coborât spre apă.

Toamna este anotimpul secetos în Coreea, așa că râul era foarte scăzut, abia ajungându-i la genunchi, dar atât de rece, încât a simțit că-i amorțeau picioarele. I s-a părut că se transformaseră în plumb, mai ales după ce pantofii i s-au umplut cu apă. Uitase instrucțiunea de a-și sufleca pantalonii. Se afunda în mărul de pe fund. A ridicat un picior, apoi pe celălalt. A înaintat pas cu pas, străduindu-se din răspuțeri să nu alunece și să cadă în apă. *Mergi pur și simplu drept înainte*, și-a zis, repetând cuvintele călăuzei.

Pe neașteptate, Mi-ran a simțit cum apa îi ajungea doar până la glezne. A ieșit pe malul râului și, șiroind leocă, a privit în jur. Se afla în China, însă nu putea să vadă absolut nimic. Nimeni nu se găsea acolo. Era complet singură în beznă. Gâtletul îi era încordat și uscat, dar n-ar fi îndrăznit să strige chiar dacă ar fi avut putere.

A intrat cu adevărat în panică. S-a uitat în spate, spre Coreea de Nord. De pe malul acesta a văzut zidul alb care o derutase. în spatele lui se întrezărea lanul de porumb de lângă drumul unde o părăsise călăuza. Dacă ar fi putut găsi drumul acela, s-ar fi întors pe jos în Musan. De acolo se putea urca într-un tren spre Chongjin și a doua zi ar fi fost acasă. S-ar fi întors la grădiniță. Jun-sang n-ar fi aflat niciodată că ea fusese cât pe ce să fugă din țară. Ar fi fost ca și cum nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat.

Pe când reflecta asupra opțiunilor, a auzit un foșnet printre copaci. Apoi glasul unui bărbat.

— Nuna, nuna.

Sok-ju o striga, folosind cuvântul coreean pentru „soră mai mare”.

I-a întins mâna și a plecat pentru totdeauna din Coreea de Nord.

EPIFANIA

LA UNIVERSITATEA DIN PHENIAN, Jun-sang era complet dependent de toanele serviciului poștal pentru a rămâne în contact cu prietenii și familia de acasă. Pe lângă Mi-ran mai avea câțiva corespondenți regulați. Mama îi scria, informându-l despre câini. Tatăl îl îndemna să studieze și mai serios. „Din respect pentru Kim Ir-sen și Partidul Muncii, care ți-au dat atât de multe”, își încheia el epistolele pentru a le face plăcere cenzorilor pe care îi bănuia că citeau toate scrisorile. în timpul iernilor aspre, când angajații căilor ferate erau suspectați că ardeau corespondența pentru a se încălzi, treceau uneori luni de zile în care Jun-sang nu primea nicio scrisoare. De aceea nu și-a făcut griji când câteva dintre scrisorile sale adresate lui Mi-ran n-au primit răspuns. Când a trecut luna octombrie, apoi și noiembrie și a sosit decembrie fără nicio veste din partea ei, s-a îngrijorat.

Când a sosit în Chongjin pentru vacanța de iarnă, era pregătit să-și întrebe cât mai nepăsător fratele dacă o văzuse pe Mi-ran. însă acesta i-a luat-o înainte, anunțându-l direct:

— A plecat!

— A plecat? Unde?

Jun-sang n-a putut accepta ce auzea. Nu avusese habar că Mi-ran ar fi plănuit vreo călătorie. Ea îi spunea întotdeauna ce făcea, nu? Deși i se păruse că scrisorile ei fuseseră mai reci în timpul verii, că poate se gândise nemulțumită la ezitarea lui de a se căsători, nu putea să creadă că tânăra ar fi plecat fără un cuvânt. A cerut mai multe informații.

— To ți au plecat. Se zvonește că s-ar fi dus în Coreea de Sud.

Era tot ce știa fratele lui.

Jun-sang s-a dus în cartierul lui Mi-ran ca să investigheze. Mai întâi s-a învârtit în cerc la mare depărtare de casă, ca și cum ar fi efectuat o recunoaștere; îi era imposibil să se apropie mai mult. Simțea un ghem în stomac și pulsul îi zvâcnea în ceafă. A revenit după câteva zile. S-a așezat în spatele zidului ~~Nimide de înalt~~ să iasă în toți anii cât se întâlneau în secret. A văzut cu ochii lui: în casă locuia altă familie.

În timpul vacanței și cu ocazia următoarelor vizite făcute acasă, el s-a întors mereu în locul acela. Nu atât pentru a culege informații - nimeni nu știa prea multe cu excepția zvonurilor cât pentru autoflagelare. Ce idiot fusese! Se ura pe sine; fusese permanent intelectualul indecis, cântărindu-și fiecare mișcare, iar acum era prea târziu. Avusese nevoie de atâta timp s-o ceară în căsătorie, încât până la urmă ea a plecat. Adevărul era că Jun-sang ar fi vrut să fugă cu Mi-ran în Coreea de Sud, dar nu avusese curajul. În decursul relației lor, își imaginase că el conducea. El era bărbatul, era cu doi ani mai mare, deținea o funcție universitară. Îi adusese poezii din Phenian și-i povestise despre cărți și filme de care nici măcar n-auzise. Dar, până la urmă, fata fusese cea curajoasă, iar el era un laș. Nimeni n-o știa cu certitudine, dar el o putea simți în adâncul inimii: Mi-ran se afla în Coreea de Sud.

La naiba, și-a spus, a facut-o înaintea mea!

De fapt, Mi-ran o făcuse aproape înaintea tuturor, în cei aproape cincizeci de ani scurși între sfârșitul Războiului Coreean și fuga lui Mi-ran în octombrie 1998, doar 923 de nord-co-reeni s-au refugiat în Coreea de Sud. Numărul era minuscul, dacă ne gândim că pe durata existenței Zidului Berlinului, în medie 21.000 de est-germani au fugit anual în Vest.

Majoritatea nord-coreenilor care au cerut azil politic în străinătate erau diplomați sau ofițeri aflați în delegație peste hotare. Hwang Jang-yop, de exemplu, oficialitate a regimului și savant de prestigiu, care se numărase printre profesorii lui Kim Jong-il, a intrat în ambasada sud-coreeană din Beijing înainte de a se întoarce dintr-o delegație oficială. Ocazional, câte un soldat nord-coreean sfida toate probabilitățile și se strecura prin ZDC, refugiindu-se în țara vecină. O mână de pescari navigaseră până în Coreea de Sud.

Regimul nord-coreean a întreprins măsuri extraordinare pentru a-și ține populația în interiorul granițelor. La începutul anilor 1990, în lungul plajelor din Chongjin și alte orașe de pe coastă au fost ridicate garduri pentru a împiedica plecările de bărci spre Japonia. Când păraseau țara în delegații oficiale, nord-coreenii trebuiau să lase în urmă partenerii de viață și copiii, care erau ținuți practic ca ostatici și ca o garanție a revenirii lor. Fugarii trebuiau să trăiască cu conștiința încărcată de faptul că-și câștigaseră libertatea pe seama celor iubiți, care aveau probabil să-și petreacă restul zilelor într-un lagăr de muncă.

Această situație s-a schimbat la sfârșitul anilor 1990. Pe de o parte foametea și pe de altă parte transformările economice din China le-au oferit nord-coreenilor noi motive de a fugi din țară. De la graniță puteau zări mașini noi și strălucitoare care goneau pe cheiurile râului Tumen. Puteau vedea cu propriii lor ochi că viața în China arăta promițător.

Aceleași rețele care o ajutaseră pe Mi-ran să traverseze râul și-au extins iute operațiunile. Au cartat rute noi peste Tumen, localizând punctele cele mai înguste de traversare și mituind grănicerii. Dacă nu știai să înoți, puteai plăti pe cineva care să te transporte în spate pe malul celălalt. Numărul fugarilor a crescut exponențial. S-a estimat că 100.000 de nord-coreeni se furișaseră în China până în 2001, dintre care un procentaj mic a plecat mai departe, în Coreea de Sud.

Traficul curgea în ambele direcții. Nord-coreenii se revărsau în China, iar bunurile chinezești se revărsau în Coreea de Nord - nu doar alimente și haine, ci și cărți, aparate de radio, reviste, ba chiar și Biblii, care erau interzise. DVD-urile matritate de pirații chinezi erau mici și ieftine. Un contrabandist putea îndesa până la o mie de DVD-uri într-o singură valijă, pe care le acoperea cu un strat de țigări ca mită pentru grăniceri. Playerele de DVD-uri erau fabricate tot în China și nu costau decât douăzeci de dolari, un preț accesibil pentru nord-co-reenii care câștigau bani în particular de pe urma economiei subterane. Cel mai bine se vindeau *Titanic*, *Avionul condamnaților* și *Martorul*. Și mai populare erau filmele sud-coreene și telenovelele melodramatice și siropoase. Comediile sud-coreene descriau viețile unor oameni obișnuiți, dar telespectatorii nord-coreeni priveau cu gurile căscate aparatura electrocasnică din bucătării și calitatea hainelor personajelor. Pentru prima dată, nord-coreenii simpli puteau urmări, în propria lor limbă, spectacole lipsite de mesaje despre Kim Ir-sen sau Kim Jong-il. Li se oferea o imagine fugitivă (desigur, idealizată și comercială) asupra altui mod de viață.

Guvernul nord-coreean a acuzat Statele Unite și Coreea de Sud că trimiteau cărți și DVD-uri ca parte dintr-o acțiune secretă de răsturnare a regimului. Comercianții de DVD-uri erau arestați și uneori executați pentru trădare. Membrii Partidului Muncii țineau prelegeri în care-i avertizau pe cetățeni împotriva pericolelor unei culturi străine:

Dușmanii noștri utilizează aceste materiale produse în mod deliberat pentru a spoi lumea imperialistă și pentru a-și răspândi stilul de viață burghez intrat în putrefacție. Dacă vom îngădui să fim afectați de aceste materiale nenaturale, structura noastră mentală revoluționară și conștiința de clasă vor fi paralizate, iar idolatrizarea absolută a Mareșalului [Kim Ir-sen] va dispărea.

Nimic de invidiat

În Coreea de Nord, informațiile nu se răspândeau însă prin intermediul cărților, ziarelor sau filmelor, ci mai degrabă din gură în gură. Cei care nu aveau posibilități de a viziona DVD-uri străine auzeau despre ele de la alții. În felul acesta, circulau istorii incredibile despre bogăția și dezvoltarea tehnologică a statelor vecine. Se spunea că în Coreea de Sud se fabricase un automobil atât de sofisticat, încât nu pornea decât dacă șoferul sufla într-un alcooltest pentru a dovedi că nu băuse (fals) și că țăranii chinezi simpli care trăiau dincolo de graniță erau atât de bogați, încât mâncau de trei ori pe zi orez alb (adevărat).

Un soldat nord-coreean avea să-și amintească ulterior de un camarad care primise o unghieră americană și o arătase prietenilor săi. Soldatul a tăiat câteva unghii, a admirat lamele ascuțite și s-a minunat de ideea mecanică a acelui obiect simplu. După aceea a înțeles cu un fior în inimă: dacă Coreea de Nord nu putea produce o unghieră de asemenea calitate, cum ar fi putut concura cu armele americane?

Pentru un student nord-coreean revelația a fost o fotografie din presa oficială care arăta un sud-coreean într-un pichet de grevă. Fotografia era menită să ilustreze exploatarea muncitorilor în societatea capitalistă; studentul a observat însă că muncitorul „oprimat” purta o jachetă cu fermoar și avea în buzunarul de la piept un pix, ambele reprezentând obiecte de lux în Coreea de Nord la momentul respectiv.

Un oficial din marina nord-coreeană se afla într-o ambarcațiune pe Marea Galbenă la mijlocul anilor 1990, când aparatul lui de radio a recepționat accidental un post sud-coreean. Era un episod dintr-un serial de comedie, în care două tinere se certau între ele pentru un

spațiu de parcare într-un complex rezidențial. Bărbatul n-a putut înțelege conceptul unui loc care să aibă atât de multe automobile încât să nu aibă unde să le parcheze. Deși se apropia de patruzeci de ani și avea un rang destul de însemnat, nu cunoscuse niciodată pe cineva care să dețină automobil personal - și în niciun caz niște femei tinere. A presupus că episodul era o parodie, dar, după ce a reflectat câteva zile, și-a dat seama că da, în Coreea de Sud existau într-adevăr atât de multe automobile.

A fugit din țară după câțiva ani, la fel ca soldatul care a văzut unghieră și studentul care a văzut fotografia grevistului.

NICI ÎN VISURILE EI cele mai fanteziste, doctorița Kim Ji-eun nu se imaginase părăsind Coreea de Nord. Nu pentru că ar fi fost ignorantă sau pentru că n-ar fi interesat-o restul lumii; dimpotrivă, era o cititoare avidă și-i plăceau istoriile despre țărâuri exotice și îndepărtate, dar, în ceea ce o privea, Coreea de Nord era cea mai bună țară. De ce ar fi plecat altundeva?

În copilărie, Kim auzise de la tatăl ei povești despre viața mizerabilă pe care o dusesse în China înainte de a fugi în Coreea de Nord la începutul anilor 1960. Ea se simțea norocoasă că se născuse în Coreea de Nord și era mai cu seamă recunoscătoare guvernului care-i îngăduise ei, fiica unui modest muncitor constructor, să urmeze gratuit Facultatea de Medicină. Simțea că-i datora patriei atât educația primită, cât și viața. Ambiția ei cea mai mare era să intre în Partidul Muncii și să-și plătească datoria față de țară.

— Mi-aș fi donat și inima, dacă partidul mi-ar fi cerut-o, avea să spună ulterior, într-atât eram de patriotă.

Kim lucra ore suplimentare în slujba ei voluntară - în secretariatul partidului -, când a aflat că partidul nu avea aceleași sentimente față de ea.

În iarna care a urmat decesului lui Kim Ir-sen, slujba aceea voluntară îi cerea să fie prezentă la spital la ora 7:30, înaintea celorlalți medici, pentru a face ordine în cabinetul neglijent al secretarei de partid, o doctoriță trecută de cincizeci de ani, specialistă în afecțiuni hepatice, căreia i se adresa oficial cu apelativul „tovarășă secretară Chung”. Cabinetul acesteia era o încăpere mică, cu portretele

Nimic de invidiat

obligatorii ale lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il, și cu pereții acoperiți de fișete. Sertarele biroului vechi din lemn nu se închideau bine, astfel că hârtiile cădeau și se împrăștiu pe podea. Ziarele însă erau meticolos aranjate pe tăblie. Nu puteau fi aruncate pe podea, pentru ca nu cumva cineva să calce pe o fotografie a lui Kim Jong-il sau Kim Ir-sen. Tovarășă secretară Chung nu se omora cu cititul sau cu scrisul; era complet dependentă de Kim Ji-eun, care parcurgea editorialele din *Rodong Sinmun* și din ziarul local *Hambuk Sinmun* și îi pregătea rezumate. În schimbul acestora, doctorița era convinsă că tovarășă secretară o va recomanda pentru primirea în partid. A îndrăznit chiar să-și imagineze că, într-o bună zi, ar putea călca pe urmele mentorului ei și să devină ea însăși secretară de partid.

Pe când făcea ordine, Kim a observat că un fișet rămăsese deschis și curiozitatea a învins-o. Dintre dosare ieșea în afară un plic mare. L-a deschis și înăuntru a găsit o listă de nume pe care le-a recunoscut ca fiind angajați ai spitalului; toți urmau să fie puși sub supraveghere suplimentară. Comentariile scrise lângă fiecare nume în parte indicau motivele care-i făceau suspecti. În general, era vorba despre originea de clasă; părinți sau bunici care frecventaseră biserica, descendenți ai unor moșieri, persoane ale căror familii emigraseră din Japonia, oameni cu rude în China.

211

Propriul ei nume figura pe listă.

Dr. Kim a încremenit. Comportamentul ei fusese impecabil de când se știa. Era o perfecționistă înăscută și menținuse standarde exigente. Ca studentă, avusese numai note maxime. Se oferise întotdeauna prima la activități voluntare și participa la ședințe ideologice suplimentare. Într-adevăr, tatăl ei sosise din China și avea încă rude acolo, dar Kim nu le întâlnise și nici nu corespundase vreodată cu ele.

Trebuia să fie o greșeală, și-a spus ea.

În cele din urmă, a aflat adevărul. ToVarășa secretară Chung o manipula, ex-ploatându-i calitățile și abnegația fără să aibă nici cea mai mică intenție de a o propune pentru intrarea în partid. Mai rău, doctorița a început să suspecteze că era supravegheată. Simțea că oficialitățile de partid din spital o urmăreau cu atenție.

Bănuielile i-au fost confirmate după vreo doi ani, când un agent al securității naționale a vizitat-o pe neașteptate la spital. Bărbatul lucra pentru Bowibu, unitatea care investiga delictelor politice. La început.

Kim a crezut că venise să se intereseze despre vreun pacient sau despre colegi, dar a fost întrebată doar despre ea, familia și slujba ei, până s-a ajuns, finalmente, la subiect. Scopul vizitei agentului era de a afla dacă intenționa să fugă din țară.

— Să plec din Coreea de Nord?

Dr. Kim a fost indignată. Nu se gândise niciodată la așa ceva. Bineînțeles, auzise zvonuri despre persoane care plecaseră, dar ea disprețuia pe oricine nu avea tăria să reziste Marșului Neobosit și își trăda patria.

— De ce aș dori să plec? a protestat femeia.

Agentul i-a enumerat motivele. Avea rude în China. Căsnicia i se destrămase. Spitalul nu plătea salariile.

— Atenție! Te urmărim! Să nu-ncerci să fugi! i-a spus el grosolan înainte de a pleca.

Ulterior, Kim a rederulat conversația aceea în minte. Cu cât s-a gândit mai mult la ea, cu atât motivele agentului Bowibu păreau mai raționale. Îi implantase ideea și Kim a constatat că n-o putea alunga.

Viața ei în Coreea de Nord era mizerabilă. Fostul soț se recăsătorise la scurt timp după divorț. Fiul ei de șase ani locuia cu foștii socri, așa cum se obișnuia după un divorț în Coreea; potrivit legilor și tradiției, copiii aparțineau familiei tatălui și erau înregistrați numai în evidența lui de familie. Kim își putea vizita fiul doar ocazional, în weekenduri, iar atunci o îngrijora să-l vadă atât de micuț și de slab. Fostul soț și socrii nu prea aveau cu ce să-l hrănească.

Nici ea n-o ducea mai bine. Alți medici își suplimentau câștigurile vânzând medicamente sau făcând operații, îndeosebi avorturi, dar Kim nu avea nici pregătirea, nici curajul pentru așa ceva. De aceea își încropea mese din alimentele primite drept cadouri de la pacienți, dar după un timp nici ei n-au mai avut ce să-i aducă.

Kim Ji-eun abandonase pediatria în 1997. Nu mai putea suporta să privească în ochii copiilor înfometați. S-a mutat la secția de cercetare, sperând că astfel nu va mai avea de-a face cu oameni în pragul morții, dar nici pentru cercetare nu avea condiții. După micul dejun, medicii erau preocupați să găsească mâncare pentru cină, iar după cină își făceau griji pentru următorul mic dejun. Kim a început să plece mai devreme de la serviciu, pentru a căuta plante comestibile în munți. Uneori strângea lemne pe care să le vândă. Greutatea i-a scăzut sub 36 de kilograme. Sâniile i s-au zbârcit și n-a mai avut menstruație. Din exterior părea mai degrabă o fetiță de doisprezece ani, decât o femeie trecută de treizeci de ani. În primele câteva zile în care nu mâncase nimic se simțise atât de flămândă, încât ar fi furat mâncare și de la gura unui prunc. După vreo patru zile nu mai simțise însă decât senzația ciudată că trupul nu-i mai aparținea, că era ridicată în aer și trântită înapoi. Era profund istovită. Nu avea putere să se trezească dimineața. Și-a părăsit postul voluntar din secretariatul partidului, iar la începutul anului 1998, a încetat să mai meargă la slujbă. A încercat diverse modalități de a câștiga bani: a vândut alcool și cărbuni în talcioc. Nu s-a lamentat pentru toată educația pe care o primise la Facultatea de Medicină și pe care acum o irosea. În toiul foametei nu te mai interesa decât să rămâi în viață.

Într-o incursiune făcută în talcioc, a întâlnit o fostă colegă. În liceu, ambele fuseseră genul de fete inteligente și populare, pe care majoritatea le creditau „cu cele mai mari șanse de succes în viață”. Prietena ei făcuse parte din comitetul de conducere al clasei. Acum au flecărit politicos, spunându-și una alteia cât de bine arătau, deși amândouă erau pământii și emaciate. Dr. Kim s-a interesat de familia colegei, care i-a răspuns pe un ton indiferent că soțul și fiul ei de doi ani muriseră la numai trei zile unul după celălalt.

Dr. Kim a încercat să-i ofere condoleanțe.

— Acum mi-e mult mai bine, i-a răspuns femeia. Am mai puține guri de hrănit.

Doctorița n-a putut decide dacă fosta colegă era insensibilă sau nebună, însă a înțeles că dacă va mai rămâne mult în Coreea de Nord, ori va ajunge la fel ca ea, ori va muri.

Înainte de a închide ochii, tatăl ei îi dăduse o listă cu numele rudelor lui și ultimele lor adrese cunoscute din CKina. Era un fel de bilet de sinucigaș - bărbatul îl mâzgălise cu mână tremurătoare în timpul delirului cauzat de înfometarea la care s-a supus. La momentul respectiv, Kim se simțise ofensată de lista aceea, totuși n-o aruncase. Acum a scos caseta în care o pusese, a desfăcut-o cu grijă și a citit numele.

— Ei te vor ajuta, îi spusese tatăl.

215

KIM JI-EUN A PLECAT singură spre China. Nu-și putea permite să închirieze o călăuză ori să-i mituiască pe grăniceri, așa încât s-a bizuit exclusiv pe inteligență și instincte. În martie 1999, destui coreeni parcurgeau ruta aceea, așa încât în localitățile de graniță puteai afla sfaturi despre locurile cele mai bune prin care să traversezi râul. Era începutul primăverii după o iarnă teribil de aspră, și Tumen era încă înghețat pe alocuri. Kim s-a dus într-un loc pe unde auzise că putea traversa mergând pe gheață. La fiecare metru arunca un pietroi greu pentru a testa grosimea gheții. Cel puțin în partea coreeană, gheața era solidă. Femeia luneca ușor așezând o talpă înainte, apoi pe cealaltă, delicat ca o balerină. A parcurs aproape jumătate din distanță înainte ca bolovanul să dispară într-o zonă topită, de zăpadă și apă. Ea a continuat oricum, și apa incredibil de rece i-a ajuns până la piept. Și-a curățat drumul cu mâinile, ca și cum ar fi înaintat printre aisberguri.

Nimic de invidiat

Dr. Kim s-a cățarat împleticindu-se pe malul râului. Picioarele îi amortiseră în pantalonii înghețați. A mers apoi printr-o pădure, până când primele raze ale zorilor au luminat marginea unui sătuc. N-a vrut să se așeze și să se odihnească, temându-se să nu moară de hipotermie, dar în același timp a știut că nu avea putere să mai meargă. Trebuia să-și asume riscul și să mizeze pe bunătaea locuitorilor.

A privit în lungul drumului de pământ care ducea spre gospodării. Cele mai multe case erau înconjurate de ziduri cu porți metalice. A încercat o poartă, și s-a dovedit neînchisă. A deschis-o și a privit înăuntru. Pe jos era un castronaș metalic cu mâncare. S-a uitat mai atentă; era orez, orez alb, amestecat cu bucățele de carne. Kim nu mai ținea minte când văzuse ultima dată un castron cu orez alb, pur. Ce căuta un castron cu orez pe pământ? A înțeles cu puțin înainte de a auzi lătratul câinelui.

Până în clipa aceea o parte din ea sperase că și China va fi la fel de săracă precum Coreea de Nord. Încă dorea să creadă că țara ei era locul cel mai bun din lume. În acest fel, credințele pe care și le cultivase toată viața aveau să fie răzbunate. Acum însă n-a mai putut nega ce se afla chiar în fața ei: câinii din China mâncau mai bine decât medicii din Coreea de Nord.

CAPITOLUL 16

NEVASTA MIJLOCITĂ

PE NIMENI NU SURPRINDEA faptul că Oak-hee dorea să plece din Coreea de Nord cu prima ocazie. Încă de când era elevă, fata cea mai mare a dnei Song se distanțase de idolatrizarea lui Kim Ir-sen care monopoliza națiunea. Imediat cum se întorcea de la școală, Oak-hee își smulgea de la gât cravata roșie de pionier. Nici nu s-a obosit să simuleze lacrimile la moartea lui Kim Ir-sen în 1994.

De-a lungul anilor, furia femeii a sporit odată cu foamea familiei. Oak-hee acuza guvernul pentru proastă conducere economică și pentru moartea tatălui și fratelui ei. Televiziunea nord-coreeană transmitea frecvent un cântec intitulat „Marșul camarazilor” („Trăim într-o țară socialistă, fără grija mâncării sau a hainelor, / Să ne umflăm piepturile și să privim lumea cu mândrie”) și difuza secvențe video patriotice cu drapele fluturând, pe care Oak-hee le găsea ridicole.

— Fără grijă? pufnea ea și închidea televizorul.

Hotărârea ei inițială de a fugi din țară pentru a scăpa de regim era motivată însă în aceeași măsură și de dorința de a scăpa de căsătorie.

Căsnicia îi fusese tumultuoasă de la bun început. Oak-hee și Yong-su se certau ca oricare alt cuplu din cauza sexului și a banilor, iar când situația a început să se înrăutățească, s-au certat din cauza mâncării și a politicii. Yong-su învingea de fiecare dată. Dacă discuția nu se îndrepta în direcția dorită de el, recurgea ca argument final la o palmă zdravănă expediată soției sale, care o trimitea împleticindu-se prin cameră.

În ciuda predispoziției spre alcool, Yong-su a izbutit să-și păstreze slujba de conductor și apartamentul, grație relațiilor familiei sale. Postul de conductor era printre cele mai râvnite în domeniul feroviar. Când lucra pe trenurile care mergeau spre graniță, bărbatul își putea suplimenta veniturile transportând bunuri pe care le vindea negustorilor chinezi; cumpăra cu 5 woni sârmă de cupru și resturi metalice de la muncitorii care le demontau din fabricile lor nefuncționale și le revindea pentru 25 de woni. La început, Oak-hee a fost surprinsă deoarece, în trecut, Yong-su susținuse politica partidului, deși nu fusese primit în rândurile lui, și-i plăcuse să țină prelegeri spontane despre neajunsurile egoismului și capitalismului atât ei, cât și oricui l-ar fi ascultat. Yong-su o muștrulise aspru pentru remarcile caustice la adresa lui Kim Jong-il. Acum, însă, își ignora cu nepăsare scrupulele anterioare.

— Cine face ce-i spune partidul e un prost, îi zicea soției sale. Numai banii contează acum.

Comerțul cu metale l-a făcut un om relativ bogat în timpuri grele. Din cursele spre graniță aducea acasă pungi mari cu orez și sticle cu sos de soia; o vreme, au avut practic un adevărat depozit de porumb în apartament. Dacă însă Oak-hee sugera să ducă de mâncare și părinților și fratelui ei care flămânzeau, îl apuca furia.

— Cum te poți gândi să ne iei mâncarea de la gură în vremuri ca astea? urla el.

Yong-su nu avea încredere că Oak-hee nu va încerca să-și ajute familia, așa că lăsa în apartament un minimum de hrană și bani, chiar dacă slujba îl facea să lipsească de acasă zile la rând, iar mersul trenurilor era imprevizibil. În 1998, i-a lăsat pe Oak-hee, fiul și fiica lor, pe atunci în vârstă de opt, respectiv șase ani, fără nimic de mâncare vreme de o săptămână. Pe 5 iunie, când se sărbătorea Ziua Copiilor, fiul lor ar fi trebuit să participe la un eveniment sportiv la școală. Elevilor li s-a spus să-și aducă un pachetel de mâncare, însă Oak-hee nu avea absolut nimic în casă. Femeia a alergat prin tot orașul, încercând să cerșească alimente de la rudele ei, dar nimeni n-avea mare lucru să-i dea. În cele din urmă, și-a găsit sora vânzând biscuiți în piață și a luat un pumn. A fugit spre școală la ora prânzului și și-a găsit fiul așteptând pe terenul de joacă cu ochii plini de lacrimi.

— Îmi pare tare rău, scumpule, i-a spus ea, întinzându-i o punguță cu biscuiți.

Yong-su, care fusese muzicant, avea o voce frumoasă și era fermecător cu femeile. Acum, când dispunea de bani, el și prietenii lui agățau femei și beau până noaptea târziu. Într-o seară, după ce Oak-hee și copiii se culcaseră de câteva ore, ea și-a auzit soțul împleticindu-se beat în apartament, însoțit de chicotele unei femei. N-a știut dacă era o prietenă sau o prostituată, dar nici n-a coborât din pat ca să afle.

După episodul acela, Oak-hee a început să-și plănuiască fuga. Ar fi putut să ceară divorțul, dar asta ar fi însemnat să piardă totul. Deși Partidul Muncii se lăuda că sprijină emanciparea femeii din poziția de inferioritate avută în societatea feudală tradițională, regimul

Nimic de invidiat

nord-coreean continua să le fie potrivit. În cazul unui divorț, bărbatul păstra casa și copiii - indiferent dacă își bătuse sau înșelase nevasta! Oak-hee avea să fie dezavantajată în mod special de statutul social al familiei și pentru că nu avea un tată care să negocieze în numele ei. De aceea s-a gândit că cel mai bine ar fi să plece în China și să câștige bani pe cont propriu. Dacă ar fi avut destui pentru a-și lua un apartament, ar fi deținut o pârghe prin care să-și oblige bărbatul să-i acorde custodia copiilor.

Într-o noapte, Yong-su s-a întors acasă beat și violent. A lovit-o pe Oak-hee și a trântit-o pe jos, după care a izbit-o atât de tare cu piciorul, încât femeii i s-a părut că i-a rupt o coastă. În clipa aceea, la ușa lor s-a auzit un ciocănit - era un călător care dorea îndrumări, ceva ce se întâmpla frecvent din cauza apropierii de gară. În timp ce soțul ei ia răspuns, Oak-hee s-a ridicat de pe podea și s-a retras în bucătărie. S-a furișat pe ușa din spate și a coborât scara, purtând pe ea numai cămașa de noapte.

Ceasul gării arăta ora 22:00. Era sfârșitul lunii august și seara era caldă și plăcută. Când s-a îndepărtat suficient pentru a fi sigură că Yong-su n-o urmărește, Oak-hee a rămas în afara gării și s-a gândit ce să facă în continuare. Când era bătută, obișnuia să se refugieze la mama ei, care-i puneă comprese calde pe buzele sparte și pe ochii învinețiți, în dimineața următoare, când Yong-su se trezea din beție, izbucnea în plâns, își cerea scuze și o implora să vină acasă, iar ea se conformase mereu. Trăiseră așa vreme de zece ani. Dacă femeia intenționa să schimbe ceva vreodată, acum era momentul s-o facă.

Oak-hee n-a îndrăznit să intre în gara Chongjin, unde colegii soțului ei ar fi putut s-o recunoască. A mers prin noaptea caldă de-a lungul căii ferate spre nord, părăsind centrul orașului, până la prima gară de la periferie: Suseong. Numărul celor fără adăpost era atât de mare, încât nimeni nu băga în seamă o femeie îmbrăcată doar într-o cămașă de noapte.

Oak-hee a rămas două zile în gară. O dureau coastele de pe urma loviturilor primite, iar migrena provocată de foame și deshidratare o orbea pur și simplu. Se simțea prea amețită pentru a sta în picioare. A văzut o mulțime de oameni surescitați care se strâneau în jurul gării. Un tren pleca spre localitatea de graniță Musan. Oak-hee și-a mobilizat toate energiile ca să răzbată prin gloata care a năvălit spre ușile și ferestrele trenului. Oamenii s-au aruncat pe scaune, apoi au

219

umplut coridoarele, s-au așezat în toalete și în pasajele dintre vagoane. Atârnau pe ferestre și se agățau de șasiu. Trenul era atât de ticsit, încât conductorul n-a putut compoza biletele ori verifica permisele de călătorie. Oak-hee a ajuns la Musan după o călătorie de o zi. Nu avea nici documente, nici bani, nici mâncare sau haine.

Avea însă corpul unei femei de treizeci și doi de ani relativ sănătoasă. Oak-hee nu fusese niciodată o frumusețe. Mama ei o numise întotdeauna „fîica isteasă” - sora mijlocie era cea despre care toți spuneau că arăta ca o vedetă de cinema -, însă Oak-hee rezistase foametei mai bine decât mulți compatrioți de-ai ei. Scundă și pieptoasă ca mama ei, avea o conformație care crea impresia de femeie durdulie. Nasul micuț o făcea să pară tânără, iar dinții îi erau albi și regulați. Era prea bătrână ca să se prostitueze, dar nu se gândise nicio clipă să practice ocupația respectivă. Exista și alt mod prin care nord-coreenele se puteau vinde, iar acela era cumva mai acceptabil.

Imediat de cealaltă parte a râului Tumen, lanurile de porumb se întindeau pe mulți kilometri. Satele erau îmbelșugate, însă duceau lipsă de femei. Preferința tradițională pentru băieți și restricțiile aplicate numărului de membri per familie dezechilibraseră rata nașterilor, care era de treisprezece bărbați la zece femei. Spre sfârșitul adolescenței, multe tinere migrau în orașe pentru a se angaja în fabricile înfloritoare ale Chinei, unde se plătea mult mai bine ca în agricultură. Celibatarii din zonele rurale, mai ales cei trecuți de treizeci și cinci de ani și fără bani sau farmec personal, își găseau cu greu neveste. De aceea se adresau unor mijlocitori, care percepeau în jur de trei sute de dolari pentru serviciile lor, ba chiar și mai mult dacă aduceau femei frumoase și tinere. Frumusețea și tinerețea nu erau însă obligatorii; femeile sănătoase de șizeci de ani erau și ele la mare căutare, pentru a găti și deretici în gospodăriile văduvilor vârstnici.

Nord-coreenele aveau calități misterioase în ochii chinezilor, în ciuda efectului clar al subnutriției asupra corpurilor și tenului lor, erau considerate printre cele mai frumoase femei din Asia. Sud-coreenii susțineau că *buk nyeo*, *nam nam* - femeile din nord, bărbații din sud - reprezentau combinația genetică cea mai dorită. Chinezii le găseau pe nord-coreene mai modeste și mai supuse decât femeile din China.

Oak-hee știa totul despre piața căsătoriilor din China. Când o femeie din Chongjin dispărea misterios, oamenii șușoteau:

— Probabil că târfa s-a vândut chinezilor.

Gara din Musan era locul unde se inițiau vânzările. Era suficient ca o femeie singură să zăbovească puțin mai mult și era abordată cu o ofertă. Bărbatul care s-a apropiat de Oak-hee s-a dovedit a fi un vechi prieten al lui Yong-su. Târgul pe care i a oferit el a fost următorul: o călăuză avea s-o însoțească în siguranță dincolo de râu, în China. Avea să primească haine, lenjerie, hrană și un loc unde să stea până i se găsea un soț. Mijlocitorul avea să-i găsească un bărbat respectabil cu care să trăiască precum o soție, deși ambele părți știau perfect că o asemenea căsătorie nu era recunoscută de legile chineze. Oak-hee avea obligația să fie de acord să stea cu bărbatul care-i fusese ales și nu avea să încaseze nimic din comisionul mijlocitorilor.

Oak-hee a acceptat, cu o condiție. A insistat ca bărbatul să nu vorbească limba coreeană. Majoritatea nord-coreenelor preferau bărbați din populația de etnie coreeană, pentru a putea comunica, dar nu și ea.

— Fără coreeni, i-a spus mijlocitorului. Vreau să trăiesc într-o lume nouă, unde nu mă cunoaște nimeni.

Bărbatul care i-a fost ales lui Oak-hee era un fermier de treizeci și cinci de ani, foarte scund - cam 1,55 m, la fel ca ea. Chipul său avea o expresie obtuză, ceea ce a făcut-o pe Oak-hee să suspecteze că era ușor retardat, și era atât de timid, încât nu putea s-o privească în ochi. Nu-i de mirare că nu s-a însurat, a gândit ea. Au făcut cunoștință într-un restaurant micuț de partea chinezească a graniței. O altă nord-coreeană care călătorea cu ea fusese vândută unui chinez înalt și plin de viață, care zâmbea și râdea cu ceilalți bărbați care-i însoțeau. Oak-hee a simțit un fior de invidie, dar și-a reamintit că aceea fusese alegerea ei - un bărbat pe care să nu-l poată iubi niciodată.

Zeci de mii de nord-coreene fuseseră vândute unor chinezi. Potrivit unor estimări, trei sferturi din cei aproximativ 100.000 de refugiați nord-coreeni care trăiesc în China sunt femei și mai bine de jumătate dintre ele trăiesc cu chinezi pe care i-au cunoscut în urma unor aranjamente. Circulă o sumedenie de povești despre cele care au fost bătute, violate, ținute în lanțuri sau exploatate ca sclave. Oak-hee a fost mult mai norocoasă. Bărbatul ei, al cărui nume era Minyuan, nu avea farmecul lui Yong-su, însă avea o blândețe care-l făcea să pară aproape prea inocent pentru lumea aceasta. Prima dată când s-a culcat cu ea a purtat-o în brațe și i-a spălat picioarele într-un lighean cu apă

caldă. îi pregătea tot felul de mese speciale și n-o lăsa să spele vesela. La fel o răsfățau și părinții lui.

Oak-hee a trăit doi ani cu Minyuan. A învățat destulă chineză pentru a putea comunica. A studiat cu multă atenție o carte de geografie pentru copii, ca să se poată orienta. Se găsea în Shandong, o provincie agricolă bogată în bumbac și grâu aflată la vest de Qingdao, la aproape o mie de kilometri sud-vest din locul unde trecuse granița. A memorat traseele de autobuz spre oraș și a plănuit cu atenție evadarea.

A rămas însărcinată de două ori, însă a avortat. Deși Minyuan își dorea foarte mult copii, ea l-a convins că ar fi fost de rău augur. Guvernul chinez nu recunoștea căsătoriile cu nord-coreenele, așa încât copilul cuplului n-ar fi fost considerat cetățean chinez și n-ar fi putut urma școala.

— Am deja doi copii în Coreea de Nord. Într-o bună zi, va trebui să mă-ntorc la ei, i-a spus Oak-hee.

Minyuan a încuviințat trist.

Când a venit momentul să plece, Minyuan a condus-o la stația de autobuz și i-a dat o sută de dolari. A plâns. Ea se așteptase s-o roage să rămână, dar n-a făcut-o. Nu era atât de obtuz pe cât crezuse inițial. I-a spus doar:

— Te rog să ai grijă.

ÎNTR-ADEVĂR, CĂLĂTORIA LUI OAK-HEE urma să fie periculoasă. Până în anul 2000, chinezii se săturaseră de refugiații din Coreea de Nord, temându-se că dacă vor fi prea mulți, îi vor lăsa fără slujbe și vor destabiliza echilibrul etnic din nord-estul țării. Apărătorii drepturilor omului susțineau că China avea o responsabilitate morală și legală față de cei care veneau în căutare de hrană și siguranță, dar chinezii insistau că cei care traversaseră râul erau „emigranți economici” ilegali și de aceea nu aveau dreptul la protecție în conformitate cu Convenția ONU privind Statutul Refugiaților, pe care o semnase China. Chinezii aminteau de un acord secret anterior, semnat în 1986 cu Ministerul Securității Statului nord-coreean, care cerea ca ambele state să coopereze împotriva trecerilor ilegale de frontiere.

Chinezii lansau campanii periodice pentru prinderea refugiaților nord-coreeni, instalaseră puncte de control pe șosele în apropiere de

frontieră și controlau aleatoriu cărțile de identitate. După câteva luni petrecute în China, de obicei nord-coreenii se îngărașau și-și cumpărau haine noi, astfel că erau mai greu de deosebit de chinezi. De aceea, China permisesse polițiștilor nord-coreenii să intre în țară pentru a-și recunoaște conaționalii. Refugiații înșiși erau recrutați ca spioni pentru a se infiltra în locurile unde se ascundeau alți refugiați. Chinezii ofereau recompense de patruzeci de dolari celor care denunțau nord-coreene ce trăiau cu chinezi. Femeile erau luate după aceea din casele lor și de la soții lor *de facto*, care plăteau o amendă, dar aveau voie să păstreze copiii. Cel puțin opt mii de femei au fost arestate într-un astfel de raid în luna martie a anului 2000. (Când scriu aceste rânduri, în anul 2008, represiunile împotriva refugiaților nord-coreenii continuau.)

Nimic de invidiat

Oak-hee fusese în siguranță în satul lui Minyuan, deoarece se afla suficient de departe de granița cu Coreea de Nord pentru a nu intra în raza căutărilor. Dar pentru a câștiga bani, ea trebuia să se întoarcă în zona de frontieră, unde existau vorbitori de coreeană și oportunități mai mari. Era disperată să câștige bani: era unica ei șansă de ași obține independența și custodia copiilor. Fiind bine hrănită și odihnită, s-a gândit că ar putea găsi o slujbă într-un restaurant sau într-o fabrică și poate chiar ar fi putut să-și înceapă propria afacere. A luat un autobuz către nord și s-a oprit nu în locul unde traversase râul, ci în Dandong, cel mai mare oraș de pe granița sino-coreeană.

Dandong era o localitate prosperă. Pe cheiurile sale de la râul Yalu scânteiau fațadele din sticlă ale noilor blocuri de apartamente și birouri, în mijlocul hățișurilor de macarale. Bogăția orașului părea și mai izbitoare prin contrast cu paragina din Coreea de Nord aflată dincolo de râu. Dandong s-a dovedit însă destul de repede o alegere neînțeleaptă pentru Oak-hee. Principala cale ferată între Beijing și Phenian trecea prin oraș, și o mare parte din comerțul oficial se desfășura peste râu, care era traversat de Podul Prieteniei Sino-Coreene. Întreprinderile de comerț de stat nord-coreene aveau sucursale în Dandong. Orașul era plin de agenți de securitate sub acoperire.

Oak-hee a fost arestată în ianuarie 2001 și transferată peste râu, la o secție de poliție din orașul Sinuiju. După doi ani petrecuți în China, ea a fost șocată de starea în care se găsea țara ei. Secția de poliție nu era deloc încălzită, deși era toiu iernii. Polițiștii și areștații deopotrivă tremurau umăr la umăr. Un ofițer a scris acuzațiile la adresa ei pe o bucată de lemn, deoarece nu avea hârtie. Oak-hee a avut totuși noroc.

Cu ocazia zilei de naștere a lui Kim Jong-il se apropia o amnistie în care urmau să fie eliberați mii de deținuți de drept comun. Oak-hee a fost pusă în libertate după numai două săptămâni.

Imediat cum a ieșit, s-a întors în China.

Înainte de arestare, Oak-hee lucrase într-o fabrică de cărămizi, apoi într-un restaurant. Cei unu-doi dolari pe care-i câștiga pe zi păreau o avere - echivalau cu salariul pe o lună în Chongjin dar nu însemnau mare lucru în China. De data aceasta, Oak-hee avea nevoie de o slujbă în care să câștige mai bine, chiar dacă era mai riscantă. A decis să lucreze pentru un mijlocitor, așa cum fusese cel care i-l găsise pe Minyuan. Prima sarcină pe care a primit-o îi cerea să se întoarcă în Coreea de Nord și să caute un copil care fusese lăsat în țară, apoi să-l treacă râul Tumen pentru a se reuni cu familia. Oak-hee a acceptat.

Copilul trăia, se pare, în Musan, așezarea din care fugise ea prima dată. Oak-hee cunoștea bine orașul și putea vorbi dialectul local, așa că s-a gândit că ar putea umbla câteva zile fără să atragă atenția, dar s-a înșelat. În prima zi petrecută în Musan, un polițist a remarcat-o în mulțime.

— Hei, tu! i-a strigat.

După mai bine de doi ani petrecuți în China, Oak-hee era albă la față și dolofană. Folosea șampon parfumat și săpun. Arăta și mirosea diferit față de toți ceilalți. În plus, avea un radio cu tranzistori pe care-l cumpărase din China, la care asculta emisiuni sud-coreene. Polițistul i-a confiscat aparatul și (după ce i-a cerut să-i arate frecvențele pentru posturile sud-coreene și i-a luat căștile) a predat-o la Bowibu.

OAK-HEE A FOST ÎNCHISĂ într-o sală de triere, alături de peste o sută de oameni ridicați din oraș. Li s-a ordonat să îngenuncheze și să rămână nemișcați. Printre rânduri treceau gardieni care îi loveau pe cei ce se foiau pentru a-și relaxa genunchii. După ce a fost și ea lovită o dată, Oak-hee n-a îndrăznit să-și miște decât ochii. I-a studiat pe cei din jur. Îi putea recunoaște imediat pe cei care fuseseră deja în China. Aveau pielea mai deschisă la culoare, erau mai bine îmbrăcați și arătau sănătoși, ca ea. Ceilalți erau slabi, pământii, adesea desculți; fuseseră prinși probabil înainte de a apuca să traverseze râul.

Oak-hee a luat-o ca pe un semn bun faptul că cele două grupuri erau amestecate. Principala ei șansă de supraviețuire era ca autoritățile

să nu știe că lucra pentru un mijlocitor. Spera de asemenea că polițistul care-i confiscase aparatul de radio îl păstrase pentru el și nu-l raportase. Pedepsa pentru fuga din țară varia, în funcție de originea de clasă și de activitatea refugiatului în China. Cineva care trecuse râul pentru a căuta de mâncare primea o sentință mai blândă decât cineva care locuise și muncise acolo. Indivizii acuzați de trafic de came vie, comerț cu DVD-uri, întâlniri cu sud-coreenii sau frecventarea bisericilor puteau fi catalogați drept „trădători de patrie”, trimiși în gulag sau executați.

În cele din urmă, gardienii i-au triat pe cei din sală în funcție de locul de origine. Întâmplător, din Chongjin erau destul de mulți. Deoarece nu fuseseră dotați cu cătușe, gardienii i-au împărțit în grupuri de câte trei și, utilizând șireturi din plastic pentru pantofi, i-au legat între ei de degetele mari. Șireturile erau atât de strânse, încât opreau circulația sângelui și învinețeau degetele. Arestații au fost escortați într-un tren special, în care au fost înghesuiți câte trei pe o banchetă menită pentru două persoane. Oak-hee a văzut vizavi de ea un bărbat care se străduia să scoată ceva din buzunar. Izbutise să-și păstreze bricheta pe care a folosit-o pentru a-și topi șireturile, apoi, împreună cu cei doi de care fusese legat, a fugit pe o fereastră mai rapid decât au putut reacționa gardienii. Femeile n-au cutezat să se miște, decât atunci când cineva trebuia să meargă la toaletă; într-un astfel de caz, mergeau toate trei, legate între ele prin degetele mari.

Când trenul a frânat, scârțâind, Oak-hee și-a dat seama că ajunsese în gara din Chongjin. Era septembrie 2001 și trecuseră aproape trei ani de când fugise doar în cămașa de noapte. Acum se întorsese acoperită de rușine, legată de degetele ce pulsau de durere, ca o deținută în lanțuri.

— *Baka, baka* - capul jos, capul jos! răcneau gardienii când arestații au coborât din tren.

Oak-hee nu avea nimic împotriva să țină capul în jos. Dacă o vedea Yong-su sau unul dintre colegii lui de serviciu? Au fost purtați prin sala de așteptare a gării, prin piața în care mama ei vindea biscuiți, apoi au trecut practic pe sub fereastra propriului ei apartament. În trecut, ea însăși văzuse spectacole similare de la această fereastră, cercetând mulțimea de deținuți în încercarea de a recunoaște pe cineva.

Au fost duși pe strada principală din Chongjin, prin mijlocul trecătorilor curioși, apoi au traversat două poduri, pe lângă cartierul

industrial și zonele mlăștinoase, unicul loc din așezare cu orezării. După ce au cotit spre ocean, au ajuns la un complex de clădiri înconjurat de ziduri din beton și garduri din sârmă ghimpată. Era Centrul de Detenție Nongpo, care fusese construit în timpul ocupației japoneze pentru a-i închide pe luptătorii coreeni din Rezistență. Simplul nume Nongpo inspira groază. Acum era umplut la capacitate maximă cu cei care fuseseră prinși încercând să fugă din țară.

Femeile ocupau trei săli mari, atât de ticsite, încât erau nevoite să doarmă pe o parte, înșiruite pe podea. Cele care nu mai încăpeau dormeau afară, lângă toalete. O dată la câteva zile soseau alte deținute, de obicei în loturi de câte o sută. Gardienii le percheziționau la piele pe nou-sosite, separându-le pe cele gravide și trimițându-le să avorteze, indiferent cât de avansată le-ar fi fost sarcina. Se pleca de la prezumția că tații copiilor erau chinezi.

La Nongpo, numărul femeilor era de două ori mai mare decât cel al bărbaților, ceea ce reflecta dezechilibrul dintre sexe printre fugari. Când a ajuns să cunoască alte femei, Oak-hee a fost surprinsă de similitudinea dintre istoriile lor și propriul ei caz. Multe fugiseră de soți și copii, justificându-și acțiunile prin ideea că puteau aduce bani și mâncare pentru familii. Oak-hee a fost dezgustată de ele, așa cum a fost dezgustată de ea însăși. Nu se iertase niciodată pentru că-și părăsise copiii.

Ce nenorocite am devenit! Foamea ne-a înrăit, a gândit ea.

În lagăr avea suficient timp să reflecteze. Orele de muncă silnică erau urmate de ședințe de autocritică și cursuri de ideologie. Deținuții erau hrăniți precar și aveau parte de obișnuitele brutalități întâlnite în asemenea locuri. Nongpo era totuși ceva mai rezonabil decât alte lagăre similare. În după-amiezile de sâmbătă, femeile aveau voie să scoată apă dintr-un puț aflat în curtea interioară, pentru a se spăla; cu aceeași ocazie, își curățau reciproc păduchii din păr. În tot timpul cât a fost închisă acolo, Oak-hee a văzut o singură femeie care a fost rău bătută. Cuprinsă de un acces de furie, ea încercase să escaladeze zidul lagărului. A fost mai degrabă o criză de isterie, decât o tentativă reală de evadare, deoarece n-ar fi avut absolut nicio șansă, iar gardienii au tras-o jos de pe zid și au bătut-o cu pumnii și picioarele, până și-a pierdut cunoștința sub ochii celorlalte deținute.

Una peste alta, femeile din Nongpo i s-au părut lui Oak-hee nu atât speriate, cât furioase. În timp ce munceau - de obicei, făceau cărămizi sau desțeleneau buruienile de pe ogoare -, pe fețele lor se

Nimic de invidiat

puteau citi resentimentele. *Toată viața ne-au fost spuse minciuni. Viețile noastre însele sunt niște minciuni. Întregul regim este o minciună*, își spunea Oak-hee în gând, și era sigură că și celelalte gândeau ca ea.

Până și oficialitățile lagărului renunțaseră la reeducare, mulțu- mindu-se să execute programul obligatoriu și să citească fără entuziasm materialele pe care le primeau de la Partidul Muncii. Toți păreau să fie complici în minciună.

Într-o zi, în timp ce femeile culegeau porumb, directorul lagărului a venit să le țină o prelegere improvizată în lan. Erau frazele obișnuite. Le îndemna să se înarmeze cu ideologia lui Kim Ir-sen împotriva ispitelor capitalismului și să se dedice patriei.

Apoi a cerut să ridice mâna cele care promiteau că nu vor mai fugi iarăși în China. Femeile au rămas ghemuite pe vine, într-o tăcere posacă. Oak-hee s-a uitat în jur. Niciu- na n-a ridicat mâna.

După o tăcere stânjenitoare, directorul a continuat:

— Bine, dacă plecați iarăși în China, data viitoare să nu mai fiți prinse.

De fapt, Oak-hee își plănuia deja următoarea mișcare. Într-o zi, pe când desțelenea grădina de zarzavaturi din afara zidurilor de beton ale complexului, dar care se afla în interiorul gardului din sârmă ghimpată, Oak-hee a văzut o bătrână care păzea capre dincolo de gard. Privind în jur, pentru a se asigura că niciun gardian nu se afla în preajmă, ea a vorbit cu bătrâna prin gard și i-a propus un târg: să-i dea lenjeria ei de corp, dacă îi anunța mama unde se afla. Lenjeria intimă este rară în Coreea de Nord, iar cea pe care o purta Oak-hee era nouă, cumpărată recent din China. Bătrâna a acceptat.

Oak-hee s-a lăsat pe vine și și-a scos chiloții. I-a făcut ghemotoc, a strecurat în ei un bilețel cu adresa mamei și i-a întins peste gard.

CAPITOLUL 17

DESCHIDE OCHII ȘI ÎNCHIDE GURA

DNA SONG N-A FOST SURPRINSĂ să afle că Oak-hee era închisă la Nongpo. Se gândise că era numai o chestiune de timp până ce fiica ei avea să ajungă la închisoare. Nu mai primise nicio veste de la ea după ce fugise cu trei ani în urmă, dar bănuia că era în China cu celelalte târfe și trădători. Dacă își trădase patria, merita să fie închisă. În același timp, însă, o fiică rămâne o fiică. Dna Song nu putea accepta ca primul ei născut să putrezească în cel mai notoriu centru de detenție din Chongjin.

După atâția ani pe care-i petrecuse la limita existenței, dna Song trecuse peste multe scrupule. Deprinsese vicleniile străzii și învățase de mult că mita te putea scăpa aproape din orice bucluc. Atâta timp cât nu erai prins blestemându-l pe Kim Jong-il, cu destui bani puteai să scapi și de condamnarea la moarte. De aceea a cumpărat de pe piața neagră zece cartușe de țigări, cu câte 50 de woni fiecare. A întrebat apoi în stânga și în dreapta, până a găsit biroul Securității Statului care se ocupa de Nongpo, mormăind în tot acest timp în barbă că fiica ei rebelă o costase venitul pe o săptămână.

După câteva zile, Oak-hee a apărut la ușa ei și i s-a prăbușit în brațe.

Dna Song a țipat când a văzut-o. Era octombrie, se făcuse deja frig, iar Oak-hee era aproape goală și desculță. Pantofii îi fuseseră tăiați de gardienii din Nongpo, care cău- taseră bani ascunși în tălpi. Își rupsesse mânecile cămășii, pentru a le folosi ca tampoane igienice. Își dăduse lenjeria intimă. Rămășițele hainelor îi erau zdrențuite. Avea părul plin de păduchi. Însă după ce a spălat-o, dna Song a văzut că Oak-hee era mai sănătoasă decât atunci când fugise din țară. Chiar și după atâtea săptămâni în care nu mâncase decât terci și știuleții de porumb crud pe care-i culegea pe câmp, femeia avea un tonus muscular bun. Pielea îi era trandafirie și strălucitoare.

Oak-hee a vorbit încontinuu. Într-un torent de energie nestăpânită, a povestit despre China, despre orezul alb pe care-l mâncau la micul dejun, prânz și cină, despre piețe și moda vestimentară. Discursul ei era parțial jurnal de călătorie, parțial tiradă politică. Dna Song și celelalte două fiice ale ei se strânseseră în jur și o ascultau cu gurile căscate.

— Cum e viața în Coreea de Sud? au întrebat ele.

Oak-hee nu văzuse cu ochii ei, dar cât timp locuise în China urmărise emisiunile de televiziune sud-coreene.

— Coreea de Sud este o țară bogată. Nici chiar chinezii nu pot visa la bogățiile de acolo, le-a spus ea. Jur că mă voi duce în Coreea de Sud înainte de a muri!

Surorile stăteau așezate turcește pe podea și erau ba fascinate, ba îngrozite. Sora mijlocie, care era măritată cu un paznic de la căile ferate, era cea mai puritană dintre cele trei. Ochii ei mari se lărgeau tot mai mult ascultând poveștile lui Oak-hee. Șovăitor, deoarece întotdeauna fusese intimidată de sora ei mai mare, a întrerupt-o:

— Dar generalul nostru a muncit atât de mult pentru noi...

A arătat portretele tatălui și fiului pe care mama ei le ștersese de praf chiar în dimineața aceea.

— Nu vezi că generalul vostru v-a transformat pe toți în niște idioți? a răbufnit Oak-hee.

Mezina, Yong-hee, care divorțase și locuia cu dna Song, era mai înțelegătoare față de opiniile lui Oak-hee, dar o îngrijora franchețea ei. Familia trecuse prin destule lovituri și nu mai avea nevoie de alte necazuri. Deși casa dnei Song nu era lipită de altele, ci izolată, cineva putea să tragă cu urechea pe afară.

— Fii atentă! Să fim toate atente la ce spunem, da? a avertizat-o pe Oak-hee.

După ce mama și surorile ei i-au auzit toate pățaniile și poveștile, Oak-hee a început să vorbească și cu alți oameni. *Ajumma* care locuiau în cartier țâțâiau nemulțumite, dar erau curioase. După-amiezile treceau s-o salute pe Oak-hee pentru întoarcerea acasă și se strângeau să asculte.

— Deschideți ochii! O să vedeți că toată țara noastră este o închisoare. E vai de capul nostru! Habar n-avem ce se petrece de fapt în restul lumii.

De câte ori televiziunea difuza imaginea lui Kim Jong-il, pe Oak-hee o cuprindea furia.

— Mincinosule! Escrocul! Hoțul! țipa ea spre televizor.

229

în cele din urmă, dna Song și-a pierdut răbdarea. Poveștile imprudente ale lui Oak-hee îi periclita familia - erau acte de trădare. Dacă n-ar fi fost propria ei fiică, s-ar fi simțit obligată s-o raporteze potrivit obligațiilor față de *inminban*. În ciuda tuturor celor întâmplare, ea rămânea credincioasă regimului.

Nimic de invidiat

— Gura! Ești o trădătoare pentru țară! a țipat ea la Oak-hee.

Oak-hee a fost uluită - mama ei ridica rareori vocea -, dar nu era o femeie care să tacă cu ușurință. Dimpotrivă, a contraatacat:

— De ce m-ai născut în țara asta oribilă? Pe cine iubești mai mult? Pe Kim Jong-il sau pe mine?

Mama și fiica se certau întruna. După patruzeci de zile petrecute în casa dnei Song, Oak-hee își revenise suficient după suferințele îndurate în lagăr pentru a pleca. Le-a spus mamei și surorilor că învățase din greșelile anterioare și că va încerca din nou să câștige bani în China. Atâta doar că de data aceasta n-avea să mai fie prinsă. Fără tragere de inimă, dna Song i-a mai împrumutat niște bani. A fost extrem de îngrijorată, dar în același timp ușurată să-și vadă fiica plecând.

AU TRECUT OPT LUNI fără nicio știre de la Oak-hee. Apoi, în iunie, o femeie a sosit la ușa dnei Song susținând că avea vești de la fiica ei. Dna Song s-a pregătit pentru tot ce putea fi mai rău. S-a gândit că Oak-hee ajunsese din nou la închisoare și va fi nevoită să recurgă încă o dată la mită pentru a o scoate. Femeia a anunțat-o însă că Oak-hee lucra lângă granița cu China și se descurca foarte bine. Dorea să-și plătească datoria față de mama ei și avea haine și cadouri pentru familie, dar se temea să nu fie arestată dacă se va întoarce în Chongjin. N-ar fi vrut dna Song să vină în vizită la ea?

Dna Song a șovăit. N-o cunoștea pe femeia aceasta. Nu mai călătorise după accidentul din 1995, care abătuse atâta suferință asupra familiei. Nu avea realmente nevoie de bani; afacerea ei cu biscuiți mergea foarte bine. Piața Songpyeon avea acum acoperiș și tarabe pentru vânzători. Ea plătea chirie și avea autorizație. Se simțea ca o adevărată femeie de afaceri. Se și recăsătorise - într-un fel. I-a mai degrabă un aranjament cu un văduv mai în vârstă, care avea nevoie de cineva să-l ajute în gospodărie, dar era un om bun și relativ avut

Nimic de invidiat

Dna Song trăia mai confortabil ca oricând. Nu avea niciun motiv să întreprindă o călătorie riscantă spre granița cu China, totuși continua să se gândească la cei 500 de woni pe care-i cheltuise pentru a o scoate pe Oak-hee din închisoare. Femeia necunoscută a asigurat-o că nu era nevoie să ia trenul, deoarece fiica ei aranjase să călătorească cu un automobil particular. Dna Song a fost impresionată și a acceptat.

Într-o zi fierbinte și ploioasă din iunie 2002, dna Song a plecat spre Musan. Nu și-a luat decât o geantă cu lucruri pentru o zi. Avea să stea o noapte la fiica ei, apoi să se întoarcă acasă. Dar când a ajuns la destinație, nici urmă de Oak-hee. Dnei Song i se spusese că Oak-hee lucra la frontieră, însă nu se specificase de care parte a frontierei. Acum femeia a lămurit-o: Oak-hee era în China.

— Va trebui să mergi în China ca să iei banii și hainele. Fiica ta te așteaptă, i-a zis femeia după care i-a făcut cunoștință cu un bărbat pe care i l-a prezentat drept soțul ei. Nu-ți face griji. El te va duce dincolo.

Dna Song bătuse cale lungă. Putea acum să se întoarcă acasă? Au luat un alt automobil pe un drum spre Hoeryong, altă localitate de graniță, unde au așteptat căderea nopții.

Până au ajuns la Tumen se făcuse ora 22:00 și continua să plouă. Râul era umflat, se revărsa peste maluri și le transforma în noroi alunecos. Dna Song abia putea spune unde se termina pământul și unde începea apa. Li se alăturaseră doi bărbați în uniforme de grăniceri nord-coreeni. Unul dintre ei a ridicat-o ca pe un copil în spatele său, iar celălalt a prins brațul primului ca să-i echilibreze pe când traversau încet râul. S-au poticnit de câteva ori și au fost cât pe ce să cadă. Dna Song era sigură că va fi scăpată și purtată de curenți. Ca majoritatea nord-coreenilor din generația ei, nu știa să înoate. Au ieșit însă din râu înainte de a apuca să țipe: *Duceți-mă \napoi, duceți-mă acasă!* O călăuză le-a dat grănicerilor niște bani și ei au dispărut în apă, întorcându-se în Coreea de Nord. Dna Song și cealaltă călăuză au înaintat prin beznă în China. Au urcat un deal și în zori au intrat într-un sătuc.

Au urcat după aceea într-un taxi, o experiență cu totul inedită pentru dna Song. Automobile, camioane, scutere și căruțe se îngrămădeau pe străzi înguste, îndreptându-se către piață. Claxoanele urlau. Era ora 8:00 și magazinele se deschideau. Obloanele de securitate ale vitrinelor se ridicau cu scrâșnete metalice. Vânzătorii au dat drumul la

muzică, ce răsună din difuzoarele mari, amplasate deasupra intrărilor. Dnei Song i s-a părut o muzică oribilă, tipătoare. Ar fi vrut să-și vâre degetele în urechi. Dacă acesta era capitalismul, atunci nu-i plăcea. Era prea gălăgios. Cum putea Oak-hee să locuiască într-un loc așa de oribil?

Călăuza dnei Song s-a oprit să cumpere ouă, cârnați și picioare de porc pentru micul dejun. Au ieșit din oraș și au mers pe un drum de țară spre un sat, unde au intrat într-o casă. Călăuza le-a prezentat-o pe dna Song proprietarului casei și fiicei sale, o adolescentă. Erau etnici coreeni de cetățenie chineză și vorbeau practic același dialect ca dna Song. Ei i-au arătat locuința. Nu era cu nimic remarcabilă - pereți din cărămidă roșie, acoperiș din țiglă, gard din lemn care închidea curtea din față - dar era ticsită cu o mulțime de aparate electrocasnice: sistem audio stereo, filtru de apă, televizor color, frigider. Bărbatul deschidea întruna ușa frigiderului și scotea diferite mâncăruri și băuturi. Bere, fructe, *kimchi*. Când au pus și alimentele aduse de călăuză, pe masa aceea se afla mai multă mâncare decât văzuse vreodată dna Song, cu excepția ospetelor de nuntă. Tot ce și-ar fi putut dori se găsea acolo, mai puțin Oak-hee.

— Unde-i fiica mea? a întrebat ea.

Bărbatul a privit-o și a mormăit ceva neinteligibil. Dna Song a întrebat din nou, de data aceasta mai tăios.

— A plecat să caute de lucru, i-a răspuns el.

Dna Song n-a fost convinsă. Gazdele ei erau amabile, poate chiar prea amabile. S-a gândit că ascundeau ceva, dar era prea istovită ca să insiste. S-a prăbușit într-un somn adânc. Când s-a trezit și Oak-hee tot nu apăruse, a fost cuprinsă de o bănuială teribilă: am fost răpită.

DNA SONG NU ȘTIA dacă să fugă sau nu. Unde să se ducă? Nu știa unde se afla. Călăuza care o adusese aici plecase. Ar fi trebuit să le spună gazdelor în mod deschis suspiciunile ei? Și ce se întâmplase cu Oak-hee? Cei doi continuau s-o asigure că fiica ei întârziase, dar se va întoarce în scurt timp. A doua zi, Oak-hee a telefonat. Părea că vorbește de la foarte mare depărtare și legătura era plină de paraiziți. A încercat să-și liniștească mama spunându-i că totul era în regulă, că se vor vedea în foarte scurt timp și că până atunci ea trebuia să se odihnească.

232

— Dar unde ești? a întrebat dna Song bănuitoare.

— În Hanguk, a răspuns Oak-hee. Dna Song nu auzise niciodată de locul acela.

— Unde-i asta? Lângă Shenyang? a întrebat ea referindu-se la unul dintre cele mai mari orașe din nord-estul Chinei, la peste patru sute cincizeci de kilometri de locul unde se găsea ea.

— Nu, mai departe. O să-ți telefonez mâine să-ți explic.

Nord-coreenii își numesc țara Chosun, iar pe vecina de care s-au separat o numesc Nam Chosun, care înseamnă literalmente Coreea de Sud. Sud-coreenii folosesc însă un nume complet diferit pentru țara lor: Hanguk.

La următoarea convorbire telefonică, Oak-hee a specificat că se afla de fapt în Coreea de Sud. Dnei Song nu i-a venit să creadă. Era atât de furioasă, încât tremura din tot corpul. I-a fost frică să nu facă un infarct. Dintre toate prostiile pe care Oak-hee le făcuse în viața ei, de la farsele din copilărie până la gura ei afurisită și detenția în lagăr, asta depășea orice imaginație. Se dusesse în tabăra dușmanului și-i plătise pe oamenii aceștia s-o amăgească să fugă din țară. Dna Song nu fusese așa de mândră în viața ei.

— Trădătoare! De-acum nu mai ești fiica mea! a zăbierat ea în telefon înainte de a trânti receptorul.

În următoarele trei zile, Oak-hee a sunat în repetate rânduri, dar dna Song a refuzat să-i vorbească. Până la urmă, a cedat.

Fiica ei a început să plângă la telefon.

— Mamă, te iubesc. Vreau să vii și să locuiești cu mine.

I-a povestit câte ceva despre viața ei. Avea o slujbă. Când ajunsese acolo, guvernul sud-coreean îi dăduse bani pentru a începe o viață nouă.

— De ce plângi atunci, dacă totu-i așa de minunat în Seul? a întrebat-o dna Song.

Ea bănuia că sud-coreenii, marionetele ticăloșilor de yankei imperialiști, îi corupseseră fata cu bani. După ce aveau să extragă suficiente informații de la ea, aveau s-o tortureze și s-o ucidă. Așa auzise dna Song că-i trata Coreea de Sud pe refugiații din Coreea de Nord. Nu avea niciun motiv să creadă altceva.

— Nu-i deloc așa, mamă! a protestat Oak-hee. Plâng fiindcă mi-e dor de tine. Vreau să fii aici.

Dna Song n-a vrut să mai asculte. I-a spus lui Oak-hee că dorea să se întoarcă în Coreea de Nord de îndată ce se refăcea de pe urma călătoriei. Avea să se mai odihnească vreo câteva zile, să-și recapete puterile.

S-a învățat prin casă, moțâind, mâncând și uitându-se la televizor. Locuința avea o antenă mare de satelit care prindea televiziunea sud-coreeană. Telenovelele sud-coreene erau foarte populare și dna Song a fost fascinată de una intitulată *Condurul de cleștar*, despre două surori orfane care fuseseră separate în copilărie. Când nu rula *Condurul de cleștar*, ea căuta pe toate canalele să vadă campionatul mondial de fotbal.

Campionatul Mondial de Fotbal din 2002 era organizat în comun de Coreea de Sud și Japonia. Atâtea imagini din Seul nu se mai difuzaseră din 1988, când Coreea de Sud găzduise Jocurile Olimpice de vară. Dna Song nu era pasionată de fotbal, cât mai degrabă curioasă de imaginile din Coreea de Sud pe care le vedea pe fundal. Îi era imposibil să nu observe automobilele, blocurile-turn sau magazinele. În pauzele publicitare se difuzau reclame pentru telefoane mobile și alte obiecte de care ea nu auzise niciodată.

Când echipa Coreei de Sud a învins Polonia, a făcut meci nul cu Statele Unite și a învins succesiv Portugalia, Italia și Spania, ajungând în semifinală - prima echipă din Asia care a reușit o asemenea performanță - milioane de sud-coreeni s-au revărsat pe străzi pentru a sărbători. Purtau tricouri roșii și coarne cu luminițe roșii, simbolul fan-clubului echipei naționale: „Diavolii Roșii”. Erau coreeni la fel ca ea, vorbeau aceeași limbă, dar arătau frumoși, fericiți și liberi.

Dnei Song îi era greu să creadă ce vedea la televizor. Din viața trăită în Coreea de Nord (ca și din cei douăzeci și cinci de ani de căsnicie cu un jurnalist) știa prea bine că imaginile pot fi manipulate. Prelegerile ținute de Partidul Muncii o avertizaseră că emisiunile TV străine erau special concepute pentru a submina învățăturile lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il. („Marionetele sud-coreene, aflate sub controlul CIA, acceptă cu netrebnicie să folosească aceste materiale create special pentru a cosmetiza lumea imperialismului” suna un astfel de discurs.) Dna Song suspecta (în mod corect) că gazdele ei generoase fuseseră plătite de Oak-hee pentru a o convinge să plece în Coreea de Sud.

234 Dar ele nu puteau inventa chiar totul. Și dna Song nu putea nega ce

văzuse cu ochii ei în China: abundența de hrană, automobilele, aparatura casnică.

Gazdele aveau o mașină de gătit orezul, cu senzori care o opreau automat când orezul era gata. Majoritatea aparatului lor o deruta, însă mașina aceea reprezenta o sursă permanentă de fascinație. Demult avusese și ea o mașină de gătit orez, însă rudimentară, nici pe departe ca aceasta. Îi fusese confiscată de poliție, pentru că era

interzis să utilizezi curentul electric pentru gătit.

În fiecare dimineață când auzea piuitul mașinii, care anunța că micul dejun era pregătit, dna Song se minuna de tehnologie. Era adevărat, își spunea ea. Coreea de Nord se găsea cu mulți ani, poate chiar cu decenii, în urma Chinei. Și cine știe cât de mult în urma Coreei de Sud? S-a întrebat ce ar fi gândit răposatul ei soț despre ceea ce vedea ea aici, în China? Deși nu părăsise casa de când venise, simțea că trăia o aventură uriașă pur și simplu explorând bucătăria și deschizând televizorul. I-ar fi plăcut să împărtășească toate acestea cu soțul ei. Mai ales când mâncă se gândea la Chang-bo. Cum îi mai plăcuse lui să mănânce! Ar fi apreciat mult cărnații. Ochii i s-au umezit gândindu-se la el. Apoi i-a venit în minte figura lui Nam-oak. Amintirile îi erau atât de încărcate de vinovăție și rușine, încât nici măcar nu putea să vorbească despre el. Fiul ei fusese puternic, frumos - ce tragedie să moară la douăzeci și cinci de ani! Cât de mult din viață pierduse el! Cât de mult din viață pierduseră ei toți, ea și fiicele ei, închise în Coreea de Nord, trudind până la moarte. Pentru ce? Vom face așa cum ne spune partidul. Vom muri pentru general. Nu avem de ce să-i invidiem pe alții. Ne vom urma propria cale. Ea crezuse toate astea și-și irosise viața. Sau poate că nu. Se terminase oare cu adevărat? Avea cincizeci și șapte de ani și era încă sănătoasă. .

Acestea erau gândurile care i-au răscolit mintea într-o dimineață, când lumina firavă a zorilor s-a strecurat în odaie. Trezindu-se treptat, a auzit piuitul mașinii de gătit orez în bucătărie. S-a ridicat brusc în capul oaselor. Acela a fost apelul ei de deșteptare. Era gata de plecare.

PAMANTUL FĂGĂDUINȚEI

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ DE MARȚI de la sfârșitul lunii august 2002, dna Song își fixa centura de siguranță stând în scaunul unei curse Asiana Airflight, care zbura de pe Dalian, pe Incheon, aeroportul internațional al Coreei de Sud. Călătorea sub un nume fals și avea un pașaport fals. Din tot avionul nu cunoștea decât o singură persoană - un tânăr aflat la câteva rânduri de scaune depărtare. El venise la ora 6:00 la camera ei de hotel și- i adusese pașaportul, care fusese furat de la o sud-coreeană de aceeași vârstă, după care fotografia originală fusese extrasă cu o lamă și înlocuită cu fotografia dnei Song. Dacă avea să fie întrebată, urma să spună că era o turistă sud-coreeană care petrecuse un weekend prelungit în Dalian, o stațiune populară de coastă, situată de cealaltă parte a Mării Galbene. Pentru a da veridicitate acestui scenariu, dna Song purta haine noi care ar fi părut de-a dreptul străni în Coreea de Nord: blugi trei sferturi și adidași de un alb strălucitor. Avea un rucsăcel sport. Cei care se ocupaseră de ea îi perforaseră lobi urechilor - ceva ce nu făceau nord-coreenele -, iar părul îi fusese tuns scurt și coafat permanent, într-un stil adoptat de sud-coreenele de o anumită vârstă. Dna Song petrecuse două săptămâni în China, unde fusese îngrășată și ferchezuită, astfel încât să nu pară o refugiată. Ar fi putut s-o dea de gol doar accentul nord-coreean gutural și de aceea a fost sfătuită să nu deschidă gura. Pentru a evita să se angajeze în conversații cu vreun tovarăș de scaun, i s-a spus să nu se clikească de la locul ei pe toată durata celor optzeci de minute ale zborului.

A stat perfect nemișcată, cu mâinile în poală. Nu era nici pe departe atât de agitată pe cât ar fi fost de așteptat în circumstanțele respective. Seninătatea ei provenea din certitudinea că ceea ce făcea era bine. Se împăcase cu hotărârea de a fugi din țară. Toate nesi- guranțele i se risipiseră în dimineața aceea când se trezise în piuitul mașinii de gătit orez. Decisese să accepte invitația lui Oak-hee în Coreea de Sud. Dorea să vadă cu propriii ei ochi lumea pe

care o întrezărise la televizor. Fiicele și nepoții ei aveau să mai beneficieze de șanse - situația din Coreea de Nord nu putea să dureze la nesfârșit dar ei nu-i mai rămăsese foarte mult de trăit. Avea să profite de ocazia aceasta, însă dorea mai întâi să se întoarcă în Chongjin să-și ia rămas-bun așa cum se cuvenea de la fiicele mai mici. Dorea să le explice hotărârea la care ajunsese și să le dea banii pe care îi lăsase Oak-hee în China - aproape o mie de dolari.

— Nu le pot lăsa pe surorile tale să creadă că am murit, îi spusese ea lui Oak-hee.

Oak-hee se împotrivise, temându-se că mama ei își va pierde curajul inițial sau că 231 surorile ei mai mici o vor convinge să se răzgândească, însă dna Song a fost fermă.

A stat în Chongjin o lună, fiindcă râul Tumen crescuse mult în anotimpul ploios, însă dna Song n-a șovăit nici măcar o clipă. Și-a păstrat hotărârea care avea s-o poarte prin momentele cele mai riscante ale fugii ei. Contrabandiștii angajați de Oak-hee s-o aducă în Coreea de Sud au fost uimiți că bunicuța aceasta micuță și drăguță care avea pașaport fals se putea îmbarca într-o cursă internațională fără să clipească măcar din ochi.

Partea cea mai periculoasă a călătoriei o reprezenta ieșirea din China și îmbarcarea în avion. Dacă autoritățile de imigrare chineze i-ar fi depistat pașaportul fals, ea ar fi fost arestată și trimisă în Coreea de Nord, unde o aștepta închisoarea. După aterizarea în Coreea de Sud mai rămânea un singur obstacol. Pașaportul ei n-ar fi fost destul de convingător pentru a-i păcăli pe sud-coreeni, care aveau să descopere repede că fusese furat. De fapt, tânărul din avionul ei urma să i-l ia înainte de aterizare, apoi să dispară în mulțime.

— Prefa-te că nu mă cunoști, i-a spus el.

Dna Song trebuia să aștepte în toaleta pentru femei, până când el părăsea aeroportul. După aceea avea să meargă la" ghișeu pentru vize și să spună adevărul.

Se numea Song Hee-suk, avea cincizeci și șapte de ani și era din Chongjin. Își pierduse jumătate din familie în urma foametei și acum căuta să-și refacă viața împreună cu fiica ei în Coreea de Sud. Nu mai avea nimic de ascuns.

ÎN ARTICOLUL III AL CONSTITUȚIEI sale, Coreea de Sud se proclamă guvernul legal al întregii peninsule Coreea, ceea ce înseamnă că, în mod automat, toți locuitorii acesteia - inclusiv nord-coreenii - sunt cetățeni sud-coreeni. Dreptul nord-coreenilor la cetățenie sud-coreeană a fost acordat de Curtea Supremă în 1996. Realitatea este însă mai complicată. Pentru a se bucura de drepturi cetățenești, nord-coreenii trebuie să ajungă în Coreea de Sud de bunăvoie și nesiliți de nimeni. Un nord-coreean nu poate solicita dreptul respectiv la ambasada sud-coreeană din Beijing sau la un consulat din China. Din loialitate față de aliatul ei comunist și pentru a împiedica milioane de nord-coreeni să-i treacă granița, China nu va permite celor care caută azil politic să se prezinte la reprezentanțele diplomatice amintite. Chinezii știu foarte bine că exodul de refugiați est-germani prin Ungaria și Cehoslovacia în 1989 a forțat deschiderea Zidului Berlinului și prăbușirea guvernului RDG-ului.

De asemenea, guvernul sud-coreean preferă să mențină numărul refugiaților la un nivel gestionabil. Un val de refugiați sosit în Sud ar însemna o povară financiară și socială majoră.

Cei care ajung în Coreea de Sud folosesc diverse subterfugii. Dacă au bani sau relații, pot să obțină pașapoarte false și să sosească pe calea aerului. Ca alternativă, pot trece din China în țări vecine, ca Mongolia și Vietnam, unde ambasaderele nu impun atâtea restricții în privința acceptării refugiaților. Câțiva au reușit să ajungă în ambasadere europene sau reprezentanțe ONU din China și au cerut azil politic.

Doar o mică parte dintre cei peste 100.000 de nord-coreeni din China pot ajunge în Coreea de Sud. În 1998, doar 71 de nord-coreeni au solicitat cetățenie sud-coreeană; în 1999, numărul a crescut la 148; în 2000, au fost 312 asemenea solicitări, iar în 2001 au fost 583. În anul 2002, au fost admiși 1.139 de nord-coreeni. De atunci, anual au sosit între 1.000 și 3.000 de refugiați.

Până la sosirea dnei Song, oficialitățile sud-coreene se obișnuiseră ca nord-coreenii să apară neanunțați și fără documente în aeroporturi. Sosirea ei pe aeroportul Incheon a declanșat o oarecare agitație, dar niciun fel de panică.

238 DNA SONG A FOST dezorientată din clipa în care a coborât din avion.

Până atunci mai fusese o singură dată într-un aeroport - în dimineața aceleiași zile, în China, când se îmbarcase —, iar acela nu semăna deloc cu ce vedea acum. Aeroportul de 5,5 miliarde de dolari de la Incheon fusese inaugurat cu un an în urmă, nu departe de plaja unde debarcaseră trupele generalului Douglas MacArthur în anul 1950. Este unul dintre cele mai mari aeroporturi din lume, un colos din sticlă și oțel. Razele soarelui pătrundeau prin panourile din sticlă ale coridoarelor lungi de la terminalele de sosire. Oamenii erau purtați de la porți pe benzi rulante. Dna Song nu știa unde să se ducă, așa că a mers alături de alți pasageri, păstrând în același timp o distanță prudentă față de tânărul care-i fusese escortă. Când ceilalți pasageri s-au așezat la coadă la ghișeu pentru vize, ea a intrat în grupul sanitar pentru femei, pe care l-a găsit la fel de uluit ca tot restul aeroportului. N-a știut cum să tragă apa la toaletă. Robinetele de la chiuvete porneau și se opreau automat, fără să le atingă. A scos capul pe ușă, pentru a verifica dacă tânărul trecuse, dar l-a văzut tot la coadă, așa că a rămas locului. Și-a aranjat noua coafură și și-a îmborsat machiajul, privind chipul nefamiliar din oglindă.

Când s-a uitat din nou, tânărul trecuse. Dna Song a ieșit și s-a uitat după un agent de pază. Practic s-a izbit de un bărbat foarte înalt, al cărui ecuson cu fotografie se afla la nivelul ochilor ei. Dna Song a făcut o plecăciune politicoasă, așa cum se procedează când abordezi o oficialitate, și a rostit fraza repetată:

— Am sosit din Coreea de Nord și solicit azil aici.

Bărbatul era un om de serviciu. A părut surprins, totuși știa ce avea de făcut.

— Câți sunteți? a întrebat el, știind că majoritatea refugiaților soseau în grupuri.

Dna Song i-a spus că era singură. El a condus-o la un birou de lângă ghișeu pentru vize. S-au dat o serie de telefoane și, în câteva minute, au sosit agenții de la National Intelligence Service (NIS), echivalentul sud-coreean al CIA.

Chestionarea dnei Song a durat aproape o lună. Ea a fost transferată din aeroport la un cămin de dormitoare pregătit de serviciul de informații pentru refugiați nou-sosiți. Nu avea voie să părăsească

18 O PAMANTUL FĂGĂDUINȚEI

clădirea, dar putea fi vizitată de Oak-hee. Prima sarcină a NIS a fost de a stabili dacă dna Song nu era o spioană sau o escroacă, întrucât de-a lungul anilor fuseseră prinși agenți nord-coreeni sub acoperire care aveau misiunea de

239

a monitoriza refugiații. În același timp, NIS căuta chinezi vorbitori de coreeană care se dădeau drept nord-coreeni pentru a obține cetățenia sud-coreeană și prima de instalare care trecea de 20.000 de dolari. Dna Song era chestionată în fiecare dimineață timp de două ore, după care trebuia să scrie ce se discutase. I s-a cerut să detalieze pozițiile unor puncte de referință din Chongjin: birourile Partidului Muncii, birourile Securității, limitele lui *gu* și *dong* (districtele și cartierele în care sunt organizate toate orașele coreene). A descoperit că ședințele acestea de chestionări îi făceau de fapt plăcere: îi ofereau ocazia de a reflecta asupra propriei sale vieți. După-amiaza dormea și se uita la televizor. O încântau cele mai mărunte bunuri lumești, printre care frigiderul plin de cutii cu sucuri, toate sigilate, fiecare cu propriul pai.

Ulterior, avea să privească șederea ei la NIS ca pe prima vacanță adevărată din viața sa. După aceea avea să înceapă munca serioasă.

NU-I UȘOR CA niște oameni care câștigă mai puțin de un dolar pe lună să se integreze în a unsprezecea economie mondială. Venitul anual pe cap de locuitor în Coreea de Sud este de aproximativ 20.000 de dolari, adică de paisprezece până la de cincizeci de ori mai mare decât în Coreea de Nord⁶.

O mare parte din propaganda de pe ambele părți ale ZDC se referă la asemănarea dintre nord-coreeni și sud-coreeni - *han nara*, „un popor, o națiune” -, dar, după șaiszeci de ani de separare, diferențele dintre locuitorii celor două state sunt evidente. Coreea de Sud este una dintre cele mai avansate țări din lume din punct de vedere tehnologic, în timp ce majoritatea nord-coreenilor nici măcar nu știu de existența

⁶ Comparativ, venitul pe cap de locuitor în RFG era de două până la trei ori mai mare decât în RDG la momentul prăbușirii Zic Berlinului, (n.trad.)

intemetului. Coreea de Sud are un procentaj de locuințe conectate la broadband mai mare decât Statele Unite, Japonia și multe țări din Europa. Coreea de Nord a fost înghețată cultural și economic în ultimii cincizeci de ani. Limbile vorbite de locuitorii celor două țări nu mai sunt identice; versiunea sud-coreeană este presărată acum de cuvinte împrumutate din engleză. Oamenii diferă și din punct de vedere fizic. Sud-coreeanul mijlociu de șaptesprezece ani, hrănit cu milkshake și hamburgeri, este cu doisprezece centimetri mai înalt decât omologul lui nord-coreean. Nord-coreenii vorbesc și mănâncă așa cum o făceau sud-coreenii în anii 1960³³

Pe măsură ce numărul refugiaților a crescut în anii 1990, guvernul sud-coreean a devenit tot mai preocupat de integrarea lor cu succes în societate. Organizațiile de tip think-tank au înființat echipe de psihologi și sociologi, istorici și educatori care să întocmească un plan concret de acțiuni. Deși numărul refugiaților era mic (la sfârșitul anului 2008, erau 15.057 într-o țară cu 44 de milioane de locuitori), într-o bună zi ar putea fi milioane, dacă Coreea se va reunifica.

— Dacă acest grup relativ mic de nord-coreeni nu izbutește să se adapteze, speranțele noastre pentru unificare sunt sumbre, a declarat Yoon In-jin, sociolog sud-coreean implicat în cercetări. Dacă ei reușesc să înceapă aici o existență nouă, avem speranțe de reintegrare. De aceea trebuie să depunem toate eforturile pentru a-i ajuta, ca să putem astfel învăța din încercările și erorile lor.

Sud-coreenii au studiat diverse modele din trecut. Au examinat școlile din Israel pentru evreii sosiți din fosta URSS și Africa de Nord, oameni care-și exercitaseră dreptul de a se întoarce în statul evreiesc, dar care nu știau prea multe din limba și cultura acestuia. Au studiat de asemenea problemele de adaptare ale est-germanilor la viața din Germania reunificată.

În 1999, a fost inaugurat complexul Hanawon, amplasat într-un campus izolat, la optzeci de kilometri sud de Seul, o combinație de școală comercială și centru de reabilitare, care îi învață pe nord-coreeni cum să se descurce pe cont propriu în Coreea de Sud. Li se arată cum să utilizeze un bancomat și cum să plătească factura la electricitate. Sunt învățați alfabetul latin, pentru a înțelege reclamele care folosesc frânturi de engleză. De asemenea, nord-coreenii trebuie să se *dezvețe* de multe lozinci învățate în școlile lor despre Războiul Coreean și rolul

americanilor în al Doilea Război Mondial. Refugiații urmează cursuri despre drepturile omului și învață mecanismele democratice.

În sala de clasă totul părea rațional, însă, după ce ieșea din Hanawon, dna Song era complet derutată. Clasa ei a făcut o excursie practică pentru a-și cumpăra haine. Au mers la coafor. Au intrat într-un mall unde au primit bani ca să-și cumpere singuri prânzul de la diversele localuri. Toți au cumpărat tălăței; niciunul n-a înțeles ce erau celelalte mâncăruri.

Uneori, când părăsea campusul, dna Song era amețită de agitația din jur. Zgomotul era atât de puternic, iar luminile atât de multe, încât nu se putea concentra. Ochii îi alergau de la uriașele ecrane animate de pe clădiri - unele înalte de șase metri - la panourile publicitare, pe care în majoritate nu le putea înțelege. HDTV, MTV, MP3, MP4, XP, TGIF, BBQ,- păreau un cod imposibil de descifrat. Însă cel mai mult o dezorientau oamenii în sine. Știa că erau tot coreeni, dar păreau complet altă rasă. Fetele purtau fuste incredibil de scurte și cizme înalte, din piele adevărată. Foarte mulți aveau părul vopsit colorat, atât băieți, cât și fete, exact ca străinii. Aveau în urechi dopuri mici din plastic, din care porneau sârme ce le dispăreau în buzunare. Cel mai șocant era să vadă băieți și fete mergând braț la braț, ba chiar sărutându-se pe stradă. Dna Song s-a uitat în jur, dar nimeni nu părea să-i bage în seamă. Într-o zi, a intrat într-o stație de metrou din Seul, unde a urmărit mii de oameni care mergeau cu scările rulante, traversau pe coridoare, schimbau trenurile între magistrale. S-a întrebat cum știau încotro să meargă.

Dna Song a petrecut trei luni la Hanawon, iar la sfârșitul stagiului, s-a ținut o ceremonie de absolvire. Ea a primit o primă de instalare de 20.000 de dolari pentru a începe o nouă viață. După aceea a rămas pe cont propriu.

ÎN 2004, CÂND AM CUNOSCUȚ-O, dna Song plecase de doi ani din Coreea de Nord. Eu interviewam foști locuitori din Chongjin pentru *Los Angeles Times* și am convenit să ne întâlnim în redacția ziarului din Seul. Am deschis ușa unei femei mici, impecabil îmbrăcate, care degaja încredere în sine. Purta un inel mare din jad și cămașă polo roz, băgată în pantalonii bej perfect călcați. Totul, de la pastelurile vesele, până la coafura desăvârșită, sugera o femeie care-și controla propria viață.

După ce a plecat din Hanawon, dna Song a acceptat o slujbă de menajeră. În Coreea de Nord se obișnuise să lucreze non-stop și credea că va fi cuprinsă de depresie dacă va sta cu brațele încrucișate în noua ei viață. A decis să nu locuiască cu Oak-hee, ci să aibă propria ei casă și a închiriat o garsonieră într-un zgârie-nori din Suwon, un oraș aflat la treizeci de kilometri sud de Seul, unde chirii erau mai mici. Trăind frugal și continuând să lucreze, a putut în scurt timp să călătorească - ceva ce nici n-ar fi visat în trecut. S-a alăturat excursiilor organizate pentru femei mai vârstnice și a explorat toate colțurile Coreei de Sud. S-a întors chiar și în China, de data aceasta ca turistă. A călătorit în Polonia cu un grup de refugiate nord-coreene, care urmau să vorbească la o conferință pentru drepturile omului. Și-a făcut prieteni. A cunoscut și câțiva bărbați. Îi plăcea să meargă la piață pentru a încerca

alimente noi: mango, kiwi, papaya. Și era foarte încântată să mănânce la restaurant. Nu s-a îndrăgostit de pizza sau de hamburgeri, dar a ajuns să iubească modul sud-coreean de a găti carnea de vită și de porc și felul cum le frigeau chiar la masa clientului.

Cam la fiecare șase luni, dna Song și cu mine ne întâlneam să luăm masa împreună. Când am scris articole despre Coreea de Nord, am descoperit în ea un comentator foarte demn de încredere. În niciun caz nu găsea scuze regimului nord-coreean - „Ticălosul ăla nenorocit!” a spus o dată despre Kim Jong-il, unica dată când am auzit-o vorbind urât -, totuși nu era la fel de înveninată ca majoritatea refugiaților pe care-i cunoșcusem. Ducea dorul unor lucruri din Coreea de Nord: camaraderia dintre vecini sau asistența medicală gratuită de dinainte de prăbușirea generală a sistemului. O încerca nostalgia când se gândea la viața ei de tânără soție. Ochii i se umezeau și chipul rotund se îndulcea când vorbea despre Chang-bo.

— Când văd o masă bună ca asta, îmi vine să plâng, și-a cerut ea scuze într-o seară când stăteam în jurul unei oale aburinde cu shabu-shabu, came de vită tăiată în felii subțiri, gătită ca tocană și servită cu sos de susan. Îmi este imposibil să nu-mi amintesc ultimele lui cuvinte: „Să mergem la un restaurant bun și să comandăm o sticlă de vin de calitate.”

Îi era absolut imposibil să vorbească despre fiul ei. Dacă abordam eu subiectul, își ferea ochii. Mai târziu, Oak-hee mi-a spus că mama ei nu se iertase niciodată pentru că-l alungase pe Nam-oak când se îndrăgostise de femeia mai vârstnică și pentru că nu fusese în stare să aibă grijă de el.

Însă acela era trecutul, un loc în care dna Song opta în general să nu zăbovească. Se bucura de libertatea pe care o dobândise și era decisă să obțină cât mai multe de la anii care-i mai rămăseseră de trăit. Ardea de curiozitate.

— Acum mă simt mult mai tânără și mai îndrăzneată, mi-a mărturisit ea.

Pe cât de multe întrebări îi puneam despre Coreea de Nord, la fel de multe mă întreba ea despre Statele Unite și alte locuri în care călătorisem. Sosea la întâlnirile noastre plină de energie și entuziasm, purtând întotdeauna o vestimentație nouă, în culori vesele și proaspăt călcată. După atâția ani în care se sacrificase pentru alții, acum se ocupa de propria ei persoană. Când s-a îngrășat - spre marea ei uimire, după atâția ani de privațiune a urmat un regim alimentar. Într-o zi, am luat trenul spre Suwon pentru a mă întâlni cu ea și ne-am văzut reciproc prin sala de așteptare aglomerată. De îndată ce s-a apropiat suficient ca să poată fi auzită, mi-a strigat, neizbutind să-și mai amâne încântarea:

— Uite! Mi-am făcut ochii!

Se supusese unei operații estetice pentru a-și adăuga micuța cută suplimentară din pleoape care s-o facă să pară mai caucaziană. Era ultima modă în Coreea de Sud. Dna Song ajunsese acasă.

ÎN CIUDA DORINȚEI de a fugi din țară, Oak-hee nu era la fel de fericită ca mama ei în Coreea de Sud. Oak-hee era o persoană mai dificilă, predispusă să găsească lipsuri nu doar ei înseși, ci și altora, întotdeauna era șocant să le vezi pe mamă și fiică laolaltă: chipurile lor în formă de inimioară și corpurile bondoace le erau foarte similare, însă personalitățile difereau fundamental. Oak-hee se îmbrăca în negru: blugi negri, bluze negre strălucitoare, cizme negre cu toc. Efectul de severitate era completat de ochelarii cu rame din sârmă și sprâncenele pensate. Dna Song și fiica ei erau afectuoase, se mângâiau

reciproc pe păr și se îmbrățișau de parcă abia se reuniseră, totuși con-²⁴⁴ tinuau să se contrazică vehement în chestiunile politice. La un prânz luat

împreună, o prietenă de-a mea, care lucra pentru o organizație de distribuire a ajutoarelor, le-a întrebat dacă credeau că ajutoarele umanitare ajungeau la destinatarii vizați din Coreea de Nord. Oak-hee considera că ajutoarele erau deturnate de armată și de cadrele de partid și slujeau doar la întărirea controlului lui Kim Jong-il asupra Coreei de Nord.

— Dar dacă salvează fie și câteva vieți..., a început dna Song.

Oak-hee a întrerupt-o:

— Susții un regim ticălos.

Dna Song a strâns din buze, subțindu-le și transformându-le într-o linie dreaptă, și n-a mai vorbit prea mult în restul prânzului.

Oak-hee părea adesea învăluită într-o mantie de amărăciune. Se confruntase cu probleme financiare din clipa în care sosise în Coreea de Sud, de fapt chiar înainte să fi părăsit China. Se înhăitase cu interlopi chinezi și coreeni, care-și câștigau existența în lumea dubioasă a falsificatorilor, contrabandiștilor și cămătarilor. Specialitatea lor era însă traficul de persoane. Treceau femei peste Tumen în China și făceau rost de pașapoarte furate, pentru a aduce alte femei în Coreea de Sud. Când Oak-hee a părăsit Coreea de Nord pentru ultima dată, nu avea bani pentru a ajunge din China în Coreea de Sud. Unul dintre traficanți a fost de acord să-i procure un pașaport și un bilet de avion în schimbul a 14.000 de dolari pe care urma să-i recupereze din prima de instalare pentru refugiați acordată lui Oak-hee de guvernul sud-coreean. Au semnat înțelegerea cu amprenta degetului mare, deoarece niciunul nu cunoștea numele real al celuilalt.

În prima săptămână după ce Oak-hee a fost eliberată din Hanawon, traficantul a sunat-o pe telefonul mobil. Ea tocmai îl cumpărase - în mod invariabil, telefonul mobil era prima achiziție a unui refugiat - și n-a înțeles cum o găsisese sau de unde îi aflase numărul. Bărbatul a insistat să fie plătit imediat.

— Sunt în Seul, i-a spus el. Te-aștept în fața apartamentului.

Oak-hee a intrat în panică. Subvenția primită fusese mai mică decât se așteptase. Refugiații în vârstă de douăzeci-treizeci de ani primeau sume mai mici decât vârstnicii, fiindcă se presupunea că erau capabili de muncă. Ea achitase deja 3.000 de dolari ca avans pentru un apartament. A acceptat să se întâlnească cu traficantul în fața unei secții de poliție. După negocieri considerabile, l-a convins să accepte o sumă mai mică, 8.000 de dolari, adică aproape toți banii care-i rămăseseră.

Femeia s-a angajat după aceea la o casă de pompe funebre, sperând să-și refacă finanțele. Poate că ar fi reușit în cele din urmă dacă n-ar fi fost cuprinsă de un dor teribil.

Îi ducea dorul mamei ei. Tot timpul reflectase la ideea de a-și aduce mama, iar după ce sosise în Coreea de Sud, aceasta devenise o fixație. Fusese surprinsă să vadă cât de bine erau tratați bătrânii.

— În Coreea de Nord, nu te mai dorește nimeni când ești prea bătrân ca să mai muncești, a zis ea. Mai curând, ar scăpa de tine. În Coreea de Sud am văzut bătrâni cântând și dansând. M-am gândit la mama și la cât a trudit ea toată viața. M-am gândit că merita să trăiască cu adevărat bine.

Știind că dna Song nu va fi ușor de convins să plece din Coreea de Nord, Oak-hee a apelat la aceiași traficanți. Împreună, ei au conceput planul de a o ademini pe dna Song să treacă granița în China. Oak-hee se temea ca mama ei să nu sfârșească în închisoare dacă se întâmpla ceva neprevăzut și dorea să fie dusă pe ruta cea mai sigură și mai puțin înspăimântătoare. Fugile în Coreea de Sud erau organizate ca niște pachete de servicii, iar dna Song a avut parte de clasa întâi. „Pachetul” ei a inclus automobilul privat care a dus-o de la Chongjin la frontieră, mitele pentru grănicerii nord-coreeni care au transportat-o în spate peste Tumen și pașaportul sud-coreean furat.

— Se putea aranja și mai ieftin, a explicat Oak-hee, dar am vrut să călătorească precum un VIP.

Oak-hee s-a afundat și mai mult în datorii. A acceptat să lucreze peste program la casa funerară, dar nici așa nu izbutea să-și acopere cheltuielile. A încercat să se gândească la alte modalități de a câștiga bani. Avea treizeci și opt de ani și unica ei experiență profesională fusese aceea de a striga la oameni să muncească mai cu elan pentru Kim Ir-sen - o aptitudine nu tocmai căutată pe piața muncii din Coreea de Sud.

S-a orientat către karaoke. *Noribang*, ceea ce literalmente înseamnă „cameră pentru cântat”, sunt concepute pentru clienți, de obicei bărbați, care se relaxează prin cântat. Cluburile oferă încăperi private cu sisteme stereo, microfoane, monitoare video, băuturi răcoritoare și gustări. Atracția reală o reprezintă însă animatoarele care cântă împreună cu bărbații, le toarnă băutura și flirtează - sau fac și mai mult. Rolul lui Oak-hee în această afacere era de a recruta tinere, de a le duce și aduce cu mașina la cluburi și de a se asigura că nu aveau necazuri cu clienții. Teritoriul ei era zona din jurul orașului Suwon. Majoritatea clienților barurilor de karaoke erau muncitori constructori care locuiau în cămine temporare și care nu aveau nimic de făcut seara. Oak-hee luase sub aripa ei vreo douăzeci de fete, toate nord-coreene. Cele mai multe abia trecuseră de douăzeci de ani și fuseseră recrutate direct din Hanawon.

— Vin în Coreea de Sud și n-au nicio abilitate, a explicat Oak-hee. Află repede că pot munci într-o fabrică sau într-un birou, unde câștigă nouă sute de dolari pe lună. Aici pot câștiga o sută de dolari într-o singură seară.

Oak-hee mi-a explicat toate astea într-o după-amiază, când am însoțit-o în activitatea ei. Conducea o dubiță Hyundai, cu podeaua acoperită de pachete de țigări mototolite și audiocasete cu psalmi. Era ora 17:00 și abia începuse munca. A ieșit din Suwon împreună cu traficul de la ora de vârf, apoi a părăsit autostrada și a pătruns pe o șosea cu două benzi mărginită de ogoare și sere. În așezări mici de pe șosea se oprea și lua femei, dintre care unele arătau ca niște școlărițe care se jucau cu hainele mamelor. Deși afacerea ei este considerată ilegală de poliție, Oak-hee a susținut că fetele ei nu erau prostituate.

— Nu le silesc să facă nimic. Le spun: „Voi nu trebuie decât să cântați, să dansați și să înhățați banii clienților.”

Serviciile erau mai simple aici decât în Seul.

— În Seul trebuie să faci mai multe. În Seul clienții sunt afaceriști care plătesc băutura, dar care se așteaptă după aceea la ceva din partea fetelor. Constructorii ăștia sunt grosolani, însă naivi.

Ocupația aceasta i-a adus lui Oak-hee destui bani ca să-și permită să plătească zeci de mii de dolari pentru a-și aduce ambele surori. Mezina a venit cu fiica ei de cinci ani. Sora mijlocie și-a adus soțul și doi fii. Ambele surori lucrează acum tot în afacerea karaoke.

Singurii membri ai familiei pe care Oak-hee n-a reușit să-i scoată din țară sunt tocmai cei pe care-i iubește cel mai mult: propriii ei copii. De aceea este sfâșiată de sentimente de vinovăție.

— Mi-am sacrificat copilașii ca să mă salvez pe mine, se acuză ea.

Am văzut-o ultima dată în vara anului 2007; fiul ei avea optsprezece ani, iar fiica șaisprezece ani. Nu-i mai văzuse din noaptea aceea din 1998, când fugise din Chongjin în cămașa de noapte. Le trimite totuși bani în mod regulat, prin intermediari din China, care își opresc un comision și apoi trimit contrabandiști să-i treacă peste

graniță. La scurt timp după ce Oak-hee a părăsit Coreea de Nord, în localitățile destul de apropiate de frontieră pentru a recepționa semnalele telefoanelor mobile chinezești au apărut servicii telefonice ilegale. Drept urmare, Oak-hee a putut vorbi o dată la câteva luni cu soțul ei de care se înstrăinase. El călătorea la Musan pentru a folosi un telefon chinez introdus prin contrabandă, dar n-o lăsa să vorbească cu copiii. A refuzat de asemenea oferta lui Oak-hee de a-i aduce pe copii în Coreea de Sud, deoarece bănuia, și pe bună dreptate, că ea nu va mai trimite bani dacă obține copiii.

— Azi-noapte mi-am visat copiii, mi-a mărturisit Oak-hee. Îl țineam pe băiat de mână și o aveam pe fată în spinare. Fugeam toți, încercând să scăpăm din Coreea de Nord. Un bărbat **Nimic de invidiat** de conductor feroviar venea spre noi. Nu eram sigură, însă credeam că este soțul meu și că-ncerca să ne oprească. S-a trezit la realitate: se afla la o lume depărtare de ei. **CAPITOLUL 19**

STRĂINI ÎN PROPRIA LOR PATRIE

CALITĂȚILE CELE MAI APRECIATE în Coreea de Sud - înălțimea, pielea deschisă la culoare, bogăția, diplomele prestigioase, hainele de firmă, fluența în limba engleză - sunt exact cele pe care nu le are refugiatul nou-sosit. Așa se explică și de ce nord-coreenii ajunși în Sud au, în general, o părere proastă despre ei înșiși, cum e și cazul lui Oak-hee. Sud-coreenii n-o duceau mult mai bine în urmă cu cincizeci de ani, dar nord-coreenii le reamintesc un trecut pe care ar prefera să-l uite. Refugiații prevestesc de asemenea un viitor neplăcut, dintr-un motiv perfect valid: sud-coreenii se tem că, în eventualitatea prăbușirii regimului lui Kim Jong-il, țara lor va fi invadată de 23 de milioane de oameni lipsiți de hrană și de adăpost. Deși corectitudinea politică dictează ca toți coreenii să-și dorească reîntregirea marii lor familii („reunificarea este dorința noastră, chiar în visurile noastre”, cântă docili elevii sud-coreeni), unii privesc cu groază această perspectivă. Organizațiile de tip think-tank din Seul formulează cu regularitate rapoarte care estimează costul reunificării ca fiind cuprins între 300 de miliarde și 1,8 trilioane de dolari. Tinerii, născuți la mult timp după terminarea Războiului Coreean, privesc cu mai puțin sentimentalism lipsa celeilalte jumătăți din Coreea. Ei preferă să ignore dictatura săracă, dar dotată cu arme nucleare, care se ridică amenințătoare lângă ei. Este ușor de dat uitării în agitația vieții lor animate - lucrând cele mai multe ore săptămânal dintre toate statele dezvoltate, distrându-se la fel de mult, conducând rapid automobilele Hyundai și ascultând iPodurile la volum maxim.

În ciuda sprijinului asigurat de guvern, refugiații pot percepe mila, frica, vinovăția și stânjeneala cu care-i privesc sud-coreenii. Acceptarea aceasta străbătută de sentimente contradictorii se numără printre lucrurile care-i fac să se simtă ca niște străini în propria lor patrie.

KIM JI-EUN NU AVEA nicio intenție să fugă în Coreea de Sud. Când a trecut râul Tumen în 1999, unica ei destinație era China, cu

249

scopul de a-și găsi rudele ale căror nume și ultimă adresă cunoscută i le scrisese tatăl ei înaintea morții. S-a gândit că aceste rude o vor ajuta să-și găsească ceva de muncă. Putea să mănânce îndeajuns pentru a-și recăpăta puterile, apoi să economisească bani ca să-și aducă fiul. Intenționa ca, în cele din urmă, să se întoarcă în Chongjin și la spital, în ciuda foamei care-i rodea măruntaiele și a neînțelegerilor cu Partidul Muncii, continua să simtă că-i era datorare țării care-i asigurase pregătirea profesională.

Toate planurile acelea i s-au năruit în primele ore petrecute în China, când a văzut castronul cu orez alb și carne, pregătit pentru câine. Cu fiecare zi care trecea, vedea ceva nou care-i accentua furia față de minciunile cu care fusese crescută. Tot ce afla o îndepărta și mai mult de patrie și de convingerile la care ținuse cândva, până ce i-a fost imposibil să se mai întoarcă.

Când a deschis poarta gospodăriei, câinele a început să latre furios, trezind proprietarii. Erau de etnie coreeană: o femeie în vârstă și fiul ei adult. După hainele înghețate și trăsăturile atrofiate ale lui Kim, și-au dat seama că era o refugiată nou-sosită. Au invitat-o în casă, i-au dat haine uscate și o masă caldă. Străinii aceia ar fi putut încasa câteva sute de dolari dacă ar fi vândut-o ca mireasă - avea treizeci și patru de ani și era destul de atrăgătoare -, dar n-au făcut-o, ci au găzduit-o două săptămâni și au ajutat-o să-și găsească rudele tatălui. La rândul lor, și acelea au primit-o cu o generozitate uluitoare. Niște oameni complet necunoscuți au acceptat-o imediat ca făcând parte din neamul lor.

La început, dr. Kim nu i-a fost greu să se contopească printre ceilalți coreeni. A învățat puțină chineză și a găsit o slujbă într-un restaurant, unde împacheta prânzuri pentru muncitori. Începând cu anul 2000, poliția chineză și-a dublat însă eforturile de a-i aresta pe refugiații nord-coreeni, iar Kim a fost prinsă de trei ori. De fiecare dată, rudele ei au mituit oficiali pentru a o elibera. După ultima arestare, ea a decis că era prea periculos să mai rămână în

nord-estul Chinei și a luat trenul spre Beijing pentru a căuta de lucru. Dându-se drept coreeană etnică din Yanbian, ea a răspuns unui anunț pentru o bonă vorbitoare de coreeană.

Kim a fost angajată de o profesoară sud-coreeană care venise în China cu fiul ei de cinci

ani pentru un an sabatic. Kim a îndrăgit-o și

a salutat ocazia de a locui într-un apartament confortabil și de a ajuta la creșterea unui copil. S-a dovedit o bonă și o menajeră foarte competentă. Când s-a apropiat sfârșitul anului sabatic, profesoara i-a propus să stea cu familia ei și să se întoarcă împreună în Coreea de Sud. Multe familii sud-coreene bogate angajau bone de etnie coreeană din China.

Simțind că nu avea de ales, Kim a mărturisit totul. Și-a povestit viața: divorțul și pierderea custodiei fiului, sinuciderea tatălui după moartea lui Kim Ir-sen, anii de semi- inaniție, copiii care ~~Numic de spvadiat~~

— Dumnezeu, ești doctoriță! a exclamat profesoara. Ambele femei au izbucnit în plâns și s-au îmbrățișat.

Dacă aș fi știut, te-aș fi tratat altfel.

— Dacă ai fi știut, mi-ar fi fost imposibil să mai lucrez pentru tine. Și aveam nevoie de slujbă.

Confesiunea a pus capăt carierei de bonă a lui Kim, însă profesoara s-a ținut de cuvânt. A promis că o va aduce oricum în Coreea de Sud. La câteva luni după aceea, a pus-o în legătură cu un intermediar.

În martie 2002, Kim Ji-eun a sosit pe aeroportul Incheon, euforică la gândul de a începe o nouă viață. Sentimentul n-a durat însă prea mult. Kim a fost convinsă de un bărbat pe care l-a cunoscut la biserică să investească majoritatea subvenției guvernamentale de 20.000 de dolari într-o operațiune de vânzări directe în care ar fi trebuit să plaseze săpun și cosmetice unor cunoștințe. În luna ei de „orientare”, Kim învățase destule ca să recunoască o escrocherie; propunerea respectivă s-a dovedit a fi o schemă piramidală, iar ea a pierdut aproape toți banii. După aceea s-a confruntat cu un alt impediment: a aflat că diploma nu-i era recunoscută în Coreea de Sud. Dacă dorea să practice medicina, trebuia să ia totul de la început și să se înscrie la Facultatea de Medicină pe care ar fi trebuit s-o plătească, fiindcă era prea în vârstă pentru a primi bursă de stat. Kim s-a simțit cuprinsă de amărăciune. Șapte ani de facultate și opt ani de practicare a medicinei fuseseră iroșiți zadarnic. A alternat între autocompătimire și ură de sine. Se simțea vinovată că plecase din Coreea de Nord și a început să se gândească la sinucidere.

Când am cunoscut-o în anul 2004, am întrebat-o dacă regreta că venise în Coreea de Sud.

— N-aș fi venit dacă aș fi știut ceea ce știu acum, mi-a răspuns ea, singurul refugiat dintre cei întâlniți de mine care a recunoscut asta, deși bănuiesc că și alții gândeau la fel.

Mi-a fost imposibil să nu observ că Kim Ji-eun continua să arate ca o nord- coreeană. Purta părul strâns la spate și legat cu o panglică de catifea neagră, și-și ruja buzele arcuite cu o nuanță de roșu care părea desprinsă din filmele tehnicolor ale anilor 1960. Îmi amintea de femeile din Partidul Muncii pe care le văzusem în centrul Phenianului.

Când am revăzut-o după câțiva ani, se reinventase complet. Abia dacă am recunoscut femeia care a intrat în noul și elegantul restaurant japonez în vara lui 2007. Avea părul până la umeri, tuns în scări, purta blugi și cercei lungi din mărgel.

— M-am plictisit de aspectul nord-coreean, mi-a explicat ea.

Arăta mult mai tânără, ca o studentă, și asta și era. După ani de zile

de lupte cu comisia medicală sud-coreeană, acceptase realitatea și, la vârsta de patruzeci de ani, începuse un program de studii în medicină cu durata de patru ani. Locuia la cămin și avea colegi cu aproape două decenii mai tineri. Mi-a spus că studiile erau dificile, nu pentru că pregătirea primită în Coreea de Nord n-ar fi fost de calitate, ci pentru că școala medicală sud-coreeană utiliza terminologie englezească, una care-i era complet necunoscută. Singura limbă străină pe care o studiasse fusese rusa. Experiența părea totuși c-o întinerise. După absolvire intenționa să se specializeze în geriatrie. Mama ei fusese bolnavă de Alzheimer și avusese un sfârșit vrednic de milă. Kim visa să deschidă un cămin pentru bătrâni, poate chiar un lanț întreg de astfel de cămine. Spera ca într-o bună zi, când regimul din Coreea de Nord avea să se prăbușească, să poată duce în Chongjin ideile sud- coreene despre îngrijirea bătrânilor. Poate că nu era decât un vis fără acoperire, dar a ajutat-o să treacă peste prăpastia care-i despărțea personalitatea trecută

de cea prezentă și să ușureze vinovăția legată de ceea ce abandonase în urmă.

...

ADEVĂRUL TRIST ESTE că refugiații nord-coreeni sunt adesea persoane dificile. Mulți au fost siliți să-și părăsească țara nu numai pentru că ar fi suferit de foame, ci pentru că nu-și puteau găsi locul

în patria lor. Iar adesea problemele îi urmăreau chiar și după ce traversau ²⁵² granița.

Lucrul acesta a fost mai cu seamă valabil în cazul lui Kim Hyuck. Când a sosit în Coreea de Sud, la vârsta de nouăsprezece ani, era așa cum fusese mereu: sărac, scund, fără adăpost și fără familie sau relații care să-l ajute să răzbească.

Hyuck a fost eliberat din lagărul de muncă Kyohwaso nr. 12 pe 6 iulie 2000. Era atât de slăbit din cauza malnutriției, încât trebuia să se așeze după ce mergea numai o sută de metri. A stat la un prieten și s-a gândit ce să facă în continuare. La început, Hyuck a vrut să reînceapă contrabanda și să fie mai grijuliu pentru a nu fi prins, însă lagărul de muncă îi spulberase încrederea în sine. La optsprezece ani, își pierduse **Nimic de învidiat** iluzia invulnerabilității care le îngăduie adolescenților să fie neînfricați înaintea primejdiilor. Nu voia să mai fie prins, nu voia să fie bătut. Obosise să mai fugă. Nu mai avea ce face în Coreea de Nord, iar dacă fugea în China ar fi fost găsit până la urmă. A decis că unica lui șansă era să încerce să ajungă în Coreea de Sud. Nu avea habar cum ar fi putut face asta, dar auzise zvonuri despre misionari sud-coreeni care ajutau tineri fără adăpost și de aceea, după ce a traversat Tumen pentru ultima dată, în ajunul Crăciunului 2000, a pornit să caute o biserică.

După Filipine, Coreea de Sud este țara cea mai creștină din Asia. Ea trimite misionari care predică și împart ajutoare umanitare în Asia, Africa și Orientul Mijlociu. În contrast cu ambivalența generală pe care majoritatea sud-coreenilor o arată față de refugiații din Coreea de Nord, misionarii compătimesc drama acestora. Mii de misionari sud-coreeni - cărora li se adaugă uneori omologii lor americani de origine coreeană - s-au strâns în nord-estul Chinei unde acționează discret pentru a nu provoca autoritățile chineze și păstoresc biserici mici, neînregistrate legal, aflate în locuințe private.

Seara, crucile acestora din neon roșu strălucesc straniu în zonele rurale altfel întunecate. Alte locuințe sigure pentru nord-coreeni sunt cunoscute doar prin zvonurile care circulă din gură în gură. Întrucât înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați și principalele organizații nonguvernamentale nu pot încălca deschis legile chineze care interzic găzduirea nord-coreenilor, misionarii umplu un vid important, asigu- rându-le masă și casă.

Hyuck a izbutit să ajungă la o biserică din Shenyang, cel mai mare oraș din nord- estul Chinei. Biserica era condusă de un om de afaceri sud-coreean care avea o fabrică de mobilă și despre care se spunea că dispunea de banii și relațiile necesare pentru a aranja intrarea sigură în Coreea de Sud.

— Vreau să învăț ce este creștinismul, a mințit Hyuck.

Tânărul s-a supus apoi rutinelor. El și o mână de alți refugiați se sculau la ora 5:00 și se rugau. Urmau apoi micul dejun, exerciții, studiul Bibliei, cină și alte rugăciuni înainte de a merge la culcare la ora 21:00. Acesta era programul zilnic, cu excepția week- endurilor, când, ocazional, jucau fotbal. Ca toți nord-coreenii de vârsta lui, Hyuck nu auzise niciodată despre Iisus Hristos. Bisericile din Chongjin fuseseră închise cu decenii înainte de nașterea sa; vârstnicii care mai practicau religia creștină o făceau în particular. Puținele informații pe care le avea despre creștinism proveneau din abecedarul din școala primară, în care misionarii apăreau ca ticăloși insensibili, duplicitari și cruzi. Hyuck continua să fie cinic în privința creștinismului. El simțea că biserica sud-coreeană îl silea săi înghită propaganda în schimbul hranei și adăpostului, dar, în același timp, se simțea oarecum vinovat fiindcă-i amăgea pe misionari pretinzând că era convertit. Treptat, atitudinea i s-a schimbat. După un timp, murmurând cuvintele rugăciunilor, a început să simtă confortul de care nu se mai bucurase din fragedă copilărie când recita o poezie despre Kim Ir-sen și credea în ceva mai mareț decât el însuși.

Numai că, de data aceasta când spunea „Uri Abogi” („Tat ăl nostru”), se referea la Dumnezeu, nu la Kim Ir-sen, iar când vorbea despre Iisus, se referea la Iisus, nu la Kim Jong-il.

După cinci luni petrecute în biserică, conducătorul ei i-a sugerat lui Hyuck că era timpul să plece. Biserica se găsea sub supravegherea permanentă a poliției chineze și se temea pentru siguranța refugiaților. Bărbatul i-a dat 1.000 de yuani (aproximativ 125 de dolari) și l-a rugat să conducă un grup de refugiați spre granița cu Mongolia. De acolo puteau încerca să ajungă în Coreea de Sud.

Dacă zborul dnei Song cu un pașaport sud-coreean fals a însemnat părăsirea țării la clasa întâi, ruta mongolă echivala cu clasa a treia. Dar, pentru cineva fără bani, era cea mai bună soluție. Spre deosebire de chinezi, mongolii permiteau ambasadei sud-coreene din Ulan Bator,

capitala Mongoliei, să accepte refugiați nord-coreeni. Mai exact, dacă nord-coreenii izbuteau să se furișeze peste granița chineză în Mongolia, erau arestați de grănicerii mongoli și predați pentru a fi deportați... în Coreea de Sud.

Arestarea în Mongolia reprezenta, în esență, un bilet de avion gratuit spre Seul și de aceea Mongolia devenise o escală majoră pe o veritabilă rută clandestină care ducea nord-coreenii în Coreea de Sud. Hyuck și ceilalți fugari au luat trenul până la Erenhot, ultima așezare din China înaintea graniței mongole, un avanpost din deșert în care numărul cămilelor și oilor îl întrecea pe cel al oamenilor. Erau șase persoane, printre care doi băieți, de trei, respectiv zece ani, al căror tată se afla deja în Coreea de Sud. Potrivit planului, urmau să se întâlnească într-o casă conspirativă cu un alt grup de nord-coreenii, care sosea cu un tren din Dalian. Unul dintre aceia cunoștea terenul și

avea să-i conducă peste frontieră.

Însă totul a mers prost. Pe când era în tren, Hyuck a primit un telefon alarmat, care l-a informat că celălalt grup fusese arestat. Grupul lui nu mai avea alternativă - era prea târziu să se mai întoarcă. Nu puteau merge la locul de întâlnire, fiindcă era probabil supravegheat. Trebuiau să-și arunce telefoanele mobile, întrucât puteau trăda poliției poziția lor. Hyuck și ceilalți adulți s-au sfătuit. Fuseseră informați asupra rutei și aveau o hartă desenată de mână. Au decis să pornească oricum spre granița mongolă.

Refugiații s-au ascuns în preajma gării din Erenhot, până la ora 21:00, așteptând să dispară lumina zilei lungi de vară, pentru a înainta la adăpostul întinericului. Potrivit instrucțiunilor primite, trebuiau să urmeze linia ferată principală spre nord, spre Ulan Bator, orientându-se după șine, dar păstrându-se la distanță de ele ca să nu fie văzuți. După ce ajungeau la o porțiune pustie a graniței, urmau să se strecoare pe sub gardul din sârmă ghimpată înalt de peste doi metri, în fâșia neutră care separa țările.

De la gara Erenhot până la primul gard al graniței nu erau decât opt kilometri, iar de acolo cam un kilometru și jumătate până la primul foișor de pază mongol, unde trebuiau să se predea autorităților. Mergând pe jos, ar fi trebuit să ajungă înainte de crăpatul zorilor, însă deșertul era derutant noaptea - se puteau orienta doar după stele, deoarece scaieții, bolovanii și nisipul de culoarea cafelei se repetau la nesfârșit. Adulții s-au contrazis în privința direcției spre care să se îndrepte.

Trebuiau să meargă la est sau la vest de calea ferată? Au ales să meargă în estul șinelor, ceea ce s-a dovedit a fi o gravă eroare. Frontiera mergea spre nord-est, apoi cotea în unghi strâns către nord; ei umblau paralel cu granița, fără să se apropie de un loc în care s-o traverseze. Abia în zori și-au dat seama de greșeala făcută. În deșertul Gobi temperaturile urcau la peste 33°C. Până au schimbat direcția, până au găsit gardurile de sârmă care delimitau frontiera și până au trecut pe sub ele se făcuse după-amiază târziu. Terenul dur le-a distrus încălțămintea și tălpile le sângerau. Erau arși de soare. Terminaseră cei șase litri de apă pe care-i aduseseră. Hyuck și ceilalți l-au purtat pe rând în brațe pe copilul de trei ani, dar când cel de zece ani a început să slăbească pasul, n-au putut face nimic altceva decât să-l târască după ei. Până la urmă, au găsit o colibă abandonată lângă un iaz mic. Una dintre femei a rămas cu băiatul, în timp ce Hyuck a fugit să aducă apă. Când s-a întors, a auzit-o pe femeie țipând. Copilul murise.

Grănicerii mongoli i-au găsit pe nord-coreenii seara. Prezența băiatului mort le complica în mod neplăcut situația. Medicul legist a trebuit să confirme că decesul se datorase într-adevăr deshidratării și că nu fusese implicat niciun act de violență. În cele zece săptămâni cât a durat ancheta, Hyuck și ceilalți adulți au fost ținuți într-o închisoare mongolă. Era un început nefericit pentru viața tânărului în lumea liberă.

Hyuck a sosit în Coreea de Sud pe 14 septembrie 2001, cu un avion din Ulan Bator, alături de o duzină de refugiați. Aproape că a izbucnit în plâns când un funcționar de la imigrări de pe aeroportul Incheon i-a ștampilat pașaportul temporar pe care-l primise în Mongolia și i-a urat:

— Bun sosit în Republica Coreea!

Dar, ca și în cazul multor alți refugiați, exaltarea tânărului a dispărut repede. Chestionarea sa a fost extenuantă, din cauza perioadei petrecute în lagăr. Guvernul sud-coreean era tot mai precaut față de refugiații delincvenți. Apoi, tocmai când a crezut că va fi eliberat, a fost trimis în campusul Hanawon pentru o lună și a fost privit cu suspiciune de autoritățile sud-coreene. Nu putea tolera să fie ținut închis.

Personalitatea lui Hyuck reprezenta în Coreea de Sud un impediment la fel de mare pe cât fusese în Coreea de Nord.

Se enerva foarte repede. Detesta autoritățile. Nu putea să stea locului. De asemenea, statura îl dezavantaja într-o societate obsedată de înălțime. Picioarele îi erau subdezvoltate și capul prea mare față de corp - o conformație tipică pentru cei privați de hrană în perioada de creștere. Dacă nu este nutrit corespunzător, corpul își redirecționează resursele spre cap și trunchi, în detrimentul membrelor. În studiile dedicate foametei, sindromul este numit „pipernicire”. Un studiu efectuat în 2003 de Programul Alimentar Mondial ONU și UNICEF a constatat că 42% dintre copiii nord-coreeni erau afectați în mod permanent de acest sindrom.

Când ne-am întâlnit prima dată în 2004, Hyuck locuia în Buyeo, un oraș provincial aflat la două ore sud de Seul. Mi-a spus că sistemul lui nervos nu putea face față zgomotului și aglomerației dintr-o metropolă. În Buyeo nu existau alți refugiați, nu era nimeni care să-l ajute să se integreze în societate. Era falit, deoarece pierduse aproape imediat prima de instalare de 20.000 de dolari. Dăduse banii unui intermediar, care-l convinsese că-l putea găsi pe fratele lui mai mare. După mai bine de un an în care fusese tras pe sfoară, Hyuck a concluzionat că fratele lui era probabil mort.

— Fratele meu avea peste un metru optzeci înălțime, mi-a spus el. Este imposibil să fi supraviețuit.

Unul dintre avantajele de a fi scund era că aveai nevoie de mai puțină mâncare.

Hyuck a tot schimbat slujbele. O vreme a livrat înghețată, dar apoi a descoperit că un angajat sud-coreean al aceleiași companii era plătit mai mult și a plecat, tunând și fulgerând. A urmat un curs pentru mecanici auto și a lucrat ca ucenic câteva luni, însă nici asta nu i-a plăcut. A decis apoi că adevăratul lui destin în viață era să fie boxer profesionist, dar când s-a dus la o sală de box din Seul a fost respins pentru că era prea scund. Rănit în orgoliu, a început să-și facă griji că nu-și va putea găsi niciodată o prietenă.

Era singur și deznădăjduit. Îi venea greu să stabilească legături cu persoane noi. Dacă sud-coreenii îl priveau cu simpatie, el îi considera condescendenți. Deși detesta regimul din Coreea de Nord, a constatat că-i lua apărarea când era criticat de sud-coreeni. Aceasta era o reacție frecventă printre refugiați.

Nu reușea să înțeleagă elementele esențiale ale etichetei în Coreea de Sud. Nord-coreenii nu obișnuiesc să flectărească cu străinii și sunt uluiți de cei care procedează așa. Ori de câte ori părăsea siguranța propriului său apartament, pe Hyuck îl surprindeau vecinii care-l salutau neprotocolar. Singurul lui răspuns era de a-și feri ochii sau de a schița o strâmbătură.

— Nu știam că dacă cineva schimbă câteva vorbe cu tine, ar trebui să-i răspunzi. Nu înțelegeam că așa îți clădești până la urmă o relație cu vecinii sau că oamenii aceia m-ar fi putut ajuta.

Ulterior, Hyuck avea să râdă amintindu-și de gafele lui sociale în primii ani petrecuți în Coreea de Sud.

Când l-am revăzut în 2008, se mutase în Seul și se înscriesese la facultate, sperând să obțină diplome în istorie și afaceri. Împlinise douăzeci și șase de ani. Deși se lamenta că nu avea o prietenă, era înconjurat de amici, printre care un văr din Musan, sosit recent din Coreea de Nord. Încrederea în sine a lui Hyuck a sporit atunci când a avut curajul să se confeseze. Mi-a povestit că recent întâlnise pe cineva care avea o școală privată unde se predă limba engleză. Ei legaseră pur și simplu o conversație pe stradă. În loc să fugă, așa cum proceda de obicei, Hyuck îi povestise bărbatului că era refugiat nord-coreean, iar bărbatul l-a invitat să urmeze școala gratuit.

Ajunsese acasă.

REUNIRI

SÂNGELE PĂTAT CARE O SORTISE pe Mi-ran la o viață marginalizată în Coreea de Nord s-a dovedit activul ei cel mai prețios după trecerea graniței. Legăturile de familie cu Coreea de Sud aveau să fie de neprețuit. Spre deosebire de alți refugiați, renăscuți într-o lume nouă și ciudată, ea avea rude care o așteptau cu brațele deschise.

CAPITOLUL 14

Dedesubtul eficienței energice a vieții moderne, Coreea de Sud este în continuare dominată de tradițiile confucianiste. Ca unic fiu, Tae-woo era păstrătorul liniei genealogice a familiei, iar după dispariția lui, copiii săi au preluat acest rol.

Primul lucru pe care l-a făcut familia lui Mi-ran după ce a traversat râul Tumen în China, în 1998, a fost să telefoneze la biroul municipal din Seosan, provincia Chung-chong de Sud, unde se născuse Tae-woo. Toți sătenii pleaseră de acolo cu decenii în urmă, migrând în masă spre orașe. Satul în sine aproape că dispăruse când terenul a fost inundat pentru construirea unui lac de acumulare, dar în Coreea căminul înseamnă locul unde s-a născut tatăl tău, indiferent dacă cineva mai locuiește sau nu acolo. Biroul municipal avea adresele celor două surori mai tinere ale lui Tae-woo, care erau în viață și trăiau lângă Seul, și s-a oferit să le expedieze o scrisoare. Deși era cel mai tânăr din familie, Sok-ju, fratele mai mic al lui Mi-ran, care nu avea decât douăzeci și trei de ani, a fost desemnat să compună scrisoarea, fiind singurul bărbat. El a scris-o în stil oficial: *Vă adresez aceste rânduri ca unic Bu al fratelui vostru. Vreau să vă informez că el a decedat anul trecut în comuna Kyongsong din provincia Hamgyong de Nord.* A inclus adresa și numărul de telefon al unei locuințe din Yanji, un orașel de lângă graniță unde locuiau ei acum.

După câteva săptămâni, au primit un telefon de la una dintre surori. Femeia era sceptică. Trecuse aproape o jumătate de secol fără niciun telefon, nicio scrisoare, nici măcar o veste că fratele ei ar fi supraviețuit Războiului Coreean. În 1961, la opt ani de la terminarea războiului, Ministerul Apărării sud-coreean îl consemnase ca fiind ucis în lupte în 1953. Din câte știa familia, Tae-woo murise fără urmași la

259

vârsta de douăzeci și unu de ani. Numele lui figura pe placa pentru victimele războiului din Cimitirul Național. Cum putea fi familia sigură că aceasta nu era o escrocherie, o tentativă grosolană de a fi extorcată de bani? So-hee, care a răspuns la telefon, i-a povestit mătușii sale câte ceva din cele ce știa. Mici amănunte din trecutul de familie, zile de naștere și porecle. Rudele din Coreea de Sud le-au propus un test ADN. Mi-ran și ceilalți au fost de acord.

Reîntregirea familiei a durat două săptămâni. Ambele mătuși au venit în China împreună cu alte rude, cu totul zece persoane. De îndată ce s-au văzut unii pe ceilalți, au înțeles că testul ADN fusese inutil.

— Am rămas cu gurile căscate. Ne-am minunat de forma capetelor noastre și a mâinilor, de felul cum umblam și vorbeam, a povestit Mi-ran.

— Surorile tatei crezuseră că nu mai existau descendenți în familie, deoarece tata fusese singurul fiu, și-a reamintit Sok-ju. Când au venit în China și le-am văzut, am început să tremur din tot corpul. Erau femei, dar semănau perfect cu tata.

Nu mai era cale de întors. Mama lui Mi-ran dorise să se întoarcă în Chongjin, ca să fie alături de cele două fiice care rămăseseră acolo și de nepoții ei, dar se temeau că guvernul nord-coreean va descoperi că se întâlniseră cu rudele lor dintr-un stat dușman pe când erau în China - ceea ce constituia un delict capital. Nu puteau merge decât în Coreea de Sud.

Mătușile lor s-au dus la consulatul sud-coreean din Shenyang, cerând ca rudele nord-coreene să fie expediate cu avionul la Seul - ca o favoare făcută văduvei și copiilor unui veteran sud-coreean ținut atâta timp prizonier de război -, dar consulatul le-a refuzat cererea. Kim Dae-jung, care mai târziu avea să fie distins cu Premiul Nobel pentru Pace, devenise președintele Coreei de Sud în februarie 1998 și lansase „politica luminii soarelui”, pentru a destinde tensiunile cu Coreea de Nord. Și relațiile dintre Coreea de Sud și China erau delicate. Oficialii se temeau că aducerea familiei lui Mi-ran ar putea avea consecințe diplomatice nefavorabile.

Din fericire, rudele dispuneau de mijloace pentru a lua problema în propriile lor mâini. Surorile aveau un mic hotel și unul dintre fiii lor deținea o baie publică la periferia Seulului. El a zburat de mai multe ori între China și Coreea de Sud, făcând rost de acte false plauzibile

pentru rudele nord-coreene. A obținut un pașaport pentru Mi-ran de la o verișoară cam de aceeași vârstă. Fotografia i-a fost scoasă și înlocuită cu fotografia lui Mi-ran. O mătușă și-a „pierdut” pașaportul, astfel încât să poată fi utilizat pentru mama lui Mi-ran. Acestea erau documente ilegale și, de fapt, una dintre verișoare avea să fie condamnată ulterior la o lună de închisoare pentru fraudă cu pașapoarte. Dar, în cele din urmă, eforturile lor au dat roade. Mi-ran, So-hee, Sok-ju și mama lor au sosit în Coreea de Sud în ianuarie 1999.

Întrucât avea familie care s-o primească, Mi-ran n-a fost percepută ca o străină, ci ca o sud-coreeană care-și petrecuse în străinătate primii douăzeci și cinci de ani ai vieții. Era suficient de nord-coreeană pentru a fi o noutate, totuși nu într-atât încât să-i sperie pe sud-coreeni. La 1,60 m înălțime, era realmente statuară pentru o femeie din

Coreea de Nord și respectabil de înaltă pentru una din Coreea de Sud. Continua să aibă pomeții proeminenți și nasul acvilin care-i atrăseseră atenția lui Jun-sang când o zărise la cinematograf. Deținea calități misterioase pe care nord-coreenele le au în ochii sud-coreenilor. Frumusețea, legăturile de familie, ținuta și inteligența naturală au jucat un rol foarte important. A fost repede acceptată într-un program pedagogic pentru absolvenți. Se exprima clar, era capabilă să relateze o poveste în stil narativ și a fost frecvent solicitată să acorde interviuri și să țină prelegeri despre sistemul de învățământ din Coreea de Nord.

Cu puțin înainte de a împlini treizeci de ani, a cunoscut un tânăr robust, cu un zâmbet larg și ochelari rotunzi, care transmitea căldură. Avea o slujbă bună, ca angajat civil în cadrul armatei. Cu încurajarea ambelor familii, s-au căsătorit. La sfârșitul anului 2004, ea a dat naștere unui fiu. I-au serbat prima aniversare în stil coreean tradițional, cu o masă pentru aproape o sută de prieteni și rude. Etajul unei săli de catering din estul Seulului a fost împodobit cu baloane albastre și albe. Mi-ran, soțul ei și pruncul erau îmbrăcați în *hanbok* colorate, costumele purtate la ocazii ceremoniale. Îmbrăcămintea lui Mi-ran era din mătase ivorie strălucitoare, cu benzi roșii și negre brodate în jurul gâtului. Era radioasă și sigură pe sine, o gazdă plină de grație. Atinsese visul coreean, practic visul multor femei pe care le-am cunoscut: un soț arătos, un fiu, o diplomă de absolvire.

Ca vestimentație și manieră de a vorbi, nu se deosebea de o sud-coreeană. Pierduse accentul gutural care este o trăsătură definitorie a nord-coreenilor. Ea și soțul ei au cumpărat un apartament în Suwon, așezarea-satelit pentru familiile aflate în ascensiune financiară care nu-și pot permite casele de un milion de dolari din Seul. Locuiau într-un complex ca o pădure de blocuri identice din beton, care se deosebeau doar prin numerele de pe fațade. Nu era însă tocmai rău pentru genul acela de complexuri. Clădirile erau noi și curate, zugrăvite într-un crem plăcut. Lumina soarelui pătrundea printr-un perete-fereastră în livingul apartamentului de la etajul întâi. Interiorul era spațios și luminos, cu cameră pentru copil, un birou cu calculator Samsung și bucătărie deschisă cu aparatură modernă.

Când am venit în vizită la ea, Mi-ran gătea prânzul, iar fiul ei, care era dolofan și începuse deja să umble, se uita la desene animate în living.

— Dacă l-aș fi avut în Coreea de Nord, mi-a spus ea, ar fi trebuit să-l hrănesc cu lapte de orez îndulcit cu nițel zahăr, dacă-mi puteam permite.

Am discutat despre întorsăturile pe care le cunoscuse viața ei. Acum jongla între cerințele tot mai mari ale studiilor și familie. Socrii se așteptau din partea ei să fie o soție coreeană clasică. Îngrijirea copilului era scumpă; constatare că-i venea greu să-și termine treaba. Urma un curs de gimnastică aerobică în strădania de a scăpa de greutatea pe care o câștigase în timpul sarcinii. Din cauza stresului îi crăpa frecvent pielea. Problemele ei nu păreau atât de diferite de cele ale altor mame cu serviciu pe care le cunoșteam.

În adâncul inimii însă, Mi-ran era aceeași persoană care ocupase treapta cea mai de jos din societatea nord-coreeană: femeia săracă dintr-o familie cu sânge pătat. Ea fusese modelată prin îndoctrinare și apoi suferise durerea trădării; petrecuse ani de zile temân- du-se să spună ce gândea, să cultive idei interzise. Se întărise să treacă pe lângă cadavre fără să încetinească pasul. Învățase să mănânce orice masă până la ultimul bob de porumb sau de orez, fără să se oprească pentru a deplânge copiii pe care-i învăța și care în curând aveau să moară de foame. Era sfâșiata de sentimente de vinovăție. Vinovăția și rușinea sunt sentimente comune printre refugiații nord-coreeni; mulți se urăsc pentru ce au fost nevoiți să facă pentru a supraviețui.

În cazul lui Mi-ran, vinovăția nu era doar un concept abstract. Abia după ce ne cunoșteam de peste doi ani, mi-a povestit ce se întâmplase cu surorile rămase în țară. În vara anului 1999, la șase luni

după ce membrii refugiați ai familiei sosiseră în Coreea de Sud, poliția securității statului le ridicase aproape simultan pe ambele surori din casele lor. Cea mai mare dintre ele, Mi-hee, frumoasa familiei care se măritase cu un oficial din armată și care le asigurase cu atâta generozitate hrana în timpul foametei, și sora ei Mi-sook duseseră vieți ireproșabile: fuseseră credincioase părinților, soților și copiilor lor, și loiale lui Kim Jong-il. Au fost arestate în toiu nopții - același scenariu care se repetă în coșmarurile lui Mi-ran, doar că copiii au fost lăsați în seama soților, care au primit ordinul de a înainta divorț. Surorile au fost internate probabil într-un lagăr de muncă pentru deținuți pe termen lung. Ținând seama de grava penurie de alimente în 1999, era foarte posibil să fi murit.

Nimic de invidiat

Soarta lor a apăsât greu asupra familiei, întunecând toate momentele fericite. Chiar și când Mi-ran a născut un băiețel sănătos, iar Sok-ju a fost acceptat la o universitate în Australia, familia n-a putut să sărbătorească. Părea cu totul nepotrivit. Alți refugiați care au sosit peste câțiva ani au putut trimite bani în Coreea de Nord, iar rudele lor de acasă au trăit fără a fi pedepsite, mai bine decât nord-coreenii obișnuiți. Poate că surorile lor au fost supuse unui tratament extrem de aspru fiindcă familia lui Mi-ran s-a numărat printre primele care au fugit; la asta s-a adăugat și originea „nesănătoasă”. Mama lui Mi-ran, femeia cu voință de fier care a reușit să păstreze unitatea familiei în timpul foametei, s-a prăbușit după ce a ajuns în Coreea de Sud. Deși nu avea decât șaiszeci și doi de ani, sănătatea și nervii i-au cedat. A angajat un șaman, un ghicitor tradițional, care a informat-o că fiicele ei erau în viață, dar asta n-a făcut decât să-i sporească neliniștea.

S-a întors după aceea către religie. În epoca precomunistă, pe când copilărise în Chongjin, frecventase biserica, iar acum a redescoperit credința pierdută. Se ruga întruna, cerând iertare, pentru că-și trădase fetele.

Nefiind credincioasă, Mi-ran n-a avut o asemenea alinare. Sentimentul de vinovăție i-a tulburat somnul și i-a afectat programul de viață care era atât de ocupat, încât nici n-ar fi avut timp să stea să se gândească. Surorile ei plătiseră prețul suprem pentru ca ea să poată conduce un Hyundai.

S-a gândit de asemenea la prietenul ei pe care-l lăsase în țară. Îi recunoștea meritul de a o impulsiona să se împotrivescă destinului care făcuse să se nască într-o clasă inferioară, de a-i da încredere în sine ca femeie și cadru didactic. Nu-i spusese niciodată vreun cuvânt împotriva regimului nord-coreean, dar o învățase să-și formeze singură opiniile, ceea ce, finalmente, a ajutat-o să gândească limpede și neîngrădit.

Mi-ran vorbea des despre Jun-sang când ne întâlneam. Am bănuat că-i făcea plăcere să-și amintească de prima ei iubire - despre care nu putea vorbi cu mama ei și în niciun caz cu soțul ei. Când a povestit cum a zărit-o Jun-sang întâia dată la cinematograful sau cum se plimbau noaptea prin beznă, cuvintele i se rostogoleau de pe buze ca ale unei școlărițe surescită care se destăinuie unei prietene.

— Îți poți imagina? Trei ani până ne-am ținut de mână, șase ani până ne-am sărutat. Și, de fapt, nici măcar n-a fost un sărut adevărat, ci doar o atingere a buzelor pe obraz.

Am glumit, replicând că iubiturile neîmpărtășite sau, în cazul acesta, neconsumate sunt singurele care dăinuie etern. Mi s-a părut că dorul ei melancolic nu era atât după fostul prieten, cât mai degrabă după inocența persoanei care fusese ea însăși.

Am întrebat-o dacă știa ce se mai întâmplase cu Jun-sang.

— Cred că-i însurat acum.

A tăcut și a strâns din umeri cu un dezinteres simulat. Mi-a spus că nu regreta că nu mai erau împreună - își iubea soțul -, însă îi părea rău că plecase din țară fără să fi avut ocazia să-și ia rămas-bun. Și-a amintit acea ultimă zi din Chongjin, când i se păruse că-1 văzuse pe trotuarul opus, dar nu îndrăznise să se apropie de teamă să nu-i destăinuie planurile ei de fugă.

— între noi doi a existat o legătură specială. Cred că-ntr-o bună zi ne vom revedea.

Am purtat conversația aceasta la jumătatea lunii octombrie 2005, la scurt timp după prima aniversare a fiului ei. După trei săptămâni, Mi-ran mi-a telefonat, iar surescitarea ei se putea simți la celălalt capăt al firului. M-a anunțat vestea:

— Este aici!

DUPĂ O SĂPTĂMÂNĂ, ne-am întâlnit la o cafea într-un local Starbucks din Seul, la câteva cvartale de biroul meu.

După cum îl descrieseră Mi-ran, îmi imaginasem un bărbat voinic și arătos, impozant și memorabil. În fața mea era însă un ins slăbuț, cu blugi și ochelari. Avea totuși ceva extraordinar. Dinții îi străluceau

Nimic de invidiat

albi ca ai unei vedete de film. Obrajii plați și nările dilatate îi confereau un aspect exotic, de tătar, care-mi amintea de Rudolf Nureiev. Când cafelele noastre cappuccino au fost gata, a sărit să le ia de la tejghea. Se mișca grațios; era un bărbat care se simțea confortabil în corpul lui. Pe de altă parte, Mi-ran era în mod evident agitată. Purta o fustă scurtă de blugi și era machiată mai mult ca de obicei.

Eram pe punctul de a comenta că părea neașteptat de dezinvolt pentru cineva abia sosit dintr-o țară în care nu existau cafenele, dar s-a dovedit că Jun-sang venise în Coreea de Sud de aproape un an. Când a aflat că Mi-ran se

măritase - de la un agent NIS pe care- 1 cunoscuse în timpul chestionărilor sale -, a decis că ar fi fost mai bine pentru amândoi să n-o caute. Nu din cauza unei lipse de interes. Dimpotrivă, el fusese devastat de plecarea lui Mi-ran, chiar mai mult decât își imaginase ea. Fuga tinerei îi declanșase lui Jun- sang o criză majoră de încredere. Era torturat de absurdul situației. De ce fuseseră atât de secretoși unul cu celălalt? Cum era posibil ca amândoi să fi nutrit dorința de a părăsi țara, dar să nu sufle niciun cuvânt? În plus, se simțea laș fiindcă nu fugise el însuși din Coreea de Nord mai devreme. Mândria lui fusese rănită nu pentru că Mi-ran îl părăsise, ci pentru că se dovedise mai curajoasă.

— Am crezut întotdeauna că gândeam cu un pas înaintea ei, dar m-am înșelat, a mărturisit el.

Mi-ran l-a întrerupt pentru un moment, ca să-i aline orgoliul:

— Și eu aveam pe atunci îndoieli și nu credeam în guvern, dar el deținea mai multe informații decât mine despre lumea din afară.

I-a zâmbit și l-a lăsat să-și continue povestea.

După fuga lui Mi-ran, Jun-sang s-a afundat în muncă la institutul de cercetări, unde i s-a oferit un post permanent și șansa de a fi primit în Partidul Muncii. Părinții și fratele l-au încurajat. Mai mult de atât nu puteai obține în Coreea de Nord. Viața pe care o ducea în Phenian era confortabilă. Camera închiriată era călduroasă și nu suferea de foame. Dar el n-a vrut să urmeze calea aceea. N-a făcut curte fetelor din universitate care i s-ar fi potrivit ca partener. N-a participat la prelegerile suplimentare care i-ar fi crescut șansele de a deveni membru de partid. Seara, după ce termina lucrul, venea acasă și trăgea draperiile de la fereastră ca să poată urmări televiziunea sud-coreeană.

În anul 2001, Jun-sang a cerut permisiunea de a părăsi institutul. Și-a anunțat șeful și colegii că părinții lui aveau sănătatea șubredă și că

el, fiul cel mai mare, trebuia să-i îngrijească, ceea ce era o explicație plauzibilă. Adevărul era că dorea să se întoarcă în Chongjin, unde activitățile i-ar fi fost mai puțin monitorizate și unde ar fi fost mai aproape de granița chineză. A avut diverse ocupații și a lucrat pentru scurt timp la creșa în apropierea căreia el și Mi-ran obișnuiau să se plimbe noaptea. În loc să-și risipească banii, și-a petrecut majoritatea serilor acasă cu părinții, deși asta însemna că trebuia să îndure tăcerea plină de reproș a tatălui, desemnat acum, dar dezamăgit de fiul cândva promițător.

În ciuda tuturor deliberărilor și planurilor, lucrurile n-au mers însă pentru Jun-sang la fel de simplu cum merseseră pentru Mi-ran.

Jun-sang a petrecut trei ani economisind bani pentru fuga din țară. Era o persoană foarte metodică, una care cântărea consecințele fiecărui cuvânt și ale fiecărei acțiuni. Și-a planificat meticulos toate detaliile, inclusiv cu ce haine va fi îmbrăcat la plecare - o cămașă scumpă, cu un model de buline pe care unchiul lui i-o trimisese din Japonia. Era prea tipătoare ca s-o etaleze în Chongjin și s-a gândit că dacă o va purta în China nimeni nu-l va crede un cerșetor din Coreea de Nord. Și-a pus cei mai buni pantaloni japonezi și un rucsac într-o pungă din plastic. Traversarea a fost stabilită pentru iunie, când râul avea debitul mare. Alesese una dintre porțiunile cele mai adânci, deoarece era mai puțin păzită. Intermediarul care-l însoțea peste Tumen a adus și sticle goale din plastic pe care să le utilizeze ca flotoare. Jun-sang și un alt fugar, o femeie de patruzeci de ani, s-au dezbrăcat, rămânând doar în lenjeria de corp, și s-au întors sfioși unul cu spatele la celălalt, deși era beznă totală. Tânărul și-a învelit hainele în pungi din plastic pentru a le păstra uscate.

Curentul era mai puternic decât se așteptase, și apa îi ajungea lui până la bărbie, dar trecea peste capul femeii, care nu știa să înoate. Jun-sang a strâns-o puternic de mână și s-a luptat cu șuvoiul de apă. Brusc, tălpile lui desculțe au atins nisipul și a ieșit pe mal, șiroind. Femeia l-a urmat. Erau în China. Jun-sang s-a uitat înapoi peste râu, la siluetele neregulate ale munților nord-coreeni care se profilau pe cer atinși de primele raze ale dimineții. A simțit un fior scurt de durere, dar nu avea timp de regrete. Și-a îmbrăcat hainele, care se udaseră în ciuda plasticului, și l-a urmat pe intermediar în munți, îndepărtându-se de râu, până a pierdut din vedere Coreea de Nord.

Nu crezuse niciodată că în iunie putea să fie atât de frig. Pantofii uzi i-au ros picioarele și a făcut bășici. Când au ajuns până la urmă în satul unde sperau să se odihnească și să mănânce, au aflat că un nord-coreean fusese prins furând cu câteva zile în urmă și că localnicii erau ostili față de refugiați. Au plecat iute, temându-se să nu fie anunțată poliția. Femeia i-a propus să meargă împreună spre destinația ei finală, un sat unde locuise cu un țaran chinez. Pe drum i-a spus povestea vieții ei. Trăise cu bărbatul acela câțiva ani și aveau un prunc de un an. Ea fusese arestată cu șapte luni în urmă și internată într-un lagăr de muncă din Coreea de Nord. Abia aștepta să se întoarcă la soțul și fiul ei. L-a asigurat pe Jun-sang că soțul ei îl va adăposti și-l va hrăni până va fi pregătit să plece mai departe.

Gospodăria respectivă nu s-a dovedit nici pe departe un refugiu. Când au ajuns acolo, țaranul chinez a palmuit-o și a lovit-o cu picioarele, iar pe tânăr l-a atacat cu un hâr- leț, răcnind furios. Crezuse că era amantul ei.

Singur și pierdut, Jun-sang a rătăcit prin ținutul rural și, în cele din urmă, a zărit o ricșă cu bicicletă. S-a urcat în ea, repetând singurul cuvânt chinezesc pe care-l învățase intermediarul: *shichang*, „piață”. A fost dus la o piață mică în aer liber, unde a găsit o femeie care vindea *kimchi*. S-a gândit că trebuia să fie coreeană, așa că a întreat-o dacă nu știa pe cineva care l-ar fi angajat. Ochii femeii s-au plimbat de la ochelarii lui la cămașa japoneză tipătoare.

— Pari un tânăr care n-a muncit în viața lui cu brațele, i-a spus și i-a făcut semn să se îndepărteze.

După multe insistențe, i-a prezentat totuși un etnic coreean care avea o fabrică de cărămizi și care i-a oferit lui Jun-sang un loc de muncă.

Jun-sang trudea ziua, cărând tărgi grele cu cărămizi, care erau atât de fierbinți, încât îi pârlau sprâncenele dacă se apropia prea mult. Noaptea, în dormitorul muncitorilor, scria într-un carnețel pe care-l cumpăraseră. Era prima dată când ținea un jurnal - în Coreea de Nord, fusese prea periculos să-și destăinuie gândurile pe hârtie. A scris despre perioada petrecută în universitate. A scris poezii. După munca abrutizantă din fabrica de cărămizi, jurnalul îi reamintea motivele pentru care plecase din țară.

Nimic de invidiat

A muncit două luni, economisind bani pentru a-și atinge țelul de a ajunge în Coreea de Sud. A luat un autobuz până la Qingdao, unde se găseau o mare comunitate de afaceri sud-coreeană și un consulat.

Consulatele sud-coreene din China erau foarte bine păzite, exact pentru a-i împiedica pe cei ca Jun-sang să intre, dar tânărul a crezut că va reuși să pătrundă, dacă se îmbrăca adecvat. A folosit banii rămași pentru a-și cumpăra un costum și ochelari noi. Degajând încredere în sine, a intrat în clădire, a trecut pe lângă agenții de pază de la parter, s-a urcat în lift și a apăsat butonul pentru etajul șase, unde se afla consulatul. Însă butoanele pentru etajele șase și șapte nu funcționau fără o cheie specială. Jun-sang a coborât la etajul cinci și a văzut un alt agent de pază, așa că s-a întors în lift. În cele din urmă, s-a dat jos la etajul opt și a coborât pe scări. Când a ieșit din clădire, i-a auzit pe agenți vorbind agitați în walkie-talkie-uri.

A avut noroc că a ieșit de acolo fără să fie arestat.

Jun-sang nu mai avea nici bani, nici idei. S-a gândit să se întoarcă în Coreea de Nord și poate că așa ar fi făcut dacă n-ar fi descoperit internetul.

Deși fusese student de elită la una dintre cele mai bune universități din Coreea de Nord, tânărul nu folosisese niciodată internetul. Universitatea lui avea calculatoare decente, compatibile IBM cu procesoare Pentium 4, iar el navigase pe „intranetul” nord-coreean, o rețea închisă, accesibilă doar cadrelor universitare, pentru a consulta diverse lucrări academice și o enciclopedie cenzurată care fusese cumpărată de stat. Dar în privința internetului, țara lui rămânea o gaură neagră, una dintre puținele din lume care optase să rămână off-line. În cluburile de calculatoare din Chongjin, copiii puteau doar să joace jocuri, nimic mai mult.

Jun-sang auzise despre internet, iar după ce a ajuns în China curiozitatea i s-a întețit. Avea până și o idee vagă, care i-ar fi putut soluționa problemele. Dar cum să procedeze? S-a învârtit prin stația de autobuz din Qingdao, așteptând să audă pe cineva vorbind coreean, și apoi s-a apropiat de un tânăr. Acesta s-a dovedit a fi un student sud-coreean, care era bursier în China.

— Nicio problemă. O să te-nvăț cum să-l folosești. Este foarte simplu, i-a spus lui Jun-sang, și l-a condus la o cafenea internet.

Webul a fost o revelație pentru Jun-sang. Cu fiecare clic de mouse, lumea i se deschidea mai larg. Pentru prima dată s-a simțit convins că făcuse bine când fugise în China. El, absolventul uneia dintre cele mai prestigioase universități din țara sa, ba chiar unul dintre relativ puținii nord-coreeni care știau să folosească un calculator, era acum ca un

copil de grădiniță. Într-un motor de căutare sud-coreean a scris cuvintele *drepturile omului pentru nord-coreeni* și *refugiați nord-coreeni*.

În următoarele săptămâni, Jun-sang a stat până noaptea târziu în cafeneaua internet, mâncând tăiței instant și citind. A aflat că și alți refugiați nord-coreeni avuseseră probleme similare pentru a ajunge în Coreea de Sud și a studiat strategiile pe care le utilizaseră ei, aflând ce avuseseră succes și ce eșuase. S-a instruit în privința legilor sud-coreene despre nord-coreeni și în privința complicațiilor diplomatice care împiedicau Coreea de Sud să accepte refugiați la ambasada și consulatele ei din China. A studiat hărți ale Chinei, orare de avioane și trenuri și s-a întrebat cum putea pleca de acolo.

Apoi, într-o zi, a citit despre un pastor din Incheon, care scrisese cu multă simpatie despre rețeaua secretă care-i scotea pe refugiați din Mongolia. Jun-sang, care-și crease o adresă de e-mail cu ajutorul studentului, i-a trimis surescit un mesaj: *Sunt în Qingdao. Mă puteți ajuta să ajung în Coreea de Sud?*

RUTA LUI JUN-SANG a fost aceeași ca a lui Kim Hyuck. La momentul respectiv, sute de alte persoane folosiseră rețeaua aceea, iar punctele de trecere ale frontierei și casele conspirative erau bine fixate. Pentru călătorie Jun-sang urma să aibă nevoie de 2.500 de dolari, pe care unchiul lui i-a trimis din Japonia. A luat trenul până la Erenhot, apoi a traversat deșertul frontierei în Mongolia, unde grănicerii l-au predat ambasadei sud-coreene. A sosit în Coreea de Sud în octombrie 2004, și a fost preluat de National Intelligence Service pentru chestionare.

După aceea a fost rândul lui să întrebe, iar una dintre primele întrebări pe care le-a pus a fost: îmi puteți spune cum să iau legătura cu Mi-ran? Știa cu certitudine că ea se afla în Coreea de Sud, fiindcă îi căutase numele în cafeneaua internet din Qingdao și citise un interviu acordat de tânără. NIS îi urmărea cu atenție pe refugiații nord-coreeni și ar fi avut cu certitudine informații despre ea.

Agentul NIS a ezitat. Potrivit reglementărilor, refugiații nu primesc informații despre alții aflați în situația lor, pentru că există riscul ca vreunul să fie spion nord-coreean.

— îmi pare rău, dar nu-ți putem oferi informația respectivă decât dacă faci parte din familie.

— A fost logodnica mea, prima mea iubire, a insistat Jun-sang.

Agentul era o fire sentimentală și i-a promis că se va interesa.

A doua zi i-a comunicat că-i putea da numărul de telefon al fetei, dar că trebuia să știe că ea se măritase.

Jun-sang a fost uluit. Privind retrospectiv, tânărul a recunoscut că era ridicol din partea lui să presupună că Mi-ran mai era singură și că ar fi fost culmea aroganței să creadă că l-ar fi așteptat pe el. La 260 momentul respectiv, Mi-ran avea treizeci și unu de ani. Ei nu mai avuseseră absolut niciun contact de șase ani.

— în clipa aceea, vorbesc cu toată sinceritatea, nu-mi trecuse prin minte că ar putea să fie măritată, și-a amintit el.

A încercat să se consoleze. Și-a reamintit o poezie a poetului maghiar Sándor Petofi din secolul al XIX-lea, pe care o recitase când traversase râul Tumen:

Libertate și iubire,

Pe ele două trebuie să le am.

Pentru iubirea mea îmi voi sacrifica

Viața.

Pentru libertate îmi voi sacrifica

Iubirea.

Poezia îl mișcase cu mult timp în urmă, când o citise în Phenian și o memorase. El își sacrificase iubirea pentru Mi-ran, ca să rămână în Phenian. N-o pusese niciodată pe prima poziție în viața lui. Venise în Coreea de Sud pentru libertate și numai pentru libertate.

ÎN URMĂTOARELE LUNI, Jun-sang a trecut prin aceleași etape ca și ceilalți refugiați. După ce a terminat programul de orientare, și-a cumpărat un apartament și un telefon mobil, și a hoinărit uimit pe străzi și prin piețe, străduindu-se să nu se lase copleșit. Avea doar câțiva prieteni și uneori regreta că nu știa cum s-o găsească pe Mi-ran. După ce aflase că era măritată, îi spusese agentului NIS că nu-i voia numărul de telefon.

„E mai bine s-o las în pace. Este femeie la casa ei”, și-a spus tânărul.

într-o seară a mers în apartamentul cuiva pe care-l cunoscuse în Hana-²⁷⁰ won. Era o reunitoare neoficială de refugiați, care se adunau ocazional să

bea bere. Printre ei se afla și un tânăr încruntat pe care l-a recunoscut imediat ca fiind fratele mezin al lui Mi-ran. Jun-sang obișnuia să-i dea bomboane, străduindu-se să-i intre pe sub piele. Pe atunci, Sok-ju nu era decât un copil, iar acum nu l-a recunoscut pe Jun-sang.

În seara aceea au legat o conversație și au mai stat de vorbă și la întâlnirile ulterioare. După un timp, Sok-ju a devenit bănuitor.

— De unde știi atâtea despre mine și despre familia mea? l-a întrebat. După care, înainte ca Jun-sang să-i poată răspunde, l-a pocnit pe genunchi și a răspuns singur: Asta-i, tu ești tipul care se-nvârtea pe lângă soră-mea...

Nimic de invidiat

DUPĂ O SĂPTĂMÂNĂ, Jun-sang se plimba înainte și înapoi pe trotuarul din fața unor blocuri cu apartamente identice. El și Mi-ran conveniseră să se întâlnească la o stație de metrou din estul Seulului. Când Sok-ju își dăduse seama cine era, Jun-sang nu mai avusese alternativă și-i telefonase surorii lui. Tânărul a simțit indignarea din glasul ei imediat ce a înțeles cine era la telefon.

— De ce nu m-ai sunat mai devreme? l-a întrebat. Te-am fi putut ajuta.

Jun-sang s-a simțit ridicol. Era în Coreea de Sud de aproape un an, o perioadă în care se poticnise de colo-colo, pierdut și singur. I-ar fi fost de mare folos un prieten, mai ales un prieten vechi care-l cunoștea și înțelegea de unde venise. Deși s-a simțit nedreptățit, ca unul care fusese îmbrâncit fără motiv, a sfârșit prin a-și cere scuze.

Acum privea din minut în minut ora afișată de telefonul mobil; nimeni dintre cunoscuții lui nu purta ceas. S-a întrebat dacă nu cumva greșise magistrala de metrou sau dacă nu aștepta la altă ieșire. Continua să fie derutat de magistralele care radiau din nodul aflat în permanentă extindere al centrului Seulului, fiecare stație mai mare decât cele dinainte, cu coridoare nesfârșite placate în gresie și o sumedenie de ieșiri imposibil de deosebit între ele. Aceasta se afla într-un district rezidențial nou construit, unde Mi-ran spusese că locuia mama ei. Jun-sang a cercetat trotuarul pentru a vedea dacă recunoștea pe cineva în mulțimea care se revărsa spre el. Era o zi senină din acel interval scurt și perfect care face trecerea dintre vara umedă și iarnă. Trotuarele erau aglomerate, majoritatea cu femei, fiindcă era zi lucrătoare și cele mai multe sud-coreene nu lucrează după ce au născut. Jun-sang a privit femeile în blugi mulați, care flecăreau la telefoanele mobile de capetele cărora se legănau jucărioare pufoase. Unele împingeau landouri complicate, care costaseră probabil la fel de mult ca o bicicletă. Landourile erau aproape necunoscute în Coreea de Nord; copiii care nu învățaseră încă să meargă erau prinși pe spatele mamelor cu fâșii lungi din material textil. Jun-sang s-a întrebat dacă Mi-ran aducea cu mamele acestea tinere și răsfățate. Pentru o clipă, a intrat în panică și s-a întrebat dacă nu cumva ea ar fi putut trece pe lângă el, fără să-l recunoască. Apoi și-a auzit numele și s-a întors, surprins.

— Ai așteptat mult? a întrebat Mi-ran, coborând geamul mașinii.

Jun-sang continua să fie sensibil la imaginile hollywoodiene. Ani de zile anticipase reîntâlnirea lor și nu renunțase complet la scena celor doi îndrăgostiți care aleargă unul spre celălalt pe un peron de tren învăluit de fumul locomotivei. Își imaginase tot felul de scenarii, dar acelea nu implicaseră niciodată un automobil - în niciun caz un automobil cu Mi-ran la volan.

Ea se opri pe banda pentru autobuze și s-a întins să-i deschidă portiera, iar în același timp i-a făcut semn să urce. A vorbit repede, scuzându-se pentru întârziere, dând vina pe trafic și pe dificultatea de a găsi un loc de parcare. Stătea cu privirea ațintită asupra circulației, în timp ce ochii lui Jun-sang o cercetau din cap până în picioare. Trăsăturile îi erau neschimbate, și tânărului nu i-a venit să creadă că se gândise că n-ar putea-o recunoaște. Poate că, totuși, nu mai era la fel de radioasă pe cât și-o reamintea, sau poate că frumusețea îi fusese amplificată de anii în care o visase. Tenul ei trăda stresul de a fi mama unui copil de un an; o erupție acneică în jurul bărbiei abia camuflată de farduri. Putea să-i vadă aerul de *ajumma*. Purta o fustă cloș de culoarea caisei și o bluză largă cu mâneci scurte. Îmbrăcămintea era complicată, ca și viața ei; simplitatea adolescenței dispăruse de mult.

— Ești foarte calmă, a spus el până la urmă.

— Cătuși de puțin, i-a răspuns Mi-ran. Clocotesc pe dinăuntru.

Au mers la un restaurant liniștit de la periferia orașului. Au

început cu întrebări politicoase despre familii, dar nu exista niciun subiect care să nu ducă la o tragedie. Jun-sang n-a îndrăznit să se intereseze de surorile ei. Auzise că fuseseră arestate. Și nici ea nu-l putea întreba despre părinții lui, pe care era posibil să nu-i mai revadă niciodată. Au ajuns destul de repede la subiectul plecării neașteptate a lui Mi-ran. Treptat, Jun-sang s-a simțit cuprins de furie.

— Ai fi putut încerca să-mi trimiți un indiciu, i-a reproșat el.

Femeia a protestat, explicându-i că nu fusese sigură în momentul când fugise - că ar fi putut fi doar o excursie în China pentru a vizita niște rude - și chiar dacă el n-a crezut-o pe de-a-întregul, s-a simțit mai bine auzind-o rostind cuvintele acelea.

Mi-ran a aflat că Jun-sang nu fusese în Chongjin în octombrie 1998, când plecase ea; întrezărirea lui pe trotuarul de vizavi nu fusese decât un produs al imaginației ei.

— Dacă voiai să vii în Coreea de Sud, de ce n-ai făcut-o mai devreme? l-a întrebat.

Jun-sang n-a știut ce să-i răspundă. În punctul acela al conversației lor, Mi-ran plângea și implicațiile cuvintelor ei erau clare. Era măritată și avea un copil. Era prea târziu.

ODATĂ CU TRECEREA LUNILOR, noutatea de a se fi redescoperit s-a tocit. Când am vorbit cu ei, păreau exasperați unul de celălalt. Jun-sang se lamenta destul de iritat că ea nu mai era atât de frumoasă pe cât fusese. Mi-ran îi promisese să-i facă cunoștință cu niște fete, dar nu se ținuse de cuvânt. Când ~~Nimic de învidiat~~ prin mesaje e-mail sau SMS-uri. Satisfacția de moment a comunicării modeme ucisese o parte a magiei dintre ei. Relația lor înflorise în condițiile adverse din Coreea de Nord. Cumva, emoțiile însemnaseră mai mult când fuseseră scrise pe bucățele prețioase de hârtie și trimise cu trenuri care se târau din cauza lipsei de combustibil.

— Acum, când îl pot suna oricând doresc sau îi pot trimite un SMS, nu mai sunt la fel de interesată, a recunoscut Mi-ran. Îmi vine greu să-nțeleg de ce am fost obsedată de el atâtea ani!

Nu i-a ajutat nici răsturnarea statutului lor social. În Coreea de Nord, Jun-sang avusese un statut de clasă mai bun, banii, puloverele japoneze elegante și educația din Phenian. Acum era proaspăt debarcat, fără bani și fără relații. Pregătirea din Coreea de Nord era inutilă în Coreea de Sud. Tot ce învățase despre știință și tehnologie era învechit. Nu avea perspective imediate pentru o carieră bună și se descurca din expediente, de pildă livrând mâncare cu scuterul, în decursul unei astfel de livrări, a fost lovit de un taxi. S-a ridicat de pe jos și, constatând că nici el, nici scuterul nu pățiseră nimic, a plecat mai departe. Când s-a întors la restaurant și a povestit ce i s-a întâmplat, șeful lui a izbucnit în râs. Dacă Jun-sang n-ar fi fost un novice neajutorat, ar fi obținut din partea șoferului niște bani drept despăgubire.

Jun-sang a ridicat din umeri. Nu îngăduia ca micile înțepături ale sud-coreenilor să- l afecteze. Încrederea lui în sine era profundă. Niciodată nu se autocompătimea și niciodată nu-și exprima regretul că fugise din țară, deși era îngrijorat că nu-și va mai revedea părinții. Se bucura enorm de cele mai mărunte libertăți din noua lui viață. Se îmbrăca în blugi, tocmai pentru că în Coreea de Nord n-o putea face. Și-a lăsat părul lung până la umeri. („A fost dintotdeauna visul meu să am părul lung. Mă gândisem că trebuie s-o fac înainte de a împlini patruzeci de ani, ca să nu par penibil", mi-a mărturisit el.) Citea enorm. În Coreea de Nord izbutise să dobândească o oarecare educație umanistă, dar cu lipsuri. I-am împrumutat adesea cărți. Favorita lui era 1984. Se minuna că George Orwell a înțeles atât de bine brandul nord-coreean al totalitarismului.

Ultima noastră întâlnire a fost în Lotte World, un uriaș complex de divertisment din sudul Seulului. Era duminică după-amiază, imediat înaintea Anului Nou coreean, și totul era ticsit. Ne-am croit drum prin mulțime, căutând un loc unde să discutăm, până ne-am așezat la un bar sushi rotativ, ultima modă în Coreea de Sud. În timp ce luam sushi de pe banda rulantă, Jun-sang m-a anunțat că s-a înscris la facultate ca să obțină o diplomă de farmacist. În vacanțele școlare, instala sisteme de ventilație pe șantierul unui cartier nou de la marginea orașului. Mi s-au părut niște alegeri neobișnuite pentru cineva cu pregătirea lui. Am bănuit că până la următoarea noastră întâlnire, avea să facă ceva complet diferit.

Adesea, refugiații nord-coreeni își găsesc cu greu drumul în noua viață. Pentru cineva care a evadat dintr-un stat totalitarist nu-i ușor să trăiască într-o lume liberă. Refugiații trebuie să redescopere cine sunt într-o societate care oferă nesfârșite posibilități. Să alegem unde să trăim, ce să facem, chiar și cu ce să ne îmbrăcăm dimineața este destul de dificil chiar și pentru aceia dintre noi care suntem obișnuiți să alegem. Dar pentru cei care vin dintr-un stat care a luat decizii pentru ei toată viața poate fi de-a dreptul paralizant.

Refugiații sunt, totodată, obsedați de efemeritatea situației lor. Mulți, dacă nu chiar majoritatea, vor să se întoarcă în Coreea de Nord. O mare parte dintre ei au fugit nutrind convingerea că regimul lui Kim Jong-il se găsea în pragul colapsului și că se vor întoarce după câțiva ani într-o Coree de Nord liberă. Era o presupunere rezonabilă. La mijlocul anilor 1990, după decesul lui Kim Ir-sen și destrămarea Uniunii Sovietice, în politica mondială a existat practic un consens care prevestea sfârșitul comunismului. Cei care vizitează Phenianul - și fotografiază monumentele impresionante, soldații care mărșăluiesc în pas de defilare și panourile publicitare socialiste lipsite de gust - sunt în mod invariabil uimiți că țara a supraviețuit în secolul al XXI-lea. „Vizitați-o cât mai există!" face reclamă o agenție de turism la excursiile sale în Coreea de Nord.

Dacă pentru restul lumii, rezistența regimului nord-coreean reprezintă o curiozitate, pentru nord-coreeni înseamnă o tragedie, chiar și pentru cei care au reușit să fugă din țară. Jun-sang are puține șanse de a-și vedea părinții, dacă regimul nu se va prăbuși în timpul vieții lor. Unica speranță a lui Mi-ran pentru surorile ei este ca acestea să poată supraviețui până se vor deschide porțile lagărelor de muncă și vor fi eliberați deținuții politici condamnați pe termen lung.

Aici mă opresc cu povestea. Coreea de Nord rămâne ultimul bastion al comunismului „fără față umană". Dna Song tocmai a ieșit la pensie. Oak-hee își conduce afacerea de karaoke în Suwon. Kim Ji-eun este în ultimul an la Facultatea de Medicină, iar Jun-sang în primul an la Facultatea de Farmacie. Mi-ran a născut al doilea copil, o fiică,

în decembrie 2007. Nu pot decât să-mi cer iertare pentru că las povestea incompletă, deoarece pentru oamenii care au populat-o, ca și pentru Coreea în sine, viața merge înainte.

_ EPILOG _ AȘTEPTÂND

ÎN CEI CINCI ANI pe care i-am petrecut în Seul, în calitate de corespondentă pentru *Los Angeles Times*, am participat la numeroase dineuri cu colegi jurnaliști, diplomați și cadre universitare. În mod invariabil, conversația se îndrepta spre Coreea de Nord și participanții speculau despre posibilitatea prăbușirii regimului Kim Jong-il.

Longevitatea regimului nord-coreean reprezintă de fapt un mister pentru mulți dintre profesioniștii care urmăresc evenimentele din Coreea de Nord. În anii 1990, se vorbea deja de un colaps iminent. („Apropiata prăbușire a Coreei de Nord” a fost titlul unui eseu publicat ca editorial în iunie 1990 de Nicholas Eberstadt, renumitul specialist în problemele Coreei de Nord.) Împotriva tuturor probabilităților, Coreea de Nord a supraviețuit dărâmării Zidului Berlinului, dezintegrării Uniunii Sovietice, reformelor de piață din

China, decesului lui Kim Ir-sen, foametei din anii 1990 și celor două mandate ale președintelui George W. Bush. Bush a rămas faimos pentru introducerea Coreei de Nord în „axa răului”, alături de Iran și Irak, și a insinuat că-l va îndepărta pe Kim Jong-il așa cum făcuse cu Saddam Hussein.

Iată însă că, în 2009, Bush nu mai este președinte, dar Kim Jong-il⁷ continuă să fie la putere, în ciuda stării sănătății sale. El este ultimul dintre dictatorii secolului al XX-lea, un anacronism în viață. Kim își conduce țara ca și cum ar fi în toiul Războiului Rece, cu o propagandă bombastică, interzicând vizitele majorității străinilor, amenințând inamici reali și imaginari cu arme și rachete nucleare. Pe 25 mai, Coreea de Nord și-a desfășurat al doilea test nuclear într-un poligon subteran din provincia Hamgyong de Nord, la optzeci de kilometri

Kim Jong-il a decedat în 2011, iar funcția lui a fost preluată de cel de-al treilea fiu al său, Kim Jong-un, care a devenit conducător suprem al Coreei de Nord. (n.red.)

sud-vest de Chongjin, detonând o bombă pe care serviciul de informații american a evaluat-o ca având puterea de câteva kilotone⁸. Până acum, când scriu aceste rânduri, șaisprezece ani de diplomație a administrațiilor americane n-au reușit să încheie un acord în baza căruia Coreea de Nord să renunțe la programele de înarmare în schimbul recunoașterii diplomatice de către Statele Unite și al unei reglementări finale în cazul Războiului Coreean. Poziția sfidătoare a regimului nord-coreean a fost etalată după numai câteva săptămâni prin condamnarea la doisprezece ani de muncă silnică a doi jurnaliști americani arestați în timp ce transmiteau prea aproape de granița formată de râul Tumen.

La șaiszeci și șapte de ani, Kim Jong-il are părul sur și este scofâlcit. Potrivit zvonurilor, în vara anului 2008 ar fi suferit un accident vascular, și fotografii recente îl arată cu un braț
276 **Nimic de învidiat** armandu-l, aparent parțial paralizat.

În ciuda infirmităților sale, nu este deloc clar că sfârșitul este aproape sau măcar că decesul lui va duce la prăbușirea regimului. La sesiunea Adunării Poporului, cumnatul său, Jang Song-taek, a fost numit în Comisia Națională de Apărare. Numirea a fost considerată în unanimitate ca un semnal că Jang ar putea fi conducătorul oficial al Coreei de Nord în eventualitatea morții lui Kim, poate ca simplu interimar până când fiul lui mezin favorit, Kim Jong-un, acum în vârstă de douăzeci și șase de ani, va fi îndeajuns de experimentat pentru a prelua funcția.

Observatorii Coreei de Nord dezbat îndelung dacă condițiile din țară se îmbunătățesc sau se înrăutățesc, sau dacă măcar se schimbă într-o direcție sau alta. Ca și alți vizitatori ocazionali ai Phenianului, ezit să mă pronunț despre starea națiunii bazându-mă pe cele văzute, deoarece guvernul recurge la măsuri extraordinare pentru a regiza ce anume pot vedea străinii în țară. Am făcut două excursii în Coreea de Nord în 2008 și două excursii până la graniță la începutul anului 2009 și nu pot spune cu siguranță ce impresii mi-au lăsat. În Phenian am fost

⁸ Pe 12 februarie 2013, în același poligon, a avut loc al treilea test nuclear nord-coreean, de putere mai mare. (n.trad.)

surprinsă să văd că se construia o jumătate de duzină de clădiri noi, iar alte clădiri erau acoperite de schele și se găseau în toiul renovărilor. Sunetele drujbelor și ciocanelor pneumatice reverbera prin văzduh. Nu însemna practic nimic comparativ cu alte capitale asiatice în care peisajul urban se reinventează în permanență, dar era remarcabil pentru Phenian, un oraș atât de stagnant, încât pare încremenit într-o capsulă temporală din anii 1960. Cu excepția câtorva monumente ridicate în cinstea conducătorilor, în capitală nu s-a mai construit practic nimic nou de decenii. Potrivit ghizilor mei nord-coreeni, acum se află în construcție 100.000 de apartamente, ~~277~~ ar trebui să fie gata până la festivitățile din 2012 ce marchează centenarul nașterii lui Kim Ir-sen. Observatorii Coreei de Nord cred că unele finanțări provin din Orientul Mijlociu. Clădirea cea mai faimoasă din Phenian, hotelul Ryugyong în formă de piramidă cu 105 niveluri, este de asemenea renovată la exterior, ca parte dintr-un contract în valoare de 400 de milioane de dolari încheiat cu conglomeratul egiptean Orascom, care a instalat și o rețea de telefonie mobilă la sfârșitul anului 2008.

Alte urme de progres? Magazinul Rakwon, care este rezervat în principal pentru diplomații străini și elită, avea la subsol un supermarket bine aprovizionat, cu carne de vită congelată și cereale americane pentru micul dejun. Oamenii de pe străzile Phenianului păreau mai sănătoși și mai colorați îmbrăcați decât în vizitele mele anterioare. Călătoria mea cea mai recentă a fost într-o săptămână caldă din septembrie, și câteva femei purtau sandale elegante cu toc. Am văzut de asemenea pentru prima dată o femeie de vârstă mijlocie ușor supraponderală; nici pe departe ca standardul american de obezitate, totuși suficient de neașteptat pentru Phenian ca să mă determine să scot aparatul foto și să încerc să o pozez înainte de a dispărea după un colț.

Se spune adesea că Phenianul este un „sat Potemkin”, un decor de teatru unde sunt aduși străinii. Indiferent unde am merge, ne ciocnim de oameni suspect de bine îmbrăcați, aflați în situații improbabile; de exemplu, femei tinere cu obraji violent mjați, în rochii tradiționale, care stau pe bănci din beton sub statuia principală a lui Kim Ir-sen și pretind că citesc cărți. Îți ia ceva timp până înțelegi ce este anormal în aceste tablouri. La ultima mea vizită am văzut o delegație de soldați în uniforme perfect scrobite și călcate, care s-au apropiat de statuie cu

Nimic de invidiat

un buchet de flori. Când soldații s-au aplecat mult pentru a-și dovedi respectul, pantalonii li s-au ridicat suficient pentru a dezvălui că nu aveau ciorapi. Există o penurie cronică de ciorapi pentru militari.

Când Filarmonica din New York a sosit în Phenian anul trecut, orașul a fost luminat ca de Crăciun - proiectoare scaldau piața Kim Ir-sen și ghirlande de beculțe albe atârnavau pe străzile principale. Delegația formată din peste trei sute de persoane, incluzând muzicanți și jurnaliști, a fost cazată la hotelul Yanggakdo (numit frecvent „Alcatraz”, deoarece se află pe o insulă de pe râu, care-i împiedică pe turiști să-l părăsească). Pentru ocazia respectivă, hotelul a fost dotat cu acces broadband la internet pentru jurnaliștii care transmiteau reportaje despre concert. Când ne-am cazat, camerele erau atât de supraîncălzite, încât mulți ne-am dezbrăcat în tricouri. La fiecare masă, eram îndopați în exces. Cina a fost un banchet cu o mulțime de feluri: somon, crabi gratinați, fazani și torturi de ciocolată în stil venez. Micul dejun în stil bufet era întins pe mese decorate cu sculpturi în gheață și pepeni, și acoperite cu nenumărate tipuri de mâncăruri. A fost totuși un spectacol impresionant. Până și cei mai cinici dintre noi au rămas cu impresia că Coreea de Nord se găsea pe un drum ascendent, revenindu-și încet-încet după Marșul Neobosit din anii 1990.

Bineînțeles, fuseserăm păcăliți. A fost o abatere scurtă, un interludiu efemer de lumină în țara sumbră și disfuncțională care este de fapt Coreea de Nord. Accesul la internet a dispărut. Luminile s-au stins. În săptămâna de după concert am vorbit la telefon cu Jean-Pierre de Margerie, pe atunci reprezentantul Programului Alimentar Mondial ONU în Phenian, care mi-a spus:

— Imediat cum ați plecat, s-a lăsat din nou bezna.

Programul Alimentar Mondial, cel mai bine reprezentat în Coreea de Nord dintre toate organizațiile de ajutor umanitar, a realizat o evaluare deprimantă a situației. Un sondaj efectuat în vara anului 2008 în 250 de gospodării nord-coreene a constatat că două treimi dintre acestea continuau să-și suplimenteze dieta culegând iarbă și buruieni din zonele rurale. Majoritatea adulților nu mâncau prânzul, fiindcă nu aveau suficientă hrană. Potrivit lui de Margerie, când au fost întrebați de unde își vor procura următoarea masă, cei chestionați au afirmat că nu șiau sau au oferit răspunsuri vagi de forma: „Sper ca rudele mele care locuiesc la o cooperativă de producție să-mi aducă niște cartofi disează.”

Agențiile ONU nu întrevăd repetarea foametei din anii 1990, dar descriu o populație care a fost cronic subnutrită mulți ani la rând. „Profesorii susțin că copiii sunt lipsiți de energie și prezintă întârzieri în dezvoltarea socială și cognitivă. Muncitorii nu sunt capabili să lucreze programul complet și au nevoie de timp mai îndelungat pentru a-și termina sarcinile”, a raportat vara trecută un grup de organizații de ajutor umanitar din SUA. Personalul sanitar le-a declarat acestor organizații că numărul bolilor digestive cauzate de nutriția necorespunzătoare crescuse cu 20-40%.

De îndată ce părăsești Phenianul, vezi adevărata Coreea de Nord, deși doar prin geamurile autobuzelor sau al automobilelor care gonesc. Nici chiar oficialitățile din organizațiile de ajutor umanitar care au sediile în Phenian n-

au voie să părăsească orașul neînsoțite. Într-o excursie prin Nampo (orașul de pe coasta de vest unde Mi-ran a văzut prima dată un cadavru) întreprinsă în septembrie 2008, am zărit oameni care păreau fără adăpost, dormind pe iarba de pe marginea străzii principale. Alții stăteau pe vine, cu capetele plecate, aparent neavând nimic de făcut la ora 10:00 în dimineața unei zile de lucru. Pe trotuar mergea un băiat de vreo nouă ani, desculț, cu o uniformă pătată de noroi, care-i ajungea mai jos de genunchi. A fost prima dată când am văzut una dintre notoriile rândunele călătoare, *kochebi*.

Pe tot parcursul drumului de patruzeci de kilometri dintre Phenian și Nampo, puteai vedea înregimentarea populației apte de muncă într-o singură misiune: producerea hranei. Funcționare de vârstă mijlocie cu poșete și lopeți pe umeri erau duse în zona rurală. Pe lângă șosea, vârstnici căutau buruieni comestibile, înaintând în patru labe. Peste tot se simțea mirosul pătrunzător al excrementelor umane care continuă să fie utilizate în locul îngrășămintelor chimice. Donațiile de îngrășămintele ale Coreei de Sud au scăzut masiv anul trecut din cauza tensiunilor politice. Pe ogoare se vedeau foarte puține utilaje motorizate. Camioanele care revărsau vălătuci de fum păreau adaptate pentru a arde lemn și știuleți în loc de motorină. Oameni gârboviți purtau saci uriași în spinare și înaintau de-a lungul șinelor ruginite care nu fuseseră în mod clar utilizate de mulți ani.

280 Chiar și în condițiile cele mai bune, Coreea de Nord poate să producă doar aproximativ 60% din hrana necesară pentru populația ei, iar în prezent nu-și poate permite să importe restul. Penuria de alimente se accentuează odată cu îndepărtarea de Phenian. Evaluarea întocmită anul trecut de Programul Alimentar Mondial ONU în colaborare cu Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite a desemnat o dată în plus Hamgyong de Nord drept provincia cea mai expusă lipsurilor.

ECONOMIA NORD-COREEANĂ continuă să stagneze. Investițiile sud-coreene în Coreea de Nord s-au redus după alegerea în decembrie 2007 a președintelui conservator Lee Myung-bak. Excursiile sud-coreene în zona pitorească a muntelui Kumgang, imediat la nord de ZDC - una dintre sursele cele mai importante de valută forte din Coreea de Nord - au fost suspendate mai mult de un an după ce un turist a fost împușcat accidental de un soldat nord-coreean în vara lui 2008. Relațiile încordate dintre cele două state coreene amenință un alt proiect promițător din nordul frontierei: parcul industrial Kaesong, în care 38.000 de muncitori nord-coreeni lucrează în fabrici sud-coreene.

Atitudinea beligerantă a Phenianului merge mână în mână cu politica economică inflexibilă. La decenii după ce restul lumii comuniste s-a predat înaintea capitalismului, Kim Jong-il încearcă să conducă economia în același fel în care a făcut-o tatăl lui în anii 1950. Mai mult chiar, el duce practic țara îndărăt, deoarece anulează reformele de piață din ultimul deceniu. Talciocurile care le-au adus nord-coreenilor fructe și tricouri colorate de import se află sub presiuni constante din partea Partidului Muncii și unii se tem că în curând ar putea fi închise definitiv. În mare parte din țară, programul lor de funcționare a fost restricționat între orele 14:00 și 18:00. Guvernul nu mai permite ca vânzători decât femeile trecute de 50 de ani; toți bărbații și femeile tinere trebuie să se prezinte la slujbele lor oficiale din întreprinderile de stat. Au sporit de asemenea restricțiile privind bunurile care pot fi comercializate. Alături de orez și porumb, boabele de soia au fost interzise de pe piețe, pentru a nu fi duse în

China și revândute dușmanilor din Coreea de Sud. Polițiști speciali cutreieră talciocurile, confiscând mărfurile interzise.

— Generalul nostru vrea să readucă socialismul așa cum a fost, mi-a declarat un comerciant care a spus că se numește Kim Young-chul.

Era una dintre cele câteva persoane din provincia Hamgyong de Nord pe care le-am intervievat în iunie 2009 în apropierea graniței. Guvernul nord-coreean, a mai spus el, lansase o nouă campanie împotriva tuturor produselor „Made in China”, care practic golise talciocurile de cosmetice, dulciuri și medicamente.

— Ar trebui să cumpărăm bunuri nord-coreene, nu chinezești, dar Coreea de Nord nu produce nimic - totul vine din China -, așa că nu-i nimic de cumpărat, a adăugat el.

Lee Myong-hee, o femeie de cincizeci de ani, s-a plâns că restricțiile sugrumau economia.

— Dacă ei nu ne dau hrană și îmbrăcăminte, iar noi nu avem voie să le cumpărăm, cum putem supraviețui? a întrebat ea.

Provenea din Kilju, localitatea cea mai apropiată de poligonul nuclear, și părăsise Coreea de Nord cu cinci zile înainte de test. Era extrem de îngrijorată - de nivelurile de radiații reziduale, de inevitabilele sancțiuni ONU, de situația economică. Cu lacrimi grele prelingându-se pe pomeții scobiți, a continuat:

— Nu-i o risipă să cheltuiești bani pe arme nucleare, când populația moare de foame?

Deși China rămâne cel mai important partener comercial al Coreei de Nord, traficul peste râul Tumen s-a diminuat. În preajma Jocurilor Olimpice de vară din 2008 din Beijing, chinezii au instalat în lungul râului garduri din sârmă ghimpată și videocamere de securitate. Gheretele grănicerilor nord-coreeni au fost îndesite pentru a împiedica fuga peste frontieră și comerțul ilegal. Un om de afaceri chinez care deține o fabrică în Chongjin mi-a relatat că guvernul nord-coreean interzisese recent exportul de tablă de oțel spre China, decretând că resursele vitale nu trebuie să părăsească țara.

Poate că Chongjin are spiritul cel mai întreprinzător din Coreea de Nord, dar orașul se găsește sub o permanentă presiune din partea autorităților centrale, care au privit neliniștite cum le scapă de sub control. Pe măsură ce prosperitatea orașului din ultimul deceniu a

devenit tot mai asociată cu comerțul de graniță și mai puțin cu decretele ²⁸² Phenianului, locuitorii săi, ba chiar și oficialitățile provinciei, au devenit

mai puțin maleabili. În martie 2008, când a fost pronunțat decretul care interzicea femeilor sub cincizeci de ani să mai vândă în talciocuri, acestea au refuzat pur și simplu să-i dea ascultare. Vânzătoarele au ținut un rar protest public în fața birourilor administrației talciocului Sunnam din Chongjin, scandând: „Dați-ne mâncare, sau lăsați-ne să vindem!”

Autoritățile talciocului au fost silit să bată în retragere, deși anul acesta încearcă din nou să aplice restricțiile. Mulți dintre cei pe care i-am cunoscut în Chongjin descriu sentimentul prevalent: de ce nu poate guvernul să ne lase pur și simplu să ne conducem singuri viețile? Nu este un sentiment despre care se vorbește deschis, ci unul care este mai degrabă înțeles intuitiv. Un muncitor dintr-o mină de cărbune din Chongjin pe care l-am cunoscut în 2004 în China mi-a explicat: „Oamenii nu sunt proști. Toți cred că guvernul este de vină pentru situația noastră cruntă. Noi știm că gândim așa și mai știm că toți gândesc așa. Nu e nevoie să mai și vorbim despre asta.”

UNII DINTRE CEI ale căror vieți le-am urmărit în cartea de față își pot contacta ocazional familiile din Chongjin prin intermediul telefoanelor ilegale din Musan, Hoeryong și alte localități de graniță care receptează semnalele din China.

— Situația este foarte grea pentru popor, mi-a spus dna Song după ce a vorbit cu unul dintre frații ei la telefon în martie 2009. Mâncarea de pe piață este puțină și inflația este teribilă. De-abia își mai duc zilele.

A mai spus că rudele ei trăiau mai bine decât majoritatea celorlalți nord-coreeni, grație banilor pe care-i trimitea prin China, deși o parte însemnată din aceștia era confiscată de oficialități.

— Familiile refugiaților sunt printre cele mai bogate din cartier, a adăugat Oak-hee. Soțul meu spune că agenții de securitate vin mereu în căutare de ceva. Vin până și să se bărbierească, deoarece știu că el este singurul care are lame.

Decalajul tot mai mare între bogați și săraci a dus la creșterea criminalității. Soțul celei de-a doua fiice a dnei Song a lucrat ca agent de pază feroviar până în 2006, când a plecat împreună cu soția lui în

Coreea de Sud, la invitația lui Oak-hee. Înainte de a părăsi țara, existau atât de mulți hoți care furau din

antrepozitele de alimente, încât agenților le-au fost distribuite arme cu gloanțe reale și li s-a ordonat să tragă fără milă. Reguli similare se aplică în cazul loturilor înguste care se întind în lungul șinelor și sunt cultivate

cu porumb de familiile lucrătorilor feroviari. Chongjin are de asemenea o problemă surprinzătoare cu drogurile, din cauza răspândirii „gheții”, cristalele de metamfetamină care sunt produse în fabricuțe și vândute în oraș și la granița cu China. Drogul este ieftin și blochează apetitul, făcându-l potrivit pentru stilul de viață nord-coreean.

Chongjin nu cunoaște ușorul avânt în construcții pe care l-am observat în Phenian. Cu excepția a două benzinării de pe strada principală, nimic important n-a mai fost construit în centru de mulți ani. Clădirea cea mai recentă este o structură de un roz tipător ridicată la sfârșitul anilor 1990 pentru a găzdui o expoziție permanentă de Kimjongilia, o floare botezată în cinstea Iubitului Conducător. Fațadele din lungul Străzii nr. 1 au fost rezu- grăvite în nuanțe pastelate de perișor și piersică, dar cornișele se sfârșesc și reprezintă un pericol constant pentru pietoni. Afișe noi lipite la intervale egale în lungul străzii anunță cea mai recentă lozincă a guvernului despre reclădirea economiei: *kyungjae jeonsun*, „frontul economic”.

În ultimii ani, în clădiri goale, în care funcționaseră cândva restaurante sau întreprinderi de stat, s-au deschis mai multe restaurante private și *noribang*, baruri karaoke. Majoritatea lor nu rezistă însă mult și sunt închise.

— Nu văd niciun semn de progres. Dimpotrivă, Chongjin pare un oraș care înaintază spre trecut. Totul este dărăpănat și pare să se înrăutățească, a afirmat Anthony Banbury, directorul regional pentru Asia al Programului Alimentar Mondial, care a vizitat Chongjin în august 2008. În majoritatea fabricilor nu se vede niciun semn de activitate. În cazul cel mai fericit, un furnal din opt mai pufăie ceva fum.

Eckart Dege, un geograf german, a obținut în septembrie 2008 permisiunea de a vizita atât Chongjin, cât și Kyongsong, unde a crescut Mi-ran. Și el a sesizat un volum redus de activitate, cu excepția unui grup mare de civili pe drumul spre Kyongsong, care reconstruiau o șosea exclusiv prin mijloace manuale.

— Mii și mii de oameni transportau în coșuri pământ de pe dealuri și-l răsturnau în movile, ca și cum ar fi construit piramide, a

284

povf[^]e-

Jn oraș el a observat neobișnuit de mulți indivizi care stăteau pe vine * într-o poziție aproape emblematică pentru Coreea de Nord, cu genunchii îndoiți la piept și legănându-se pe călcâie.

A— în alte locuri din lume, oamenii fac mereu ceva, dar aici ei stau

pur și simplu locului.

jpste un fenomen nord-coreean pe care mulți l-au observat. Deoarece există și scaune sau bănci, oamenii stau ore la rând ghemuiți în lungul străzilor, în parcuri, în piețe. Ei privesc drept înainte ca și cum ar aștepta - poate un tramvai sau o mașină care să treacă? Un prieten sau o Poate că nu așteaptă pe nimeni în particular, ci

doar schimbare— *Barbara Demick Septembrie 2009*

RECUNOȘTINȚA MEA cea mai profundă se îndreaptă către cei șase nord-coreeni descriși în această carte. Ei și-au oferit cu generozitate timpul, au suportat întrebări indiscrete și au reținut amintiri dureroase fără alt motiv decât acela de a ne ajuta pe mine și pe cititorii mei să le înțelegem lumea. Le sunt de asemenea recunoscătoare membrilor familiilor lor pentru ajutorul acordat. Jinna Park merită mulțumiri speciale pentru dragostea ei față de limba coreeană și răbdarea cu care a tradus majoritatea interviurilor din carte. Răposatul dr. Jae Nam mi-a făcut cunoștință cu primele persoane pe care le-am întâlnit din Chongjin. N-aș fi putut învăța atâtea despre Coreea de Nord fără ajutorul unei femei foarte curajoase pe care o voi numi K, cea care a renunțat la o pensie confortabilă în Statele Unite și care, în ciuda vârstei avansate, a muncit neobosită împreună cu soțul ei pentru refugiații nord-coreeni. Este una dintre numeroasele persoane ale căror nume ar trebui menționate aici.

Pe lângă protagoniștii cărții, mulți alți exilați nord-coreeni au ajutat la completarea petelor albe despre țara lor: Joo Sung-ha din Dong-a Ilbo, care-și va scrie cândva propria sa carte, Kim Do-seon, Kim Yong-il, Cho Myong-chol, Kim Hye-young și Kim Tae-jin.

M-am bazat de asemenea pe activitatea multor organizații nonguvernamentale dedicate problemelor nord-coreene. Good Friends cu sediul în Seul publică un newsletter excelent despre Coreea de Nord Lee Young-hwa de la Rescue the North Korean People m-a călăuzii și m-a îndrumat spre fotografii și materiale video care au îmbogății descrierea orașului Chongjin. Alte surse excelente au fost Tini IVien, Michael Horowitz, Suzanne Scholte, Han Ki-hong de la *Ihily Nb* Sunny Han, reverendul Kim Young-shik, Chun Ki won. Human Rights Watch și Citizens' Alliance for North Korean Unification. Cercetările lui Do Hee-yun despre prizonierii de război și i .tp i i m m ajutat în povestea lui Tae-woo.

Printre cei care se ocupă cu ajutoarele umane în lume mulțumesc lui Katharina Zellweger de la Swiss Agency for Development and Cooperation, agronomului anin în anul 1990 lui Jean-Pierre de Margerie, lui Gerald Bouikrși și lui Immanuel Haulnus de la Programul Alimentar Mondial ONI.

Nimic de invidiat

Experți în Coreea neobișnuit de generoși cu timpul lor au fost Michael Breen și Scott Snyder, Stephan Haggard, Marcus Noland, Nicholas Eberstadt, Bob Carlin și Leonid Petrov, Brian Myers, Daniel Pinkston, Donald Gregg, David Hawk și Brent Choi. Am primit un deosebit ajutor de la specialistul ~~Nimic de invidiat~~ cărui scrieri sunt citate frecvent în cartea de față. Colegii jurnaliști Donald Macintyre și Anna Fifield au fost la fel de preocupați ca și mine de Coreea de Nord și mi-au împărtășit ideile și experiența lor. Charles Sherman a încurajat permanent acest proiect, ca și alți prieteni și colegi din Seul, printre care Jennifer Nicholson, Jennifer Veale, Scott Diaz, Sue-Lynn Koo, Patricio Gonzalez, Pascal Biannac-Leger, Lachlan Strahan și Lily Petkovska. Alții, a căror activitate în Coreea a ajutat la forma finală a cărții, au fost Moon Il-hwan, Tim Savage, Paul Eckert, Jasper Becker, Choe Sang-hun, Kim Jung-eun, Donald Kirk și Bradley Martin, a cărui carte, *Under the Loving Care of the Fatherly Leader*, este frecvent citată aici. Chi Jung-nam și Lim Bo-yeon m-au însoțit la multe interviuri cu nord-coreeni.

Printre cercetătorii ale căror lucrări le-am folosit în carte se numără Lina Park Yoon, Park Ju-min, Hisako Ueno și Rie Sasaki. Howard Yoon a însemnat un ajutor prețios în formularea proiectului cărții.

Prietenele mele Julie Talen și Tirza Biron m-au instruit în arta scrisului, ajutându-mă să transform stilul pe care-l deprinsesem în cotidiane într-unul potrivit pentru o carte. Nu știu cum aș fi putut publica această carte fără Jim Dwyer. Margaret Scott și Terri Jentz au discutat cu mine pe toată durata planificării și scrierii cărții. Contribuții prețioase au mai fost aduse de Gady Epstein, Molly Fowler, Ed Gargan, Eden Soriano Gonzaga, Lee Hockstader, Aliza Marcus, Ruth Marcus, Nomi Morris, Evan Osnos, Catherine Peterson, Flore de Preneuf, David Schmerler și Isabel Schmerler, Lena Sun, Jane Von Bergen, Nicholas Von Hoffman, Eric Weiner, Laura Wides-Munoz și Tracy Wilkinson. După mulți ani continuu să-i fiu recunoscătoare profesorului meu de literatură din colegiu, regretatul John Hersey, care și-a învățat studenții autori de nonficțiune să caute structuri și modele în operele altor scriitori. Propria lui carte, *Hiroshima*, a constituit o inspirație pentru mine, când am întrețesut poveștile celor șase protagoniști din cartea aceasta.

287

Am fost extrem de norocoasă să-l găsesc ca agent pe Flip Brophy, care a preluat proiectul în ciuda unei gripe severe de care a suferit în perioada sărbătorilor de iarnă din 2006 și al cărui sprijin a depășit mult ceea ce era de așteptat din partea lui. Editorii mei, Julie Grâu și Celina Spiegel, au înțeles pe de-a întregul conceptul cărții încă din prima zi. Iar Laura Van der Veer a ajutat la montarea tuturor pieselor la locul lor.

Din redacția *Los Angeles Times*, doresc să-i mulțumesc lui Simon Li, care m-a angajat să fiu corespondentă în Coreea, și redactorilor Dean Baquet, John Carroll, Marc Duvoisin, Doug Frantz, Marjorie Miller și Bruce Wallace, care au încurajat genul de reportaj de investigație care m-a făcut mândră să lucrez pentru ziar. Julie Makinen a redactat cu profesionalism mai multe articole despre Chongjin care au fost sămânța cărții de față. Mark Magnier, John Glionna, Valerie Reitman, Ching-ching Ni, Don Lee și David Pierson s-au numărat printre numeroșii colegi de la *Los Angeles Times* care mi-au oferit mult ajutor.

La Princeton University, unde am petrecut perioada 2006-2007 ca bursieră Ferris la Council of the Humanities, Carol Rigolot mi-a oferit un loc să scriu în Henry House. Printre ceilalți colegi, Lisa Cohen, Martha Mendoza, T. R. Reid și Rose Tang au oferit sfaturi prețioase, alături de prietenii mei din facultate, Gary Bass, Maryanne Case, Gabe Hudson și Jeff Nunakawa.

În cele din urmă, mulțumiri speciale mamei mele, Gladys Demick, care, când am anunțat-o că mă mut în Coreea cu singurul ei nepot, în loc să se plângă, a replicat: „Ce oportunitate grozavă! ” Încurajările ei au constituit temelia carierei mele. Îi mulțumesc de asemenea fiului meu, Nicholas, care nu-și poate aminti vreun moment din viața lui de copil în care să nu fi concurat cu Coreea de Nord pentru obținerea atenției mele și care să nu mă fi întrebat de zece ori „Tot n-ai mai terminat cu cartea aia?”. Îi pot răspunde în cele din urmă „ba da”.

NOTE

CARTEA DE FAȚĂ este în primul rând o istorie orală. M-am străduit din răspuțeri să confirm relatările subiecților mei prin intermediul altor surse și am adăugat informații obținute din propriile mele reportaje despre Coreea de Nord.

Între 2001 și 2008 am întreprins nouă călătorii în Coreea de Nord, dintre care trei în Phenian și în zone din apropiere; celelalte călătorii au fost în regiuni din nordul imediat al zonei demilitarizate, cum ar fi muntele Kumgang, atunci când a fost deschis pentru turiști. În cadrul reportajelor scrise pentru această carte și pentru *Los Angeles Times*, am intervievat aproximativ o sută de refugiați nord-coreeni, majoritatea trăind acum în Coreea de Sud sau China; cam jumătate dintre ei proveneau din Chongjin. Am vizionat de asemenea mai multe ore de materiale video filmate în secret în Chongjin, unele dintre ele de către curajoșii nord-coreeni Ahn Myong-chol și

Lee Jun, care aveau videocamere ascunse în sacose. Îi sunt recunoscătoare organizației Rescue the North Korean People cu sediul în Osaka, pentru că mi-a permis să le vizionez.

Capitolul 1: ȚINÂNDU-SE DE MÂNĂ PE ÎNTUNERIC

Meritul pentru termenul „Marele Vituperator” îi revine lui Aidan Foster-Carter, specialist în Coreea de Nord. „Great Vituperator: North Korea's Insult Lexicon”, *Asia Times*, 26 mai 2001.

Ideile despre film ale lui Kim Jong-il sunt formulate în cartea sa *On the Art of Cinema* (Ed. Foreign Languages, Phenian, 1973). Dragostea lui față de cinema s-a manifestat în forma cea mai extremă în 1978, când a organizat răpirea actriței sale sud-coreene favorite, Choi Eun-hee, și a fostului ei soț, Shin Sang-ok. Choi și Shin divorțaseră recent înainte de a fi răpiți; la „sugestia” lui Kim, ei s-au recăsătorit în Coreea de Nord. Cei doi au jucat în filme produse de studiourile nord-coreene până în 1986, când au cerut azil politic în Viena. Memoriile pe care le-au scris împreună în 1987 despre experiențele lor reprezintă una dintre puținele relatări la prima mână despre Kim Jong-il.

Pentru mai multe despre cinema în Coreea de Nord, a se vedea Andrei Lankov, „The Reel Thing” în *North of the DMZ: Essays on Daily Life in North Korea* (Ed. McFarland, Jefferson, N.C., 2007). Lankov citează un reportaj difuzat de postul de radio din Phenian în anul 1987 care afirma că nord-coreenii merg la cinematograf în medie de 21 de ori pe an. Sociologi sud-coreeni care au discutat cu refugiații au constatat că

NOTE

aceștia au mers de 15-18 ori pe an. Potrivit lui Lankov, sud-coreeanul mediu merge la cine-

289

matograf de 2,3 ori pe an.

Despre cinematograful nord-coreean am mai scris pentru *Los Angeles Times* în 2008 când am participat la Festivalul de film din Phenian. „No Stars, No Swag, but What a Crowd!” *Los Angeles Times*, 11 octombrie 2008.

CAPITOLUL 2: SÂNGE PĂTAT

Relatările despre copilăria lui Tae-woo provin din interviuri pe care le-am făcut pe 28 februarie 2008 cu doi dintre prietenii lui din copilărie care trăiesc și acum în apropiere de Seosan, Coreea de Sud.

Backgroundul despre viața rurală în Coreea de Sud înainte de război provine din cartea lui Cornelius Osgood, *The Koreans and Their Culture* (Ed. Ronald Press, New York, 1951).

Dean Rusk a scris despre împărțirea fatidică a Coreei în memoriile sale *As I Saw It* (Ed. W. W. Norton, New York, 1990). *

Pentru un punct de vedere sud-coreean asupra războiului, o sursă utilă a fost Bong Lee, *The Unfinished War: Korea* (Ed. Algora Publishing, New York, 2003).

Locul unde a fost capturat Tae-woo este cunoscut drept Kumhwa sau Kimhwa. Descrierile terenului provin din memoriile unui fost comandant al trupelor ONU în Coreea: Matthew B. Ridgway, *The Korean War* (Ed. Doubleday, New York, 1967).

Soldatul era americanul Gene Salay, care a fost interviuat de *Morning Call* (Allen- town, Pa.): „So this is what it feels like to die”, interviu luat de David Venditta, 27 iulie 2003.

O sursă prețioasă au fost memoriile unui alt prizonier de război, Huh Jae-suk, care a fugit din Coreea de Nord în 2000. El a fost capturat de armata chineză în 1953, cu o săptămână înainte de tatăl lui Mi-ran, în același loc, Kumhwa, și a muncit tot în mine: Huh Jae-suk, *Nae Ireumeun Ttonggannasaekki-yeotta [My Name Was Dirt]* (Ed. Won Books, Seoul, 2008).

Informațiile și statisticile despre prizonierii de război sud-coreeni provin de la U.S. House of Representatives, Asia and Pacific Subcommittee of the House International Relations Committee, „Human Rights Update and International Abduction Issues”, 27 aprilie 2006. Subcomitetul a ascultat mărturiile detaliate ale unor sud-coreeni care au fost prizonieri de război în Coreea de Nord.

Printre multele reportaje despre acest subiect, foarte util a fost „Hardly Known, Not Yet Forgotten, South Korean POWs Tell Their Story”, Radio Free Asia, 25 ianuarie 2007.

Printre alte cărți despre Războiul Coreean și împărțirea celor două state coreene se numără:

Blair, Clay, *The Forgotten War: America in Korea, 1950-1953* (Naval Institute Press, Annapolis, 1987).

Hastings, Max, *The Korean War* (Ed. Simon & Schuster, New York, 1987).

Oberdorfer, Donald, *The Two Koreas: A Contemporary History* (Ed. Basic Books, 1997).

Stueck, William, *The Korean War: An International History* (Princeton University Press, Princeton, N. J., 1995).

Nimic de invidiat

Categoriile atribuite „clasei ostile” în Coreea de Nord provin din „White Paper on Human Rights in North Korea”, pp. 103-112, publicată în 2005 de Korea Institute for National Unification, o organizație de tip think-tank sud-coreeană cu fonduri guvernamentale. A fost pregătită de agenția de informații sud-coreeană, bazată pe declarații ale refugiaților. Kim Dok-hong, un membru de partid care l-a însoțit pe Hwang Jang-yop, cel mai important oficial de partid care a fugit vreodată din Coreea de Nord, mi-a declarat într-un interviu din 2006 că înregistrările erau ținute într-un depozit subteran uriaș în provincia Yanggang. ^

Relatări excelente despre regim se găsesc de asemenea în:

Hunter, Helen-Louise, *Kim Il-sung's North Korea* (Ed. Praeger, Westport, Conn., 1999).

Oh, Kongdan și Ralph C. Hassig, *North Korea Through the Looking Glass* (Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2000).

Scalapino, Robert A. și Chong-sik Lee, *Communism in Korea, Part II: The Society* (University of California Press, 1972).

Recrutarea de tinere pentru reședințele lui Kim Ir-sen și Kim Jong-il se făcea de divizia a V-a a Partidului Muncii. Relatarea cea mai credibilă despre recrutările respective de către *okwa* provine dintr-o istorie modernă și exhaustivă a Coreei de Nord: Bradley Martin, *Under the Loving Care of the Fatherly Leader: North Korea and the Kim Dynasty* (Ed. Thomas Dunne Books, New York, 2004), pp. 198-202.

Despre migrarea din Japonia în Coreea de Nord, statisticile provin de la Yoshiko Nozaki, Hiromitsu Inokuchi și Kim Tae-young, „Legal Categories, Demographic Change and Japan's Korean Residents in the Long Twentieth Century”, *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*, 10 septembrie 2006.

Trecutul familiei lui Jun-sang nu diferă de cel al lui Kang Chol-hwan, fost deținut în gulagul nord-coreean, a cărui familie a sosit din Japonia cu același vis de a clădi o nouă patrie. Memoriile lui reprezintă una dintre cele mai cunoscute cărți recente despre Coreea de Nord: Kang Chol-hwan și Pierre Rigoulot. *The Aquariums of Pyongyang: Ten Years in the North Korean Gulag* (Ed. Basic Books, New York, 2002).

CAPITOLUL 3: DEVOTATĂ REGIMULUI

Chongjin este un oraș cu o istorie în general fictivă, din cauza dorinței guvernului de a minimaliza rolul japonezilor în dezvoltarea sa. Îi sunt recunoscător lui Andrei Lankov care mi-a oferit un eseu nepublicat, „The Colonial North”, despre această zonă îndepărtată. Kim Du-seon, fost vameș din Chongjin care a cerut azil politic în 1998, a devenit depozitarul neoficial din Coreea de Sud al informațiilor despre oraș. El a completat detaliile de istorie și topografie.

Cea mai bună sursă publicată pe care am găsit-o despre istoria orașului Chongjin este *Choson Hyangto Daebaekkwa [Encyclopedia of North Korean Geography and Culture]* (Institute for Peace Affairs, Seoul, 2003).

Este dificil de găsit statistici exacte despre populație. Ultimul recensământ nord-coreean s-a desfășurat în 1993 și de atunci se crede că populația s-a redus în urma deceselor cauzate de foamete, părăsirea țării și o rată scăzută a nașterilor. La momentul scrierii acestor rânduri, Fondul ONU pentru Populație și Biroul Central de Statistică desfășoară alt recensământ.

Informațiile despre ascensiunea lui Kim Ir-sen/Kim Il-sung provin din Dae-Sook Suh, *Kim Il-sung: The North Korean Leader* (Columbia University Press, New York, 1988).

Cultul personalității dezvoltat în jurul lui Kim Ir-sen este descris elocvent de istoricul Charles Armstrong: „Cultul lui Kim a combinat imagini de familism confucianist cu elemente staliniste, elemente de adulare a împăratului japonez și sugestii de creștinism. Familismul confucianist și mai cu seamă virtutea pietății filiale (*hyo*), a fost poate elementul cel mai distinctiv coreean al acestui «cult»,”. Charles K. Armstrong, *The North Korean Revolution, 1945-1950* (Cornell University Press, Ithaca, 2003), pp. 223-225.

Bombardamentele aeriene în timpul Războiului Coreean au distrus Chongjin în proporție de 65%, potrivit unei evaluări a distrugerilor cauzate de război întocmită de U.S. Air Force la momentul armistițiului. Generalul William Dean, pe atunci prizonier de război american, a descris orașele pe care le-a văzut ca fiind reduse la „dărâmături sau spații deschise acoperite de zăpadă”. Conrad C. Crane, *American Airpower Strategy in Korea, 1950-1953* (University Press of Kansas, Lawrence, 2000), pp. 168-169.

Ca și în cazul cinematografiei, teatrului, operei și literaturii, Kim Jong-il s-a considerat expert în jurnalism. A se vedea *The Great Teacher of Journalists: Kim Jong-il* (Ed. Foreign Languages, Phenian, 1973).

Despre diversele moduri în care nord-coreenii se spionează reciproc, a se vedea cartea lui

Lankov *North of the DMZ*, „Big Brother Is Watching”.

1990, cartea lui Helen-

Louise Hunter *Kim Il-sung's North Korea* conține o mulțime de informații despre salariile și beneficiile primite de nord-coreeni. Dna Song mi-a spus că cifrele corespundeau cu cele pe care și le reamintea. Istoricul Bruce Cumings scrie: „Un studiu intern CIA a recunoscut fără tragere de inimă realizările regimului: grija față de copii în general și față de orfanii de război în particular, «schimbarea radicală» a poziției femeilor, locuințele realmente gratuite, serviciile medicale și medicina preventivă gratuite, mortalitatea infantilă și speranța de viață comparabile cu țările cele mai avansate din lume recentă.” Bruce Cumings, *North Korea: Another Country* (Ed. New Press, New York, 2003), pp. ii-ix.

Bradley Martin scrie în *Under the Loving Care of the Fatherly Leader*. „Comparațiile făcute de analiști din exterior în perioada aceasta susțineau afirmația lui Kim. Un studiu arată că Nordul și Sudul erau la egalitate în momentul semnării armistițiului în anul 1953, cu PNB pe cap de locuitor de 56 \$, respectiv 55 \$. Până în 1960, Sudul abia avansase la 60 \$... în timp ce Nordul crescuse de aproape patru ori, la 208 \$... Un articol de specialitate occidental din anul 1965 intitulat «Korean Miracle» se referea nu la economia sud-coreeană, ci la cea nord-coreeană”. (pp. 104-105).

Pentru mai multe despre economia nord-coreeană, a se vedea cartea lui Nicholas Eberstadt, *The North Korean Economy: Between Crisis and Catastrophe* (Ed. Transaction Publishers, New Brunswick, N. J., 2007).

Cadourile făcute lui Kim Ir-sen sunt expuse public în Expoziția Prieteniei Internaționale, un muzeu din Myohang, la nord de Phenian. Când l-am vizitat în 2005, se spunea că ar fi conținut 219.370 de cadouri primite de Kim Ir-sen și alte 53.419 primite de Kim Jong-il. A se vedea articolul scris de colegul meu Mark Magnier, *Los Angeles Times*, COLUMN ONE; „No Gift Is Too Small for Them: At a Fortress Museum, North Korea Shows Off Every Present Sent to the Kims, from a Limo Given by Stalin to Plastic Tchotchkes”, 25 noiembrie 2005.

Citatul despre alimente al Agenției Centrale de Știri Coreene a fost reprodus de Reuters, 26 septembrie 1992, „North Korea Angrily Denies Reports of Food Riots”.

CAPITOLUL 5: IDILA VICTORIANA

North of the DMZ de Andrei Lankov (Partea 8: „Family Matters”) conține câteva eseuri despre relații sexuale și întâlniri dintre sexele opuse în Coreea de Nord.

În privința tradițiilor coreene, cartea lui Isabella Bird Bishop conține numeroase informații despre femei și viața de familie. Din fericire, ediția originală din 1898 încă se reeditează. Isabella Bird Bishop, *Korea and Her Neighbors: A Narrative of Travel with an Account of the Recent Vicissitudes and Present Position of the Country* (Yonsei University Press, Seoul, 1970), pp. 37, 345.

CAPITOLUL 6: „AMURGUL ZEULUI”

A se vedea o excelentă relatare despre moartea lui Kim Ir-sen în cartea lui Oberdorfer, *The Two Koreas*, pp. 337-345.

Pentru descrierea perioadei de doliu, am vizionat înregistrări video preluate de la televiziunea nord-coreeană care au fost puse la dispoziție de biblioteca Ministerului de Unificare sud-coreean din Seul. Cea mai amplă relatare pe care am găsit-o în presa americană îi aparține lui T. R. Reid: „Tumultuous Funeral for North Korean: Throngs Sob at Kim Il-sung's Last Parade”, *Washington Post*, 20 iulie 1994.

Clasicul la care se face referire este Charles Mackay, *Extraordinary Delusions and the Madness of Crowds* (1841; Ed. Three Rivers Press, New York, 1980).

CAPITOLUL 7: DOUĂ STICLE DE BERE PENTRU O PERFUZIE

Un studiu nutrițional desfășurat de organizații ONU în 1998 a constatat că 62% dintre copiii sub șapte ani suferiseră de pipernicire din cauza malnutriției. Până în 2004, cifra respectivă scăzuse la 37%, în parte datorită intervențiilor organizațiilor umanitare.

Explozia dintr-un tren care a avut loc pe 22 aprilie 2004 în localitatea Ryongchon s-a soldat cu atât de mulți răniți, încât Coreea de Nord a autorizat în mod excepțional accesul în spitale al organizațiilor umanitare străine. Câțiva membri ai acestora care au luat parte la eforturile respective și-au împărtășit observațiile. Barbara Demick și Mark Magnier, „Train Victims' Suffering Is Compounded”, *Los Angeles Times*, 28 aprilie 2004.

Despre recunoașterea în 2005 a unei crize alimentare din partea Coreei de Nord: Kevin Sullivan, „North Korea Makes Rare Pleas After Floods Devastate Country”, *Washington Post*, 22 septembrie 1995.

Statisticile provin din lucrarea lui Nicholas Eberstadt *The North Korean Economy*, p. 31. Datele economice oferite de Coreea de Nord nu prezintă nicio siguranță, așa cum observă Eberstadt în capitolul „Our Own Style of Statistics”. Într-un raport înaintat către ONU în 1997, Coreea de Nord își lista propriul PNB pe cap de locuitor ca fiind de 239 \$. Cifrele pentru export sunt oferite tot de Eberstadt în „The Persistence of North Korea”, *Policy Review*, octombrie/noiembrie 2004.

Pentru mai multe despre efectele nutriției necorespunzătoare asupra copiilor și sistemului medical în Coreea de Nord:

Biroul Central de Statistică, Institutul de Nutriția Copiilor, în colaborare cu UNICEF și Programul Alimentar Mondial ONU, *DPRK 2004 Nutrition Assessment: Report of Survey Results*.

„Medical Doctors in North Korea”, *Chosun Ilbo North Korea Report*, 30 octombrie 2000.

CAPITOLUL 8: ACORDEONUL ȘI TABLA NEAGRĂ

Despre propaganda nord-coreeană în sistemul de învățământ, a se vedea Andrei Lankov, „The Official Propaganda in the DPRK: Ideas and Methods” (disponibil la http://north-korea.narod.ru/propaganda_lankov.htm).

Memoriile recent publicate de un refugiat nord-coreean oferă descrieri bune ale școlilor elementare nord-coreene. Hyok Kang, *This Is Paradise! My North Korean Childhood* (Ed. Abacus, Londra, 2007), pp. 64-65.

Exemplele utilizate în manualele nord-coreene provin din cărți uzate pe care le-am cumpărat în Tumen, China, dintr-un magazin din apropierea graniței unde refugiații nord-coreeni își vând frecvent bunurile personale. Am cercetat de asemenea colecția de manuale din biblioteca din Seul aflată sub auspiciile Ministerului Unificării. Abecedarul cu poezia despre uciderea soldaților japonezi a fost prezentat la televiziunea japoneză în 2007.

Limba coreeană utilizează sufixe asociate numelor pentru a indica respect sau lipsa acestuia. Sufixul *-nim* este politicos; *-nom* este foarte grosolan. Astfel, propaganda nord-coreeană se referă frecvent la americani ca *miguknom*, practic „americani ticăloși”.

Solicitarea ca școala lui Mi-ran să finanțeze Institutul de Cercetare Kim Jong-il era în concordanță cu cerința impusă de guvern în anii 1990 ca instituțiile să se autofinanțeze. Chiar și misiunile diplomatice din străinătate erau responsabile de propria lor finanțare, ceea ce a dus la multe episoade stânjenitoare în care diplomați nord-coreeni au fost prinși făcând contrabandă cu droguri, valută falsă și, într-un caz, cu fildeș, în strădania de a face rost de bani.

În Phenian, există zeci de biografii ale lui Kim Jong-il, una mai strălucitoare decât alta. Pentru un tratament mai realist, a se vedea Michael Breen, *Kim Jong-il: North Korea's Dear Leader* (Ed. John Wiley & Sons, Singapore, 2004).

CAPITOLUL 9: CEI BUNI MOR PRIME

Despre foametea din Coreea de Nord există câteva studii excelente care au oferit date utile.

Becker, Jasper, *Hungry Ghosts: Mao's Secret Famine* (1996;

Ed. Henry Holt, New York, 1998). Becker a fost unul dintre primii jurnaliști occidentali care au scris despre foametea din Coreea de Nord. Post-scriptumul cărții sale conține un capitol dedicat țării.

Flake, L. Gordon și Scott Snyder (editori), *Paved with Good Intentions: The NGO Experience in North Korea* (Ed. Praeger, Westport, Conn., 2003). Colecția se concentrează asupra intervențiilor umanitare în Coreea de Nord.

Haggard, Stephan și Marcus Noland, *Famine in North Korea: Markets, Aid, and Reform* (Columbia University Press, New York, 2007). Autorii acestui studiu competent au făcut cea mai elaborată încercare de până acum de a cuantifica numărul deceselor cauzate de foamete și l-au situat între 600.000 și 1 milion. Hwang Jang-yop, oficialul cu rangul cel mai înalt care a fugit din Coreea de Nord, a afirmat că estimările interne s-au situat între 1 milion și 2,5 milioane.

Natsios, Andrew S., *The Great North Korean Famine* (United States Institute of Peace Press, Washington, D.C., 2001).

Smith, Hazel, *Hungry for Peace: International Security, Humanitarian Assistance, and Social Change in North Korea* (United States Institute of Peace Press, Washington, D.C., 2005).

Andrew Natsios, care a fost vicepreședinte al ONG-ului World Vision în timpul foametei, scrie: „Majoritatea transporturilor de alimente n-au sosit decât după ce numărul deceselor a început să scadă”, p. 186. Jasper Becker se ocupă de asemenea pe larg de retragerea organizațiilor umanitare, în Jasper Becker, *Rogue Regime: Kim Jong-il and the Looming Threat of North Korea* (Oxford University Press, New York, 2005), pp. 213-217.

Amartya Sen, laureat al Premiului Nobel pentru economie, în faimoasa sa lucrare *Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation* (1981) a arătat legătura dintre foamete și regimurile totalitariste. El a observat că perioadele de foamete sunt cauzate nu numai de o penurie de alimente, ci și de inegalități în distribuire care n-ar fi posibile într-o societate democratică, întrucât cei flămânzi ar vota îndepărtarea conducătorilor.

Încercarea propagandei de a convinge populația că Kim Jong-il ar fi consumat mâncăruri simple este absurdă. În timpul foametei, Kim a cheltuit sume uriașe din bugetul națiunii pentru mese regale.

Gusturile sale epicuriene au fost făcute faimoase de un bucătar-șef de sushi care, sub pseudonimul Kenji Fujimoto, a scris un volum de memorii în care și-a descris călătoriile în jurul lumii pentru a găsi ingrediente pentru Kim. Potrivit unei cărți scrise de oficialul rus Konstantin Pu-likovski, când Kim Jong-il a mers în Rusia în 2001, i-au fost aduși homari vii și vinuri franțuzești. Eu am scris un articol lung despre preferințele culinare ale lui Kim, „Rich Taste in a Poor Country: North Korea's Enigmatic Leader Kim Jong-il Demands the Finest Food and Drink”, *Los Angeles Times*, 26 iunie 2004.

CAPITOLUL 10: NEVOIA TE ÎNVAȚĂ

Discursul lui Kim Jong-il din decembrie 1996, ținut la Universitatea Kim Ir-sen, a fost prezentat prima dată de *Wolgun Chosun* din Seul. Este citat pe larg în Natsios, *The Great North Korean Famine*, p. 99.

Programul Alimentar Mondial consideră de asemenea că biscuiții reprezentau o modalitate convenabilă și nutritivă de suplimentare a dietei. Ca parte din ajutoarele sale pentru Chongjin, ONU a folosit fabrici locale pentru a produce biscuiți îmbogățiți cu mi- cronutrienți, care erau distribuiți școlarilor.

Talciocurile din Coreea de Nord sunt ascunse de ochii vizitatorilor străini. În 2004, un nord-coreean cu o videocameră ascunsă a filmat talciocul Sunam din Chongjin. Materialul respectiv, care mi-a fost pus la dispoziție de Lee Hwa-young de la Rescue the North Korean People, arată vânzarea de alimente primite de la ajutoarele umanitare. Oficialitățile din Programul Alimentar Mondial afirmă că este posibil ca sacii să fi fost doar refolosiți.

Prețurile din talciocuri citate în acest capitol provin în mare parte din lucrările publicate de Good Friends: Center for Peace, Human Rights and Refugees, cu sediul în Seul. Organizația de inspirație budistă are surse excelente în interiorul Coreei de Nord și publică în mod regulat rapoarte sub titlul *North Korea Today*, disponibile pe internet la [http:// goodfriends.or.kr/eng/](http://goodfriends.or.kr/eng/).

Minerul a fost unul dintre personajele unei serii lungi de articole pe care le-am scris despre Chongjin, „Glimpses of a Hermit Nation”, *Los Angeles Times*, 3 iulie 2005, și „Trading Ideals for Sustenance” *Los Angeles Times*, 4 iulie 2005.

CAPITOLUL 11: RÂNDUNELE CĂLĂTOARE

Andrei Lankov scrie că documentele de identitate nord-coreene erau concepute pentru a juca un rol similar pașapoartelor, restricționând călătoriile în interiorul țării (*North of the DMZ*, pp. 179-180).'

NOTE

Referirile la canibalism provin din cartea lui Jasper Becker, *Hungry Ghosts*, pp. 211-219.

297

Descrierea funeraliilor provine din cartea lui Andrew Natsios *Great North Korean Famine*, p. 76.

CAPITOLUL 12: DEZORDINEA ÎNCÂNȚA- TOARE

Titlul acestui capitol este împrumutat din poezia lui Robert Herrick „Sweet Disorder”, apărută în *A selection from the Lyrical Poems of Robert Herrick* (Charleston, S.C.; BiblioBazaar, 2007), pp. 136-139.

Informațiile despre Codul penal nord-coreean provin din articolul lui Yoon Dae-kyu, „Analysis of Changes in the DPRK Criminal Code”, Institute for Far Eastern Studies, Kyungnam University, 31 ianuarie 2005. Porțiuni din Cod sunt de asemenea traduse în *White Paper on Human Rights in North Korea* întocmită de Korea Institute for National Unification (Seul, 2006).

Puțini refugiați au ieșit din închisorile politice pe termen lung care formează gulagul nord-coreean, așa încât multe informații se bazează pe datele sateliților și zvonuri.

Relatarea cea mai detaliată a vieții în gulag provine din *Aquariums of Pyongyang* de Kang Chol-hwan. Kang a petrecut o mare parte din copilărie în Yadok, cel mai notoriu lagăr politic.

Statisticile și o parte din terminologia folosită pentru închisori provin din raportul despre drepturile omului meticulos documentat și întocmit de David Hawk, *The Hidden Gulag* (U.S. Committee on Human Rights, Washington, D.C., 2003).

Cele 927 de centre erau o combinație între refugiuile pentru oamenii fără adăpost și lagărele de internare. Natsios estimează că între 378.000 și 1,9 milioane de nord-coreeni au trecut prin lagăre în decurs de un an. (*The Great North Korean Famine*, pp. 74-75).

Foști rezidenți din Chongjin oferă date diferite cu privire la epurarea Armatei a VI-a. Kim Du-seon, fostul vameș, locuia în apropierea bazei militare din Nanam și mi-a declarat într-un interviu luat pe 26 august 2004 că deplasările cele mai masive de vehicule militare au avut loc în toamna anului 1995.

Incidentul este menționat în competentul studiu despre armata nord-coreeană realizat de Joseph S. Bermudez, Jr., *The Armed Forces of North Korea* (Ed. I. B. Tauris, Londra și New York, 2001), p. 202.

Informația despre studenții executați pentru că alergaseră dezbrăcați provine din *White Paper on Human Rights in North Korea*, p. 30.

298

CAPITOLUL 13: BROAȘTELE DIN PUȚ

Despre obiceiurile de lectură ale nord-coreenilor și despre literatura nord-coreeană, a se vedea Brian R. Myers, *Han Sorya and North Korean Literature: The Failure of Socialist Realism in the DPRK* (Ed. Cornell East Asia Series no. 69, Ithaca, N. Y., 1994).

Citatul din tratatul economic rus se bazează pe amintirile lui Jun-sang. Nu am putut găsi cartea originală.

CAPITOLUL 14: RĂUL

Reunirile familiilor au fost convenite la summitul de referință între Kim Jong-il și Kim Dae-jung în iunie 2000 și au început după două luni. La momentul scrierii acestor rânduri, 16.212 coreeni au participat la întâlniri personale și alți 3.748 s-au văzut prin intermediul transmisiunilor video. Peste 90.000 de sud-coreeni rămân pe o listă de așteptare pentru a participa la reuniri. Cifrele provin de la Crucea Roșie sud-coreeană și au fost citate în *Korea Herald*, 13 mai 2009.

Studiul cel mai detaliat pe care l-am văzut despre fugarii din Coreea de Nord a fost realizat de editorii Stephan Haggard și Marcus Noland, *The North Korean Refugee Crisis: Human Rights and International Response* (U.S. Committee for Human Rights in North Korea, Washington, D.C., 2006).

CAPITOLUL 15: EPIFANIA

Până în octombrie 1998, doar 923 de nord-coreeni sosiseră în Coreea de Sud. A se vedea reportajul din 11 octombrie 1998 din Yonhap News, care cita cifre provenite de la Ministerul Unificării sud-coreean.

Cifrele privind refugiații est-germani sunt citate în Haggard și Noland, *The North Korean Refugee Crisis* (p. 54), și atribuite lui Albert O. Hirschman, „Exit, Voice and the Fate of the German Democratic Republic: An Essay in Conceptual History”, *World Politics* 45:2 (1993).

Informația despre DVD-uri provine de la un contrabandist nord-coreean pe care l-am intervievat în Bangkok în mai 2005. El mi-a confirmat că oamenii aduceau video-casete în Coreea de Nord în anii 1990, dar apariția DVD-urilor a cunoscut o înflorire a afacerii, deoarece erau destul de subțiri pentru a fi ascunse sub alte produse.

Prelegerea a fost publicată de Chosun Workers' Party Press în aprilie 2005. Un exemplar mi-a fost pus la dispoziție de Rescue the North Korean People.

CAPITOLUL 16: NEVASTA MIJLOCITĂ

Numărul estimat de nord-coreene vândute chinezilor provine de la Choi Jin-i, poetă și scriitoare nord-coreeană care a fugit în Coreea de Sud și a trecut ea însăși printr-o căsătorie aranjată în China. Am intervievat de asemenea multe femei din satele chinezești de lângă granița nord-coreeană. „North Korea's Brides of Despair”, *Los Angeles Times*, 18 august 2003.

Fenomenul a fost prezentat în mai multe lucrări excelente:

Mucio, Norma Kang. *An Absence of Choice: The Sexual Exploitation of North Korean Women in China* (Anti-Slavery International, Londra, 2005).

Denied Status, Denied Education: Children of North Korean Women in China (Human Rights Watch, New York, 2008).

Revizuirile aduse Codului penal nord-coreean în 2004 au redus ușor pedepsele pentru trecerea ilegală a frontierei. A se vedea Haggard și Noland, *The North Korean Refugee Crisis*, p. 18.

Centrul de Detenție Nongpo este descris destul de detaliat în *The Hidden Gulag* de David Hawk. Lucrarea include de asemenea o fotografie din satelit a complexului și a altor lagăre de detenție. Foști deținuți au afirmat că uciderea pruncilor deținuților constituia o practică frecventă, deoarece tații lor erau chinezi Han. Oak-hee a declarat că nu știa să fi avut loc pruncucideri cât timp a fost internată acolo. Crede că este posibil ca practica să fi încetat în 2001 înainte de arestarea ei.

CAPITOLUL 17: DESCHIDE OCHII ȘI ÎNCHIDE GURA

Informațiile legate de felul în care nord-coreenii îi privesc pe refugiați provin dintr-o prelegere intitulată „How to Thoroughly Crush the Schemes of the Enemies Who Disseminate -Unusual Lifestyles”, Chosun Workers' Party Press.

Despre diversele „evadări plănuite” din Coreea de Nord, Blaine Harden de la *The Washington Post* a scris pe 18 noiembrie 2007:

Potrivit informațiilor oferite de patru intermediari de aici, o rută de buget redus prin China via Thailanda spre Seul, care necesită traversările unor râuri periculoase, marșuri susținute și câteva săptămâni mizerabile într-o închisoare thailandeză pentru imigranți, poate costa sub 2.000 de dolari. O rută de clasa întâi, completă cu pașaport chinezesc fals și bilet de avion de la Beijing la Seul, depășește 10.000 de dolari. Cu totul poate să dureze și numai trei săptămâni.

CAPITOLUL 18: PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI

Despre Constituția sud-coreeană și aplicarea ei la statutul refugiaților nord-coreeni, a se vedea Haggard și Noland, *The North* ³⁰⁰ *Korean Refugee Crisis*. Editorii scriu în concluzii (p. 75): „Dacă poziția Chinei a fost neconstructivă, cea a Coreei de Sud poate fi descrisă ca ambivalență, ba chiar într-o măsură jenantă.” Cifrele privind refugiații nord-coreeni stabiliți în Coreea de Sud provin de la Ministerul Unificării sud-coreean și sunt citate de asemenea în raportul de mai sus, p. 54. În 2008 s-a consemnat o creștere notabilă a numărului de refugiați primiți, care poate fi rezultatul politicii unui guvern mai conservator în Seul. Cele două guverne au nimic de invadat Kim Dae-jung și Roh Moo-hyun, s-au străduit din răspuț să evite ofensarea Phenianului.

Sociologul Yoon In-jin a fost interviuat inițial pentru articolul meu „Fleeing to Culture Shock”, *Los Angeles Times*, 2 martie 2002.

Despre programul de reeducare din Hanawon, a se vedea Norimitsu Onishi, „North Korean Defectors Take a Crash Course in Coping”, *New York Times*, 25 iunie 2006.

Cifrele despre economiile germane provin de la Werner Smolny și Matthias Kir-back, „Wage Differentials Between East and West Germany”, University of Ulm and Centre for European Economic Research, Mannheim, 17 martie 2004.

Cartea cel mai bine scrisă despre Coreea de Sud postbelică îi aparține lui Michael Breen, *The Koreans* (Ed. Thomas Dunne Books, New York, 1998).

Înainte ca această carte să intre la tipar, Oak-hee reușise să-și aducă fiica în Coreea de Sud și era în pline negocieri pentru a-și aduce și fiul.

CAPITOLUL 19: STRĂINI ÎN PROPRIA LOR PATRIE

Despre rolul activiștilor creștini în aducerea refugiaților nord-coreeni: Macintyre, Donald, „Running out of tije Darkness”, *Time*, 24 aprilie 2006. Reitman, Valerie, „Leading His Flock of Refugees to Asylum: A Missionary Helps North Koreans Flee via China and Mongolia”, *Los Angeles Times*, 27 octombrie 2002. Refugiații prezentați în această relatare din Erenhot, China, au urmat aceeași rută prin Mongolia ca și Kim Hyuck. Despre rolul religiei în Coreea de Nord, a se vedea David Hawk, *Thank You, Fa-ther Kim U-sung* (U.S. Commission on International Religious Freedom, Washington, D.C., 2005).

Despre subiectul înălțimii, a se vedea Sunyoung Pak, „The Biological Standard of Living in the Two Koreas”, *Economics and Human Biology* 2:3 (2004), pp. 511-518.

Am scris un articol lung despre subiectul pipernicirii, „A Small Problem Grow- ing: Chronic Malnutrition Has Stunted a Generation of North Koreans”, *Los Angeles Times*, 12 februarie 2004.

Diferența de înălțime joacă un rol important în dificultatea nord-coreenilor de a se adapta la viața din Coreea de Sud. Don Oberdorfer scrie despre un incident în care doi soldați nord-coreeni foarte scunzi, în vârstă de nouăsprezece, respectiv douăzeci și trei de ani, au intrat accidental în apele sud-coreene. Ei au fost auziți spunând într-un spital militar că nu se vor mărita niciodată cu femei sud-coreene, deoarece „sunt prea înalte pentru noi”. Soldații au fost trimiși înapoi în Coreea de Nord la propria lor cerere. (*The Two Koreas*, p. 314.)

CAPITOLUL 20: REUNIRI

Verișoara lui Mi-ran a fost arestată și închisă pentru scurt timp pentru falsificarea pașapoartelor. Guvernul sud-coreean s-a iritat însă când în Coreea de Sud s-a aflat că mulți foști prizonieri de război și familiile lor fugiseră din Coreea de Nord, dar fuseseră respinși de diplomați sud-coreeni din China. Veteranii sud-coreeni au fost scandalizați, iar Ministerul Apărării sud-coreean și-a cerut scuze. Am scris despre unul dintre aceste cazuri: „Fifty Years After Korean War's End, Ex-POW Returns Home”, *Los Angeles Times*, 25 decembrie 2003.

Până în 2005, șazeци și doi de foști prizonieri de război sud-coreeni fugiseră din Coreea de Nord peste râul Tumen. În Coreea de Nord se crede că ar mai trăi câteva sute.

EPILOG: AȘTEPTÂND

Eberstadt expune motivele pentru care a greșit în privința iminentei prăbușiri a Coreei de Nord în „The Persistence of North Korea”, *Policy Review*, octombrie/noiembrie 2004.

Statisticile economice provin de la Bank of Korea, Seul.

Informațiile despre starea curentă a economiei nord-coreene provin de la:

Misiunea de Evaluare a Culturilor și Aprovizionării cu Produse Alimentare în Republica Populară Democrată Coreeană a Organizației Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație și Programului Alimentar Mondial (FAO/WFP), 8 decembrie 2008.

Despre ONG-urile americane, a se vedea „Rapid Food Security Assessment. North Pyongan and Chagang Provinces, Democratic People's Republic of Korea”. Mercy Corps, World Vision, Global Resource Services, Samaritan's Purse, iunie 2008.

Despre tensiunile din talciocurile din Chongjin: Good Friends: Center for Peace, Human Rights and Refugees, *North Korea Today*, nr. 275, mai 2009; „City of Chungjin Declares, «Do Not Sell Any Items Other Than Agricultural Products»”, „Mass Protest Against Control over Commercial Activities at Chungjin”, *North Korea Today*, nr. 206, aprilie 2008.

Tot despre activitățile din talciocuri, a se vedea Kyungnam University, Institute for Far Eastern Studies, „New Restrictions on DPRK Market Trading”, *NK Brief*, 15 noiembrie 2007. Institutul citează dintr-un document intern al Partidului Muncii pe care l-a obținut, explicând nevoia pentru „represiuni împotriva talciocurilor care au ajuns pepiniere de antisocialism”

1

DESPRE AUTOARE

BARBARA DEMICK ESTE ȘEFA BIROULUI DIN BEIJING a ziarului *Los Angeles Times*. Reportajele ei despre Coreea de Nord au câștigat premiul Overseas Press Club pentru reportaje despre drepturile omului și premii de la Asia Society și American Academy of Diplomacy. Reportajele ei despre Sarajevo pentru *The Philadelphia Inquirer* au câștigat premiul George Polk și premiul Robert F. Kennedy și au intrat în finala competiției pentru Premiul Pulitzer acordat reportajelor internaționale. Cartea ei anterioară se numește *Logavina Street: Life and Death in a Sarajevo Neighbourhood*.